

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุมชนใหม่ในโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

นางสาวกาญจนา วิเศษ

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการวางแผนภาค ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง

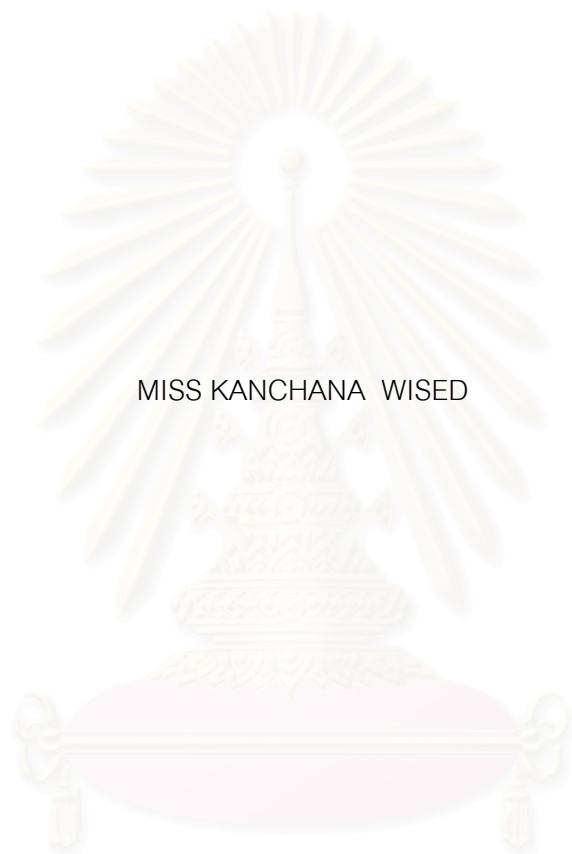
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2544

ISBN 974-03-1010-9

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DEVELOPMENT GUIDELINES FOR RESETTLEMENT AREAS IN PASAK RIVER BASIN
DEVELOPMENT PROJECT INITIATED BY H.M. THE KING

MISS KANCHANA WISED

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Master of Urban Planning in Regional Planning

Department of Urban and Regional Planning

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 2001

ISBN 974-03-1010-9

กาญจนา วิเศษ : แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุมชนใหม่ในโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสักอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (DEVELOPMENT GUIDELINES FOR RESETTLEMENT AREAS IN PASAK RIVER BASIN DEVELOPMENT PROJECT INITIATED BY H.M. THE KING) อ.ที่ปรึกษา : ผศ. ดร.ศิริวรรณ ศิลาพัชรนันท์, 232 หน้า. ISBN 974-03-1010-9.

โครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก เป็นโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ที่เป็นผลให้เกิดการอพยพประชาชนออกจากพื้นที่สร้างอ่างเก็บน้ำ และเกิดการรวมกลุ่มเป็นชุมชนใหม่ในบริเวณพื้นที่โดยรอบอ่างเก็บน้ำ ซึ่งเป็นรูปแบบการตั้งถิ่นฐานใหม่ที่น่าสนใจ การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงการดำเนินการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่ที่เกิดขึ้นจากโครงการ การเข้าตั้งถิ่นฐานใหม่ของชุมชน สภาพการตั้งถิ่นฐาน และลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ในปัจจุบัน พร้อมทั้งวิเคราะห์สภาพปัญหา และความเหมาะสมของพื้นที่ในการพัฒนา เพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาชุมชนใหม่ให้สามารถอยู่ได้อย่างมั่นคงและดีเช่นเดิมในสภาพแวดล้อมใหม่

การศึกษาโดยการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องร่วมกับการสำรวจพื้นที่และการสัมภาษณ์ด้วยแบบสอบถาม โดยเลือกครัวเรือนในตำบลที่ได้รับผลกระทบมากใน จ.ลพบุรี ได้แก่ ต.มะนาวหวาน ต.แก่งผักกูด ต.ชัยบาดาล และ ต.มะกอกหวาน ซึ่งจากการศึกษาพบว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นการตั้งถิ่นฐานใหม่ในแบบที่มีการรวมกลุ่มกันเองแต่รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานให้แก่ชุมชน เนื่องจากผู้ได้รับผลกระทบทั้งหมดเลือกที่จะรับเงินชดเชยพิเศษแทนการรับแปลงที่ดินอพยพ และโยกย้ายมาตั้งชุมชนใหม่ในพื้นที่ตำบลเดิมที่ไม่ถูกน้ำท่วม การโยกย้ายชุมชนเริ่มตั้งแต่ปีพ.ศ. 2539 – 2541 รูปแบบการรวมกลุ่มตั้งชุมชนจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ ชุมชนที่อยู่อาศัยที่เกิดจากการจัดสรรที่ดินในรูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่มีการวางแผนตามแนวถนนซอยภายในชุมชน และชุมชนเกษตรกรรมที่ไม่ได้เกิดจากการจัดสรรที่ดินในรูปแบบการตั้งถิ่นฐานอย่างกระจัดกระจาย ซึ่งโดยทั่วไปแล้วทุกตำบลมีขนาดพื้นที่ลดลง สภาพเศรษฐกิจสังคมเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการสูญเสียที่ดินจากผลกระทบที่ได้รับ ทำให้การถือครองที่ดินของครัวเรือนเปลี่ยนแปลง อาชีพหลักในชุมชนก็เปลี่ยนแปลงไปโดยจำนวนผู้ประกอบการอาชีพหลักในภาคการเกษตรลดลง พื้นที่เกษตรกรรมโดยเฉพาะพื้นที่เหมาะสมกับการทำนาลดลงอย่างมาก ปัจจุบันจึงนิยมเพาะปลูกพืชไร่เป็นส่วนใหญ่ และชนิดพืชไร่หลักก็เปลี่ยนจากข้าวโพดเป็นอ้อย และเมื่อนำสภาพการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ไปประเมินสภาพปัญหาในพื้นที่สามารถแบ่งได้เป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านการตั้งถิ่นฐาน ด้านสภาพพื้นฐานและบริการสาธารณะ และด้านเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามโครงการฯ ก็ได้สร้างประโยชน์ให้กับคนในท้องถิ่นเช่นกัน ในแง่ของการกลายเป็นแหล่งประมงน้ำจืดและแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ ที่สามารถจะพัฒนาให้นำไปสู่การสร้างรายได้แก่ท้องถิ่นได้

การกำหนดแนวทางการพัฒนาพื้นที่ที่เหมาะสมเป็นไปตามประเด็นความเหมาะสมของพื้นที่ สภาพปัญหา และความต้องการท้องถิ่นเป็นหลัก นำมากำหนดเป็นกรอบภาพรวมในการพัฒนา โดยจำแนกเป็นแนวทางพัฒนา 2 ด้าน คือ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการสังคม และการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

ภาควิชา การวางแผนภาคและเมือง ลายมือชื่อนิสิต

สาขาวิชา การวางแผนภาค ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

ปีการศึกษา 2544 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

4174108625 : MAJOR URBAN AND REGIONAL PLANNING

KEY WORD: RESETTLEMENT / DEVELOPMENT GUIDELINES / PASAKCHOLLASIT DAM / LOPBURI

KANCHANA WISED : DEVELOPMENT GUIDELINES FOR RESETTLEMENT AREAS IN PASAK RIVER
BASIN DEVELOPMENT PROJECT INITIATED BY H.M. THE KING. THESIS ADVISOR : ASSIST.

PROF.SIRIWAN SILAPACHARANUN, Ph.D., 232 pp. ISBN 974-03-1010-9.

The Pasak River Basin Development Project is an enormous water resource development project resulting evacuation of people from the water storage area and the formation of a new community around the water storage area, which is interesting resettlement pattern. The aim of this study is to know the operation of resettlement area, which has occurred as a result of the project, the resettlement of community, the resettlement condition and physical, economic and social condition in the present including problem analysis and the suitability of areas for development. In addition, the aim of study also presents the suitable guideline in terms of community development in substantially and keep maintaining as well as the same condition in the new environment.

A combination of secondary correlation data collection, area survey and interview by using a questionnaire by recruiting the affected household in Lopburi province as follows; Manowwan district, Kangpakkood district. Chaibadan district and Makokwan district. The study has found that the area as mentioned above have been resettled by formation themselves; however, governmental and agencies related have been contributed in giving basic convenient for the community. Because of all affected household chose to receive the extra compensation instead of receiving the evacuation land and they also evacuate to the new community that no flood in the same sub-district area. The community evacuation has begun from the year 1996 to 1998. The group forming of community can be divided in 2 categories, which are composed of the community that occurred from land dividing which has planned the direction of resettlement in the community alley and the agriculture community that not occurred from land dividing in separation resettlement form. Normally, all of sub-district areas have been reduced their size. The economic and social changing as the result from the land loses from the affection. According to the change, reducing the number of agriculture occupation has changed the main occupation in the community. The reducing of agriculture areas especially the suitable area for growing rice has been changed rapidly. In the present, many people prefer to do farming and the main of product has been changed from cane instead of corn. When coming up which the condition changing to the problem evaluation in the area and it can be divided in 4 aspects as follows; resettlement aspect, basic condition and public service and economical aspect. However, the project has been built the beneficial for the local people in terms of becoming the fishery sources and tourist places which can be developed in terms of increasing local people income.

The direction of development guidelines for resettlement areas can be used as the area suitability issue, problem, and local people need by dividing into 2 aspects, infrastructure and social service development and economical development.

Department Urban and Regional Planning Student's signature

Field of study Regional Planning Advisor's signature.....

Academic year 2001 Co-advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลือ คำปรึกษาจากหลายท่านด้วยกัน ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริวรรณ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการทำวิจัยนี้ อีกทั้ง คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน อันได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย ศิริจันทร์ภาณุ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิพันธ์ วิเชียรน้อย และรองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐฐา หังสพฤกษ์ ที่ได้สละเวลาในการสอบวิทยานิพนธ์ให้แก่ผู้วิจัย อีกทั้งให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ยิ่งเพื่อแก้ไขปรับปรุงให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณการสนับสนุนความช่วยเหลือในด้านต่างๆ จากหลายท่านด้วยกัน อาทิ กลุ่มครัวเรือนชุมชนใหม่ทุกตำบลที่ให้ความเป็นกันเองและความร่วมมือเป็นอย่างดีในการให้ข้อมูลต่างๆ อันเป็นประโยชน์และสำคัญยิ่งในการทำวิจัยนี้ ขอขอบคุณผู้ช่วยสัมภาษณ์ทุกคนอันได้แก่ คุณวิดา คุณกรพินธ์ คุณกรวิภา คุณดำรงพล คุณยุทธิชัย คุณพีรญา คุณสิริลักษณ์ คุณปรีดาภรณ์ และ คุณคณิชา คุณปาริชาติ คุณสุวดี คุณศศิวิรา และขอขอบคุณทุกคำแนะนำ คำปรึกษา การถ่ายทอดความคิดเห็นและกำลังใจซึ่งกันและกันด้วยดีเรื่อยมาของเพื่อนผั่งเมืองรุ่นที่ 23 ทุกคน

และเนื่องจากทุนการวิจัยครั้งนี้บางส่วนได้รับมาจากทุนอุดหนุนการวิจัย อาทิ ทุนอุดหนุนการวิจัยของบัณฑิตวิทยาลัย ทุนสนับสนุนการค้นคว้าวิจัยจากมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี จึงขอขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัย และมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี มา ณ ที่นี้ด้วย รวมทั้งหน่วยงานต่างๆ ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลทุกด้านและสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติซึ่งได้ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลดาวเทียมเพื่อนำมาประกอบในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณการทำวิทยานิพนธ์ที่สร้างให้เกิดความพยายามและความอดทนยิ่งในการพัฒนาความคิดและการค้นคว้าเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบของการวิจัยและยังเป็นการเพิ่มพูนความรู้อันมากมายให้กับผู้วิจัยในครั้งนี้ และท้ายนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณ บิดา-มารดา ซึ่งสนับสนุนในด้านการเงินและให้กำลังใจ ความหวัง อีกทั้งการรอคอยอย่างอดทนเคียงข้างผู้วิจัยเสมอมาจนสำเร็จการศึกษา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญแผนที่.....	ฉ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฏ

บทที่

1 บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา.....	3
1.3 ขอบเขตในการศึกษา	
1.3.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	4
1.3.2 พื้นที่ในการศึกษา.....	4
1.3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา.....	4
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
1.5 วิธีการดำเนินการศึกษา.....	7

2 แนวความคิดในการศึกษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 .แนวความคิดเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานในชนบท	
2.1.1 รูปแบบการตั้งถิ่นฐานในชนบท.....	9
2.1.2 องค์ประกอบที่ใช้ศึกษาการตั้งถิ่นฐานในชนบท.....	9
2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานใหม่ที่เป็นผลมาจากเขื่อน	
2.2.1 ความหมายของการตั้งถิ่นฐานใหม่.....	12
2.2.2 ลักษณะของการตั้งถิ่นฐานใหม่.....	13
2.2.3 แผนงานและการดำเนินงานการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่.....	14
2.2.4 ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากโครงการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่.....	19

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาในพื้นที่การตั้งถิ่นฐานใหม่	
2.3.1 ปัจจัยและองค์ประกอบในการวางแผนพัฒนาพื้นที่.....	21
2.3.2 กลยุทธ์ในการพัฒนาในพื้นที่ตั้งถิ่นฐานใหม่.....	23
2.3.3 รูปแบบการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่อ่างเก็บน้ำ.....	23
2.3.4 รูปแบบการพัฒนาในพื้นที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ที่เป็นผลมาจากเขื่อน.....	25
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	28
3 แผนงานและการปฏิบัติงานจัดตั้งถิ่นฐานใหม่	
3.1 การพัฒนาโครงการ	
3.1.1 ความเป็นมาของโครงการ.....	36
3.1.2 ที่ตั้งและลักษณะของโครงการ.....	38
3.1.3 ประโยชน์ของเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์.....	40
3.2 ผลกระทบจากโครงการ	
3.2.1 ผลกระทบจากการก่อสร้างเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์.....	41
3.2.2 ประชาชนในพื้นที่โครงการ.....	42
3.3 การจัดตั้งถิ่นฐานใหม่ของโครงการ	
3.3.1 การศึกษาสำรวจเพื่อการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่.....	43
3.3.2 หน่วยงานบริหารจัดการการตั้งถิ่นฐานใหม่.....	44
3.3.3 การปฏิบัติงานในการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่	
3.3.3.1 ระยะเวลาการอพยพโยกย้าย.....	45
3.3.3.2 ระยะเวลาการอพยพโยกย้าย.....	49
3.5 ผลสรุปการตั้งถิ่นฐานใหม่ที่เป็นผลมาจากการสร้างเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์.....	53
4 สภาพทั่วไปและบทบาทของพื้นที่ศึกษา	
4.1 ที่ตั้งและอาณาเขต.....	56
4.2 พื้นที่และการแบ่งเขตการปกครอง.....	57
4.3 จำนวนประชากร.....	57
4.4 สภาพภูมิประเทศ.....	59
4.5 สภาพภูมิอากาศ.....	59
4.6 ลักษณะดิน.....	61
4.7 การใช้ประโยชน์ที่ดิน.....	66

สารบัญ

บทที่	หน้า
4.8 โครงสร้างพื้นฐานและบริการสังคม.....	69
4.9 สภาพการผลิต.....	73
4.10 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา.....	81
4.11 ประโยชน์และการพัฒนาจากโครงการฯ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา	
4.11.1 ด้านการพัฒนาอาชีพ.....	83
4.11.2 ด้านการประมง.....	84
4.11.3 ด้านการท่องเที่ยว.....	90
4.12 สรุปสภาพโดยรวมและบทบาทความสำคัญของพื้นที่ศึกษา	
4.12.1 ระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน.....	93
4.12.2 บทบาทความสำคัญของพื้นที่.....	95
5 การตั้งถิ่นฐาน และสภาพเศรษฐกิจสังคมในชุมชนใหม่	
5.1 พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบและการรวมกลุ่มในการตั้งชุมชนใหม่.....	101
5.2 สภาพการตั้งถิ่นฐานในชุมชนใหม่	
5.2.1 รูปแบบการตั้งถิ่นฐานในชุมชนใหม่.....	110
5.2.2 การกระจายตัวของแหล่งตั้งถิ่นฐาน.....	111
5.2.3 รูปแบบทางกายภาพของแหล่งตั้งถิ่นฐาน.....	111
5.3 สภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในชุมชนใหม่	
5.3.1 โครงสร้างครัวเรือน.....	120
5.3.2 การถือครองที่ดิน.....	120
5.3.3 การประกอบอาชีพและรายได้.....	128
5.3.4 ลักษณะการผลิตทางการเกษตร.....	132
5.3.5 การเข้ากลุ่มกิจกรรมของชุมชน.....	143
5.3.6 การส่งเสริมและการพัฒนาอาชีพ.....	145
5.3.7 ความคิดเห็นต่อสภาพการดำรงชีวิตเปรียบเทียบ ที่อยู่เดิมและในปัจจุบัน	146
5.3.8 ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุง.....	150
5.3.9 ความต้องการความช่วยเหลือในการส่งเสริมอาชีพ.....	151
5.4 สรุปสภาพการตั้งถิ่นฐาน และสภาพเศรษฐกิจสังคมในชุมชนใหม่.....	152

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
6 แนวทางการพัฒนาพื้นที่	
6.1 ความเหมาะสมของพื้นที่.....	157
6.2 สภาพปัญหาในพื้นที่.....	161
6.3 ความต้องการของท้องถิ่น.....	179
6.4 แนวทางและแผนงานหลักในการพัฒนาพื้นที่.....	182
รายการอ้างอิง.....	192
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก (ตารางข้อมูล)	196
ภาคผนวก ข (ข้อกำหนดในการใช้พื้นที่อ่างเก็บน้ำ).....	220
ภาคผนวก ค (แบบสอบถาม).....	223

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 สรุปหลักสำคัญในแผนงานและการดำเนินงานจัดตั้งถิ่นฐานใหม่.....	20
2.2 องค์ประกอบในการวิเคราะห์พื้นที่ระดับตำบล.....	22
2.3 สรุปหัวข้อและรายละเอียดที่ได้มีการทำการศึกษา และข้อเสนอแนะจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	34
3.1 สรุปความเป็นมาของโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก.....	38
3.2 พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ.....	42
3.3 สรุปเหตุผลของครัวเรือนชุมชนใหม่ในการไม่เลือกรับแปลงที่ดินอพยพ.....	48
3.4 จำนวนประชาชนที่ต้องอพยพและกระแสรอพยพโยกย้าย.....	49
3.5 สรุปพื้นที่ชุมชนใหม่ของราษฎรที่ถูกผลกระทบ จากโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสักในเขตจังหวัดลพบุรี.....	50
4.1 พื้นที่และการแบ่งเขตการปกครองในแต่ละตำบล.....	58
4.2 จำนวนประชากรและความหนาแน่นเฉลี่ยของประชากรในแต่ละตำบล.....	58
4.3 การเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ศึกษา.....	68
4.4 แสดงการรวมกลุ่มของประชาชนในตำบลชัยบาดาล.....	74
4.5 การจำแนกพื้นที่เกษตรกรรมปัจจุบันในแต่ละตำบล.....	76
4.6 ขนาดการถือครองพื้นที่การเกษตรของครัวเรือนในแต่ละตำบล.....	78
4.7 ร้อยละครัวเรือนจำแนกตามสาขาการผลิตทางการเกษตร.....	78
4.8 สรุปข้อมูลการเพาะปลูกพืชในแต่ละตำบล.....	79
4.9 ผลผลิตเฉลี่ยของพืชที่นิยมปลูกในแต่ละตำบล.....	80
4.10 อุตสาหกรรมขนาดใหญ่และขนาดกลางใน อ.พัฒนานิคม อ.ท่าหลวง อ.ชัยบาดาล จ.ลพบุรี และบริเวณใกล้เคียง (อ.วังม่วง จ.สระบุรี).....	82
4.11 แผนพัฒนาอาชีพชุมชนอพยพของโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก.....	83
4.12 จำนวนเฉลี่ยของผู้ทำการจับปลาในเขื่อนสัก.....	87
4.13 จำนวนชาวประมงจำแนกตามแหล่งที่มา.....	88
4.14 จำนวนชาวประมง แหล่งที่มา และจำนวนทำรับซื้อปลาในพื้นที่ศึกษา.....	90
4.15 ระดับการพัฒนาของหมู่บ้านในแต่ละตำบล.....	94
4.16 การเปรียบเทียบระดับการพัฒนา ของหมู่บ้านทั้ง 4 ตำบล.....	95
5.1 พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบและการรวมกลุ่มในการตั้งชุมชนใหม่.....	101
5.2 ชุมชนใหม่ที่เกิดขึ้นในแต่ละตำบล.....	102
5.3 ลักษณะการรวมกลุ่มชุมชนใหม่.....	108
5.4 รูปแบบการหาซื้อที่ดินสร้างที่อยู่อาศัยของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบล.....	110

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
5.5 ความหนาแน่นของแหล่งตั้งถิ่นฐานในแต่ละตำบล.....	111
5.6 การได้มาซึ่งที่ดินสร้างที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน.....	116
5.7 ราคาซื้อที่ดินสร้างที่อยู่อาศัยปัจจุบัน.....	116
5.8 ลักษณะบ้านพักอาศัยเปรียบเทียบช่วงก่อนย้ายและในปัจจุบัน.....	118
5.9 การเพิ่มลดของสมาชิกในครัวเรือน และจำนวนครอบครัว ในหนึ่งครัวเรือนเปรียบเทียบก่อนการย้ายและปัจจุบัน.....	120
5.10 ผลกระทบต่อที่ดินถือครองของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบล.....	121
5.11 สรุปผลกระทบต่อที่ดินถือครองเฉลี่ยของครัวเรือนชุมชนใหม่แต่ละตำบล.....	121
5.12 การเปรียบเทียบเนื้อที่ปลูกสร้างที่อยู่อาศัยเฉลี่ยระหว่างช่วงก่อนย้ายกับปัจจุบัน.....	122
5.13 ลักษณะที่ดินทำกินปัจจุบันของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบล.....	124
5.14 กรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินรวมทุกแปลงของครัวเรือนชุมชนใหม่แต่ละตำบล.....	126
5.15 เอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกินของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบล.....	126
5.16 ที่ตั้งที่ดินทำกินปัจจุบันของครัวเรือนชุมชนใหม่แต่ละตำบล.....	127
5.17 การเปรียบเทียบการมีที่ดินทำกินของครัวเรือนชุมชนใหม่ในช่วง ก่อนย้ายและช่วงปัจจุบัน.....	127
5.18 การประกอบอาชีพของคนในชุมชนใหม่แต่ละตำบล.....	129
5.19 ประเภทของอาชีพหลักของคนชุมชนใหม่แต่ละตำบล.....	129
5.20 ลักษณะอาชีพหลักของคนชุมชนใหม่แต่ละตำบล.....	131
5.21 การเพิ่มลดของสมาชิกที่หารายได้ในครัวเรือนชุมชนใหม่แต่ละตำบล.....	132
5.22 การผลิตทางการเกษตรในครัวเรือนชุมชนใหม่แต่ละตำบล เปรียบเทียบช่วงก่อนย้ายกับปัจจุบัน.....	134
5.23 ลักษณะการผลิตทางการเกษตรในครัวเรือนชุมชนใหม่แต่ละตำบล.....	135
5.24 รูปแบบการเพาะปลูกของครัวเรือนชุมชนใหม่แต่ละตำบล.....	136
5.25 สรุปการเพาะปลูกที่นิยมของครัวเรือนในชุมชนใหม่.....	140
5.26 แสดงการจำแนกประเภทของผู้ทำประมง.....	142
5.27 แสดงโอกาสการทำประมงเมื่อมีเขื่อน.....	142
5.28 การมีสมาชิกในครัวเรือนเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม.....	143
5.29 ความคิดเห็นของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบลต่อสภาพ การดำรงชีวิตระหว่างที่อยู่เดิมและที่อยู่ปัจจุบัน.....	147
5.30 การแบ่งประเภทของกลุ่มข้อเสนอแนะของครัวเรือนชุมชนใหม่.....	151

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
5.31	
สรุปร้อยละของครัวเรือนที่เสนอแนะความต้องการ	
ความช่วยเหลือด้านการส่งเสริมอาชีพ.....	151
5.32	
สรุปรูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่เกิดขึ้นของแต่ละตำบล.....	153
6.1	
ค่าข้อมูลของปัจจัยที่นำมาใช้คิดความสัมพันธ์ในการสรุปโครงสร้างปัญหา.....	163
6.2	
ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของปัจจัย.....	164
6.3	
ปัจจัยและเกณฑ์การชี้วัดในการประเมินสภาพปัญหา.....	168
6.4	
ปัจจัยและเกณฑ์การชี้วัดในการประเมินความพร้อมของบริการสาธารณะในชุมชน.....	172
6.5	
การเปรียบเทียบปัญหาจากขนาดของพื้นที่.....	167
6.6	
การเปรียบเทียบปัญหาการลดลงของพื้นที่เกษตรกรรม.....	173
6.7	
การเปรียบเทียบปัญหาจากความหนาแน่นในการตั้งถิ่นฐาน.....	174
6.8	
การเปรียบเทียบปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐานและบริการสังคม.....	175
6.9	
การเปรียบเทียบปัญหาด้านการถือครองที่ดิน.....	176
6.10	
การเปรียบเทียบปัญหาเกี่ยวกับการผลิตทางการเกษตรกรรม.....	178
6.11	
การเปรียบเทียบปัญหาด้านรายได้และการประกอบอาชีพ.....	179
6.12	
รายละเอียดข้อเสนอแนะและความต้องการในการแก้ไขปรับปรุงในแต่ละด้าน.....	180
6.13	
การจัดลำดับความต้องการการส่งเสริมอาชีพของครัวเรือนในชุมชนใหม่.....	180
6.14	
สรุปสภาพปัญหา ความต้องการของท้องถิ่น และ	
ความเหมาะสมของพื้นที่ในการพัฒนา.....	184

สารบัญแนพื้นที่

แผนที่	หน้า
1.1 ที่ตั้งและอาณาเขตติดต่อของพื้นที่ศึกษาทั้ง 4 ตำบล.....	6
3.1 ที่ตั้งโครงการและพื้นที่ครอบคลุมของโครงการ.....	39
4.1 ลักษณะภูมิประเทศและธรณีสัณฐานในพื้นที่ศึกษา.....	60
4.2 โครงสร้างลักษณะดินในพื้นที่ศึกษา.....	62
4.3 กลุ่มชุดดินในพื้นที่ศึกษา.....	64
4.4 การจัดกลุ่มความเหมาะสมของกลุ่มชุดดินในการเพาะปลูกพืช.....	65
4.5 การใช้ที่ดินในพื้นที่ศึกษา (ปี 2542).....	67
4.6 พื้นที่ป่าเศรษฐกิจในพื้นที่ศึกษา.....	75
4.7 แหล่งที่มาของชาวประมงท้องถิ่นและทำรับซื้อปลารอบพื้นที่อ่างเก็บน้ำ.....	89
5.1 ที่ตั้งหมู่บ้านเดิมก่อนการสร้างเขื่อนฯ และผลกระทบที่ แต่ละหมู่บ้านได้รับจากโครงการ.....	104
5.2 ที่ตั้งหมู่บ้านแต่ละตำบลในปัจจุบัน.....	105
5.3 ที่ตั้งและลักษณะการรวมกลุ่มชุมชนใหม่ที่ศึกษา.....	109
5.2 ขอบเขตองค์การบริหารส่วนตำบลมะนาวหวาน อ.พัฒนานิคม จ.ลพบุรี.....	112
5.3 ขอบเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแก่งผักกูด อ.ท่าหลวง จ.ลพบุรี.....	113
5.4 ขอบเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชัยบาดาล อ.ชัยบาดาล จ.ลพบุรี.....	114
5.5 ขอบเขตองค์การบริหารส่วนตำบลมะกอกหวาน อ.ชัยบาดาล จ.ลพบุรี.....	115
6.1 ความเหมาะสมของพื้นที่ในการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ.....	159
6.2 เส้นทางคมนาคมรอบพื้นที่อ่างเก็บน้ำและบริเวณใกล้เคียง.....	162

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1.1 กรอบความคิดในการศึกษา.....	5
2.1 การนำแนวความคิดต่างๆ ไปใช้ในการศึกษา.....	35
3.1 การบริหารโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก.....	45
3.2 ระยะเวลาในการโยกย้ายเข้าสู่ชุมชนใหม่.....	49
3.3 สรุปการตั้งถิ่นฐานใหม่ที่เกิดขึ้นจากโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก.....	55
4.1 ขั้นตอนในการเลือกและกำหนดขนาดตัวอย่างในการศึกษา.....	56
4.2 ร้อยละของครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการครอบครองที่ดินใน ต.มะนาวหวาน.....	77
4.3 ร้อยละของครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการครอบครองที่ดินใน ต.แก่งผักกูด.....	77
4.4 ร้อยละของครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการครอบครองที่ดินใน ต.ชัยบาดาล.....	77
4.5 ร้อยละของครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการครอบครองที่ดินใน ต.มะกอกหวาน.....	77
4.6 จำนวนประชาชนที่จับปลาในอ่างเก็บน้ำเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ตั้งแต่เริ่มเปิดโครงการจนถึง เดือนมีนาคม 2544.....	86
5.1 ขนาดที่ดินปลูกสร้างที่อยู่อาศัยเฉลี่ยของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบล.....	117
5.2 ราคาซื้อที่ดินปลูกสร้างที่อยู่อาศัยเฉลี่ยของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบล.....	117
5.3 แสดงลักษณะบ้านพักอาศัยของครัวเรือนชุมชนใหม่ในปัจจุบัน.....	118
5.4 แสดงความสัมพันธ์ของกลุ่มละแวกบ้านของครัวเรือนชุมชนใหม่.....	119
5.5 การมีที่ดินทำกินของครัวเรือนชุมชนใหม่แต่ละตำบลในปัจจุบัน.....	124
5.6 ที่ดินทำกินรวมทุกแปลงเฉลี่ยของครัวเรือนชุมชนใหม่แต่ละตำบล.....	125
5.7 พืชหลักที่ครัวเรือนเกษตรกรรมชุมชนใหม่ใน ต.มะนาวหวาน นิยมปลูก.....	137
5.8 พืชหลักที่ครัวเรือนเกษตรกรรมชุมชนใหม่ใน ต.แก่งผักกูด นิยมปลูก.....	137
5.9 พืชหลักที่ครัวเรือนเกษตรกรรมชุมชนใหม่ใน ต.ชัยบาดาล นิยมปลูก.....	137
5.10 พืชหลักที่ครัวเรือนเกษตรกรรมชุมชนใหม่ใน ต.มะกอกหวาน นิยมปลูก.....	137
5.11 พืชหลักที่ครัวเรือนชุมชนใหม่เพาะปลูกเปรียบเทียบก่อนย้ายกับปัจจุบัน.....	138
5.12 การเลี้ยงสัตว์ในครัวเรือนเปรียบเทียบระหว่างก่อนย้ายกับปัจจุบัน.....	141
5.13 ประเภทกลุ่มกิจกรรมที่สมาชิกในครัวเรือนเข้าร่วม ของ ต.มะนาวหวาน.....	144
5.14 ประเภทกลุ่มกิจกรรมที่สมาชิกในครัวเรือนเข้าร่วม ของ ต.แก่งผักกูด.....	144
5.15 ประเภทกลุ่มกิจกรรมที่สมาชิกในครัวเรือนเข้าร่วม ของ ต.ชัยบาดาล.....	144
5.16 ประเภทกลุ่มกิจกรรมที่สมาชิกในครัวเรือนเข้าร่วม ของ ต.มะกอกหวาน.....	144
5.17 ความคิดเห็นของครัวเรือนต่อสภาพแวดล้อมและการอยู่อาศัยเปรียบเทียบที่อยู่เดิมกับปัจจุบัน.....	148

สารบัญแผนภูมิ (ต่อ)

แผนภูมิที่	หน้า
5.18 ความคิดเห็นของครัวเรือนต่อการประกอบอาชีพและการผลิต เปรียบเทียบที่อยู่เดิมกับปัจจุบัน.....	149
5.19 ความคิดเห็นของครัวเรือนต่อบริการทางสังคมและโครงสร้างพื้นฐานในชุมชน เปรียบเทียบที่อยู่เดิมกับปัจจุบัน.....	150
5.20 ความเชื่อมโยงของปัจจัยต่างๆ นำไปสู่การกำหนด รูปแบบการตั้งถิ่นฐานในแต่ละตำบล.....	152
5.21 สภาพเศรษฐกิจสังคมที่เปลี่ยนแปลงในชุมชนใหม่.....	156
6.1 การจำแนกประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในแต่ละตำบล.....	158
6.2 ปัจจัยที่ความสัมพันธ์ในเชิงบวกต่อกันและเชิงลบต่อกัน.....	165
6.3 ความเชื่อมโยงของโครงสร้างปัญหาในชุมชนใหม่ (ต.มะนาวหวาน ต.แก่งฝักกูด ต.ชัยบาดาล และต.มะกอกหวาน.....	166
6.4 สรุปความต้องการของครัวเรือนชุมชนใหม่.....	181
6.5 ประเด็นหลักที่นำไปกำหนดแนวทางในการพัฒนาพื้นที่.....	182
6.6 ภาพรวมในการพัฒนา.....	184

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 แสดงการตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่ม.....	10
2.2 แสดงการตั้งถิ่นฐานแบบกระจาย.....	10
2.3 แสดงการตั้งถิ่นฐานตามแนวเส้นทางคมนาคม.....	11
2.4 แสดงการตั้งถิ่นฐานแบบวางแผน.....	11
3.1 พื้นที่โครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก.....	40
3.2 หมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างอ่างเก็บน้ำเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์.....	41
3.3 พื้นที่โครงการชลประทานใหม่ในโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก.....	43
5.1 ลักษณะบ้านพักอาศัยของครัวเรือนในชุมชนใหม่.....	118
5.2 ฤดูกาลเพาะปลูกของครัวเรือนชุมชนใหม่ในพื้นที่ศึกษา.....	140
6.1 องค์ประกอบของระบบเกษตรผสมผสาน.....	187
6.2 ตัวอย่างของรูปแบบการพัฒนาการประมงในพื้นที่อ่างเก็บน้ำ.....	190

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

แม่น้ำป่าสัก ถือเป็นแม่น้ำสาขาที่สำคัญสายหนึ่งของแม่น้ำเจ้าพระยา พื้นที่ลุ่มน้ำมีขนาดใหญ่เป็นลำดับที่ 13 ในจำนวน 25 ลุ่มน้ำขนาดใหญ่ของไทย ซึ่งในฤดูแล้งมักประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำใช้เพื่อการเกษตร และการอุปโภคบริโภค ส่วนในฤดูฝนน้ำมากมักเกิดอุทกภัยในเขตลุ่มน้ำป่าสัก รวมทั้งกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และนับตั้งแต่ปี 2497 กรมชลประทานก็ได้แก้ปัญหาที่เรื่อยมาโดยได้ทำการพัฒนาแหล่งน้ำต่าง ๆ ในลุ่มน้ำป่าสัก เพื่อตอบสนองความต้องการใช้น้ำในด้านต่าง ๆ ตลอดมา แต่โครงการที่ก่อสร้างขึ้นซึ่งมีทั้งเขื่อนทดน้ำ ฝาย อ่างเก็บน้ำนั้น เป็นเพียงโครงการขนาดกลางและขนาดเล็ก จึงไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ได้มากพอ และเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2532 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริให้สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และกรมชลประทานศึกษาความเหมาะสมโครงการเขื่อนกักเก็บน้ำแม่น้ำป่าสักอย่างจริงจังและเร่งด่วนเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว และเมื่อผ่านความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี โครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก อันเนื่องมาจากพระราชดำริจึงเริ่มงานก่อสร้างได้เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2537 แล้วเสร็จสมบูรณ์วันที่ 30 กันยายน 2542 โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานนามว่า “เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์” และทรงเสด็จพระราชดำเนินเปิดเขื่อนอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2542 ที่ผ่านมา เขื่อนแห่งนี้ตั้งอยู่ที่ ตำบลหนองบัว อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี มีลักษณะเป็นเขื่อนดิน ยาว 4,860 เมตร สูง 31.50 เมตร สามารถกักเก็บน้ำได้ 785 ล้านลูกบาศก์เมตร ซึ่งนับเป็นโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่สำคัญอีกโครงการหนึ่งที่จะแก้ไขความเดือดร้อนของประชาชน ในเรื่องอุทกภัยและเป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภค ฯลฯ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนต่อไปในอนาคต (แผนและผลงานความก้าวหน้าโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสักอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สำนักพัฒนาแหล่ง 3 กรมชลประทาน, 2542)

ในการดำเนินการสร้างโครงการชลประทานต่าง ๆ ตามนโยบายพัฒนาแหล่งน้ำของรัฐโดยเฉพาะเขื่อนขนาดใหญ่ที่พบว่ามีบริเวณที่ใช้เป็นพื้นที่อ่างเก็บน้ำนั้นมักจะเป็นแหล่งชุมชนที่อยู่อาศัยและทำมาหากินทางการเกษตรมาก่อน เนื่องจากเป็นบริเวณที่มีแหล่งดินและน้ำที่อุดมสมบูรณ์ บางแห่งเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่สืบทอดกันมายาวนาน มีทั้งบ้านเรือน ที่ทำกิน วัด โรงเรียน สถานราชการต่างๆ ดังนั้นการสร้างเขื่อนจึงเกิดผลกระทบอย่างมากต่อชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ในบริเวณที่เก็บกักน้ำเหนือเขื่อน ฝาย หรือบริเวณหัวงาน ซึ่งผลกระทบที่ชัดเจนที่สุดคือ ความเดือดร้อนของประชาชนที่สูญเสียที่ดินและทรัพย์สินจากการถูกน้ำท่วม และมัก

ต้องมีการอพยพชุมชนในบริเวณอ่างเก็บน้ำนั้นไปอยู่ที่อื่น ดังนั้นการตัดสินใจดำเนินการตามโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ก็ย่อมจะกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่เช่นกัน นั่นก็คือ มีทั้งผู้ที่เสียประโยชน์ และผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ ซึ่งรัฐจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมากโดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่โครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสักฯ ที่ได้รับผลกระทบต้องอพยพโยกย้ายนั้นถือเป็นส่วนสำคัญยิ่งเพราะเป็นผู้เสียสละที่ดินอันมีผลทำให้โครงการดำเนินการก่อสร้างได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยพื้นที่ชุมชนที่ได้รับผลกระทบประมาณ 114,119 ไร่ อยู่ในเขต 2 จังหวัด คือ จ.ลพบุรี มีพื้นที่ได้รับผลกระทบประมาณ 104,728 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ใน 3 อำเภอ คือ อ.พัฒนานิคม (19 หมู่บ้าน) อ.ท่าหลวง (10 หมู่บ้าน) และ อ.ชัยบาดาล (31 หมู่บ้าน) และ จ.สระบุรี มีพื้นที่ได้รับผลกระทบประมาณ 9,391 ไร่ คือ พื้นที่ใน อ.วังม่วง (5 หมู่บ้าน) จำนวนผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการรวมทั้งสิ้น 3,812 ครอบครัว 14,880 คน คือ (เอกสารประกอบโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสักฯ สำนักพัฒนาแหล่ง 3 กรมชลประทาน, 2542)

การอพยพโยกย้ายเข้าตั้งถิ่นฐานใหม่แบ่งเป็น 4 ลักษณะ (Michael M. Cernea, 1991: 154) คือ 1) การตั้งถิ่นฐานโดยการรวมกลุ่มของราษฎรและราษฎรเป็นผู้จัดสร้าง สิ่งอำนวยความสะดวก 2) การตั้งถิ่นฐานโดยการรวมกลุ่มของราษฎรและรัฐบาลเป็นผู้จัดสร้าง สิ่งอำนวยความสะดวก 3) รัฐบาลจัดตั้งถิ่นฐานในลักษณะเชิงบังคับ และ 4) รัฐบาลจัดตั้งถิ่นฐานให้โดยสมัครใจของราษฎร สำหรับในประเทศไทยแล้วโดยทั่วไปจะเป็นไปในลักษณะที่รัฐจะมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดสรรที่ดินทำกินใหม่ให้กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ โดยที่ดินใหม่นั้นจะต้องช่วยให้ชาวบ้านสามารถ “มีรายได้เฉลี่ยเท่ากับหรือดีกว่าที่เดิม” (สำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อ้างถึงในวิฑูรย์ ปัญญากุล, 2534: 10) การสรรหาที่นั้นเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็นปัจจัยที่จะมีผลต่อประชาชนที่อพยพ เนื่องจากต้องอาศัยที่ดินที่รัฐจัดหาให้ใหม่เป็นแหล่งที่พักและทำมาหากินเป็นระยะเวลายาวนาน ซึ่งลักษณะของการตั้งถิ่นฐานใหม่ที่พบโดยส่วนมากจะเป็นนิคมสร้างตนเองสำหรับผู้อพยพ หรือที่ดินแปลงจัดสรร เช่น เชื้อนภูมิพล เชื้อนอุบลรัตน์ และเชื้อนรัชชประภา เป็นต้น แต่สำหรับชุมชนใหม่ของผู้อพยพจากผลกระทบเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์นั้นจะค่อนข้างต่างจากเขื่อนอื่นที่ผ่านมา โดยในขั้นแรกนั้นงานจัดการตั้งถิ่นฐานผู้อพยพของเขื่อนป่าสักได้เสนอทางเลือกให้ 3 แนวทาง (สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมจังหวัดลพบุรี, 2541) คือ 1) เตรียมแปลงอพยพไว้หากราษฎรพอใจจะจัดสรรให้และจัดโครงสร้างพื้นฐานและที่ดินทำกิน 2) หากไม่ต้องการที่แปลงอพยพ โดยจะไปหาที่อยู่กันเอง ก็จะจ่ายเป็นค่าชดเชยให้ และ 3) หากไม่ต้องการทั้งแปลงอพยพและเงินค่าชดเชย แต่จะรวมกลุ่มกันไปอยู่ที่แห่งใหม่ ซึ่งได้ตกลงกับเจ้าของที่ไว้เรียบร้อยแล้ว ทางราชการก็จะจัดซื้อให้ตามราคาที่สามารซื้อได้ แต่ผลสรุปในปัจจุบันนั้น ราษฎรเลือกแนวทางที่ 2 ทั้งหมด ชุมชนอพยพของเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ส่วนใหญ่จึงเป็นชุมชนใหม่โยกย้ายไปอยู่รวมกลุ่มกันภายในพื้นที่ที่ตำบลเดิมในส่วนที่ไม่ได้รับผลกระทบ เป็นการไปหาที่อยู่ใหม่เองโดยรับค่าทดแทนที่ดินและค่าชดเชยพิเศษแทนแปลงอพยพไป ดังนั้นรูปแบบของ

ชุมชนใหม่ที่เกิดขึ้นในพื้นที่จึงเป็นในลักษณะการตั้งถิ่นฐานโดยการรวมกลุ่มของราษฎรเองและรัฐบาลช่วยในการจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้ ซึ่งการอพยพโยกย้ายและการตั้งถิ่นฐานใหม่นั้นย่อมเกิดปัญหาตามมา นอกจากจะประสบปัญหาพื้นที่ทำกินที่ลดน้อยลงแล้ว ชาวบ้านยังจะต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ในพื้นที่อันจำกัดซึ่งต่างจากเดิม ต้องเปลี่ยนรูปแบบการผลิตและการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเนื่องจากที่ดินทำกินลดลงบ้าง รายได้และอาชีพจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงไป เกิดโอกาสทางอาชีพในรูปแบบใหม่อันเนื่องมาจากมีพื้นที่อ่างเก็บน้ำที่จะกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและแหล่งประมงน้ำจืดขนาดใหญ่ การปรับเปลี่ยนสู่อาชีพใหม่ในฐานะชาวประมงนี้ ทำให้เกิดปัญหาแทรกซ้อนขึ้นได้เช่นกันในเรื่องการแย่งชิงทรัพยากรประมงระหว่างชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ จากการสร้างเขื่อน และชาวประมงอาชีพที่มาจากต่างถิ่นเข้ามาเช่าพื้นที่หาปลา (พรพิมล ป้อมสุวรรณ, 2542 :15) กลายเป็นความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์การทำมาหากินบนพื้นฐานความแตกต่างทางวัฒนธรรม ซึ่งย่อมเป็นอุปสรรคสำคัญในการอยู่ร่วมกันและจัดการทรัพยากรร่วมกันขึ้น ประกอบกับการส่งเสริมอาชีพเสริมอื่น ๆ ยังไม่สำเร็จผลมากนัก เหล่านี้เป็นตัวอย่างของปัญหาที่เกิดขึ้น

โดยจะเห็นได้ว่าผลกระทบของการพัฒนาพื้นที่อันทำให้เกิดการอพยพและตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ใหม่นั้นย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมตามมา และมีผลต่อความเป็นอยู่ของชุมชนนั้นๆ ฉะนั้นจึงต้องการการพัฒนาในทิศทางที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้การตั้งถิ่นฐานของชุมชนใหม่อยู่ได้อย่างมั่นคงอย่างเดิมหรือดีกว่าเดิม และสำหรับการวางแผนเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสักฯ ย่อมเป็นส่วนสำคัญเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อพิจารณารูปแบบในการพัฒนาที่เหมาะสมว่ารูปแบบใดที่จะทำให้ชุมชนอยู่ได้ในวิถีชีวิตใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปภายใต้ข้อจำกัด ศักยภาพของพื้นที่ รวมทั้งโอกาสในการใช้ทรัพยากรจากโครงการให้เกิดประโยชน์สูงสุด และทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นแนวทางการพัฒนาสำหรับชุมชนใดก็ตามนอกจากจะต้องวางแผนแนวทางให้เหมาะกับศักยภาพและสภาพพื้นที่ที่เป็นอยู่ ความต้องการของคนในพื้นที่ก็เป็นส่วนสำคัญที่ต้องพิจารณาด้วย เพื่อให้การวางแผนดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้อง และมุ่งไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งก็คือการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของคนในปัจจุบัน และยังสามารถจะตอบสนองความต้องการของเขาเหล่านั้นในอนาคตได้ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

- (1) ศึกษาความเป็นมาของโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสักฯ และการดำเนินการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่
- (2) ศึกษาการเข้าตั้งถิ่นฐานใหม่ของชุมชนที่โยกย้ายจากพื้นที่เดิมซึ่งถูกน้ำท่วม สภาพการตั้งถิ่นฐาน และสภาพทั่วไปของชุมชนโดยคำนึงถึงลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมในปัจจุบัน

(3) วิเคราะห์สภาพปัญหา และความเหมาะสมของพื้นที่ในการพัฒนา เพื่อนำไปกำหนดและเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาพื้นที่

1.3 ขอบเขตในการศึกษา

1.3.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากวัตถุประสงค์ในการศึกษานำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาเพื่อเป็นการสร้างขอบเขตความเชื่อมโยงประเด็นในการศึกษาครั้งนี้ ดังแผนภูมิที่ 1.1

1.3.1 พื้นที่ในการศึกษา

พื้นที่ชุมชนใหม่ของผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก เฉพาะในจังหวัดลพบุรี ในเขต 3 อำเภอ คือ อ.พัฒนานิคม อ.ท่าหลวง และอ.ชัยบาดาล โดยเลือกตำบลที่เป็นตัวแทนในการศึกษาของแต่ละอำเภอ ได้แก่ (แผนที่ 1.1)

- อำเภอพัฒนานิคม เลือกศึกษาชุมชนใหม่ใน ตำบลมะนาวหวาน (มีพื้นที่ทั้งหมดในปัจจุบันประมาณ 49.56 ตารางกิโลเมตร)

- อำเภอท่าหลวง เลือกศึกษาชุมชนใหม่ใน ตำบลแก่งผักกูด (มีพื้นที่ทั้งหมดในปัจจุบันประมาณ 34.96 ตารางกิโลเมตร)

- อำเภอชัยบาดาล เลือกศึกษาชุมชนใหม่ใน ตำบลชัยบาดาล (มีพื้นที่ทั้งหมดในปัจจุบันประมาณ 23.66 ตารางกิโลเมตร) และ ตำบลมะกอกหวาน (มีพื้นที่ทั้งหมดในปัจจุบันประมาณ 2.25 ตารางกิโลเมตร)

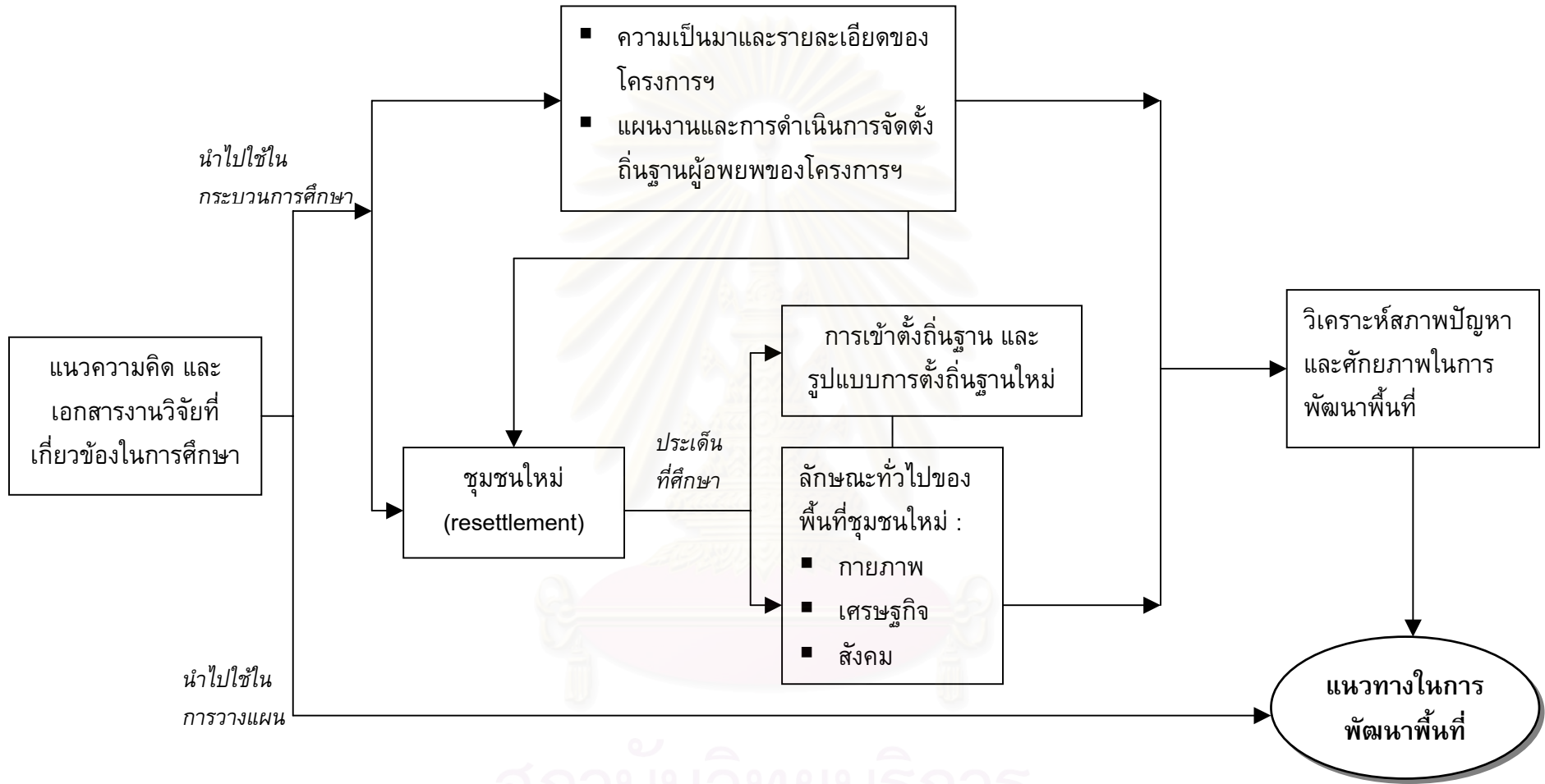
1.3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ คือ คริวเรือนชุมชนใหม่ (เป็นคริวเรือนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการต้องอพยพโยกย้ายเนื่องจากน้ำท่วม) ในพื้นที่ตำบลทั้ง 4 ตำบลที่เลือกศึกษาตามที่ได้กล่าวมาแล้ว และคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากสูตรโดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้เท่ากับ 116 คริวเรือน (รายละเอียดอธิบายไว้ในบทที่ 5)

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

(1) ทราบถึงรูปแบบการอพยพและการตั้งถิ่นฐานใหม่ ตลอดจนแผนงานและการพัฒนาที่มีต่อชุมชนใหม่ที่ได้รับผลกระทบจากเขื่อนอีกรูปแบบหนึ่งที่ต่างจากชุมชนอพยพของเขื่อนอื่นๆ

(2) ทราบถึงลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม ในการตั้งถิ่นฐานใหม่ บทบาทและแนวโน้มในการพัฒนาพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การวางแผนทางการพัฒนาที่เหมาะสม

แผนภูมิที่ 1.1 กรอบความคิดในการศึกษา

(3) เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานการพัฒนาและปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุมชนนี้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ประกอบกับแผนงานการพัฒนาที่มีต่อชุมชนให้สมบูรณ์มากขึ้น เพื่อก่อให้เกิดการประสานแนวทางการพัฒนาระหว่างรัฐและท้องถิ่นในทิศทางที่ถูกต้อง

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

ในการศึกษามีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการศึกษา ดังนี้

1.5.1 ศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี และเอกสาร งานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐานในชนบท การตั้งถิ่นฐานใหม่ที่เป็นผลมาจากเขื่อน และรูปแบบการพัฒนาในพื้นที่

1.5.2 รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ จากงานวิจัย เอกสารประกอบโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก เอกสารจากหน่วยงานราชการต่างๆ และแผนที่ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ศึกษา ดังนี้

(1) รายละเอียดของโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก เกี่ยวกับความเป็นมาของโครงการ ผลกระทบ และผลประโยชน์โดยทั่วไปจากการดำเนินโครงการ

(2) แผนและการดำเนินการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่แก่ผู้อพยพ ในประเด็นเกี่ยวกับการศึกษาและสำรวจเพื่อการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่ ,หน่วยงานในการจัดการตั้งถิ่นฐานใหม่ ,การกำหนดค่าทดแทนที่ดินและทรัพย์สิน , การกำหนดและจัดแปลงที่ดินจัดสรรแก่ผู้อพยพ รวมทั้งการเสนอแนวทางเลือกให้แก่ผู้อพยพ และผลสรุปรูปแบบการตั้งถิ่นฐานใหม่ที่เกิดขึ้น

(3) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับพื้นที่ตำบลที่ศึกษา ด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม

1.5.3 ศึกษาและจัดเก็บข้อมูลปฐมภูมิ ด้วยการสำรวจพื้นที่ และการสัมภาษณ์โดยกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาดังนี้

(1) การสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) สำหรับใช้สัมภาษณ์ครัวเรือนในชุมชนใหม่ในตำบลที่เลือกศึกษา เป็นแบบสอบถามที่มีแบบฟอร์ม (Structured Questionnaire) โดยสร้างชุดคำถามขึ้นเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูล

(2) การสัมภาษณ์โดยมีการกำหนดเป็นแนวสัมภาษณ์ ซึ่งจะเป็นคำถามเปิดที่มีการกำหนดไว้เฉพาะแนวทางในการถาม ใช้สำหรับสัมภาษณ์ผู้นำในชุมชน และเจ้าหน้าที่หน่วยงานท้องถิ่น เช่น กำนัน ,ผู้ใหญ่บ้าน ,เจ้าหน้าที่อบต. เป็นต้น

1.5.4 การประมวลผลข้อมูล นำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งข้อมูลทุติยภูมิและปฐมภูมิ มาบรรยายและสรุปผลตามแต่ละประเด็นศึกษาที่ได้กำหนดไว้เกี่ยวกับโครงการและการดำเนินการจัดตั้งถิ่นฐาน แผนและโครงการที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาพื้นที่ ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ศึกษา และในส่วนของข้อมูลที่ไต่จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างนั้นจะนำมาประมวลผลและใช้ สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistical) ด้วยค่าฐานนิยมในรูปแบบของร้อยละ ค่าเฉลี่ย เป็นต้น ในการอธิบายสรุปผล เพื่อแสดงให้เห็นถึงสภาพปัจจุบันของชุมชนที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการอพยพ จากทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ความ

คิดเห็นและความช่วยเหลือที่ต้องการ โดยนำผลสรุปของข้อมูลที่ได้จากทั้งข้อมูลทุติยภูมิและปฐมภูมิมาประกอบกันเป็นภาพรวมและบทบาทความสำคัญของพื้นที่ศึกษาแต่ละพื้นที่

1.5.5 การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการประมวลผลและสรุปผลเกี่ยวกับภาพรวมและบทบาทของพื้นที่ศึกษามาวิเคราะห์สภาพปัญหาและศักยภาพ โอกาสในการพัฒนาพื้นที่ และกำหนดแนวทางหลักในการพัฒนาพื้นที่

1.5.6 การเสนอแนวทางการพัฒนาพื้นที่ จากประเด็นหลักในการพัฒนาพื้นที่ นำมาการกำหนดกลยุทธ์ นำไปสู่แนวทางในการพัฒนาพื้นที่ที่เหมาะสม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวความคิดในการศึกษา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ได้ทบทวนแนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดขอบเขตการศึกษาในแต่ละประเด็นหัวข้อต่าง ๆ และสนับสนุนผลการศึกษาให้เป็นไปตามหลักวิชาการ รวมทั้งยังเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางพัฒนาพื้นที่ ตามที่ได้กำหนดไว้ในกรอบการศึกษาที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ใช้แนวความคิดหลัก 3 ส่วน ประกอบด้วยแนวความคิดเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานในชนบท แนวความคิดเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานใหม่ที่เป็นผลมาจากเขื่อน และแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาในพื้นที่การตั้งถิ่นฐานใหม่ที่เป็นผลมาจากเขื่อน โดยในแต่ละแนวความคิดนั้นมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานในชนบท

2.1.1 รูปแบบการตั้งถิ่นฐานในชนบท (นาพวัลย์ กิจรักษ์กุล ,2528: 76-90) แบ่งเป็น

(1) การตั้งถิ่นฐานที่ไม่มีการวางแผน เป็นการตั้งถิ่นฐานในบริเวณพื้นที่ชนบทส่วนใหญ่ประกอบด้วยรูปแบบที่แตกต่างกันคือ การตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่ม (Clustered Settlement) การตั้งถิ่นฐานแบบกระจาย (Dispersed หรือ Scattered Settlement) การตั้งถิ่นฐานแบบสุ่ม (Random Settlement) และการตั้งถิ่นฐานตามแนวเส้นทางคมนาคม (Linear Settlement) (ดังภาพที่ 2.1 , 2.2 และ 2.3)

(2) การตั้งถิ่นฐานที่มีการวางแผน เป็นการตั้งถิ่นฐานที่มีการวางแผนล่วงหน้า เพื่อให้การใช้ที่ดินเป็นไปอย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากที่สุด และอาจพบว่าการสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยอาจอยู่ในรูปแบบเดียวกัน มักเป็นการตั้งถิ่นฐานของโครงการต่างๆ ทั้งของรัฐบาลหรือเอกชนที่ดำเนินการโดยมีจุดประสงค์ต่างๆ กัน เช่นโครงการนิคมสร้างตนเองเป็นการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร โครงการของเขื่อนต่างๆ เป็นต้น (ดังภาพที่ 2.4)

2.1.2 องค์ประกอบที่ใช้ศึกษาการตั้งถิ่นฐานแบบชนบท

โดยทั่วไปองค์ประกอบหรือตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาการตั้งถิ่นฐานชนบทประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ดังต่อไปนี้ (ฉัตรชัย พงศ์ประยูร, 2536: 37-38)

(1) ประวัติความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐาน ได้เริ่มก่อตั้งมาอย่างไร เคลื่อนย้ายไปในทางใดบ้าง แหล่งตั้งถิ่นฐานและตัวอาคารเป็นชั่วคราวหรือถาวร เป็นต้น

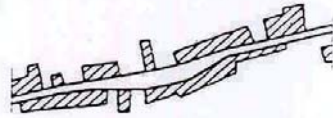

ภาพที่ 2.1 แสดงการตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่ม

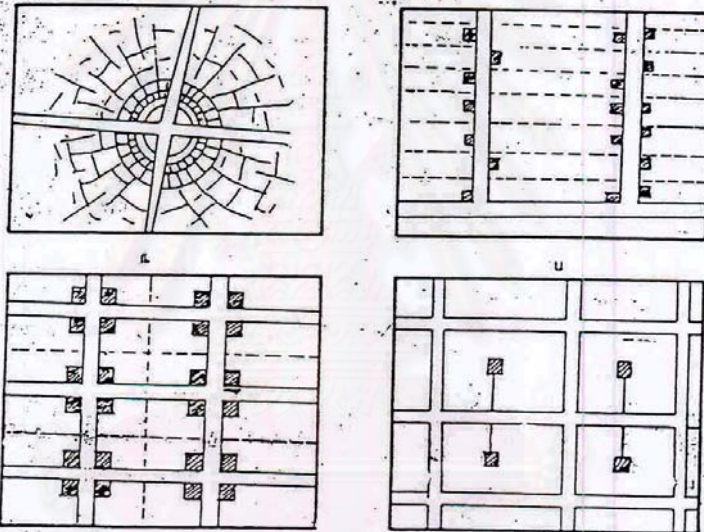
ภาพที่ 2.2 แสดงการตั้งถิ่นฐานแบบกระจาย

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ที่มา : นภาพวัลย์ กิจวัชรกุล, 2528

Street village

ภาพที่ 2.3 แสดงการตั้งถิ่นฐานตามแนวเส้นทางคมนาคม

ภาพที่ 2.4 แสดงลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบวางแผน

ที่มา : นำพลย์ กิจรักษ์กุล, 2528

(1) **ลักษณะการกระจายของแหล่งตั้งถิ่นฐาน** พิจารณาลักษณะการกระจายของตัวอาคารว่าเรียงตัวอยู่ในลักษณะใด พิจารณาความหนาแน่น หมายถึงจำนวนของแหล่งตั้งถิ่นฐานต่อหน่วยพื้นที่ หรือจำนวนหมู่บ้านต่อหน่วยพื้นที่ และการวางตัวของแหล่งตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ซึ่งอาจมีส่วนสัมพันธ์กับลักษณะทางด้านวัฒนธรรมต่างๆ เช่น ถนน คลอง เขื่อน

(2) **ความสัมพันธ์ของแหล่งตั้งถิ่นฐานต่อระบบไร่นา** นั่นคือ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบ้าน ที่อยู่อาศัย กับแหล่งเพาะปลูกว่ากระจายกันอยู่ในลักษณะใด

(3) **แผนผังของแหล่งตั้งถิ่นฐาน** พิจารณารูปแบบถนนภายในแหล่งตั้งถิ่นฐาน และการกระจายตัวของบ้านเป็นลักษณะใด ทั้งตามธรรมชาติและที่เกิดจากการวางแผน

(4) **โครงสร้างของตัวบ้าน** โดยดูตั้งแต่แบบแปลนสำหรับอยู่อาศัยหลายครอบครัวหรือครอบครัวเดียว วัสดุอะไรในการก่อสร้าง ลักษณะการก่อสร้าง แบบสถาปัตยกรรมต่างๆ ลักษณะห้องต่างๆ การตกแต่งประดับประดา ไปจนถึงดูรอบบริเวณบ้าน

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานใหม่ที่เป็นผลมาจากเขื่อน

2.2.1 ความหมายของการตั้งถิ่นฐานใหม่ (RESETTLEMENT)

Scudder (1991: 153) ได้กล่าวถึง การตั้งถิ่นฐานใหม่ หมายถึง การตั้งถิ่นฐาน ทั้งในแบบที่มีการรวมตัวกันเองของกลุ่มคน (Spontaneous) และ แบบที่มีองค์กรหรือหน่วยงานสนับสนุนดูแลจัดการ (Sponsored) ในพื้นที่บริเวณกว้างซึ่งไม่มีการทำการเพาะปลูกอย่างใดในขณะที่ย้ายเข้าไปครอบครองเพื่อตั้งถิ่นฐาน

พื้นที่ในการตั้งถิ่นฐานใหม่นั้น ถ้าเป็นพื้นที่ไม่มีการครอบครองนั้นย่อมดี ซึ่งในปัจจุบันนั้นจะหาพื้นที่ดังกล่าวได้ยาก แต่ถ้าพื้นที่ที่เลือกสำหรับการตั้งถิ่นฐานใหม่มีผู้ครอบครองอยู่ก่อนแล้ว หรือจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินจากเดิมเพื่อการตั้งถิ่นฐานใหม่นั้นก็ย่อมก่อให้เกิดปัญหาขึ้นได้ อาจเป็นในเรื่องสิทธิในการครอบครองของคนที่อยู่เดิมกับคนที่เข้าไปอยู่ใหม่ ความหนาแน่นของประชากรในพื้นที่เพิ่มขึ้นแต่ความสัมพันธ์ทางสังคมนั้นจะน้อยลงเนื่องจากความแตกต่างระหว่างกลุ่มคนและความไม่คุ้นเคยของผู้ที่อยู่เดิมและผู้ที่จะเข้าไปอยู่ใหม่ เหล่านี้สามารถนำไปสู่ความขัดแย้งในการอยู่ร่วมกัน

Sir Bernard O. Binns กล่าวว่าเกี่ยวกับคำจำกัดความ การตั้งถิ่นฐานใหม่ หมายถึง การวางการจัดการในรูปแบบใหม่ทั้งกับพื้นที่และประชาชน โดยมีการจัดรูปแบบเกี่ยวกับการใช้ที่ดินเพื่อการเพาะปลูกในพื้นที่ใหม่ที่มีได้มีการครอบครองมาก่อนเพื่อให้สำหรับผู้ที่เข้าไปตั้งถิ่นฐานใหม่ (Take อ้างถึงใน Manut Suwan, 1986 :14)

Take (1975: 9 อ้างถึงใน Manut: Suwan, 1986 :14) ได้สรุปถึง คำว่า การตั้งถิ่นฐานใหม่ นั้น(Resettlement) จะใช้สำหรับอธิบายกิจกรรมการโยกย้ายกลุ่มคนจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ซึ่งอาจเป็นพื้นที่ใหม่ หรืออาจเป็นพื้นที่ที่มีการครอบครองมานานแล้วก็ได้

จากความหมายของการตั้งถิ่นฐานใหม่ที่ได้กล่าวถึงข้างต้นนั้น **สามารถสรุปรวมได้ว่า การตั้งถิ่นฐานใหม่ นั้นหมายถึง** การย้ายกลุ่มคนออกจากพื้นที่เดิมไปสู่พื้นที่ใหม่ ในแบบที่มีการรวมตัวกันเอง หรือแบบที่รัฐเข้ามาผลักดันก่อให้เกิดการตั้งถิ่นฐานใหม่ขึ้นโดยได้วางรูปแบบการจัดการพื้นที่ให้ ในพื้นที่ซึ่งอาจมีการครอบครองมาก่อนแล้ว หรือยังไม่มีการครอบครองมาเป็นเวลานานก็ตาม ซึ่งถ้าเป็นพื้นที่ที่ไม่มีมีการครอบครองอยู่ก่อนก็จะลดปัญหาเรื่องสิทธิในการครอบครองและความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นจากความแตกต่างระหว่างกลุ่มลงได้

2.2.2 ลักษณะของการตั้งถิ่นฐานใหม่ Scudder: (1991: 154 -155) ได้แบ่งออกเป็น 4 ลักษณะดังนี้

(1) การตั้งถิ่นฐานโดยมีการรวมกลุ่มและจัดตั้งกันเอง โดยได้รับความช่วยเหลือจากรัฐเป็นส่วนน้อย (Spontaneous settlement with very little government or other assistance)

(2) การตั้งถิ่นฐานโดยมีการรวมกลุ่มกันเอง แต่มีรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดูแลจัดการเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานให้ (Spontaneous settlement facilitated by government and other agencies)

(3) การตั้งถิ่นฐานที่รัฐจัดตั้งถิ่นฐานให้ใหม่ โดยประชาชนสมัครใจ โดยรัฐจะดูแลและจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานให้ (Voluntary settlement sponsored by government and other agencies)

(4) การตั้งถิ่นฐานใหม่ในลักษณะที่รัฐจัดตั้งถิ่นฐานใหม่ในเชิงบังคับ และรัฐดูแลและจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานให้ (Compulsory resettlement sponsored primarily by government agencies)

ซึ่งกิจกรรมและโครงการที่ต้องใช้พื้นที่ในการพัฒนาและเป็นสาเหตุให้ต้องโยกย้ายประชาชนออกจากพื้นที่ แบ่งเป็นประเภทใหญ่ดังนี้ (Cernea, 1991: 191)

- เขื่อนเพื่อการชลประทาน ผลิตรกระแสไฟฟ้า และเพื่อการอุปโภคบริโภค ซึ่งต้องมีการสร้างอ่างเก็บน้ำบนพื้นที่ที่ซึ่งมีการอยู่อาศัยมาก่อน
- แนวเส้นทางคมนาคมขนส่ง แนวสายส่งกระแสไฟฟ้า คลองชลประทาน
- การสร้างท่าเรือแห่งใหม่และเมืองใหม่
- ระบบโครงสร้างพื้นฐานในเมือง เช่น ระบบกำจัดน้ำเสีย ถนนและทางใต้ดิน
- แหล่งแร่ใหม่ ซึ่งจะต้องมีการขุดเปิดหน้าดินเพื่อเป็นบ่อแร่
- การกำหนดย่านอุตสาหกรรม เช่น นิคมอุตสาหกรรม
- พื้นที่อนุรักษ์ป่าไม้และพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

โครงการพัฒนาลุ่มน้ำที่มีการใช้พื้นที่ในบริเวณกว้างเพื่อการสร้างเขื่อนและพื้นที่อ่างเก็บน้ำนั้น และย่อมส่งผลกระทบต่อประชาชนในบริเวณพื้นที่นั้นๆ แตกต่างกันไปโดยสามารถแบ่งกลุ่มของประชาชนที่จะได้รับผลกระทบทั้งในทางบวกและทางลบจากการสร้างเขื่อนและอ่างเก็บน้ำได้เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้คือ (Manut Suwan ,1981: 14-15)

- ประชาชนที่ต้องอพยพ เพราะบ้านเรือน ไร่นาถูกน้ำท่วม
- ประชาชนที่ครอบครองพื้นที่มาก่อนที่พื้นที่จะถูกกำหนดให้เป็นแปลงจัดสรรแก่ผู้อพยพจากบริเวณที่ถูกน้ำท่วมเข้าไปอยู่อาศัย
- ประชาชนที่อาศัยในเขตสร้างเขื่อน แต่ไม่ถูกน้ำท่วมและไม่ต้องอพยพออก
- ประชาชนที่อพยพจากที่อื่น ๆ เข้ามาอยู่ในทะเลสาบหลังเขื่อน

ในประชาชนทั้ง 4 กลุ่มนี้ กลุ่มแรกเป็นปัญหาที่สำคัญต่อการดำเนินการสร้างเขื่อนทั้งนี้ เพราะกลุ่มประชาชนที่ต้องอพยพออกไปตั้งถิ่นฐานใหม่ ซึ่งส่วนใหญ่ยังรักถิ่นฐานเดิมไม่อยากจะย้ายออกไป แต่เมื่อถูกบังคับเวนคืนที่ดิน ก็จำเป็นต้องอพยพไปตั้งถิ่นฐานใหม่

2.2.3 แผนงานและการดำเนินงานการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่

ธนาคารโลก ได้พัฒนานโยบายเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานใหม่นี้เรื่อยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523, 2529 ,2531และ 2533 ซึ่ง หลักสำคัญพื้นฐานของนโยบายเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานใหม่ นั้นมีดังนี้ (The World Bank Environment Department , 1994: 5)

(1) แผนงานการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่ (Resettlement Plan) ควรกำหนดอย่างมีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงในด้านการเอาใจใส่ประชาชน สภาพความเป็นอยู่ และดูแลสิ่งแวดล้อม ซึ่งควรปฏิบัติในแบบ development program เพื่อสร้างทรัพยากรและโอกาสในการเลี้ยงชีพได้อย่างเดิมหรือดีกว่าเดิม

(2) หลักปฏิบัติในการโยกย้ายนั้น ควรมีค่าชดเชยที่ดินและทรัพย์สินที่ต้องสูญเสีย รวมทั้งสร้างโอกาสและประโยชน์จากโครงการให้แก่พวกเขา โดยให้ความช่วยเหลือทั้งในระหว่างย้ายและเข้าตั้งถิ่นฐาน

(3) ควรกำหนดการย้ายเป็นกลุ่มพวกเดียวกันไปอยู่ด้วยกันเพื่อรักษาระบบโครงสร้างสังคมแต่เดิมไว้ ควรใกล้ที่เดิมเพราะจะง่ายต่อการปรับตัวและตั้งหลักแหล่งในสภาพแวดล้อมที่ใกล้เคียง และจะต้องจัดเตรียมทรัพยากรและโอกาสทางเศรษฐกิจให้พอเพียงด้วย

(4) สนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมในการวางแผนและปฏิบัติงานตั้งถิ่นฐานใหม่

(5) การวางรูปแบบและการจัดบริการโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก ควรพิจารณาและทำอย่างเป็นระบบให้เกิดการบริการอย่างเชื่อมโยงและทั่วถึง

(6) ควรคำนึงถึงผู้ที่อยู่ในพื้นที่นั้นก่อนเป็นสิ่งสำคัญในแผนด้วย เพื่อลดความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นเนื่องจากการเข้าไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในพื้นที่นั้น

(7) การจ่ายค่าชดเชยสำหรับการโยกย้ายและการจัดเตรียมพื้นที่อยู่อาศัยใหม่ ต้องพิจารณาให้ทั้งผู้ที่มีเอกสารสิทธิและผู้ที่ยังไม่มีเอกสารสิทธิแต่เป็นชนพื้นเมืองที่ครอบครองพื้นที่มาเป็นเวลานานด้วย

Scudder (1991 :160-168) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนและกระบวนการวางแผนการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่ นั้นประกอบด้วย

(1) การวางแผนด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการพัฒนาอาชีพ (**Planning, initial infrastructural development, and settler recruitment**) เริ่มจากการศึกษาความเหมาะสม (Feasibility Studies) การวางแผน (Planning) และ วางรูปแบบที่เหมาะสม (Design) โดยแบ่งระยะเวลาดำเนินการก่อนหลังตามความจำเป็น

(2) การโยกย้าย (**Transition**) ครอบคลุมทั้งในช่วงโยกย้ายและเริ่มตั้งถิ่นฐานใหม่ คือ

- ในช่วงที่ผู้ตั้งถิ่นฐานใหม่ (Settler) ทำการโยกย้ายจากที่เดิม ซึ่งถ้ากำหนดกลุ่มการตั้งถิ่นฐานใหม่ ให้เป็นสมาชิกที่มาจากชุมชนเดียวกัน จะคุ้นเคยและช่วยเหลือกันได้ดีกว่า ทั้งในเรื่องการจัดเตรียมพื้นที่ การสร้างที่อยู่อาศัยในระหว่างช่วงปีแรกๆ ปัญหาเรื่องความกดดันและการปรับตัวเข้ากับกลุ่มใหม่จะลดน้อยลง

- ส่วนในช่วงการเข้าตั้งถิ่นฐานระยะแรก เป็นช่วงที่เริ่มจะตั้งหลักแหล่งและการเริ่มต้นการผลิต จึงควรเน้นในการช่วยเหลือและปฏิบัติอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นด้านโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค สาธารณูปการ และ การส่งเสริมและติดตามผลระบบการผลิต การพัฒนาการเกษตร และนอกภาคการเกษตร เป็นต้น

(3) การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม (**Economic and social development**) ในขั้นนี้การลงทุนจะประสบความสำเร็จอันเนื่องมาจากระดับของผลผลิตที่เริ่มจะเพิ่มขึ้น ตลอดจนการเปลี่ยนระดับฐานะของครอบครัวและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น มีการขยายระบบการทำเกษตร ทั้งการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ และกิจกรรมนอกภาคเกษตรจะเริ่มเกิดขึ้น

(4) การควบคุมและการดูแลในการรวมกลุ่มของผู้ตั้งถิ่นฐานใหม่ (**Handing over and incorporation**) เป็นการดำเนินการที่มีต่อหน่วยงานท้องถิ่นหรือองค์กรท้องถิ่น ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยรัฐต้องพิจารณาเลือกใช้นโยบาย หรือกลยุทธ์ ว่าแบบใดจะก่อให้เกิดความมีประสิทธิภาพของแผนและนโยบายมากที่สุดและเหมาะสมในการปฏิบัติต่อชุมชนนั้นๆ

Cernea (1988: 19-31) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า แผนงานการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่ (Resettlement Plan) เป็นการมุ่งเน้นให้เกิดการสร้างโอกาสในการพัฒนาและสร้างความมั่นคงต่อความเป็นอยู่ในการตั้งถิ่นฐานใหม่ ซึ่งในการวางแผนงานการจัดการตั้งถิ่นฐานใหม่นี้ต้องคำนึงถึงทั้งในด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม และต้องพิจารณาลักษณะต่างๆ ก่อนย้ายเป็น

หลัก เพื่อมาประกอบกับการวางแผนและจัดการตั้งถิ่นฐานใหม่ โดยรายละเอียดของแผนงานนั้น ประกอบด้วยงานหลัก ๆ ดังนี้

(1) **การกำหนดค่าชดเชยและค่าตอบแทน (Compensation)** ประกอบด้วยหลักใหญ่ ๆ 3 ประการคือ การจ่ายค่าชดเชยตามราคาประเมินอย่างเป็นธรรม ควรคิดถึงทรัพย์สินที่จับต้องไม่ได้ เช่น การสูญเสียโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม รวมไปถึงการจ่ายค่าชดเชยด้วย และการทดแทนด้วยสิ่งเดียวกัน เช่น ที่ดิน แต่เป็นการยากจะหาสิ่งที่จะทดแทนได้ดีเท่าเดิม ดังนั้น การจ่ายค่าทดแทนในรูปตัวเงินจึงมักถูกนำมาให้เพื่อแก้ปัญหาที่มากกว่า

(2) **ด้านสภาพความเป็นอยู่ (Habitat)** โดยงานในด้านกายภาพควรจะเริ่มก่อนสำหรับการพัฒนาในทำเลการตั้งถิ่นฐานใหม่ ไม่ว่าจะเป็นด้านสิ่งก่อสร้างที่อยู่อาศัย โครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น เพื่ออำนวยความสะดวกในการเริ่มตั้งถิ่นฐานใหม่ไปสู่มาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

(3) **กลุ่มองค์กรทางสังคมของผู้ตั้งถิ่นฐานใหม่ (Social organization of Resettlers)** การกำหนดรูปแบบการโยกย้ายก็ควรให้กลุ่มชุมชนเดียวกันไปอยู่รวมกันอย่างเดิม จะเป็นการเพิ่มศักยภาพในการจัดการทางสังคมและระบบการผลิตทางเศรษฐกิจในที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ได้อย่างรวดเร็ว และเพิ่มประสิทธิภาพในการรวมกลุ่มให้สามารถดำเนินไปด้วยดี ส่วนการให้ความช่วยเหลือต่อองค์กรทางสังคมของผู้ตั้งถิ่นฐานใหม่นั้นก็เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับแนวทางในการพัฒนา โดยองค์กรการรวมกลุ่มที่มีอยู่เดิมนั้นก็ควรสนับสนุนให้ดำเนินต่อไป และรัฐอาจช่วยแนะนำให้เกิดการริเริ่มการรวมกลุ่มใหม่ๆ ที่จะอำนวยความสะดวกต่อการพัฒนาชุมชนขึ้นอีกก็ได้ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเป็นผู้ดูแลในระยะแรกจากนั้นค่อยถ่ายความรับผิดชอบและการจัดการอย่างค่อยเป็นค่อยไปให้ชุมชนดูแลกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นด้วยตัวเอง ทั้งนี้เพื่อกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมและให้ชุมชนสามารถช่วยเหลือและพึ่งตนเองได้ต่อไป

(4) **การจัดการสิ่งแวดล้อม (Environmental Management)** ในแผนงานการตั้งถิ่นฐานใหม่นั้นต้องมีการกำหนดแนวทางในการป้องกันสภาพแวดล้อมไม่ให้เสื่อมโทรมด้วย เช่น การป้องกันพื้นที่ริมเขื่อน หรือแม่แต่ในพื้นที่ชุมชนใหม่ ในเรื่องความแออัดในการอยู่อาศัย ดังนั้นการกำหนดการใช้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในการอำนวยความสะดวกในการอยู่อาศัยและโอกาสทางเศรษฐกิจนั้นควรจะต้องพิจารณาถึงทั้งผู้ที่อยู่ในพื้นที่เดิมและผู้ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่ เพื่อคงอยู่ของสภาพแวดล้อมที่ดี

Manut Suwan (1981: 101-106) ได้ทำการศึกษาและสรุปเกี่ยวกับโปรแกรมการตั้งถิ่นฐานใหม่ที่ได้รับผลกระทบจากเขื่อนว่าจะประสบความสำเร็จนั้นต้องมี **หลักพื้นฐานสำคัญในการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่ที่ได้รับผลกระทบจากเขื่อน** ดังนี้

(1) **การศึกษาสภาพเศรษฐกิจสังคม** ของคนในพื้นที่อ่างเก็บน้ำก่อนที่จะย้ายเพื่อนำมาใช้ประกอบการวางแผนและแนวทางสำหรับโปรแกรมการตั้งถิ่นฐานใหม่ ข้อมูลพื้นฐานที่ควรศึกษา เช่น ในด้านโครงสร้างประชากร ด้านสังคม และเศรษฐกิจ

(2) การเลือกที่ตั้งสำหรับตั้งถิ่นฐานใหม่ ซึ่งเกณฑ์ในการสรรหาพื้นที่จะต้องพิจารณาให้มีลักษณะใกล้เคียงกับพื้นที่เก่าเป็นหลัก และควรพิจารณาในเรื่องอื่นๆ ดังเช่น ถ้าเป็นพื้นที่ของรัฐที่ไม่มีการครอบครองมาก่อนย่อมดี พื้นที่นั้นควรจะสะดวกต่อการพัฒนาทั้งการเพาะปลูกและการปศุสัตว์ มีระบบส่งน้ำตลอดปี พื้นที่มีขนาดใหญ่พอสำหรับสร้างที่อยู่อาศัย สิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐาน มีการเข้าถึงสูง และควรอยู่ใกล้โครงการเพื่อให้ได้รับผลประโยชน์จากโครงการให้มากที่สุด ระยะทางที่ย้ายควรจะให้ไกลน้อยที่สุด

(3) การวางรูปแบบทางกายภาพภายในชุมชนใหม่ การวางแผนต้องพิจารณาข้อมูลเศรษฐกิจสังคมก่อนย้ายเป็นพื้นฐาน และการวางรูปแบบทางกายภาพนั้นจะพิจารณาได้จากปัจจัย 4 ตัวคือ รูปแบบในการตั้งถิ่นฐานเดิมและลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ใหม่ คุณภาพและปริมาณของพื้นที่การเกษตร ควรจัดเตรียมสถานที่และสร้างแหล่งบริการต่างๆ ที่จำเป็นให้พร้อมโดยให้คล้ายกับที่เดิม และ ควรจัดเตรียมโครงสร้างพื้นฐาน ให้พร้อม

(4) การกำหนดตารางการปฏิบัติงาน เพื่อให้หน่วยงานที่รับผิดชอบปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายในระยะเวลาที่กำหนด งานจัดตั้งถิ่นฐานควรให้เสร็จล่วงหน้าก่อนที่จะมีการกักเก็บน้ำ เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหา ส่วนประกอบในตารางการปฏิบัติงานควรเริ่มจากการศึกษาและสำรวจ ทำการประชุมตกลง และแต่งตั้งและมอบหมายความรับผิดชอบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(5) การจ่ายค่าชดเชย มีได้ 2 รูปแบบ คือ 1. ค่าชดเชยที่เป็นเงิน โดยมีการประเมินทรัพย์สินและจ่ายตามอัตราที่ได้ตั้งไว้ 2. ค่าชดเชยที่ไม่ใช่ตัวเงิน เช่น ให้ที่ดินใหม่ทดแทนที่ดินที่ถูกน้ำท่วมไป เป็นต้น ซึ่งควรแต่งตั้งหน่วยงานเพื่อรับผิดชอบด้านนี้โดยตรง

(6) การประเมินผล ของงานการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่นั้น เพื่อให้ทราบความสำเร็จและจุดบกพร่องที่ต้องแก้ไขของโครงการ และอาจเปรียบเทียบกับงานการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่อื่นๆ เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมให้เป็นประโยชน์ต่อโครงการในลักษณะนี้ต่อไป

Takes (1973: 720-724) ได้เสนอ ขั้นตอนการวางแผนและการปฏิบัติงานการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่ที่ได้รับผลกระทบจากเขื่อน (Planning and Execution of Resettlement from Reservoir Areas) ไว้ 4 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

(1) การเตรียมการ (Preparation) ในแต่ละด้านดังนี้

- กำหนดขอบเขตอ่างเก็บน้ำให้ชัดเจนจะได้ทราบถึงจำนวนประชาชนที่ต้องอพยพ จากนั้นเริ่มทำทะเบียนสำมะโนและการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผู้อพยพ เช่น โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม การรวมกลุ่มองค์กรต่างๆ สภาพชีวิตความเป็นอยู่ ชนิดและรูปแบบการเพาะปลูก การถือครองและกรรมสิทธิ์ในที่ดิน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อใช้ประโยชน์ในการวางแผนต่อไป

- การเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมในการตั้งถิ่นฐานใหม่นั้น ควรพิจารณาตามปัจจัยดังนี้คือ คุณภาพและการระบายน้ำของดิน แหล่งที่ตั้งและการเข้าถึงของพื้นที่ การครอบครองที่ดินและปริมาณการอยู่อาศัยในพื้นที่ที่จะเลือก ขนาดของพื้นที่ ระบบน้ำดื่มน้ำใช้ สภาพของพื้นที่ที่จะมีผลต่อสุขอนามัย และวิเคราะห์ถึงศักยภาพของที่ดินว่ามีสมรรถนะในการ

เพาะปลูกอย่างไร แต่ไม่ควรลืมเรื่องการอนุรักษ์ที่ดินเพื่อให้ยังระโยชน์แก่การใช้ในภายหน้าด้วย

- รูปแบบทางกายภาพในการตั้งถิ่นฐานใหม่ ในเรื่องการสร้างที่อยู่อาศัยและโครงสร้างพื้นฐานที่สอดคล้องกัน และการวางระบบการบริการสาธารณะอย่างทั่วถึง โดยพิจารณาลำดับความจำเป็นก่อนหลังในการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน การวางรูปแบบโดยรวมก็ควรจะพิจารณารูปแบบการตั้งถิ่นฐานเดิมก่อนย้ายประกอบด้วย
- การแต่งตั้งหน่วยงานที่จะรับผิดชอบ กิจกรรมในงานจัดตั้งถิ่นฐานใหม่นั้นจะเกี่ยวข้องกับสายงานหลายด้าน โดยทั่วไปการกำหนดองค์กรในการวางแผนและปฏิบัติงานนั้นแบ่งเป็น 2 ลักษณะใหญ่คือ การประสานงานจากหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีการตั้งคณะกรรมการจากแต่ละหน่วยงานขึ้นเป็นตัวแทนในการปฏิบัติงาน และการวางโครงการให้หน่วยงานเดียวรับผิดชอบ โดยอาจตั้งหน่วยงานพิเศษขึ้นเพื่อมาดูแลในเรื่องนี้โดยเฉพาะ ซึ่งการเลือกใช้แบบใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับความพร้อม ลักษณะงาน และงบประมาณที่มีอยู่

(2) การอพยพโยกย้าย (Transfer) การกำหนดระยะเวลาในการโยกย้ายออกจากพื้นที่เดิม ซึ่งช่วงที่ย้ายนั้นควรเป็นช่วงหลังจากการเก็บเกี่ยวเพราะเขาจะได้มีเวลาในการเก็บผลผลิตและเตรียมการในการเพาะปลูกในพื้นที่ใหม่ และในที่ใหม่นั้นก็ควรเตรียมพร้อมในด้านที่อยู่อาศัยไว้แล้ว รวมทั้งเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นเตรียมสำรองไว้ให้เพื่อกันการขาดแคลนจากการโยกย้าย

(3) การพัฒนา (Development) การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชนผู้อพยพนั้นควรกระทำอย่างต่อเนื่องกันไปในระยะเริ่มแรก สายงานในการพัฒนาควรเป็นไปในลักษณะลูกโซ่ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด โดยเข้าไปช่วยเหลือส่งเสริมในระยะเริ่มแรกและเมื่อชุมชนสามารถปรับตัวเข้ากับระบบใหม่ได้ และสามารถรับผิดชอบ จัดการองค์กรต่อไปอย่างเข้มแข็งแล้ว การเข้าไปช่วยเหลือ ควบคุมก็ควรลด หรือหยุดลง เพื่อให้ชุมชนสามารถดำเนินการพัฒนาไปได้ด้วยตัวเองอย่างยั่งยืน

(4) การประเมินผล (Evaluation) เป็นการประเมินผลการพัฒนาและความก้าวหน้าของการดำเนินงาน แต่มีใจจะมุ่งหาผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากแผนงานเพียงอย่างเดียว ควรเป็นการบ่งบอกถึงระดับความสำเร็จ ในการประเมินผลนั้น ระยะสั้นจะเกี่ยวกับการทบทวนการปฏิบัติงานที่ผ่านมา ว่าบกพร่องอย่างไร อะไรเป็นอุปสรรคขัดขวางความสำเร็จของงาน เพื่อนำมาเป็นบทเรียนในการเตรียมการงานแผนและปฏิบัติงานในการดำเนินโครงการต่อไป ส่วนในระยะยาวนั้นจะเป็นการประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมของโครงการ โดยเปรียบเทียบลักษณะก่อนย้าย และหลังจากย้ายมาอยู่ในที่ใหม่แล้วเพื่อทดสอบความมีประสิทธิภาพของแผนงาน

จากการศึกษาแนวความคิดและหลักทั่วไปเกี่ยวกับแผนงานและการดำเนินงานการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่นั้น สรุปได้ว่า โครงสร้างของแผนงานและการดำเนินงานการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่ที่ดีนั้น ต้องดำเนินการพัฒนาให้เป็นที่ไปในรูปแบบของการช่วยเหลือและบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้น และแผนควรจะยืดหยุ่นสามารถปรับให้เข้ากับสภาพท้องถิ่นและสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นได้ โดยองค์ประกอบทั่วไปของแผนงานและการดำเนินงานจัดตั้งถิ่นฐานใหม่โดยทั่วไป ต้องประกอบด้วย รูปแบบพื้นฐานในการพัฒนาที่สมบูรณ์ การกำหนดค่าชดเชยที่เพียงพอ การเตรียมพร้อมในด้านที่อยู่อาศัยและโครงสร้างพื้นฐานพร้อมกับการดูแลสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการสร้างเขื่อนรวมทั้งการสนับสนุนการรวมกลุ่มและองค์กรท้องถิ่นให้เกิดขึ้นอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างประโยชน์อันสูงสุดให้เกิดขึ้นให้ได้มากที่สุดทดแทนการสูญเสียที่เกิดขึ้นจากการถูกบังคับโยกย้าย โดยมีหลักสำคัญและรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนของแผนงานและการดำเนินงานการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่สรุปได้ดังตารางที่ 2.1

2.2.4 ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากโครงการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่

ซึ่ง มนัส สุวรรณ (2532: 142-144) ได้กล่าวสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นในโครงการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่ของประชากรอันเนื่องมาจากการสร้างเขื่อนและอ่างเก็บน้ำไว้ดังนี้

- (1) ปัญหาด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม สถานที่ตั้งถิ่นฐานใหม่มักเป็นพื้นที่ป่าไม้ เมื่อถูกเปลี่ยนแปลงสภาพจึงเป็นการลดคุณค่าในเชิงการผลิตให้ต่ำลง
- (2) ปัญหาด้านการผลิต ภูมิอากาศและลักษณะดินที่แตกต่างในสถานที่ใหม่ซึ่งมักเป็นพื้นที่ดอน ทำให้การผลิตทางการเกษตรในระยะเริ่มแรกของการตั้งถิ่นฐานลดลง
- (3) ปัญหาด้านสังคมมนุษย์ เช่น ปัญหาด้านสุขอนามัย ปัญหาทุพโภชนาการ ปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงพืชที่เพาะปลูก หรืออาจประสบปัญหาเรื่องการถือครองที่ดินและปัญหาความแตกแยกทางสังคมกับผู้ที่ครอบครองพื้นที่อยู่ก่อน เป็นต้น
- (4) ปัญหาด้านการจัดการและการบริหาร การศึกษาและสำรวจก่อนการอพยพไม่เพียงพอ ขาดการติดตามผลการปฏิบัติการทำให้ข้อบกพร่องไม่ได้รับการแก้ไข ไม่มีการแจ้งให้ประชากรผู้เดือดร้อนต้องย้ายถิ่นฐานทราบล่วงหน้า ประชากรจึงขาดการเตรียมตัว การจ่ายเงินหรือสิ่งของเพื่อชดเชยความสูญเสียให้กับผู้เดือดร้อนไม่คุ้ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชากรผู้เดือดร้อนที่ไม่ต้องการตั้งถิ่นฐานในสถานที่แห่งใหม่ที่จัดให้ ปัญหาความเดือดร้อน และความต้องการของประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบมักไม่ได้รับการแก้ไขและสนองตอบจากผู้รับผิดชอบ และปัญหาเจ้าหน้าที่ทุจริตต่อหน้าที่ โดยการเบียดบังเงิน หรือสิ่งของที่ต้องชดเชยความสูญเสียให้กับผู้เดือดร้อน และการบิดเบือนความจริงของมูลค่าหรือปริมาณของที่สูญเสีย

ตารางที่ 2.1 สรุปหลักสำคัญในแผนงานและการดำเนินงานจัดตั้งถิ่นฐานใหม่

หัวข้อ	สรุปรายละเอียด
การกำหนดหน่วยงานปฏิบัติงาน	ควรกำหนดแผนงานดำเนินการจัดตั้งถิ่นฐานให้เสร็จสิ้นก่อนการกักเก็บน้ำ มีการปฏิบัติงานที่ประสานกันจากหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตั้งคณะทำงานขึ้นมารับผิดชอบในด้านต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์อันสูงสุดต่อผู้ต้องอพยพโยกย้าย
การศึกษาสำรวจเพื่อการตั้งถิ่นฐานใหม่	ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของผู้ที่ต้องโยกย้าย ในเรื่อง โครงสร้างประชากร ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน สภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการวางแผน
การจ่ายค่าทดแทนที่ดินและทรัพย์สิน (Compensation)	เป็นการกำหนดและจ่ายค่าชดเชยให้กับผู้ได้รับผลกระทบต้องสูญเสียที่ดินและทรัพย์สิน มี 2 รูปแบบ คือ การชดเชยด้วยเงิน ซึ่งเป็นวิธีที่ใช้กันเป็นส่วนใหญ่ และการชดเชยที่ไม่ใช่ตัวเงิน แต่ทดแทนด้วยสิ่งเดียวกันที่สูญเสีย เช่น ที่ดิน การจ่ายค่าชดเชยควรกำหนดในอัตราที่เป็นธรรมและปฏิบัติให้เสร็จสิ้นก่อนมีการโยกย้าย
การกำหนดพื้นที่สำหรับการตั้งถิ่นฐานใหม่ (Site Selection)	ควรมีการศึกษาสำรวจความเหมาะสมก่อนทำการกำหนดพื้นที่ตั้งถิ่นฐานที่ให้กับผู้ต้องโยกย้าย โดยพื้นที่นั้นควรไม่ไกลจากที่เดิมและโครงการมาก เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับตั้งถิ่นฐานและมีคุณภาพในการพัฒนาระบบการผลิตและการเกษตรกรรม
การวางรูปแบบกายภาพของชุมชน (Layout Planning)	ใช้รูปแบบการตั้งถิ่นฐานเดิมเป็นหลักในการวางระบบชุมชน แหล่งบริการ สิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐานนั้น โดยพิจารณาลำดับความจำเป็นก่อนหลังในการสร้าง ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และสามารถบริการได้อย่างทั่วถึง ทั้งนี้ควรดำเนินการสร้างให้เสร็จสิ้นก่อนมีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน
การโยกย้าย (Transition)	ในการกำหนดกลุ่มการโยกย้ายและตั้งถิ่นฐานใหม่ ควรให้ชุมชนเดียวกันไปอยู่รวมกันเพราะมีความคุ้นเคยและช่วยเหลือกันได้ดีทำให้การจัดการด้านสังคมและระบบการผลิตเป็นไปด้วยดี ในระยะของการเข้าตั้งถิ่นฐานและการตั้งถิ่นฐานใหม่เริ่มแรกควรเน้นให้ความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องในทุกๆด้าน เพื่อให้ชุมชนมีความมั่นคงในการตั้งถิ่นฐานใหม่นี้
การพัฒนาอาชีพและระบบการผลิต (Development)	ต้องเป็นระบบการผลิตที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เป็นสิ่งชุมชนมีความชำนาญและคุ้นเคย ดังนั้นการศึกษาความเหมาะสมของพื้นที่และการสำรวจความต้องการของชุมชนก่อนจะเป็นผลดีต่อการกำหนดแนวทางในการพัฒนา ในเรื่องของการปฏิบัติงานควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากหลายสายงานทำงานร่วมกันในการส่งเสริม อบรมให้เกิดความรู้ความเข้าใจในด้านต่างๆที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบการผลิตและการประกอบอาชีพ และควรสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนทั้งนี้เพื่อกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมและให้ชุมชนสามารถช่วยเหลือและพึ่งตนเองได้ต่อไป
การประเมินผล (Evaluation)	เป็นการประเมินความก้าวหน้า จุดบกพร่อง และความสำเร็จของการดำเนินงานเพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของแผนงาน

และ กอบกุล ภูธราภรณ์ (2528 : 101-104) ยังได้สรุปและชี้ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคที่ทำให้การพยายามปรับตัวของราษฎรในการอยู่ในที่ตั้งถิ่นฐานใหม่นั้นทำได้ไม่เท่าที่ควรจะเป็น ได้แก่

(1) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ดินไม่อุดมสมบูรณ์ ขาดแคลนทั้งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคและเพื่อการเพาะปลูก สภาพพื้นที่ไม่เหมาะสม เป็นที่ดอนจัดหรือเป็นที่สูงๆ ต่ำๆ

(2) ปัจจัยด้านความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่จะนำมาปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้เต็มที่

(3) ปัจจัยด้านกำลังเงินทุน ที่จะนำมาลงทุนเพาะปลูกและใช้จ่ายในระยาระอผลผลิต ทำให้เกษตรกรต้องเข้าสู่กลไกของการเป็นหนี้ผูกพันกับบุคคลผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจ

(4) ปัจจัยด้านการช่วยเหลือจากรัฐ ที่ไม่สามารถปรับปรุงที่ดินให้เพาะปลูกได้ดีพอสมควรแก่ราษฎรที่ต้องอพยพเข้ามาอยู่ในเขตที่จัดสรรให้ ตลอดจนขาดการติดตามและช่วยเหลือให้ราษฎรเหล่านี้สามารถช่วยตัวเองได้ในด้านการขายผลผลิตให้ได้ราคาและการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศ

2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาในพื้นที่การตั้งถิ่นฐานใหม่

2.3.1 ปัจจัยและองค์ประกอบในวางแผนพัฒนาพื้นที่

จิตรชัย พงษ์ประยูร (2536 :124-125) ได้กล่าวถึงการวางแผนการตั้งถิ่นฐานมนุษย์นั้นต้องจะสังเกตความเปลี่ยนแปลงของแหล่งตั้งถิ่นฐาน โดยพิจารณาภายใต้ตัวแปรหลัก 3 ประเภท ดังนี้

(1) ตัวแปรด้านกายภาพ ส่วนใหญ่ประกอบด้วย

- ข้อมูลด้านฐานทรัพยากร (resource base) ประกอบด้วยสภาพของดิน พืชพรรณ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรและพลังงานต่างๆ

- ข้อมูลด้านการใช้ที่ดิน (land use) หมายถึงการใช้ประโยชน์ของพื้นดินในลักษณะต่างๆ กัน ในเขตชนบทมักแบ่งเป็นแหล่งเกษตร เลี้ยงสัตว์ ป่าไม้ แหล่งน้ำ ชุมชน

- ข้อมูลด้านโครงสร้างพื้นฐาน (infrastructure) จัดเป็นส่วนบริการที่สัมพันธ์กับการใช้ที่ดิน เช่น การบริการด้านประปา ไฟฟ้า พลังงาน การจัดเก็บขยะมูลฝอย การบริการทางสังคมในรูปของโรงเรียน สถานศึกษาต่างๆ แหล่งนันทนาการ โรงพยาบาล เป็นต้น

- ข้อมูลด้านสื่อสารการคมนาคม (communication) ข้อมูลด้านนี้คือตัวเชื่อมโยงแหล่งตั้งถิ่นฐานเข้าด้วยกัน เพื่อลดแรงเสียดทานทางด้านพื้นที่ จึงจำเป็นต่อการวางแผนที่อยู่อาศัยของมนุษย์ ประกอบด้วยระบบโครงข่าย ถนนหนทาง ระบบขนส่ง โทรศัพท เป็นต้น

(2) ตัวแปรทางด้านเศรษฐกิจ-สังคม หมายถึง

- องค์ประกอบของประชากร อันได้แก่ จำนวน ความหนาแน่นและการกระจาย โครงสร้างครัวเรือน ขนาดของครอบครัว รวมถึงอัตราการเพิ่มประชากรและการย้ายถิ่น

- ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้แหล่งตั้งถิ่นฐานมีสถานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่กิจกรรมต่างๆ ที่ทำรายได้หลักให้แก่ชุมชน เช่น ด้านอุตสาหกรรมการผลิต การค้า การบริการ ตลอดจนการคมนาคมขนส่ง เป็นต้น

(3) **ตัวแปรด้านคุณภาพชีวิต** ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของสภาพแวดล้อม มีการคิดระดับเปรียบเทียบขึ้นมาเป็นแนววัด ว่ามนุษย์เรามีความต้องการมากน้อยเพียงใด และการสนองตอบบรรลุผลมากน้อยเพียงใด ดังนั้นเครื่องชี้ภาวะสังคมเพื่อวัดมาตรฐานคุณภาพชีวิตของสังคมจึงถูกคิดขึ้นมาอันได้แก่ สุขภาพอนามัย โภชนาการ ความปลอดภัย ที่อยู่อาศัย การจ้างงาน การเข้าถึงแหล่งบริการต่างๆ ตลอดจนความเป็นกันเอง เป็นต้น

และ วรรณชัย จินตะเวช (2538) ได้กล่าวถึง การวิเคราะห์พื้นที่ในแต่ละระดับตั้งแต่ ระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล จะมีองค์ประกอบของการวิเคราะห์พื้นที่ที่แตกต่างกันไป และในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการศึกษาแหล่งตั้งถิ่นฐานในระดับตำบล ซึ่ง องค์ประกอบในการวิเคราะห์พื้นที่ระดับตำบล ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ดังตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 องค์ประกอบในการวิเคราะห์พื้นที่ในระดับตำบล

องค์ประกอบ	รายละเอียดประกอบ
องค์ประกอบกายภาพ	1. เขตการปกครอง ขอบเขต และที่ตั้งหมู่บ้าน 2. การคมนาคม 3. สภาพพื้นที่ สภาพภูมิประเทศ 4. แหล่งน้ำ 5. ปริมาณน้ำฝน 6. ลักษณะของดิน ชุดดิน
องค์ประกอบชีวภาพระดับครัวเรือน	1. พื้นที่ และผลผลิตพืชแต่ละหมู่บ้าน 2. จำนวนและชนิดของปศุสัตว์รายหมู่บ้าน
องค์ประกอบเศรษฐกิจสังคมระดับครัวเรือน	1. จำนวนประชากรรายครัวเรือน 2. รายได้-รายจ่ายรายครัวเรือน 3. ตลาดผลผลิตเกษตรในท้องถิ่น 4. ทัศนคติและประเพณีในการประกอบกิจกรรมการเกษตร 5. การรวมกลุ่มและกิจกรรมของกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร

ที่มา : วรรณชัย จินตะเวช (2538)

2.3.2 กลยุทธ์ในการพัฒนาในพื้นที่ตั้งถิ่นฐานใหม่

โดยจุดมุ่งหมายในการพัฒนา คือ การปรับโครงสร้างระบบการผลิตพื้นฐานให้แก่ผู้อพยพ ในลักษณะของ development package ซึ่งต้องเป็นการเสนอถึงโอกาสและทรัพยากรในการสร้างระบบเศรษฐกิจและสังคมใหม่ที่ให้เขาสามารถพึ่งตนเองได้ และสามารถดำรงชีวิตหาเลี้ยงชีพได้อย่างยั่งยืน development package แบ่งออกเป็น 2 กลยุทธ์

(1) Land-based strategies :เป็นการจัดเตรียมเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับผู้อพยพซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรในชนบท โดยองค์ประกอบพื้นฐานนั้นคือ การสร้างเทคนิค วิธีที่เหมาะสมสำหรับการผลิตการเกษตรซึ่งเป็นหลักในการสร้างรายได้ ถือเป็น การสร้างลู่ทางและโอกาสทางเศรษฐกิจให้เกิดขึ้นจากการสร้างระบบการผลิตและการพัฒนาการเกษตรที่เหมาะสมพื้นที่ใหม่ ตัวอย่างเช่น วิธีการบำรุง ปรับปรุงดิน ระบบชลประทานและการระบายน้ำ รูปแบบการทำเกษตรกรรมแบบเข้มข้น การพัฒนาการปลูกไม้ผลและไม่ยืนต้น การประมง การปลูกป่าชุมชนเพื่อการใช้สอยและการค้า การฝึกอบรมเพิ่มความรู้แก่เกษตรกร และอื่นๆ ที่ก่อให้เกิดการสร้างรายได้ในระยะยาว โดยการปรับโครงสร้างศักยภาพระบบการผลิตนั้นขึ้นอยู่กับที่ดินที่มีอยู่และสามารถหาได้ ฉะนั้นที่ดินนั้นจึงเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับกลยุทธ์นี้

(2) Non land- based strategies เป็นทางเลือกในสถานการณ์ที่เกิดปัญหาการขาดแคลนที่ดินโดยต้องสร้างโอกาสให้เกิดขึ้นโดยการจ้างงานจากภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ ถึงแม้ว่าจะต้องมีการลงทุนใหม่เพื่อให้เกิดการจ้างงานนั้นก็สิ่งจำเป็น เพราะการฝึกอบรมอาชีพเพียงอย่างเดียวโดยที่ปราศจากแหล่งจ้างงานนั้น ก็ไม่สามารถก่อให้เกิดการสร้างรายได้ขึ้นมาได้

2.3.3 รูปแบบการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่อ่างเก็บน้ำ (Lake Basin Development) ผลประโยชน์โดยรวมที่จะเกิดจากการพัฒนาพื้นที่อ่างเก็บน้ำที่สามารถเกิดขึ้นได้ อาทิ (Dussart, Lagler, Scudder and others, 1972: 30-38)

(1) การพัฒนาระบบการใช้ที่ดินใหม่: การเกษตร การปศุสัตว์ และการป่าไม้ (The Development of New Land Use Systems: Agriculture, Livestock and Forestry การพัฒนาระบบการใช้ที่ดินที่ผสมผสานเป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่มผลประโยชน์ด้านการผลิตและการรักษาความเป็นชุมชนไว้ ต้องเป็นระบบที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจในระบบการผลิต วิธีการดำเนินการที่ง่าย เป็นสิ่งที่ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชน และจากผลของการลดลงของขนาดที่ดินต้องไม่ทำให้ผลผลิตต่อพื้นที่หรือต่อแรงงานลดลงตามไป ดังนั้นการวางแผนต้องมีการศึกษาสำรวจและวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของพื้นที่ก่อน ทั้งในด้านการเกษตร สังคมวัฒนธรรม และระบบนิเวศน์

(2) การประมง (Fishing) เป็นรูปแบบการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการเกิดพื้นที่อ่างเก็บน้ำ ก่อให้เกิดอาชีพและโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่และการจ้างงานที่เพิ่มขึ้น และอาจส่งให้กระแสนการอพยพสู่เมืองชะลอลงตัวลงก็เป็นได้ การพัฒนาการประมงในอ่างเก็บน้ำของ

โครงการพัฒนาลุ่มแม่น้ำนั้นสามารถทำได้ทั้งแบบการประมงเพื่อการค้าและเพื่อยังชีพ การประมงเพื่อสันทนาการและการพักผ่อนหย่อนใจ (Recreational fishing) หรือทั้งสองแบบรวมกัน แต่ต้องเป็นไปอย่างสมดุลต่อกันด้วย

(3) การพัฒนาด้านอุตสาหกรรม (Industrial Development and Lake Basin Electrification) อาจไม่ใช่ผลทางตรงที่เกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่อ่างเก็บน้ำ แต่เป็นผลที่เกิดในระดับมหภาค ในขณะที่การพัฒนาพื้นที่อ่างเก็บน้ำทำให้มีแหล่งน้ำเสริม หรือแหล่งพลังงานไฟฟ้าในการผลิตของอุตสาหกรรม ทำให้ระบบการผลิตด้านอุตสาหกรรมคล่องตัว ขยายตัว และก่อให้เกิดการจ้างงานในระบบเศรษฐกิจโดยรวมเพิ่มขึ้นได้

(4) การติดต่อสื่อสาร Communication and Commerce ลักษณะรูปร่างของอ่างเก็บน้ำที่เกิดขึ้นอาจทำลายเส้นทางการติดต่อสื่อสารเดิม และทำให้เกิดเส้นทางการติดต่อสื่อสารใหม่ เปลี่ยนแปลงระบบและเส้นทางคมนาคมให้สะดวกขึ้น

(5) การเกิดชุมชนเมือง Urbanization and New Towns การพัฒนาพื้นที่อ่างเก็บน้ำเกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่จากเดิมและดึงดูดรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลายให้เกิดขึ้นในพื้นที่ ทำให้ระบบเศรษฐกิจขยายตัว ก่อเกิดความเป็นเมืองและแหล่งความเจริญใหม่

(6) การอบรมและการให้ความรู้ (Education and Training) เนื่องจากการพัฒนาพื้นที่อ่างเก็บน้ำก่อให้เกิดผลประโยชน์และกิจกรรมที่หลากหลายขึ้น ดังนั้นการสร้างความรู้ความเข้าใจทำให้ชุมชนในพื้นที่สามารถปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและใช้โอกาสที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาให้เกิดประโยชน์สูงสุด และควรจะเป็นการส่งเสริมอบรมตั้งแต่ระยะแรกของการย้ายเข้าโดยปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง และมีการประเมินผลเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสม

(7) การท่องเที่ยว และการพักผ่อนหย่อนใจ (Tourism and Recreation) สภาพการท่องเที่ยวในอ่างเก็บน้ำที่จะเกิดขึ้นสามารถจะสร้างรายได้ต่อท้องถิ่นได้อีกทางหนึ่ง โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นได้ใน 2 รูปแบบ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2533: 1/23 – 1/24) คือทั้งแบบผ่อนคลายเป็นได้ (Passive Recreation) เช่น การชมวิวย ถ่ายรูปเป็นที่ระลึก นั่งเล่นพักผ่อน ปิกนิกรับประทานอาหาร ชมพระอาทิตย์ขึ้น-ตกจากน้ำเป็นต้น และ กิจกรรมในแบบกระฉับกระเฉง (Active Recreation) ก็ได้แก่ กิจกรรมการเล่นกีฬาต่างๆ อาทิเช่น การเดิน-การวิ่งออกกำลังกาย การว่ายน้ำดำน้ำ การเล่นเรือ-ล่องแพ ชมวิวในอ่างเก็บน้ำ การตกปลา และการเล่นสกีน้ำ การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวในอ่างเก็บน้ำนั้นก็ต้องขึ้นอยู่กับแนวบังคับของระยะการใช้พื้นที่แนวรอบอ่างเก็บน้ำด้วย และต้องพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับจุลภาคคือในพื้นที่อ่างเก็บน้ำกับระดับมหภาคให้สอดคล้องกันด้วย โดยวางให้เหมาะสมกับความต้องการและสมรรถนะการยอมรับได้ของท้องถิ่นเป็นสำคัญ

2.3.4 รูปแบบการพัฒนาในพื้นที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ที่เป็นผลมาจากเขื่อน

เป็นลักษณะและรูปแบบของการพัฒนาและระบบการผลิตที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่อ่างเก็บน้ำที่สามารถเกิดขึ้นได้ในพื้นที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนาโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่สำหรับผู้อพยพส่วนใหญ่ซึ่งเป็นเกษตรกร และทำให้การพัฒนาตัวแปรในระบบเศรษฐกิจสามารถสร้างความพอใจทดแทนผลกระทบที่พวกเขาได้รับ แผนงานการพัฒนาควรถูกกำหนดขึ้นก่อนการเข้าตั้งถิ่นฐานเสร็จสิ้น และดำเนินการตั้งแต่ในระยะเริ่มแรกของการตั้งถิ่นฐานและเป็นไปอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความเป็นอยู่ที่ยั่งยืนแก่ชุมชนใหม่ ซึ่งระบบการผลิตรูปแบบใหม่ในพื้นที่การตั้งถิ่นฐานใหม่ที่สามารถเกิดขึ้นได้ และเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของการมีพื้นที่อ่างเก็บน้ำเกิดขึ้นนั้น สามารถจำแนกได้เป็นประเภทใหญ่ดังนี้ (Scudder, 1973: 712-716) คือ

(1) การเกษตรกรรม (Agriculture)

ประชาชนที่ต้องอพยพส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือการทำเกษตรกรรม ดังนั้นการวางแผนพัฒนาการเกษตรเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับผู้อพยพนั้นมีแนวทางสำคัญ 4 ประการ คือ ประการที่ 1 ลักษณะการเกษตรต้องเป็นประเภทที่ผู้อพยพมีความชอบ ความถนัดเป็นพื้นฐาน ประการที่ 2 ผลผลิตจะต้องทำให้เกิดรายได้สุทธิต่อครัวเรือนสูงสุด ประการที่ 3 มีความเหมาะสมกับจำนวนแรงงานของสมาชิกในครัวเรือน และพื้นที่ทำกิน และประการที่ 4 เป็นผลผลิตที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่อครัวเรือนผู้อพยพเอง โดยการวางแผนจะต้องทำการศึกษาถึงลักษณะรูปแบบการเกษตรที่มีอยู่ สภาพเศรษฐกิจสังคม และสภาพกายภาพของพื้นที่เป็นสำคัญ ในขั้นการพัฒนาจะต้องมีการทดลอง การส่งเสริมและแนะนำให้ความรู้แก่เกษตรกร

ตัวอย่างรูปแบบการพัฒนาการเกษตร การเกษตรกรรมแบบผสมผสาน เป็นรูปแบบการเกษตรที่ให้ผลดีและเหมาะสมแก่การพัฒนาโดยทั่วไป เป็นการประกอบการผลิตทางการเกษตรตั้งแต่ 2 กิจกรรมขึ้นไปในไร่นาเดียวกัน โดยกิจกรรมเกษตรเหล่านี้สนับสนุนเกื้อกูลกัน ลักษณะเกษตรผสมผสานได้แก่ ทำนาทำสวนเพื่อบริโภคในครัวเรือนแล้ว ค่อยขายส่วนที่เหลือ ขุดบ่อเลี้ยงปลาธรรมชาติในนา เลี้ยงไก่เลี้ยงหมู ปลูกพืชผักสวนครัว ไม้ผล ไม้ยืนต้น เพื่อการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน ปลูกพืชไร่ เช่น มันสำปะหลัง อ้อย พืชตระกูลถั่ว เป็นต้น เพื่อไว้ขายอีกด้วย ถือเป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้เพิ่มอย่างต่อเนื่อง ช่วยให้เกษตรกรใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพผลิตอาหารสำหรับบริโภคในครัวเรือนได้อย่างเพียงพอ เป็นระบบที่ทำให้เกิดการกระจายแรงงานตลอดทั้งปีโดยสมาชิกแต่ละคนมีกิจกรรมที่หลากหลาย และนอกจากจะมีอาหารและผลผลิตไว้บริโภคตลอดปีแล้วผลผลิตส่วนเกินยังเป็นวัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมเกษตรในพื้นที่ได้ด้วย เป็นการเสริมสร้างฐานสำหรับการพัฒนาพื้นที่ได้เป็นอย่างดี และเป็นการวางแผนพัฒนาโดยพิจารณาการเกษตรอย่างเป็นระบบด้วย

(2) การใช้พื้นที่รอบแนวขอบอ่างเก็บน้ำ (Use of the lakeshore margin)

พื้นที่โดยรอบอ่างเก็บน้ำนั้นสามารถพัฒนาได้หลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการเพาะปลูกและการปศุสัตว์ กิจกรรมการบริการเพื่อรองรับการท่องเที่ยวและการันทนาการ ซึ่งสิ่งสำคัญของการใช้พื้นที่ริมอ่างเก็บน้ำนั้นทางราชการจะต้องทำการคาดคะเนระดับน้ำในอ่างและกำหนดระยะเวลาในการใช้เพื่อป้องกันน้ำท่วมป่าจากระดับน้ำในอ่างเก็บน้ำสูงขึ้น และนอกจากนั้นยังต้องกำหนดมาตรการควบคุมและป้องกันกิจกรรมต่างๆ มิให้เกิดการทับถมของตะกอนและการก่อกมลพิษลงสู่อ่างเก็บน้ำ (Lagler, 1969: 27-29) แต่ไม่ว่าจะเป็นการใช้พื้นที่โดยรอบอ่างเก็บน้ำเพื่อกิจกรรมการพัฒนาใดๆ ก็ตาม ต้องขึ้นอยู่กับหน่วยงานหลักที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่อ่างเก็บน้ำนั้นๆ ว่าได้อนุญาตให้เข้าไปใช้พื้นที่เพื่อกิจกรรมใด ๆ ได้หรือไม่

(3) การประมงในอ่างเก็บน้ำ (Fisheries)

โดยศักยภาพของการประมงในพื้นที่อ่างเก็บน้ำสามารถเอื้อประโยชน์ได้ทั้งเพื่อการบริโภค และการประกอบอาชีพ การวางแผนที่ดีนั้นนอกจากในเรื่องเทคนิควิธีการจัดการแล้วต้องทำควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ และถ้าชุมชนไม่มีประสบการณ์ในด้านอาชีพประมงมาก่อนก็ควรส่งเสริมและอบรมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจที่เป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ ทั้งนี้เพื่อเป็นทางเลือกในการประกอบอาชีพประมง และช่วยลดความกดดันด้านที่ดินที่มีจำกัดอีกด้วย

ตัวอย่างกิจกรรมการประมง ที่น้ำได้รับการส่งเสริมสนับสนุนมากในบริเวณอ่างเก็บน้ำนอกจากการทำประมงโดยการจับสัตว์น้ำด้วยเครื่องมือชนิดต่างๆ แล้ว นั่นคือ **การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ** ทำได้ใน 2 รูปแบบ ได้แก่ (1) การเพาะเลี้ยงในบ่อโดยรอบอ่างเก็บน้ำ ผลผลิตจากบ่อเลี้ยงอาจมีใช้ปลาหรือสัตว์น้ำชนิดอื่นเพียงอย่างเดียวแต่อาจเป็นผลผลิตประเภทผักหรือพืชน้ำซึ่งสามารถใช้เป็นอาหารสำหรับมนุษย์เราได้ด้วย และในบางพื้นที่พืชน้ำสามารถเจริญเติบโตได้ดีสามารถที่จะนำพืชเหล่านี้ไปใช้เป็นอาหารเลี้ยงสัตว์เช่น วัว หมู ไก่ ได้เป็นอย่างดี (มนัส สุวรรณ, 2532: 108-112) ส่วนกิจกรรมการประมงในบริเวณอ่างเก็บน้ำอีกรูปแบบที่เกิดขึ้นในประเทศและนิยมทำกัน คือ (2) การเลี้ยงปลาในกระชัง (ศักดิ์ชัย, 2536: 95-99) ซึ่งสามารถดำเนินกิจการได้ในแหล่งน้ำทั่วไป โดยปัจจัยที่ควรพิจารณาในการเลือกสถานที่เลี้ยง ได้แก่ คุณภาพและปริมาณน้ำ เป็นแหล่งที่สามารถหาพันธุ์ปลาและอาหารได้ง่าย ไม่ขัดต่อกฎหมายการประมงและการสัญจรทางน้ำ มีแหล่งในการรับซื้อปลาที่ผลิตได้ และเส้นทางในการคมนาคมสะดวก โดยชนิดของกระชังที่นิยมใช้กัน ได้แก่ กระชังไม้ไผ่ เหมาะสำหรับผู้มีทุนน้อย กระชังไม้ เหมาะสำหรับผู้มีทุนมากและเลี้ยงปลาที่มีราคาแพง และสิ่งที่หน่วยงานผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและส่งเสริมการประมงต้องคำนึงถึง คือการศึกษาความเป็นไปได้ของการพัฒนา และการตระหนักถึงผลกระทบที่อาจเกิดตามมาด้วย อาทิเช่น ปัญหาวัชพืชน้ำ ปัญหาน้ำท่วมป่าบริเวณชายฝั่งโดยรอบอ่างเก็บน้ำ ปัญหามลพิษในแหล่งน้ำ เป็นต้น

(4) การท่องเที่ยวและันทนาการ

การใช้ประโยชน์จากพื้นที่อ่างเก็บน้ำเพื่อกิจกรรมการันทนาการและการท่องเที่ยว นั้น ประกอบ ด้วย กิจกรรม ลักษณะ ต่าง ๆ ซึ่งผลได้จากทางการท่องเที่ยว นั้น มีความเกี่ยวข้องกันระหว่างชุมชนทั้งในแง่ของ ผลประโยชน์ ที่ชุมชนได้รับมี 2 ทาง คือ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

ได้แก่ การเกิดการสร้างงาน การพัฒนาอาชีพ เกี่ยวเนื่องกับการบริการ การท่องเที่ยว เกิดระบบตลาดเพื่อการบริการท่องเที่ยว และระบบการผลิตวัตถุดิบท้องถิ่นป้อนระบบตลาด ส่วน *ผลประโยชน์ทางด้านสังคม* คือ การพัฒนาที่สร้างสรรค์ในสังคม การติดต่อทางสังคมมีรูปแบบมากขึ้น และมีสัญญาทางสังคมของสมาชิกชุมชนในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อระบบท่องเที่ยว สาธารณูปโภค และการบริการทางสังคมอาจได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น ส่วนในแง่ของ *ผลกระทบ* ที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนก็มีเช่นกัน คือ *ผลกระทบทางบวก* ก็คือผลประโยชน์ที่กล่าวมาแล้ว ส่วน *ผลกระทบทางลบ* คือ ขนาดของชุมชนอาจเติบโตเกินไป ถ้าการท่องเที่ยวมีกำลังมากขึ้น และไม่ได้รับการจัดการที่ดี โครงสร้างการบริหารชุมชน อาจเปลี่ยนแปลง และวัฒนธรรมดั้งเดิม วิถีชีวิตอาจได้รับผลกระทบและถูกกลืนจากภายนอก ทั้งหากมีการออกแบบและการจัดการที่ดีแล้ว การท่องเที่ยวจะสามารถสร้างรายได้และเป็นผลดีหลายประการให้กับท้องถิ่นที่พื้นที่อ่างเก็บน้ำปราสาทอยู่ และจะเป็นสิ่งที่ดียิ่งขึ้น หากชุมชนท้องถิ่นมีส่วนในการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง

ตัวอย่างการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน การดำเนินการส่งเสริมสามารถทำได้ อาทิ รูปแบบของการจัดตั้งบริษัทชุมชน โดยมี อบต. ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักของท้องถิ่นและชุมชนเป็นผู้จัดการ และบริหารกิจกรรมท่องเที่ยว ประกอบด้วยความช่วยเหลือแนะนำจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และ จังหวัด โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งคือ เพื่อสร้างทางเลือกในการท่องเที่ยว การบริหารและการจัดการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น และเพื่อให้องค์กรชุมชนมีฐานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง เป็นกลไกส่งเสริมการกระจายอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมือง โดยการส่งเสริมบทบาทของ อบต. และชุมชน

(5) อาชีพเสริมอื่น ๆ (Other job opportunities)

เช่น การส่งเสริมอุตสาหกรรมในครัวเรือน หัตถกรรมพื้นบ้าน การแปรรูปและการถนอมอาหาร รัฐควรเข้าไปส่งเสริม แนะนำโดยทำการฝึกอบรมอาชีพเสริมต่างๆ ตามความชอบและตามความถนัดและความชำนาญให้ชาวบ้านสามารถพัฒนาทักษะสู่แรงงานที่มีฝีมือได้ ทั้งนี้ในเรื่องของการส่งเสริมการรวมกลุ่มองค์กร และระบบตลาดก็เป็นสิ่งประกอบสำคัญที่จะต้องพิจารณาร่วมด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โดยได้ศึกษาและรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐานใหม่ที่ได้รับผลกระทบจากเขื่อน และสรุปประเด็นการศึกษาของงานวิจัยแต่ละงาน เพื่อใช้ประกอบเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

กอบกุล ภูธรารภรณ์ (2528) ได้ทำการศึกษา “การศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของราษฎรที่อยู่ในนิคมจัดสรรใหม่ของโครงสร้างเขื่อนต่างๆ : ศึกษาเฉพาะกรณีเขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี และเขื่อนลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์” เพื่อพิจารณาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของราษฎรในเขตนิคม ระบบจัดการของนิคมจัดสรรเหล่านั้นสามารถเข้าถึงกับชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรเหล่านั้นหรือไม่ ปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาวนิคม ซึ่งวัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดของการศึกษา คือการหาแนวทางพัฒนาชุมชนนิคมให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ ซึ่งอาจจะเป็นแนวคิดเพื่อการจัดสร้างนิคมในลักษณะนี้ต่อไปว่าควรหลีกเลี่ยงปัญหาใดหรือควรจะทำสิ่งใดบ้างเพื่อให้ผู้เดือดร้อนเหล่านั้นได้รับการช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้

ผลการศึกษารูปคือ นิคมทั้งสองแห่งให้การช่วยเหลือสมาชิกดีพอสมควร ทั้งในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน และการส่งเสริมอาชีพและรายได้เพื่อยกระดับฐานะของราษฎรขึ้นอยู่ภายใต้เงื่อนไขอันค่อนข้างจำกัดของการให้ที่ดินที่มีคุณภาพไม่สู้จะเหมาะต่อการทำเกษตรกรรมนักเป็นที่ดินชดเชย แต่การเข้ามาอยู่ในนิคมนั้น มีผลกระทบต่อสภาพของชาวบ้านค่อนข้างมาก เพราะต้องเปลี่ยนจากการทำนามาเป็นทำไร่ และการได้รับการจัดสรรที่ดินให้น้อยทำให้รูปแบบของครอบครัวมีแนวโน้มเป็นครอบครัวเดี่ยว ส่วนการติดต่อสัมพันธ์ทางสังคมจะยังคงมีอยู่ แต่ระดับของความสัมพันธ์นั้นเปลี่ยนเข้าสู่สังคมแบบใหม่ที่ชาวบ้านก็ยังปรับตัวได้ไม่ดีนัก ผลคือทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพความเป็นอยู่ในนิคมออกมาในด้านลบคือส่วนมากรู้สึกชีวิตเลวลงกว่าเมื่ออยู่ที่เดิม และสรุปการช่วยเหลือจากรัฐอยู่ในขั้นยังไม่ดีนัก

ชาญ เมตต์กรูณจิต (2536) ได้ทำการศึกษา “การประเมินคุณภาพชีวิตของชาวนิคมสร้างตนเองเขื่อนอุบลรัตน์” โดยทำการศึกษาความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของโครงการนิคมสำรวจความเห็นของเจ้าหน้าที่นิคมสร้างตนเอง ในเชิงเปรียบเทียบระหว่างสภาพปัจจุบันและสภาพก่อนมีการอพยพ ทั้งนี้ได้กำหนดเกณฑ์ชีวิตเพื่อที่จะประเมินสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในเชิงคุณภาพชีวิตของสมาชิก และเพื่อเสนอแนะแนวทางการวางแผนพัฒนาในเขตนิคมฯ ซึ่งผลการศึกษารูปว่า โครงการนิคมมีปัญหาในการดำเนินงาน เนื่องจากความไม่ชัดเจนในนโยบายการสนับสนุนด้านงบประมาณการจัดโครงการ ตลอดจนความร่วมมือจากประชาชน คุณภาพชีวิตของสมาชิกที่อพยพมาอยู่ในระดับดีขึ้นเล็กน้อย โดยเฉพาะในเรื่องทางกายภาพเมื่อเทียบกับก่อนมีโครงการ และมีบางเรื่องยังมีปัญหาโดยเฉพาะเรื่องความสะดวกในการประกอบอาชีพหลักและการมีอาหารบริโภค ฉะนั้นจึงมีความจำเป็นต้องกำหนดนโยบายแนวปฏิบัติให้ชัดเจนในเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนที่ต้องอพยพอันนั้นเป็นผลจากการดำเนินโครงการพัฒนา โดยเฉพาะเรื่อง การประกอบอาชีพและความเป็นอยู่ของผู้อพยพ

ประกิจ ย่าพรหม (2536) ทำการศึกษา “การเปลี่ยนแปลงเบื้องต้นทางเศรษฐกิจสังคมของผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการเขื่อนปากมูล” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ได้รับผลกระทบที่อยู่ในเขตหวังก่อสร้างเขื่อน และในเขตเหนือน้ำท่วมเหนือเขื่อน และเปรียบเทียบสภาพเศรษฐกิจสังคมของผู้ที่ได้รับผลกระทบก่อนและหลังจากที่เขื่อนก่อสร้างมาได้ประมาณ 2 ปี ได้ผลงานทั้งหมดราวร้อยละ 32 ของการดำเนินโครงการทั้งหมด จากการศึกษาพบว่า ผู้ที่ได้รับผลกระทบส่วนใหญ่เป็นชาวนา รองลงมาเป็นชาวประมงแม่น้ำมูล การถือครองที่ดินเฉลี่ยลดลงและรายได้เฉลี่ยส่วนใหญ่มาจากภาคเกษตรกรรม ส่วนในเรื่องการช่วยเหลือจาก กฟผ. ได้เสนอการจัดสรรที่ดิน ที่อยู่อาศัยและที่ทำกินให้ หรือจะเลือกขอรับเป็นเงิน 135,000 บาท ไปหาที่อยู่อาศัยเองก็ได้ พบว่าร้อยละ 61.7 ขอรับเป็นเงิน ผู้ที่รับการจัดสรรที่ดินแปลงอพยพนั้น จะได้ที่ดินที่อยู่อาศัย 150 ตารางวา พร้อมบ้านขนาด 4*8 เมตร 1 หลัง และสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น และที่ดินทำกินไม่เกินรายละ 10 ไร่ สำหรับภายในหมู่บ้านจะได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้นทั้งในด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ส่วนด้านสังคมวัฒนธรรมยังคงอยู่ในหมู่บ้านลักษณะเดิมแต่ครัวเรือนใหม่จะมีลักษณะคนเมืองมากขึ้น ความเป็นอยู่โดยรวมดีกว่าก่อนการสร้างเขื่อน

สามารถ ภูไพบูลย์ (2538) ได้ศึกษา “การศึกษาด้านเศรษฐกิจและสังคมของราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากเขื่อนปากมูล ระยะหลังจากงานก่อสร้างแล้วเสร็จ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพความเป็นอยู่ของประชากรที่ได้รับผลกระทบจากเขื่อนทั้งก่อนและหลังการอพยพไปอยู่ชุมชนใหม่ การจ่ายเงินค่าทดแทนและให้ความช่วยเหลือราษฎรด้านต่างๆ การศึกษาด้านเศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งความคิดเห็น สภาพปัญหาและความต้องการของราษฎรหลังจากที่ได้อพยพไปอยู่ชุมชนแห่งใหม่แล้ว ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ ราษฎรที่ได้รับผลกระทบมีจำนวน 136 ครัวเรือน กระจายไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ 8 หมู่บ้าน ใน อ.โขงเจียม และ อ.สิรินธร โดยจะได้รับเงินค่าตอบแทนและเงินช่วยเหลือ. เฉลี่ยเท่ากับ 437,431.25 บาท สำหรับครัวเรือนในชุมชนแห่งใหม่ส่วนใหญ่เป็นประเภทครัวเรือนเดี่ยว มีอาชีพหลักในการทำนา ส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 95 มีความพึงพอใจโดยเฉพาะเกี่ยวกับการจ่ายค่าทดแทนที่ดินและทรัพย์สิน และการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคต่างๆ ในหมู่บ้าน ส่วนความสนใจต่อการเข้าร่วมโครงการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพส่วนใหญ่ไม่น้อยให้ความสำคัญต่อการเข้าร่วม และสำหรับข้อเสนอแนะนั้นผู้ศึกษาได้เสนอใน 2 เรื่อง คือ การเพิ่มรายได้จากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งทางราชการควรเข้ามาให้ความช่วยเหลือ เช่น ปรับปรุงระบบการผลิตหรือเพิ่มทักษะด้านการจัดการของเกษตรกรให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ การจัดหาแหล่งน้ำให้เพียงพอในพื้นที่เพาะปลูก และจัดตั้งสถาบันเกษตรกรในพื้นที่ เป็นต้น และในด้านการพัฒนาฝีมือแรงงานส่วนมากเป็นแรงงานไม่มีฝีมือ ทำให้ได้ค่าจ้างต่ำและการจ้างแรงงานไม่แน่นอน ทางราชการควรจะได้เข้ามาดูแลให้การสนับสนุนทางด้านการพัฒนาฝีมือแรงงานแก่ราษฎรให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานต่อไป

สุภาคย์ เบญจธนวัฒน์ (2542) ได้ทำการศึกษา “คุณภาพชีวิตของประชากรในหมู่บ้านอพยพจากการสร้างเขื่อน กรณีศึกษา : เขื่อนรัชชประภา ต.เขาพัง อ.บ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี” เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ที่ทำการศึกษาทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของประชากรอพยพเนื่องจากการสร้างเขื่อนรัชชประภา โดยศึกษาคุณภาพชีวิตด้านวัตถุคือด้านเศรษฐกิจ-สังคม และบริการขั้นพื้นฐาน และคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ คือ ความพึงพอใจในสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบันและระดับคุณภาพชีวิตโดยรวม (ด้านวัตถุและด้านจิตใจ) ซึ่งจากการศึกษา เมื่อให้ค่าคะแนนตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจ และบริการขั้นพื้นฐาน และพิจารณาระดับคะแนนในแต่ละด้าน โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ สูง ปานกลาง ต่ำ พบว่าประชากรที่ศึกษาส่วนใหญ่มีสภาพเศรษฐกิจและการบริการขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับปานกลาง และด้านสภาพสังคม อยู่ในระดับสูง ในด้านความพึงพอใจของประชากรพบว่าส่วนใหญ่มีความพึงพอใจรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยในด้านที่อยู่อาศัย และชีวิตครอบครัวอยู่ในระดับสูง สำหรับการประเมินระดับคุณภาพชีวิตโดยรวมพบว่าส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยทั้งในด้านวัตถุและด้านจิตใจอยู่ในระดับปานกลาง จากผลการศึกษาทั้งหมดสรุปได้ว่าประชากรอพยพเนื่องจากการสร้างเขื่อนรัชชประภาส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตทั้งในด้านวัตถุ ด้านจิตใจ และโดยรวมอยู่ในระดับที่ดี (ระดับปานกลางและสูง) โดยไม่พบประชากรที่คุณภาพชีวิตอยู่ในระดับต่ำเลย

Manut Suwan (1981) ได้ทำการศึกษา “การตั้งถิ่นฐานใหม่ของประชาชนอันเนื่องมาจากการก่อสร้างเขื่อน: กรณีศึกษาเขื่อนศรีนครินทร์ ประเทศไทย” ซึ่งเป็นการศึกษาและประเมินผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของการย้ายถิ่นฐานเนื่องมาจากเขื่อน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบผลประโยชน์และต้นทุนในการจัดการโครงการโดยเน้นเรื่องการอพยพและจัดตั้งถิ่นฐานอันเนื่องมาจากเขื่อนในรายละเอียดเกี่ยวกับ การจ่ายค่าชดเชย การปรับปรุงคุณภาพชีวิตและการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากโครงการ พร้อมวิเคราะห์งานการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่ที่ได้เตรียมไว้ในการอพยพทั้งในแง่ความสำเร็จและความล้มเหลวของโครงการ

ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่นั้นเป็นอุปสรรคต่อการทำการเกษตร ลักษณะดินคุณภาพต่ำ ส่วนสภาพแวดล้อมทางสังคมนั้นเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกว่าความเป็นอยู่แบบเดิมซึ่งเคยขาดแคลนบริการขั้นพื้นฐานที่จำเป็น ลักษณะสภาพทางเศรษฐกิจพบว่าการถือครองที่ดินเฉลี่ยลดลง การเพาะปลูกพืชและผลผลิตหลักเปลี่ยนไป เกิดอาชีพเสริมนอกภาคการเกษตรที่เป็นผลพลอยได้จากการสร้างเขื่อน เช่น การค้าขาย รายได้เฉลี่ยลดลงเล็กน้อยเนื่องจากการถือครองที่ดินลดและคุณภาพของที่ดินมีข้อจำกัด และผู้ศึกษาได้สรุปเกี่ยวกับงานจัดตั้งถิ่นฐานของโครงการไว้ ในแง่ของความสำเร็จนั้นถือได้ว่าเป็นแผนงานที่ประสบความสำเร็จด้วยดี โดยงานจัดตั้งถิ่นฐานใหม่จัดเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของโครงการและให้ความช่วยเหลือทดแทนเป็นพิเศษตั้งแต่เริ่มต้นขั้นตอนของแผนงาน และประกอบด้วยหลาย

หน่วยงานในสาขาต่างๆที่เกี่ยวข้องร่วมรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน โดยมีการทำการศึกษาสำรวจเบื้องต้นก่อนการวางแผน มีการกำหนดการโยกย้ายเป็นกลุ่มชุมชนตามเดิมเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งจากต่างของกลุ่มชาติพันธุ์ (ethnic groups) ในการตั้งถิ่นฐานใหม่ และไม่พบการคัดค้านและปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่เดิมในพื้นที่กับผู้ที่เข้าไปตั้งถิ่นฐานใหม่ ส่วนในแง่ของความล้มเหลวเป็นปัญหาเกี่ยวกับทางด้านกายภาพของพื้นที่ และยังประสบปัญหาบ้างในเรื่องการโยกย้ายที่ล่าช้าเนื่องจากความไม่เข้าใจกันและความบกพร่องในการแจ้งข่าวสาร ทำให้บางครอบครัวไม่ได้รับค่าชดเชยเต็มจำนวนซึ่งมีสิทธิ์จะได้รับ หรือได้รับล่าช้าไป

Martha A. Tamakloe (1994) ได้ทำการศึกษา “ผลกระทบระยะยาวของการตั้งถิ่นฐานใหม่: จากประสบการณ์ของเขื่อนอโคซอมโบ (Akosombo) ” โดยศึกษาโครงการเก็บกักน้ำในลุ่มน้ำโวลตา (Volta) ณ เขื่อนอโคซอมโบ เกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามนโยบายและแผนงานการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่ โดยศึกษาผลกระทบด้านต่างๆ พร้อมเสนอแนะแนวทางการวางแผนสำหรับการตั้งถิ่นฐานในลักษณะนี้ต่อไป จากการศึกษาผลกระทบในแต่ละด้านพบว่า *ผลกระทบทางด้านสังคมวัฒนธรรม* การวางรูปแบบสภาพความเป็นอยู่ที่ขัดกับวัฒนธรรมความเป็นอยู่เดิมนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างชนเผ่าและวัฒนธรรม *ความเปลี่ยนแปลงทางระบบนิเวศ* ความหลากหลายของพืชพรรณและสัตว์ท้องถิ่นลดลง *ปัญหาด้านสุขภาพอนามัย* วัชพืชและதாகจึงแพร่กระจายเป็นพาหะนำโรคเกี่ยวกับสำไส้และท่อปัสสาวะ *ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ* โปรแกรมทางการเกษตรที่วางไว้ล้มเหลว และกลายเป็นการดำรงชีวิตที่ไม่สามารถจะยังชีพได้ในการตั้งถิ่นฐาน *ปัญหาด้านการอพยพ* ระยะเวลาเกิดการอพยพออก แต่มีการอพยพกลับเข้ามามากมายเพราะศักยภาพการประมงในอ่างเก็บน้ำเป็ยปัจจัยดึงดูดที่สำคัญ และผู้ศึกษาได้สรุปเสนอแนะไว้ดังนี้

- (1) ต้องมีการศึกษาสำรวจความเป็นไปได้ก่อนจะทำการวางแผนจัดตั้งถิ่นฐานใหม่ แผนต้องครอบคลุมผลกระทบที่จะเกิดในระยะสั้นและยาว ซึ่งในกรณีของการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่ของโครงการพัฒนาลุ่มน้ำโวลตา เป็นการทำงานที่มีข้อมูลสภาพท้องถิ่นไม่เพียงพอ
- (2) ต้องมีความร่วมมือกันจากหลายหน่วยงาน ทั้งจากหน่วยงานรัฐและท้องถิ่น และหน่วยงานหลักที่ควบคุมการสร้าง ซึ่งเขื่อนนี้ จัดตั้งการปฏิบัติงานแบบ “working party” คือ มีคณะทำงานรับผิดชอบคณะเดียวจึงไม่สามารถปฏิบัติงานซึ่งประกอบด้วยหลายส่วนได้เต็มที่
- (3) หน่วยงานในการพัฒนาต้องมีวิสัยทัศน์ในการมองผลกระทบของโครงการที่จะเกิดขึ้นให้ได้ ซึ่งจากตัวอย่างนี้ ขาดการพิจารณาในเรื่องศักยภาพในการประมงจึงขาดการวางแผนงานที่ดีในด้านนี้และการคาดการณ์ล่วงหน้าเกี่ยวกับกระบวนการอพยพเข้ามา

J.S.O. Ayeni, Wolf Roder, and J.O. Ayanda (1994) ได้ทำการศึกษา “ประสบการณ์จากอ่างเก็บน้ำเคนจิ (kainji) ในประเทศไนจีเรีย” การสร้างอ่างเก็บน้ำเคนจิ เป็นโครงการหลักที่ใหญ่มากใน Nigeria' first development plan (1962-68) ซึ่งเป็นผลให้เกิดการอพยพประชาชนและจัดตั้งถิ่นฐานใหม่จำนวน 44,000 คน จากการศึกษาผลสรุปดังนี้

(1) การตั้งวัตถุประสงค์ของการสร้างเขื่อนหลายประการทำให้ไม่ประสบความสำเร็จอย่างที่ควร ซึ่งแม้แต่การผลิตไฟฟ้าที่เป็นวัตถุประสงค์หลักยังไม่บรรลุถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ และแผนของแม่บทในการพัฒนา มีความล้มเหลวในเรื่องของการพัฒนาชลประทาน

(2) เป้าหมายในการพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางน้ำมีปัญหา เกิดการลงทุนที่ผิดพลาด เพราะไม่ได้สำรวจศึกษาปริมาณและความต้องการการคมนาคมขนส่งทางน้ำก่อน

(3) ขาดกฎระเบียบข้อบังคับในการทำประมงจึงยากต่อการควบคุมการอพยพเข้ามาของชาวประมงถิ่นอื่น หรือการจำกัดการใช้อุปกรณ์และวิธีการทำการประมง ดังนั้นกฎหมายในการทำการประมงควรได้รับการพิจารณาไว้ในการพัฒนาผลได้จากอ่างเก็บน้ำด้วย

(4) งานด้านการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่นั้นถือว่าประสบความสำเร็จเนื่องจากการทดแทนสิ่งที่สูญเสียไปอย่างดี และการอพยพโยกย้ายไม่ก่อให้เกิดความยุ่งยากทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของพวกเขา

(5) การวางแผนใส่ใจในผลกระทบสิ่งแวดล้อมน้อยมาก ไม่มีการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ดี การวางแผนใช้พื้นที่เกิดความไม่เหมาะสม

(6) สิ่งจำเป็น คือต้องมีมาตรการทางการประมงทั้งประเทศเพื่อควบคุมและจัดการต่อชาวประมงทั้งในเขื่อนและจากที่อื่นๆ ทั่วไป โดยกฎหมายที่จะเป็นพระราชบัญญัติต้องมีบทบาทในการควบคุมได้อย่างจริงจังชัดเจน มีประสิทธิภาพในการจัดการสูงและเป็นผลยั่งยืน

สรุปหัวข้อการศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องในข้างต้นนั้น ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ที่คล้ายคลึงกันในการศึกษาเกี่ยวกับผู้ที่ต้องอพยพโยกย้ายอันเนื่องมาจากผลกระทบของสร้างเขื่อนและอ่างเก็บน้ำ ในประเด็นต่างๆ สรุปคือ ศึกษาสภาพเศรษฐกิจสังคม ความเป็นอยู่ในปัจจุบันและสภาพเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการตั้งถิ่นฐานใหม่ การเปรียบเทียบความเป็นอยู่เดิมกับความเป็นอยู่ในที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ และการเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ ซึ่งโดยรวมแล้วเป็นงานวิจัยในทางสังคมศาสตร์ประเภทงานวิจัยในเชิงสำรวจ (Survey Research) ที่ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และการสัมภาษณ์ระดับลึก (In-depth Interview) ในการเก็บข้อมูลปฐมภูมิ เพื่อนำประกอบกับข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้อง นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ซึ่งรายละเอียดและหัวข้อในการศึกษาของงานวิจัยที่กล่าวมานั้นสรุปได้ดังตารางที่ 2.3

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ในบทต่อๆ ไปอย่างยิ่ง ในการกำหนดประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับโครงการ และ สภาพพื้นที่การตั้งถิ่นฐานใหม่ โดยเฉพาะการสร้างเครื่องมือในการศึกษาหรือแบบสอบถาม

2.5 การนำแนวความคิดไปใช้ในการศึกษา

แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่ได้บททวนผ่านมาดังรายละเอียดข้างต้นนั้น จะนำไปประยุกต์ และเป็นกรอบในกำหนดการศึกษาประเด็นหลักในบทต่างๆ ดังแผนภูมิที่ 2.1

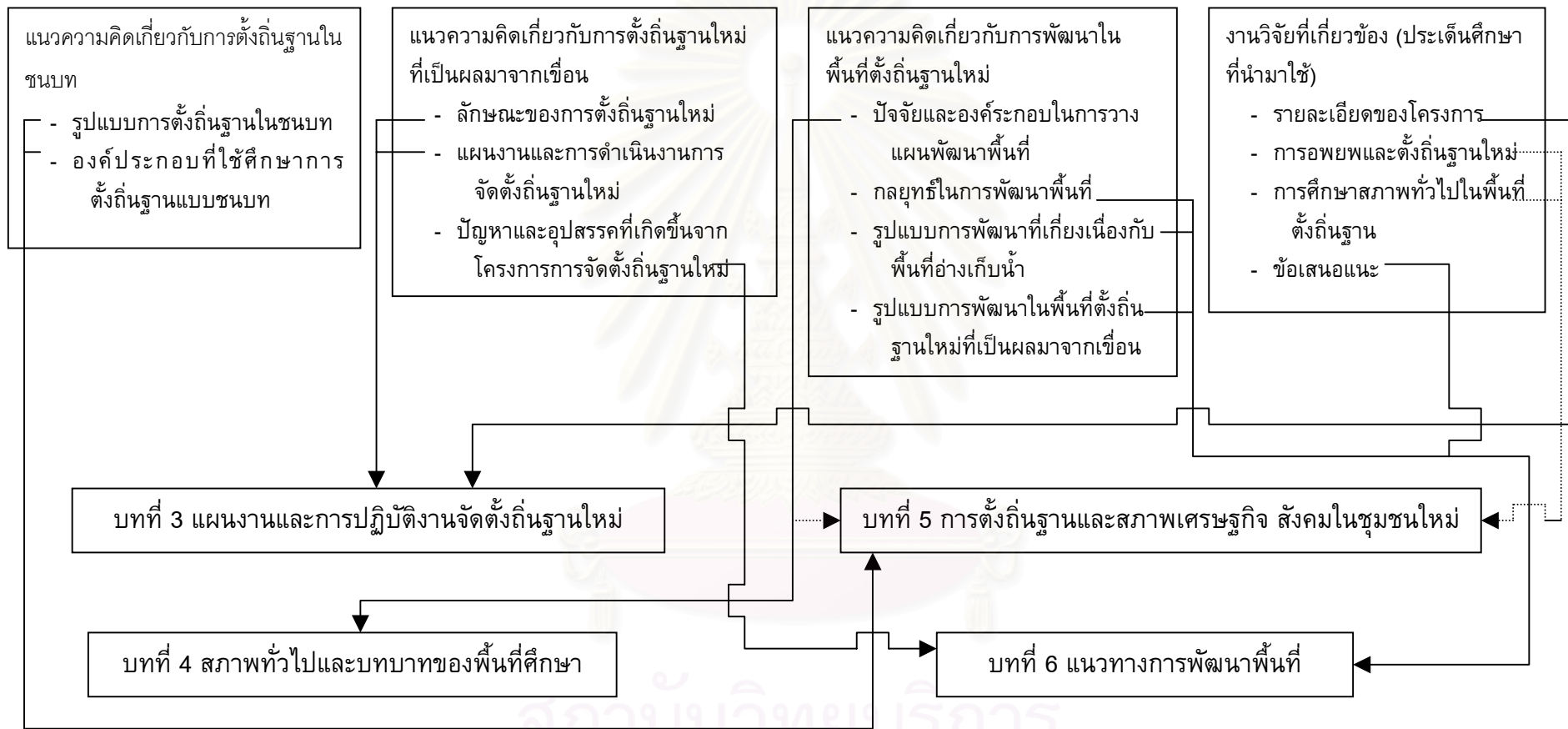

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2.3 สรุปหัวข้อและรายละเอียดที่ได้มีการทำการศึกษา และข้อเสนอแนะจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หัวข้อในการศึกษาจากงานวิจัยที่ได้กล่าวถึง		
เกี่ยวกับรายละเอียดของโครงการ	เกี่ยวกับงานอพยพราษฎรและการตั้งถิ่นฐานใหม่	เกี่ยวกับลักษณะทั่วไปในพื้นที่ตั้งถิ่นฐานใหม่
ประวัติความเป็นมาของโครงการ ลักษณะของเขื่อนและอ่างเก็บน้ำ วัตถุประสงค์และผลประโยชน์ของโครงการ การศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการ ผลกระทบที่เกิดจากการก่อสร้างเขื่อน - ที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของราษฎร - สาธารณะประโยชน์ เช่น เส้นทางคมนาคม อาคารสถานที่ราชการ โรงเรียน วัด - อื่นๆ เช่น พื้นที่ป่าไม้ แหล่งแร่ แหล่งโบราณคดี การบริหารงานโครงการและหน่วยงานที่รับผิดชอบ	การบริหารงานและหน่วยงานที่รับผิดชอบ การจ่ายค่าทดแทนที่ดินและทรัพย์สิน การเลือกพื้นที่จัดสรรเพื่อการตั้งถิ่นฐานใหม่ การกำหนดรูปแบบการตั้งถิ่นฐานใหม่ (การจัดสรรที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน) การจัดเตรียมโครงสร้างพื้นฐาน บริการและสิ่งอำนวยความสะดวก การพัฒนาและการส่งเสริมอาชีพ	สภาพทั่วไปของหมู่บ้านก่อนการอพยพ สภาพปัจจุบันของหมู่บ้านที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ - สภาพพื้นที่ทางกายภาพ - สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม - ลักษณะทางประชากร ความคิดเห็นต่อสภาพความเป็นอยู่และความช่วยเหลือที่ต้องการ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เปรียบเทียบสภาพความเป็นอยู่ก่อนและหลังอพยพ
สรุปข้อเสนอแนะจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง - การวางแผนงาน การประสานงานและปฏิบัติงานของโครงการ - การสื่อสาร แจ้งข้อมูลข่าวสาร และการสร้างความเข้าใจในระหว่างรัฐและประชาชนถือเป็นสิ่งสำคัญ - การพิจารณาและจัดเตรียมที่ดินจัดสรรเพื่อการตั้งถิ่นฐานใหม่ - การปรับปรุงสภาพแวดล้อมสภาพความเป็นอยู่และสิ่งอำนวยความสะดวก - การพัฒนาโอกาสทางเศรษฐกิจ เช่น การพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ พัฒนาฝีมือแรงงาน รวมทั้งโอกาสเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากโครงการด้วย		

ที่มา : จากการศึกษาทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หมายเหตุ :

- > หมายถึง การนำแนวคิดไปประกอบใช้ในการศึกษา
- .-> หมายถึง การนำแนวคิดไปใช้ในการสร้างแบบสอบถาม

แผนภูมิที่ 2.1 การใช้แนวคิดต่าง ๆ ในการศึกษา

บทที่ 3

แผนงานและการปฏิบัติงานจัดตั้งถิ่นฐานใหม่

ในบทนี้จะกล่าวสรุปเกี่ยวกับโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก โดยเน้นเกี่ยวกับแผนงานและการปฏิบัติงานจัดตั้งถิ่นฐานใหม่เป็นหลัก เนื่องจากเป็นส่วนสำคัญที่มีบทบาททำให้เกิดการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่ของพื้นที่ที่ศึกษา ด้วยการใช้นวัตกรรมเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานใหม่ที่เป็นผลมาจากเงื่อนไขที่ได้จากการศึกษาทบทวนมา กำหนดประเด็นและรายละเอียดในการศึกษาเกี่ยวกับ ลักษณะของการตั้งถิ่นฐานใหม่ รวมทั้งหลักและองค์ประกอบสำคัญของแผนงานและการดำเนินงานการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่ โดยได้แบ่งศึกษาเป็นหัวข้อใหญ่ๆ คือ รายละเอียดทั่วไปและ

ความเป็นมาของโครงการ การศึกษาสำรวจเพื่อการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่ หน่วยงานบริหารจัดการการตั้งถิ่นฐานใหม่ การกำหนดค่าทดแทนที่ดินและทรัพย์สิน การเสนอแนวทางเลือกในการอพยพ และผลสรุปเกี่ยวกับชุมชนและรูปแบบการตั้งถิ่นฐานใหม่ ที่เกิดขึ้นจากผลกระทบของการดำเนินโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก ฯ ในครั้งนี้

3.1 การพัฒนาโครงการ

3.1.1 ความเป็นมาของโครงการ

ลุ่มน้ำป่าสัก เป็นลุ่มน้ำสาขาที่สำคัญทางทิศตะวันออกของลุ่มน้ำเจ้าพระยา ลักษณะทางกายภาพที่เด่นชัดของลุ่มน้ำ คือ มีรูปร่างแคบเรียวยาวคล้ายขนนก ถูกขนาบด้วยเทือกเขาที่ทอดตัวยาวสลับซับซ้อน ตอนกลางพื้นที่มีแม่น้ำป่าสักไหลผ่านตลอดในแนวทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ โดยมีต้นกำเนิดจากภูเขาผาลาในเขตเทือกเขาเพชรบูรณ์ อ.ด่านซ้าย ทางตอนเหนือของจ.เลย ไหลผ่านพื้นที่ในเขตจังหวัดต่างๆ เริ่มตั้งแต่ จ.เพชรบูรณ์ ลงมาที่ จ.ลพบุรี แล้วไหลผ่าน อ.ชัยบาดาล .ท่าหลวง และ อ.พัฒนานิคม ไปยัง จ.สระบุรี จ.พระนครศรีอยุธยา และไหลไปบรรจบกับแม่น้ำลพบุรีและสิ้นสุดเส้นทางเมื่อไหลมาบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยาที่บริเวณหน้าวัดพัญญูเชิง อ.เมืองพระนครศรีอยุธยา รวมความยาวทั้งสิ้น ประมาณ 513 กม. โดยมีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 14,520 ตร.กม. จัดเป็นอันดับที่ 13 ในจำนวน 25 ลุ่มน้ำหลักของประเทศ

การที่ลุ่มน้ำป่าสักมีลักษณะรูปร่างแคบเรียวยาว จึงทำให้การขึ้นลงของสภาพน้ำท่าที่ไหลในแม่น้ำป่าสักมีปริมาณ และระดับความเปลี่ยนแปลงขึ้นลงอย่างรวดเร็ว กล่าวคือในช่วงฤดูฝน และฤดูแล้งมีความแตกต่างกันอย่างมาก โดยปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยจะมีมากที่สุดในช่วงเดือนกันยายนถึงตุลาคม ซึ่งเป็นช่วงที่ความต้องการน้ำเพื่อการเพาะปลูกจะมีน้อยมาก เพราะเป็นระยะฝนตกชุก และด้วยเหตุที่แม่น้ำป่าสักมีร่องน้ำลึก แคบและคดเคี้ยว ตลิ่งสูงชันมาก ถ้าฝนตกจะไหลท่วมล้นฝั่งทำให้เกิดอุทกภัยโดยฉับพลันตามฝั่งแม่น้ำทั้งสองข้าง พอถึงฤดูแล้งแม่น้ำจะตื้นเขินขาดตอนเป็นช่วงๆ พื้นที่ท้องน้ำมีหินและกรวดกองอยู่เป็นหย่อมๆ ปริมาณน้ำมีไม่เพียงพอสำหรับการเกษตรและการอุปโภคบริโภค อีกทั้งการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ลุ่มน้ำป่าสัก เป็นพื้นที่เกษตรกรรมถึง ร้อยละ 80 ของพื้นที่ทั้งหมด ซึ่งจำแนกเป็นพื้นที่นา

ร้อยละ 45 พื้นที่ปลูกพืชไร่ พืชสวนและอื่นๆ ร้อยละ 35 ส่วนที่เหลืออีกประมาณร้อยละ 25 ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นภูเขา พื้นที่ลาดชัน ป่าสงวนแห่งชาติและที่อยู่อาศัย ฉะนั้น หากมีการกักเก็บน้ำที่มีปริมาณมากในช่วงฤดูฝนไว้ใช้ประโยชน์ในฤดูแล้งก็จะสามารถช่วยแก้ปัญหาได้ และยังคงความเสียหายในเขตพื้นที่ทำน้ำที่มีน้ำท่วมอยู่เป็นประจำทุกปีให้ลดน้อยลงด้วย

แต่ความจำกัดในด้านลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ลุ่มน้ำป่าสัก ที่รูปร่างแคบ เรียวยาว ดิ่งไต่กล้าแล้ว จึงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาลุ่มน้ำแห่งนี้ ประกอบกับลำน้ำสาขามีความยาวไม่มากนัก และพื้นที่รับน้ำจำนวนมากก็มีขนาดเล็ก ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาลุ่มน้ำป่าสักในช่วงที่ผ่านมา จึงเป็นการพัฒนาโครงการขนาดกลางและการโครงการขนาดเล็ก ด้วยการสร้างอ่างเก็บน้ำตามลำน้ำสาขาของแม่น้ำป่าสักเป็นส่วนใหญ่ แต่สามารถช่วยเหลือพื้นที่เพาะปลูกได้เฉพาะในบริเวณที่อ่างเก็บน้ำตั้งอยู่เท่านั้น ยังไม่สามารถส่งไปช่วยในพื้นที่ที่อยู่ไกลออกไปได้ และหากจะสร้างฝายเป็นระยะๆ ในแม่น้ำป่าสัก เพื่อเก็บน้ำในตัวลำน้ำในฤดูฝนไว้ใช้ในฤดูแล้ง ก็จะได้ปริมาณน้ำเฉพาะที่เก็บอยู่หน้าฝายเท่านั้น ด้วยเหตุนี้การสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำขนาดใหญ่ จึงเป็นวิธีเดียวที่สามารถเก็บกักน้ำได้เต็มตามศักยภาพของแม่น้ำป่าสัก และคุ้มค่าแก่การลงทุน โดยกำหนดตำแหน่งที่ตั้งเขื่อนให้อยู่ทางตอนล่างของลุ่มน้ำ เพื่อจะได้มีพื้นที่รับน้ำมากพอ และสามารถเก็บกักน้ำได้เต็มที่ ตามปริมาณน้ำที่มีในฤดูฝน

แม้จะเป็นที่ประจักษ์อย่างชัดเจนถึงความจำเป็นดังกล่าว แต่สำนักงานของรัฐที่รับผิดชอบในการแก้ปัญหาแหล่งน้ำ คงไม่สามารถจะดลบันดาลให้เกิดโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสักขนาดใหญ่ขึ้นได้ หากมิใช่ด้วยเดชะพระบารมีปกเกล้าฯ ที่ได้พระราชทานพระราชดำริให้กรมชลประทานศึกษาความเหมาะสมของโครงการเขื่อนเก็บกักน้ำแม่น้ำป่าสักอย่างจริงจัง และเร่งด่วน เพื่อหาทางแก้ไขความเดือดร้อนจากการขาดแคลนน้ำ และอุทกภัย ดังกระแสพระราชดำริที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ได้พระราชทาน เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2536 เนื้อความตอนหนึ่งว่า

“...โครงการที่คิดจะทำนี้ บอกได้ไม่กล้าพูดมาหลายปีแล้ว เพราะเดี๋ยวนี้จะมีการคัดค้านจากผู้เชี่ยวชาญ จากผู้ที่ต่อต้านการทำโครงการ แต่โครงการนี้เป็นโครงการที่ทำได้ และอยู่ในวิสัยที่จะทำได้ แม้จะเสียค่าใช้จ่ายมีใช้น้อย แต่ถ้าเดี๋ยวนี้ดำเนินการไปเดี๋ยวนี้ อีก 5-6 ปี ข้างหน้าเราสบาย แต่ถ้าไม่ทำ อีก 5-6 ปี ข้างหน้า ราคาสร้าง ค่าดำเนินการก็จะขึ้นไป 2 หรือ 3 เท่า ลงท้ายก็ต้องประวิงต่อไปไม่ได้ทำ เราก็ตองอดน้ำแน่ จะกลายเป็นทะเลทราย และเราก็จะอพยพไปไหนไม่ได้ โครงการนี้ คือ สร้างอ่างเก็บน้ำ 2 แห่งแห่งหนึ่งคือ แม่น้ำป่าสัก อีกแห่งหนึ่งที่แม่น้ำนครนายก 2 แห่งรวมกัน จะเก็บน้ำเหมาะสมพอเพียงสำหรับการบริโภค การใช้น้ำในเขตกรุงเทพฯ และเขตใกล้เคียงในที่ราบลุ่มของประเทศไทย...”

กรมชลประทานได้รับสนองแนวพระราชดำริ และนำมาทำการศึกษาในเบื้องต้น เพื่อจัดทำสรุปแนวทางการดำเนินโครงการเขื่อนเก็บกักน้ำแม่ห้าป่าสัก โดยมีรายละเอียดและความเป็นมาโดยสรุปของโครงการฯ ดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 สรุปความเป็นมาของโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก

พ.ศ.2508	กรมชลประทานเริ่มศึกษาโครงการฯ แต่เนื่องจากเป็นโครงการขนาดใหญ่ ค่าใช้จ่ายสูง จึงได้ระงับโครงการฯ ไป
19 กุมภาพันธ์ 2532	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริให้ศึกษาโครงการฯ เพื่อแก้ไขปัญหาภัยแล้งและอุทกภัย
1 กรกฎาคม 2535	กรมชลประทานได้ว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษา ศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการฯ
23 กุมภาพันธ์ 2537	คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เห็นชอบแผนการปฏิบัติการแก้ไขและพัฒนาสิ่งแวดล้อมของโครงการฯ
3 พฤษภาคม 2537	คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติให้เปิดโครงการฯ
2 ธันวาคม 2537	เริ่มงานก่อสร้างโครงการ
15 มิถุนายน 2541	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงประกอบพิธีเริ่มการกักเก็บน้ำเป็นปฐมฤกษ์
7 ตุลาคม 2541	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานชื่อ “เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์”
30 กันยายน 2542	งานก่อสร้างเขื่อนหัวงานและอาคารประกอบพร้อมงานส่วนประกอบอื่นแล้วเสร็จ 100%
25 พฤศจิกายน 2542	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินเปิดเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์

ที่มา : โครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สำนักพัฒนาแหล่งน้ำ 3 กรมชลประทาน, 2542

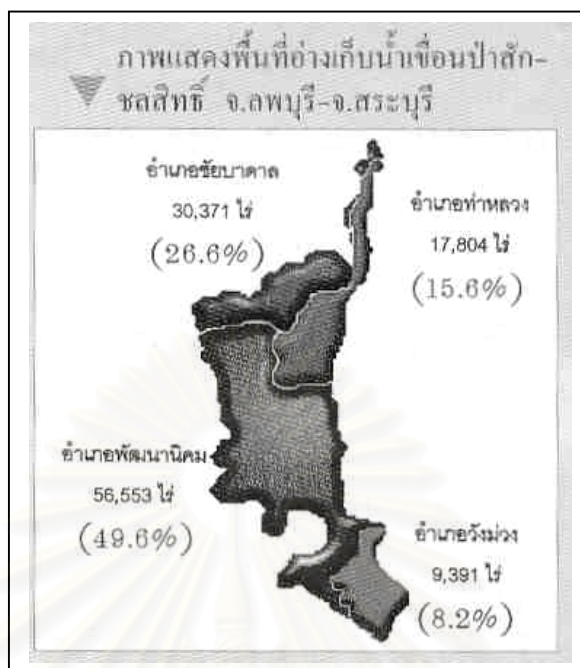
3.1.2 ที่ตั้งและลักษณะของโครงการ

สถานที่ตั้ง : อยู่ที่บ้านหนองบัว ต.หนองบัว อ.พัฒนานิคม (ดังแผนที่ 3.1)

ลักษณะ : มีลักษณะเป็นเขื่อนดินถมชนิดมีแกนดินเหนียว

มีความยาว 4,860 ม. สูง 36.50 ม. ระดับกักเก็บน้ำสูงสุด +43.00 ม.รทก. สามารถเก็บกักน้ำได้ 785 ล้าน ลบ.ม. นอกจากตัวเขื่อนแล้วยังมีอาคารประกอบอีก 3 แห่ง คือ อาคารระบายน้ำล้น อาคารท่อระบายน้ำลงลำน้ำเดิม และ อาคารท่อระบายน้ำฉุกเฉิน

พื้นที่โครงการ : มีพื้นที่โครงการฯ ประมาณ 105,300 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ใน 2 จังหวัด ได้แก่ จ.ลพบุรี (ใน อ.พัฒนามคม อ.ท่าหลวง และ อ.ชัยบาดาล) คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 96,658 ไร่ และ จ.สระบุรี (ใน อ.วังม่วง) คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 8,642 ไร่ (ดังภาพที่ 3.1)

ภาพที่ 3.1 พื้นที่โครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก (ที่มา : โครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สำนักพัฒนาแหล่งน้ำ 3 กรมชลประทาน, 2542)

3.1.3 ประโยชน์ของเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์

การพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก โดยการสร้างเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์นั้น ทำให้ประชาชนในลุ่มน้ำป่าสักได้รับประโยชน์หลายประการกล่าวคือ (คณะอนุกรรมการประชาสัมพันธ์และทำความเข้าใจกับมวลชน โครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2542)

- (1) เป็นแหล่งน้ำถาวรเพื่อการอุปโภคบริโภคของชุมชนต่างๆ ในเขต จ.ลพบุรี และ จ.สระบุรี
- (2) เป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรสำหรับพื้นที่ชลประทานที่จะเปิดใหม่ในเขต จ.ลพบุรี และ จ.สระบุรี 135,500 ไร่
- (3) เป็นแหล่งน้ำเสริม สำหรับพื้นที่โครงการชลประทานเดิม ในทุ่งเจ้าพระยาฝั่งตะวันออกตอนล่าง เนื้อที่ประมาณ 2,200,000 ไร่ (ทำให้ลดการใช้น้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเดิมนำน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาไปใช้ในบริเวณพื้นที่ดังกล่าวผ่านคลองชัยนาท-ป่าสักโดยตรง)
- (4) ช่วยบรรเทาอุทกภัยแก่พื้นที่สองฝั่งแม่น้ำป่าสัก ในเขตจังหวัดลพบุรี และจังหวัดสระบุรี และยังมีผลช่วยบรรเทาอุทกภัย ให้พื้นที่ตอนล่างของแม่น้ำเจ้าพระยารวมถึงกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลด้วย
- (5) เป็นแหล่งน้ำเพื่อการอุตสาหกรรมในจังหวัดลพบุรีและจังหวัดสระบุรี
- (6) อ่างเก็บน้ำที่เกิดขึ้นจะเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาและแหล่งประมงน้ำจืดขนาดใหญ่

(7) ช่วยให้การคมนาคมทางน้ำในแม่น้ำป่าสักตอนล่างสะดวกมากขึ้น และช่วยแก้ไขปัญหาน้ำเสียของแม่น้ำป่าสักตอนล่างและแม่น้ำเจ้าพระยา

(8) เป็นแหล่งน้ำช่วยเสริมเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

(9) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ

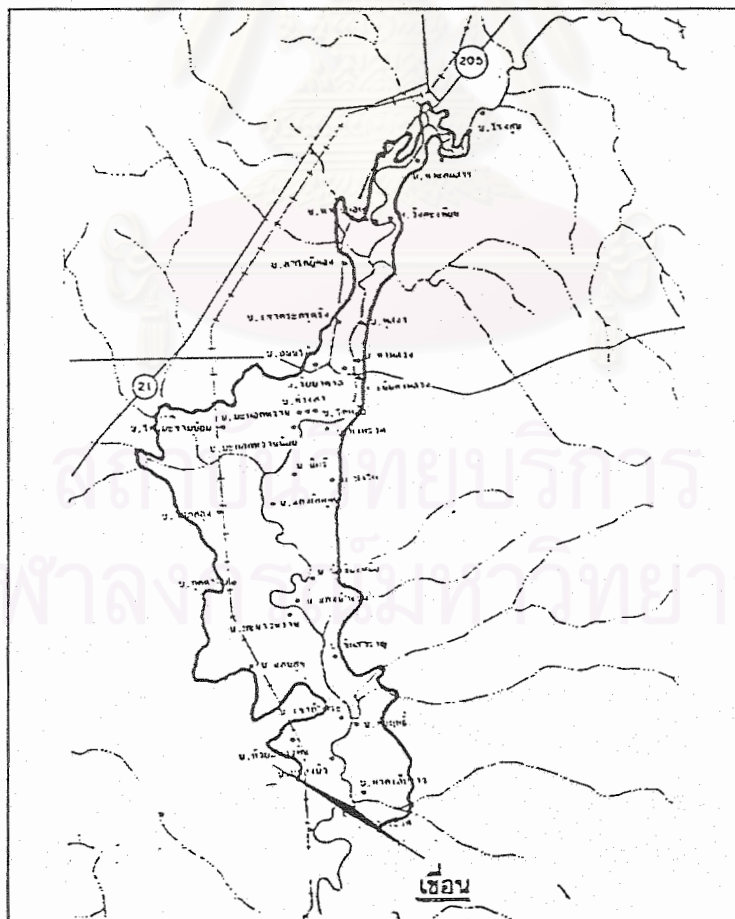
(10) ช่วยเศรษฐกิจของจังหวัดลพบุรี และจังหวัดสระบุรี ขยายตัวมากขึ้น

3.2 ผลกระทบจากโครงการ

3.2.1 ผลกระทบจากการก่อสร้างเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์

เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ก่อสร้าง ณ บริเวณทุ่งราบภาคกลาง จึงทำให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน สิ่งปลูกสร้าง สาธารณะ และสิ่งแวดล้อม เป็นจำนวนมาก โดยสรุปคือ

(1) ด้านประชาชน พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ 114,119 ไร่ สำหรับพื้นที่ของประชาชนได้รับผลกระทบต้องอพยพโยกย้ายประมาณ 100,944 ไร่ ในเขต 2 จังหวัด 4 อำเภอ 15 ตำบล 65 หมู่บ้าน (ดังภาพที่ 3.2) รวมประชาชนประมาณ 7,700 ครอบครัว โดยแยกเป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบดังนี้ (ดังตารางที่ 3.2)

ภาพที่ 3.2 หมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างอ่างเก็บน้ำเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์
(ที่มา : กรมชลประทาน, 2536)

ตารางที่ 3.2 พื้นที่ที่ได้ผลกระทบจากโครงการ

จังหวัด	พื้นที่ (ไร่)	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน
ลพบุรี	56,553	พัฒนานิคม	โคกสูง มะนาวหวาน หนองบัว น้ำสุต ท่าดินดำ ชัยบาดาล มะกอกหวาน	19
	17,804	ท่าหลวง	ท่าหลวง แก่งผักกูด	10
	30,371	ชัยบาดาล	ม่วงค่อม บัวชุม ลำนารายณ์ ท่ามะนาว	31
สระบุรี	9,391	วังม่วง	วังม่วง คำพราน	5
รวม	114,119	4	15	65

ที่มา : โครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสักฯ สำนักพัฒนาแหล่งน้ำ 3 กรมชลประทาน, 2542

(2) ด้านสิ่งปลูกสร้างสาธารณะ มี เส้นทางหลวง ถูกน้ำท่วม 2 สายรวมเป็นระยะทาง 8.335 กม. ได้แก่ ทางหลวงหมายเลข 205 ตอนอำเภอชัยบาดาล-อำเภอลำสนธิ (แยกทางหลวงหมายเลข 21-อำเภอชัยบาดาล) และทางหลวงหมายเลข 2256 ตอนอำเภอชัยบาดาล-อำเภอด่านขุนทด นอกจากนี้ยังมี เส้นทางรถไฟ สายตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างสถานีแก่งเสือเต้น-สถานี สุรนารายณ์ ในเส้นทางสายแก่งคอย-บัวใหญ่ ระยะทางประมาณ 24.325 กม. ถูกน้ำท่วมเช่นกัน อีกทั้งมีสถานที่สำคัญอื่นๆ ได้รับผลกระทบด้วย ได้แก่ โรงเรียนถูกน้ำท่วม 14 แห่ง วัด 24 แห่ง ส่วนราชการ 23 แห่ง และธุรกิจเอกชน 7 แห่ง

(3) ด้านสิ่งแวดล้อม ส่งผลกระทบต่อแหล่งโบราณคดีจำนวน 33 แห่ง และวัฒนธรรมชุมชนไทยเบ็ง รวมทั้งพื้นที่ป่าไม้ซึ่งเป็นไม้ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ เป็นพื้นที่ 53,382 ไร่

3.2.2 ประชาชนในพื้นที่โครงการ

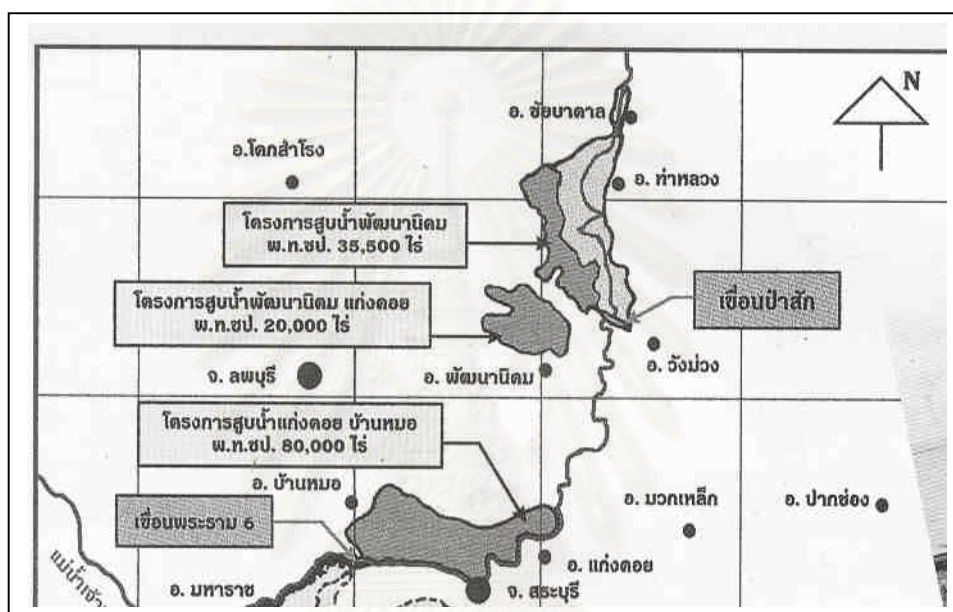
ผลจากการก่อสร้างเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์และพื้นที่อ่างเก็บน้ำ ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชน 2 กลุ่ม คือ

(1) ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการ ประชาชนจำนวน 7,700 ครอบครัว ได้เสียสละยินยอมยกที่ดินให้กับทางราชการเพื่อใช้ในการก่อสร้าง ซึ่งรัฐได้ตระหนักเป็นอย่างดีและได้ร่วมกันพิจารณาหาผลตอบแทนที่ดีที่สุด ซึ่งเป็นกลุ่มที่ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาด้วย โดยรายละเอียดจะได้กล่าวในการศึกษาหัวข้อต่อไป

(2) ประชาชนผู้ได้รับผลประโยชน์จากโครงการ คือ เกษตรกรที่มีพื้นที่การเกษตรในบริเวณสองฝั่งแม่น้ำป่าสักและพื้นที่ในเขตโครงการที่จะได้รับการจัดสรรน้ำเพื่อใช้ในการเพาะปลูก ซึ่งพื้นที่ที่จะได้รับการพัฒนาคือ พื้นที่ชลประทานเดิมในทุ่งเจ้าพระยาฝั่งตะวันออกตอนล่าง และพื้นที่ชลประทานใหม่ 3 โครงการ ในเขตจังหวัดลพบุรีและสระบุรี รวมพื้นที่ 135,500 ไร่ (ดังภาพที่ 3.3) มีแผนงานการก่อสร้าง ในปี 2543 – 2548 ได้แก่

- โครงการพัฒนานิคม พื้นที่ชลประทาน 35,500 ไร่ จำนวน 2,470 ครัวเรือน
- โครงการพัฒนานิคม-แก่งคอย พื้นที่ชลประทาน 20,000 ไร่ จำนวน 2,824 ครัวเรือน
- โครงการแก่งคอย-บ้านหม้อ พื้นที่ชลประทาน 80,000 ไร่ จำนวน 4,702 ครัวเรือน

โดยได้มีแผนในการพัฒนาอาชีพให้แก่ประชาชนในพื้นที่โครงการชลประทานใหม่ทั้ง 3 โครงการ (พ.ศ.2541 – 2545) มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มศักยภาพของเกษตรกรเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินและมูลค่าการผลิตให้สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติและความต้องการของตลาด และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างเกษตรกรและธุรกิจเอกชน

ภาพที่ 3.3 พื้นที่โครงการชลประทานใหม่ในโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก

(ที่มา: คณะอนุกรรมการประชาสัมพันธ์และทำความเข้าใจกับมวลชน โครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2542)

3.3 การจัดตั้งถิ่นฐานใหม่ของโครงการ

เนื่องจากการก่อสร้างเขื่อนและพื้นที่อ่างเก็บน้ำได้ก่อให้เกิดผลกระทบเป็นเหตุให้ประชาชนกลุ่มหนึ่งต้องอพยพโยกย้ายออก ดังรายละเอียดตามที่ไดกล่าวมาแล้ว ซึ่งทางโครงการฯ ก็ได้ละเอียดถึงประชาชนกลุ่มนี้ จึงได้ดำเนินการชดเชย และจัดตั้งถิ่นฐานใหม่โดยแผนงานและการดำเนินการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่ของโครงการ โดยสรุปได้เป็นหัวข้อใหญ่ดังนี้

3.3.1 การศึกษาสำรวจเพื่อการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่ (Resettlement Surveys)

กรมชลประทานได้ว่าจ้างให้กลุ่มบริษัทที่ปรึกษา เป็นผู้ดำเนินการศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบสิ่งแวดล้อม รวมถึงแผนปฏิบัติการแก้ไขและพัฒนาสิ่งแวดล้อมโครงการเขื่อนกักเก็บน้ำแม่ป่าสัก(ชื่อเดิม) จังหวัดลพบุรี และจังหวัดสระบุรี โดยเริ่มดำเนินการศึกษา

เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2535 แล้วเสร็จเมื่อเดือนกันยายน 2536 และผ่านการเห็นชอบจากคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2537 (กรมชลประทาน, 2536)

ในส่วนของการศึกษาสำรวจที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่ของโครงการฯ นั้น รวมอยู่ในรายละเอียดของการศึกษารั้งนี้ด้วย มีรายละเอียดโดยสรุป แบ่งได้เป็น 2 หัวข้อใหญ่ดังนี้

(1) การศึกษาสภาพเศรษฐกิจ-สังคม ของประชาชนในพื้นที่อ่างเก็บน้ำ พบว่าร้อยละ 60 ประกอบอาชีพเกษตร และร้อยละ 40 ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตร โดยเกษตรกรมีรายได้สุทธิเฉลี่ยประมาณ 30,000 บาท/ครัวเรือน/ปี มีพื้นที่เพาะปลูก 15 ไร่/ครัวเรือน/ปี

(2) การแบ่งกลุ่มผู้อพยพ ซึ่งจากการสำรวจแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่จะรับเป็นเงินค่าทดแทนและไปตั้งถิ่นฐานเอง กลุ่มชุมชนที่หนาแน่น มีความเจริญ และศักยภาพในการพัฒนาสูง จึงเสนอให้อาศัยอยู่บริเวณเดิมโดยต้องสร้างระบบป้องกันหมู่บ้านด้วยพังกั้นน้ำ (dike) ให้ และกลุ่มที่จะอพยพอยู่ในพื้นที่จัดสรรทางเกษตรที่เสนอให้

(3) การเสนอแนวทางในการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่ ประกอบด้วย

- การเสนอพื้นที่แปลงอพยพ และแนวทางการตั้งถิ่นฐานระหว่างผู้ที่จะอพยพเข้าไปอยู่ใหม่กับผู้ที่ครอบครองพื้นที่อยู่ก่อนแล้ว เพื่อเป็นการลดความขัดแย้งในการอยู่ร่วมกัน
- แผนการอพยพ โดยมีเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่อพยพที่ใกล้หมู่บ้านเดิมมากที่สุด และให้หมู่บ้านที่อยู่ตำบลเดียวกัน อพยพไปอยู่ในพื้นที่จัดสรรแห่งเดียวกัน
- แผนการจัดการด้านต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ชุมชนอพยพ ทั้งในด้านการประกอบอาชีพและการจัดระบบสาธารณสุขโรค

3.3.2 หน่วยงานบริหารจัดการการตั้งถิ่นฐานใหม่ (Resettlement administration)

การดำเนินโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก ได้มีการแต่งตั้ง “คณะกรรมการบริหารโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ขึ้น เพื่อกำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินงาน และประกอบด้วยคณะกรรมการย่อย 7 ชุด (แผนภูมิที่ 3.1) ดูแลแต่ละแผนงาน/กิจกรรมด้านต่างๆ โดยทุกส่วนราชการ และรัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องจะเป็นผู้ดำเนินงานในกิจกรรมต่างๆ ที่ส่วนราชการ หรือรัฐวิสาหกิจนั้นๆ รับผิดชอบ ด้วยการจัดทำแผนการดำเนินการให้สอดคล้องกับแผนงานก่อสร้างเขื่อนกักเก็บน้ำแม่ป่าสักและดำเนินการก่อสร้างให้สามารถเริ่มกักเก็บน้ำได้ การขอตั้งงบประมาณนี้รวมเรียกว่า การจัดทำแผนงบประมาณแบบ *Packing Program* ใช้เวลาดำเนินงานโครงการนับตั้งแต่เริ่มศึกษาความเหมาะสม เมื่อปี 2535 จนถึงเป้าหมายเก็บกักน้ำในเดือนมิถุนายน 2541 รวมเป็นเวลาถึง 6 ปี ถือได้ว่าเป็นรูปแบบการจัดตั้งองค์การบริหาร ที่ระดมทรัพยากรทุกส่วนของภาคราชการ และองค์กรเอกชน โดยเน้นความสำคัญของการสร้างความเข้าใจกับมวลชนมาโดยตลอด

แผนภูมิที่ 3.1 การบริหารงานโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก

สำหรับหน่วยงานบริหารจัดการการตั้งถิ่นฐานใหม่ อยู่ภายใต้การดำเนินการ คณะกรรมการย่อยในคณะกรรมการบริหารโครงการฯ นั่นคือ “คณะอนุกรรมการจัดตั้งถิ่นฐานผู้อพยพ” มีปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธาน ซึ่งได้แต่งตั้งคณะปฏิบัติการจัดตั้งถิ่นฐานผู้อพยพจังหวัดลพบุรีและคณะปฏิบัติการจัดตั้งถิ่นฐานผู้อพยพจังหวัดสระบุรี โดยมีสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม(ส.ป.ก) เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงาน

การดำเนินงานจัดตั้งถิ่นฐานผู้อพยพในโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสักฯ นั้น แตกต่างไปจากการปฏิบัติงานในโครงการอื่นๆ กล่าวคือ การกำหนดคุณสมบัติของผู้ได้รับผลกระทบให้มีความแตกต่างกันออกไปเพื่อให้ได้รับสิทธิในการช่วยเหลือที่แตกต่างกัน โดยคำนึงถึงสภาพความเดือดร้อนที่ได้รับผลกระทบ ดังนั้น หน่วยจัดที่ดินอพยพ ส.ป.ก. จึงมีภาระในการกำหนดแนวทางในการพิจารณาข้อเท็จจริงร่วมกับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไข และการจัดสรรที่ดินแปลงอพยพหรือการจ่ายเงินชดเชยพิเศษแทนการจัดสรรที่ดินแปลงอพยพที่ได้กำหนดไว้ ทั้งนี้ หน่วยงานดังกล่าวเป็นหน่วยงานเฉพาะกิจ หรือหน่วยงานชั่วคราวที่เข้าไปร่วมปฏิบัติงาน เมื่อภารกิจที่ได้รับมอบหมายเสร็จแล้วก็กลับมาปฏิบัติงานใน ส.ป.ก.ตามเดิม

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนอกจากหน่วยงานหลัก (ส.ป.ก.) ในการดำเนินการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่ครั้งนี้ด้วย ได้แก่ หน่วยงานภายใต้คณะอนุกรรมการจัดหาที่ดิน ในเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดและจ่ายค่าทดแทนที่ดินและทรัพย์สินให้แก่ผู้ได้รับผลกระทบ และหน่วยงานภายใต้คณะอนุกรรมการพัฒนาอาชีพให้แก่ประชาชนในพื้นที่โครงการ รวมทั้งหน่วยงานปฏิบัติการในพื้นที่ที่ดูแลช่วยเหลือเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกในการตั้งถิ่นฐานใหม่ของชุมชนด้วย โดยรายละเอียดจะกล่าวถึงต่อไป

3.3.3 การปฏิบัติงานในการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่ (Resettlement execution)

ในการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่ แบ่งการพิจารณาออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะก่อนการอพยพโยกย้าย และระยะเวลาการอพยพโยกย้าย ดังนี้

3.3.3.1 ระยะก่อนการอพยพโยกย้าย (pre-evacuation period)

พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบมีจำนวนทั้งสิ้น 114,119 ไร่ โดยมีประชาชนประมาณ 7,700 ครอบครัว ที่ได้รับผลกระทบ และมีจำนวนที่ดินที่ต้องจ่ายค่าทดแทนทรัพย์สินทั้งสิ้น 100,911 ไร่ หรือ 11,700 แปลง

(1) การกำหนดค่าทดแทนที่ดินและทรัพย์สิน (Compensation)

คณะอนุกรรมการจัดหาที่ดิน โดยมีกรมที่ดินปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นหน่วยงานหลัก ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ และราคาทรัพย์สินในที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ เป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรี และเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่เจ้าของที่ดินและสังคม จึงเห็นควรให้ดำเนินการตามแนวความคิดใหม่ในการจัดหาที่ดินดังนี้

ก. ให้คนส่วนใหญ่ช่วยคนส่วนน้อย (เดิมมีแนวความคิดว่า ผู้ที่ได้
รับผลกระทบซึ่งเป็นคนส่วนน้อย จะต้องเสียสละเพื่อส่วนรวม)

ข. ราคาค่าที่ดินเป็นของผู้ขาย (เดิมรัฐจะเป็นผู้ซื้อโดยกำหนด
ราคาที่ดินตามราคาประเมิน)

ค. เพื่อชดเชยให้ประชาชนที่ต้องย้ายที่อยู่อาศัยที่ทำกินโดยไม่
สมัครใจ (เดิมไม่ได้พิจารณาให้)

พื้นที่ของประชาชนที่ถูกผลกระทบจากการก่อสร้างโครงการพัฒนา
ลุ่มน้ำป่าสักฯ ที่จะต้องจัดซื้อที่ดินและจ่ายค่าทดแทนนั้นมีประมาณ 100,944 ไร่ จำแนกเป็นที่
ดินไม่มีเอกสารสิทธิจำนวน 23,284 ไร่ และที่ดินที่มีเอกสารสิทธิจำนวน 77,660 ไร่ โดยดำเนินการ
ตามหลักเกณฑ์ที่ได้กำหนดแก่ที่ดินแต่ละประเภท ดังนี้

- **ที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ** กำหนดจ่ายค่าทดแทนที่ดินที่ไม่มี
เอกสารสิทธิ เป็นค่าขนย้าย ในราคาไร่ละ 50,000 บาท เท่ากันทุกแปลง นอกจากนี้ยังจ่ายให้
เป็นค่าต้นผลไม้ 217 ชนิด รวมทั้งอาคาร โรงเรือนและสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ในที่ดินดังกล่าว

- **ที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ** กำหนดหลักเกณฑ์และราคาค่าทดแทน
ทรัพย์สิน โดยจ่ายเป็นค่าทดแทนที่ดิน ค่าต้นผลไม้ 217 ชนิด ค่าอาคาร โรงเรือนและสิ่งปลูก
สร้างต่างๆ ในที่ดิน สำหรับค่าทดแทนที่ดินนั้นทางราชการได้เจรจาตกลงกับประชาชนเกี่ยวกับการ
กำหนดราคาที่ดินขั้นต่ำและมีผลสรุปว่าให้ปรับราคาที่ดินขั้นต่ำเป็นไร่ละ 40,000 บาท
เป็นราคา 70,000 บาท โดยมีหลักเกณฑ์ในการจ่ายค่าที่ดินตามระยะเวลาและลักษณะการ
ครอบครองที่ดิน ดังนี้คือ

- กรณีเจ้าของที่ดินได้ที่ดินมาโดยมิได้ใช้อุบายอาศัย หรือมิได้
ประกอบการทำมาหากินเลี้ยงชีพ หรือมิได้ทำประโยชน์ที่ดินนั้นอย่างแท้จริงหรือซื้อมาเพื่อการ
เก็งกำไรภายใน 5 ปี นับแต่วันที่เจ้าของที่ดินได้ที่ดินนั้นมา จะจ่ายราคาที่ดินให้เท่ากับราคา
ประเมิน

- กรณีเจ้าของที่ดินให้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย หรือใช้ประกอบ
การทำมาหากินเลี้ยงชีพ หรือทำประโยชน์ที่ดินอย่างแท้จริง กำหนดราคาที่ดินให้สูงกว่าราคา
ประเมินจาก 40,000-60,000 เป็น 70,000 บาท สำหรับที่ดินที่มีราคาประเมินตั้งแต่ 70,000
บาท ขึ้นไปก็ให้เท่าราคาประเมิน

และเนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ที่ถูกผลกระทบจากการก่อสร้าง
ได้ยินยอมให้ทางราชการเข้าใช้ที่ดินในการก่อสร้าง ก่อนที่จะมีการเจรจาซื้อขาย และยินยอม
ขายที่ดินให้แก่ราชการ ถือว่าประชาชนดังกล่าวเป็นผู้ให้ความร่วมมือสนับสนุนการดำเนินงาน
ของทางราชการ และเป็นผู้ที่เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งหากประชาชนดังกล่าวไม่
ยินยอมขายที่ดินให้แก่ทางราชการแล้ว ทางราชการก็ต้องใช้วิธีเวนคืน ซึ่งไม่เป็นที่ตาม
พระราชประสงค์ ด้วยเหตุนี้จึง ยกเว้นการเก็บภาษีรายได้บุคคลธรรมดา จากการรับเงินค่า
ทดแทนที่ดินนั้นด้วย ทั้งนี้ เป็นกรณีพิเศษเฉพาะโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสักฯ

(2) การเสนอแนวทางเลือกในการอพยพ

สำหรับผู้ที่ต้องอพยพโยกย้ายนั้น ส.ป.ก. ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการจัดตั้งถิ่นฐานผู้อพยพ ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีทางเลือกเกี่ยวกับแปลงอพยพ โครงการเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ดังนี้

▪ **แนวทางเลือกที่ 1** หากประชาชนพอใจพื้นที่ในโครงการจัดสรรที่ดินแปลงอพยพที่ทางราชการกำหนดไว้ทางราชการก็จะจัดสรรที่ดินให้ประชาชนได้เข้าอยู่อาศัยและทำกิน พร้อมทั้งจัดโครงสร้างพื้นฐานทั้งระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการต่างๆ ให้ อาทิ ถนน ไฟฟ้า ประปา เป็นต้น โดยมีเกณฑ์ในการกำหนดพื้นที่จัดสรรสำหรับผู้อพยพดังนี้

- เลือกพื้นที่อพยพที่ใกล้หมู่บ้านเดิมมากที่สุด
- หมู่บ้านที่อยู่ตำบลเดียวกันให้อพยพไปอยู่ในพื้นที่จัดสรรแห่งเดียวกัน
- จัดระบบชลประทานให้พื้นที่อพยพทุกแปลงที่เสนอ

โครงการจัดสรรที่ดินแปลงอพยพแก่ประชาชนมีจำนวน 6 แปลง แบ่งเป็นพื้นที่ในเขต จ.ลพบุรี จำนวน 5 โครงการ และในเขต จ.สระบุรีอีก 1 โครงการ รวมพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 31,455 ไร่ โดยมีหลักเกณฑ์ที่กำหนดการจัดหาที่ดินสำหรับเป็นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยจำนวนหนึ่ง ให้กับประชาชนที่ได้รับผลกระทบดังนี้คือ

- หากที่ทำกินได้รับผลกระทบตั้งแต่ 10 ไร่ ขึ้นไป ประชาชนจะได้รับที่ดินจากโครงการจัดสรรที่ดินแปลงอพยพรวม 11 ไร่ แบ่งเป็นที่อยู่อาศัย 1 ไร่ และที่ทำกิน 10 ไร่
- ถ้าที่ดินทำกินถูกผลกระทบไม่ถึง 10 ไร่ ก็จะได้รับที่ดินจากโครงการจัดสรรที่ดินแปลงอพยพสำหรับให้เป็นที่ทำกินลดหลั่นตามจำนวนที่ดินที่ได้รับผลกระทบ

▪ **แนวทางเลือกที่ 2** หากประชาชนส่วนใหญ่ไม่ต้องการพื้นที่ในโครงการจัดสรรที่ดินแปลงอพยพแต่มีความต้องการจะอพยพไปหาที่อยู่ใหม่กันเอง ตามมติของคนส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน ทางราชการจะจ่ายค่าชดเชยพิเศษแทนการจัดสรรที่ดินแปลงอพยพให้ โดยคำนวณจากราคาที่ดินในบริเวณที่จัดแปลงอพยพบวกกับค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายด้านโครงสร้างพื้นฐานสาธารณูปโภค สาธารณูปการและระบบชลประทานในพื้นที่อพยพเป็นเกณฑ์

▪ **แนวทางเลือกที่ 3** หากประชาชนไม่ต้องการแปลงอพยพ และไม่ต้องการรับเงินชดเชยพิเศษ โดยจะรวมกลุ่มไปอยู่ในที่ดินแปลงใหม่ ซึ่งได้ตกลงกับเจ้าของที่ดินนั้นเรียบร้อยแล้ว ทางราชการก็จะจัดซื้อที่ดินนั้นมาจัดสรรให้ แต่ที่ดินนั้นต้องอยู่ไม่ไกลอ่างเก็บน้ำ และต้องมีราคาพอสมควรที่ทางราชการจะสามารถจัดซื้อได้

ผลสรุปความต้องการของประชาชนที่ได้รับผลกระทบในครั้งนี้ คือ ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบทั้งหมดเลือกแนวทางที่ 2 นั่นคือขอรับค่าชดเชยพิเศษแทนการจัดสรรที่ดินแปลงอพยพ โดยทางราชการได้จ่ายค่าชดเชยพิเศษแทนการจัดสรรที่ดินฯ ให้กับประชาชนแต่ละครอบครัวสูงสุดครอบครัวละไม่เกิน 940,000 บาท และต่ำสุดครอบครัวละไม่น้อยกว่า 170,000 บาท โดยจำนวนที่ดินขึ้นอยู่กับจำนวนสิทธิที่ได้รับตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด (ดังตารางที่ ก.1) แต่เนื่องจากในเบื้องต้นไม่ได้พิจารณาถึงครอบครัวที่รวมอาศัยอยู่ในที่

ดินหรือที่พักอาศัยที่ได้รับผลกระทบ ดังนั้นคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติเพิ่มหลักเกณฑ์การจ่ายค่าชดเชยพิเศษ เพิ่มขึ้นเป็น 8,738 ครอบครัวยุ ซึ่งทางราชการได้เริ่มจ่ายค่าชดเชยพิเศษ ตั้งแต่ พ.ศ. 2539 รวมทั้งสิ้น 3,284 ล้านบาท

เหตุผลของการไม่รับที่ดินแปลงอพยพนั้นมีหลายประการด้วยกัน ดังเช่นเหตุผลสำคัญประการหนึ่งต่อการไม่เลือกรับแปลงที่ดินอพยพ จากคำสัมภาษณ์ของ นายมนุชญ์ วัฒนโกเมร ผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรี ในสมัยนั้น ความว่า “ ถ้ารัฐจัดแปลงให้ สิ่งที่เขาจะได้รับคือ ส.ป.ก.4-01 เพราะว่ารรัฐซื้อที่ดินก็ต้องเป็นราชพัสดุ การจะเอาที่ราชพัสดุไปแจก เป็นไปไม่ได้ ถ้าเผื่อรัฐจัดที่ดินแปลงอพยพให้ รัฐต้องเอาเงินให้ ส.ป.ก.ไปซื้อที่ดินมาตาม กฎหมาย แล้วให้สิทธิ์ประชาชนทำกินตามกฎหมาย ส.ป.ก. มีอยู่ทางเดียว เมื่อผมบอกประชาชน ปรากฏ 100 % เอาเงินชดเชย “ และในการศึกษาสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษา เกี่ยวกับเหตุผลในการเลือกรับแปลงอพยพ สรุปได้ดังตาราง โดยจะเห็นได้ว่าเหตุผลส่วนใหญ่ เป็นเลือกไม่รับที่ดินแปลงอพยพตามมติส่วนใหญ่ของชุมชน คือ ประมาณร้อยละ 20.69 ของ คราวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมด เหตุผลรองลงมาคือ การไม่รู้และไม่คิดว่าจะมีการให้ที่ดินแปลง อพยพจริง คิดเป็นร้อยละ 12.93(ดังตารางที่ 3.3)

ตารางที่ 3.3 สรุปเหตุผลของครัวเรือนชุมชนใหม่ในการไม่เลือกรับแปลงที่ดินอพยพ

เหตุผลในการไม่เลือกรับแปลงที่ดินอพยพ	(ร้อยละ)
เลือกตามส่วนใหญ่	20.69
ไม่รู้และไม่คิดว่าจะมีการให้จริง	12.93
มีที่ดินทำกินเดิมอยู่แล้ว ไม่อยากไปไกลที่ทำกิน	10.34
เป็นพื้นที่กั้นตาร ไม่เหมาะแก่การเพาะปลูก	10.34
เป็นที่อยู่ไกลจากเขื่อนและที่เดิมมาก	9.48
ไม่รู้สถานที่แปลงอพยพที่แน่นอน	8.62
เลือกเป็นเงินพอใจมากกว่า	6.90
ไม่คุ้นเคยกับสถานที่ใหม่	6.03
อยากย้ายมารวมกลุ่มกับญาติและเพื่อนบ้านเดิม	6.03
ไม่มีสิทธิในที่ดินทำกิน	3.45
อยากอยู่ถิ่นฐานเดิม ตำบลเดิม	2.59
ไม่อยากอยู่อย่างแออัด พื้นที่จำกัด	2.59

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดรวมทุกตำบล

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2544

3.3.3.2 ระยะเวลาการอพยพโยกย้าย (evacuation period)

(1) จำนวนผู้อพยพและลักษณะการโยกย้าย

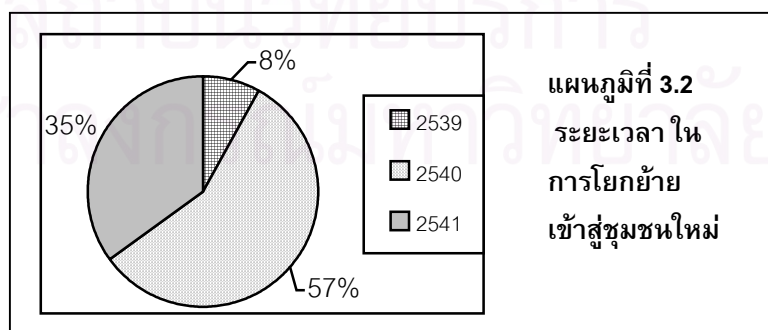
จำนวนประชาชนที่ได้รับผลกระทบและต้องอพยพ รวม 3,812 ครอบครัว
ประมาณ 14,880 คน ดังตารางที่ 3.4

ตารางที่ 3.4 จำนวนประชาชนที่ต้องอพยพและกระแสรอพยพโยกย้าย

การอพยพโยกย้าย	จังหวัดลพบุรี		จังหวัดสระบุรี		รวม	
	ครัวเรือน	ประชากร	ครัวเรือน	ประชากร	ครัวเรือน	ประชากร
ประชาชนที่ต้องอพยพทั้งหมด	3,454	13,085	358	1,795	3,812	14,880
1. อพยพเข้าไปอยู่ในชุมชนใหม่	2,689	10,376	109	550	2,798	10,926
2. ย้ายไปอยู่ที่อื่นภายในอำเภอเดิม หรือ อำเภออื่นภายในจังหวัด	765	2,709	249	1,245	1,014	3,954

ที่มา : โครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก สำนักงานแหล่งน้ำ 3 กรมชลประทาน, 2542

ดังนั้นจึงมีชุมชนใหม่ที่เกิดขึ้นภายหลังการก่อสร้างเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ 36 ชุมชน ในเขต จ.ลพบุรี จำนวน 30 แห่ง ในเขต จ.สระบุรี จำนวน 6 แห่ง ดังตารางที่ 3.5 สำหรับระยะเวลาในการโยกย้ายของประชาชนเข้าสู่พื้นที่ชุมชนใหม่ จากการศึกษาพบว่าประชาชนจะอพยพโยกย้ายกันในช่วงปี พ.ศ. 2539 – 2541 เนื่องจากโครงการฯ ได้ถูกอนุมัติและดำเนินการก่อสร้างในปี พ.ศ. 2537 โดยส่วนใหญ่แล้วประชาชนจะรอรับค่าทดแทนและค่าชดเชยก่อน ถึงทำการโยกย้ายออกจากพื้นที่เดิมและเข้ามาอยู่ในพื้นที่ใหม่ สัดส่วนการโยกย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนใหม่มากที่สุดในปี พ.ศ. 2540 ประมาณร้อยละ 41.5 ของครัวเรือนทั้งหมด สัดส่วนของระยะเวลาการโยกย้ายที่รองลงมา เป็นระยะเวลาในปี พ.ศ. 2541 ซึ่งเป็นปีที่เริ่มมีการกักเก็บน้ำ ในวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ.2541 และจะเห็นได้ว่าสัดส่วนของการโยกย้ายจากเดือนมิถุนายนขึ้นไปจนถึงปลายปีนั้น มีจำนวนที่น้อยตามลงไปด้วย (ดังแผนภูมิที่ 3.2)

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดรวมทุกตำบล

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2544

ตารางที่ 3.5 สรุปพื้นที่ชุมชนใหม่ของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนากลุ่มน้ำป่าสักฯ

อำเภอ	ที่อยู่อาศัยเดิม	ที่แปลงอพยพใหม่	ครัวเรือน	คน
พัฒนานิคม (จ.ลพบุรี)	1. หมู่ 3,4,5,6,7 ต.มะนาวหวาน	หมู่ 4 ต.มะนาวหวาน (บ้านแสนสุข)	74	231
	2. หมู่ 1-7 ต.มะนาวหวาน	หมู่ 6 ต.มะนาวหวาน (บ้านน้ำพระทัย)	495	1,720
	3. หมู่ 5,7 ต.มะนาวหวาน	หมู่ 2 ต.มะนาวหวาน (บ้านเฉลิมพระเกียรติ)	31	89
	4. หมู่ 7 ต.หนองบัว	หมู่ 7 ต.หนองบัว (บ้านหนองบัว)	65	217
	5. หมู่ 6,7 ต.หนองบัว	หมู่ 4 ต.หนองบัว	9	26
	6. หมู่ 6,7,9 ต.หนองบัว	หมู่ 6 ต.หนองบัว	24	78
	7. หมู่ 1 ต.หนองบัว	หมู่ 11 ต.หนองบัว (วัดแก่ง)	19	81
	8. หมู่ 1,2,3,5,6,7 ต.มะนาวหวาน	หมู่ 1 ต.มะนาวหวาน (บ้านชุมชนใหม่)	40	140
	10. หมู่ 1,2,3,5,6,7 ต.มะนาวหวาน	หมู่ 2 ต.มะนาวหวาน (บ้านชุมชนใหม่)	90	312
	11. หมู่ 1,2,3,5,6 ต.มะนาวหวาน	หมู่ 3 ต.มะนาวหวาน (บ้านชุมชนใหม่)	67	298
	12. หมู่ 1,2,3,5,6,7 ต.มะนาวหวาน	หมู่ 5 ต.มะนาวหวาน (บ้านชุมชนใหม่)	74	297
	รวม		11 แปลง	988
ชัยบาดาล (จ.ลพบุรี)	1. หมู่ 1-5 ต.ชัยบาดาล	หมู่ 7 ต.ชัยบาดาล (บ้านชุมชนชัยบาดาลยุคใหม่)	256	964
	2. หมู่ 4 ต.ชัยบาดาล	หมู่ 4 ต.ชัยบาดาล (บ้านประดู่งามพัฒนา)	21	64
	3. หมู่ 6 ต.ชัยบาดาล	หมู่ 6 ต.ชัยบาดาล (บ้านท่ามะกอกในพัฒนา)	40	154
	4. หมู่ 3,4,7 ต.ชัยบาดาล	หมู่ 7 ต.ชัยบาดาล (บ้านเมืองทองพัฒนา)	10	23
	5. หมู่ 1,2,2 ต.ชัยบาดาล	หมู่ 1 ต.ชัยบาดาล (บ้านชุมชนชัยบาดาลพัฒนา)	432	1,526
	6. หมู่ 1-4 ต.มะกอกหวาน	หมู่ 11 ต.ม่วงค่อม (บ้านมะกอกหวานพัฒนา ราชานุเคราะห์)	172	743
	7. หมู่ 1-4 ต.มะกอกหวาน	หมู่ 1,2,4 ต.มะกอกหวาน (บ้านมะกอกหวานพัฒนา ราชานุเคราะห์)	285	1,373
	8. หมู่ 4 ต.ม่วงค่อม	หมู่ 4 ต.ม่วงค่อม (บ้านโคกมะขามป้อมพัฒนา)	95	430
	9. หมู่ 4 ต.ทำดินดำ	หมู่ 2 ต.ทำดินดำ (บ้านประทานพรพัฒนา)	27	86
	10. หมู่ 5 ต.ชัยบาดาล	หมู่ 5 ต.ชัยบาดาล (บ้านประทานพรพัฒนา)	18	69
	11. หมู่ 5 ต.ชัยบาดาล	หมู่ 7 ต.ชัยบาดาล (บ้านเขาตะกุดรังพัฒนา)	16	86
	12. หมู่ 1,2,3,4 ต.ชัยบาดาล	หมู่ 4 ต.ชัยบาดาล (บ้านถนนโค้งพัฒนา)	8	38
รวม		12 แปลง	1,380	5,556

ตารางที่ 3.5 (ต่อ)

อำเภอ	ที่อยู่อาศัยเดิม	ที่แปลงอพยพใหม่	ครัวเรือน	คน	
ท่าหลวง (จ.ลพบุรี)	1. หมู่ 1,3,4	ต.แก่งผักกูด	หมู่ 6 ต.แก่งผักกูด (บ้านกาญจนภิเษก)	87	295
	2. หมู่ 4	ต.แก่งผักกูด	หมู่ 3 ต.แก่งผักกูด (บ้านไทยเจริญ)	26	98
	3. หมู่ 4	ต.แก่งผักกูด	หมู่ 3 ต.แก่งผักกูด (บ้านใหม่ปึกกรี)	56	312
	4. หมู่ 5	ต.แก่งผักกูด	หมู่ 6 ต.แก่งผักกูด (บ้านใหม่แก่งผักกูด)	28	108
	5. หมู่ 1	ต.แก่งผักกูด	หมู่ 1,2 ต.แก่งผักกูด (บ้านท่ากรวดพัฒนา)	93	359
	6. หมู่ 2,5	ต.ชัยบาดาล,	หมู่ 1 ต.ท่าหลวง (บ้านหน้าน้ำตก(วังก้านเหลือง))		
	หมู่ 1,4	ต.มะกอกหวาน		19	98
7. หมู่ 2,3	อ.ชัยบาดาล				
	ต.มะกอกหวาน	หมู่ 9 ต.ท่าหลวง (บ้านชุมชนใหม่)	12	61	
	อ.ชัยบาดาล				
รวม		7 แปลง	321	1,331	
วังม่วง (จ.สระบุรี)	ประชาชนได้รับผลกระทบต้อง อพยพโยกย้ายจำนวน 5 หมู่บ้าน ใน ต.วังม่วง และ ต.คำพราน	ต.วังม่วง และ ต.คำพราน (รวม 6 แปลง)	109	550	
รวมทั้งสิ้น			2,798	10,926	

ที่มา : โครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสักฯ สำนักพัฒนาแหล่งน้ำ 3 กรมชลประทาน, 2542

(2) ลักษณะของการตั้งถิ่นฐานใหม่และการรวมกลุ่มของผู้อพยพ

การเลือกแนวทางการรับเงินชดเชยพิเศษแทนที่ดินแปลงอพยพ จึงทำให้การตั้งถิ่นฐานใหม่ที่เกิดขึ้นจากโครงการเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ แตกต่างจากโครงการสร้างเขื่อนอื่นๆ ที่ผ่านมา ดังนั้นการตั้งถิ่นฐานใหม่ในครั้งนี้จึงเป็นในลักษณะของการตั้งถิ่นฐานใหม่โดยมีการรวมกลุ่มกันเอง แต่มีรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยรัฐจัดสร้างเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานให้ (Spontaneous settlement facilitated by government and other agencies) ตามลักษณะและประเภทของการตั้งถิ่นฐานใหม่ตามที่ได้ศึกษาพบทวนมา

สำหรับการรวมกลุ่มของผู้อพยพในการตั้งถิ่นฐานใหม่จะเป็นการรวมกลุ่มของสมาชิกจากชุมชนเดิมไปตั้งเป็นชุมชนใหม่ขึ้น ซึ่งการตั้งถิ่นฐานใหม่ด้วยกลุ่มสมาชิกเดียวกันนี้ถือเป็นการรวมกลุ่มที่ดี เนื่องจากตามหลักของการกำหนดกลุ่มในการอพยพและตั้งถิ่นฐานใหม่นั้น ถ้าเป็นสมาชิกที่มีความคุ้นเคยกันมาก่อนจะทำให้เกิดการช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี ทั้งในเรื่องการจัดเตรียมพื้นที่ การสร้างที่อยู่อาศัยในระหว่างช่วงปีแรกๆ และทำให้

ปัญหาเรื่องความกดดันและการปรับตัวเข้ากับกลุ่มใหม่ลดน้อยลงได้ โดยลักษณะของการรวมกลุ่มตั้งชุมชนใหม่ที่เกิดขึ้นสามารถสรุปดังนี้

ก. ชาวบ้านออกเงินเท่าๆ กัน เป็นการซื้อและเสียสละที่ดินต่างๆ เท่ากัน

ข. แกนนำของ อบต. จะเป็นคนลงทุนไปก่อนแล้วมาประชุมกำหนดราคากับประชาชนที่อพยพกัน และจัดแปลงโดยจับฉลาก

ค. มีพวกที่เสียสละลงทุนให้ไปก่อน เมื่อได้เงินค่อยเอาเงินมาจ่ายให้และแบ่งกัน โดยไม่ได้คำกำไร

และนอกจากนั้น เป็นกลุ่มที่เป็นนายหน้าขายที่ดิน เป็นนักพัฒนาที่ดิน มีอยู่ 2-3 จุด คือ ลงทุนในลักษณะที่มองในแง่เชิงพาณิชย์

(3) ความช่วยเหลือจากทางราชการในการตั้งถิ่นฐานใหม่

เมื่อประชาชนได้มีการรวมกลุ่มจัดตั้งชุมชนใหม่แห่งใหม่เรียบร้อยแล้ว ทางราชการก็ยังได้ติดตามไปให้ความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนที่อพยพย้ายถิ่นได้รับความสะดวก ความสุขสบายตามสมควร โดยทางโครงการฯ ได้มีการดำเนินการวางแผนจัดทำโครงการด้านสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ ในพื้นที่ชุมชนใหม่ทุกชุมชน และมีกำหนดการดำเนินการให้แล้วเสร็จเรียบร้อยก่อนการอพยพย้ายเข้า คือ วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ.2540 นอกจากนี้ยังช่วยเหลือและบรรเทาปัญหาในการอพยพย้ายเข้าและการตั้งถิ่นฐานใหม่ในระยะแรกด้วย อาทิเช่น การแบ่งแปลงที่ดิน การทำถนนแบ่งซอยในหมู่บ้านต่างๆ การวางผังหมู่บ้านเพื่อได้รับการบริการอย่างครอบคลุมและทั่วถึงจากสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่ได้มีการจัดไว้ โดยสรุปแล้ว ส่วนราชการและหน่วยงานที่เข้ามาให้ความร่วมมือช่วยเหลือชุมชนผู้อพยพแห่งใหม่นั้นประกอบด้วยหลายองค์กร ด้วยการประสานกับฝ่ายท้องถิ่นได้แก่ นายอำเภอ กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน เพื่อจัดให้ตรงกับความต้องการของประชาชนมากที่สุด ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานต่างๆ ตามลักษณะสายงาน ดังนี้

▪ การจัดสร้างด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ได้แก่

งานด้านไฟฟ้า มอบให้การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเขต 3 ภาค 1 จ.ลพบุรี ดำเนินการในเรื่องระบบจำหน่ายไฟฟ้า ซึ่งดำเนินการแล้วเสร็จ และสามารถจ่ายกระแสไฟฟ้าให้กับประชาชนในชุมชนใหม่ได้ ตั้งแต่ วันที่ 1 พฤศจิกายน 2540

งานถนนชนบท มอบให้สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทจังหวัด และโยธาธิการจังหวัดร่วมกันดำเนินการ โดยให้ ร.พ.ช. จังหวัดดำเนินการในพื้นที่ชุมชนใหม่ในเขต อ.ชัยบาดาล และ อ.พัฒนานิคม ส่วนโยธาธิการจังหวัดรับผิดชอบในเขต อ.ท่าหลวง ทั้งสองหน่วยงานได้ร่วมกันก่อสร้างถนนจำนวน 14 สาย รวมความยาว 26.566 กม.

การจัดสร้างโรงเรียน (สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ) มอบให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดดำเนินการ ซึ่งปรากฏว่ามีโรงเรียนที่ถูกผลกระทบ รวม 13 แห่ง ปัจจุบันยุบเลิกไปรวมกับโรงเรียนอื่น 4 โรงเรียน เหลือโรงเรียนที่ต้อง

โยกย้าย จำนวน 9 แห่ง โดยสภาตำบลและการประถมศึกษาอำเภอ/จังหวัด ได้ตกลงกำหนดสถานที่ที่จะก่อสร้างโรงเรียนแห่งใหม่ไว้เรียบร้อยแล้ว

การจัดสร้างวัด มอบให้สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดดำเนินการ มีวัดที่ได้รับผลกระทบ รวม 24 แห่ง ต้องรื้อย้าย 14 แห่ง สร้างใหม่ 11 แห่ง และยุบ 3 แห่ง การดำเนินการก่อสร้างวัดใหม่ ให้สภาตำบลประชุมตกลงกับชุมชน และเจ้าอาวาส ว่าต้องการสร้างวัดใหม่ ณ.สถานที่ใด แล้วให้เสนอเรื่องต่ออำเภอ และจังหวัด เพื่อขออนุญาตกรมการศาสนาทำการก่อสร้างต่อไป

การจัดสร้างสถานีอนามัย ที่ถูกผลกระทบ 5 แห่ง มอบให้สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดดำเนินการ

การจัดสร้างสถานีตำรวจ มอบให้กองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดดำเนินการ มีสถานีตำรวจภูธรตำบล 1 แห่ง และที่พักสายตรวจ 1 แห่ง ที่ถูกผลกระทบ

▪ การจัดตั้งหมู่บ้าน การจัดตั้งหมู่บ้านและการแบ่งเขตการปกครองมอบให้ที่ทำการปกครองจังหวัด ดำเนินการขอตั้งหมู่บ้านใหม่เป็นกรณีพิเศษ โดยเสนอไปที่กรมการปกครอง และเนื่องจากมีตำบลที่ถูกน้ำท่วมพื้นที่ทั้งหมด มีรวม 2 ตำบล คือ ต.มะกอกหวาน อ.ชัยบาดาล และ ต.มะนาวหวาน อ.พัฒนานิคม จ.ลพบุรี ซึ่งมีประชาชนทั้ง 2 ตำบลดังกล่าว ต้องการจะคงชื่อตำบลเดิมของตนไว้ เพราะเป็นตำบลก่อตั้งมาเป็นเวลานานหลายชั่วอายุคน ทำให้มีความผูกพันกับชื่อถิ่นที่อยู่เดิม นอกจากนี้ จังหวัดยังได้มอบหมายให้หน่วยงานด้านช่าง ให้คำแนะนำช่วยเหลือในการจัดทำผังแบ่งแปลงในพื้นที่ชุมชนใหม่พร้อมทั้งสนับสนุนเครื่องจักรกลขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เข้ามาเตรียมพื้นที่แปลงอพยพตามที่ผู้นำหมู่บ้านร้องขอ

▪ การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ โดยคณะอนุกรรมการพัฒนาอาชีพให้แก่ประชาชนในพื้นที่โครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสักฯ ได้จัดทำแผนพัฒนาอาชีพให้แก่ประชาชนในชุมชนอพยพ มีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนชุมชนอพยพในพื้นที่โครงการให้ดีขึ้นอย่างยั่งยืน และได้แบ่งการพัฒนาเป็นแต่ละด้านคือ ด้านการส่งเสริมการปลูกพืช ด้านปศุสัตว์ ด้านประมง ด้านบริหารฝักอาชีพ และด้านอุตสาหกรรมในครัวเรือน โดยกำหนดการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้กับประชาชนในชุมชนใหม่ เน้นชุมชนที่มีขนาดใหญ่เป็นหลัก มีระยะเวลาดำเนินการ 4 ปี (ปี พ.ศ. 2541 – 2544) แผนงาน กิจกรรม หน่วยงานที่รับผิดชอบ และรายละเอียดในการดำเนินงาน จะกล่าวถึงในบทที่ 4

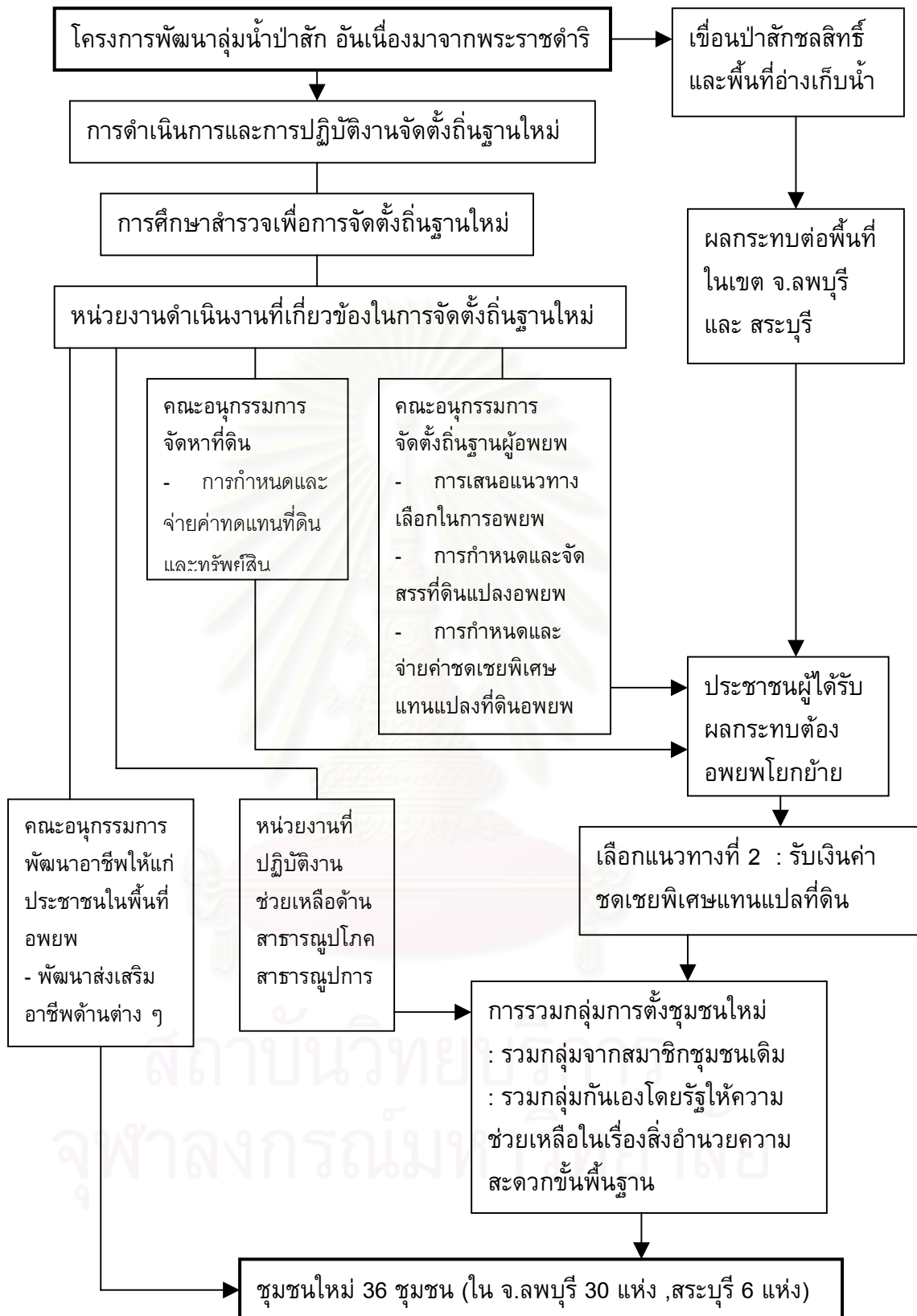
3.5 ผลสรุปการตั้งถิ่นฐานใหม่ที่เป็นผลมาจากการสร้างเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์

โครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสักฯ เป็นโครงการที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชาวลุ่มน้ำป่าสักนานับประการ แต่การดำเนินการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่จำเป็นต้องใช้พื้นที่จำนวนมากในการกักเก็บน้ำซึ่งก็ย่อมส่งผลกระทบต่อพื้นที่อย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก โดยการตั้งถิ่นฐานใหม่ที่เกิดขึ้นจากผลกระทบของการสร้างเขื่อนและพื้นที่อ่างเก็บน้ำในโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสักฯ นี้ เป็น

การเกิดชุมชนใหม่ในแบบที่แตกต่างออกไปจากเดิม เนื่องจากชุมชนอพยพที่ได้รับผลกระทบจากเขื่อนที่ผ่านๆ มา ซึ่งถือเป็นการตั้งถิ่นฐานใหม่อย่างหนึ่งนั้น เป็นไปในแบบของการตั้งถิ่นฐานใหม่ที่รัฐจัดตั้งให้ในเชิงบังคับ (Involuntary) คือ เป็นการโยกย้ายจากพื้นที่เดิมไปสู่พื้นที่ใหม่ที่มีการเตรียมไว้ ตามที่ปรากฏทั่วไปนั้นจะเป็นในรูปของนิคมสร้างตนเองของผู้อพยพจากเขื่อนนั้นๆ โดยรัฐจัดสรรที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน และดูแลจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกนั้นพื้นฐานให้ แต่ชุมชนใหม่ในโครงการฯ นี้ จะเป็นการรวมกลุ่มกันเองแต่รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานให้แก่ชุมชน เนื่องจากผู้ได้รับผลกระทบทั้งหมดเลือกที่จะรับเงินชดเชยพิเศษแทนการรับแปลงที่ดินอพยพ และโยกย้ายมาตั้งชุมชนใหม่ในพื้นที่ตำบลเดิมส่วนที่ไม่ได้รับผลกระทบรองรับอ่างเก็บน้ำ มีระยะเวลาการโยกย้ายเริ่มตั้งแต่ 2539 – 2541 ซึ่งในปี พ.ศ.2541 เป็นปีที่เขื่อนเริ่มทำการกักเก็บน้ำ โดยสามารถสรุปการเกิดการตั้งถิ่นฐานใหม่ครั้งนี้ได้ดังนี้ (แผนภูมิที่ 3.3)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 3.3 สรุปการตั้งถิ่นฐานใหม่ที่เกิดขึ้นจากโครงการพัฒนากลุ่มน้ำป่าสัก

บทที่ 4

สภาพทั่วไปและบทบาทของพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ได้เลือกตัวแทนในการศึกษา ด้วยการกำหนดกรอบของการ สุ่มตัวอย่างไว้ดังแผนภูมิที่ 4.1 เป็นการศึกษาครัวเรือนของผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการ พัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก เฉพาะในเขตจังหวัดลพบุรีเนื่องจากมีจำนวนผู้ได้รับผลกระทบมากกว่าใน จังหวัดสระบุรี และเลือกกลุ่มที่อพยพมาตั้งชุมชนใหม่ในพื้นที่ตำบลเดิมเพราะเป็นกลุ่มใหญ่จาก ผู้ได้รับผลกระทบและต้องอพยพโยกย้ายทั้งหมด (ตารางที่ 3.4) โดยมีการตั้งชุมชนใหม่ขึ้น หลายแห่งในพื้นที่รอบบริเวณอ่างเก็บน้ำ ซึ่งชุมชนใหม่ที่เกิดขึ้นในเขตจังหวัดลพบุรีมีจำนวน ทั้งสิ้น 30 แห่ง (ในอำเภอพัฒนานิคม 11 แห่ง อำเภอท่าหลวง 7 แห่ง และอำเภอชัยบาดาล 12 แห่ง) โดยเลือกตำบลที่จะศึกษาจากตำบลที่ได้รับผลกระทบเป็นส่วนมาก ในแต่ละอำเภอ และเป็นตำบลที่มีชุมชนใหม่ซึ่งเป็นชุมชนใหญ่เกิดขึ้นหลายแห่ง

โดยจะกล่าวถึงสภาพทั่วไปของพื้นที่ในระดับตำบลซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนใหม่ที่เลือก ศึกษา รวม 4 ตำบล ได้แก่ ต.มะนาวหวาน ต.แก่งผักกูด ต.ชัยบาดาล และ ต.มะกอกหวาน และ สรุปสภาพรวมและบทบาทความสำคัญของพื้นที่ศึกษา โดยใช้แนวความคิดเกี่ยวกับปัจจัยและ องค์ประกอบในการวางแผนพัฒนาพื้นที่ตามที่ได้ทบทวนมา ประกอบในการกำหนดปัจจัยใน การศึกษาภาพโดยรวมและสรุปบทบาทความสำคัญของพื้นที่ศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่การวางแผน การพัฒนาพื้นที่ต่อไป ปัจจัยที่ใช้ในการศึกษามีดังต่อไปนี้

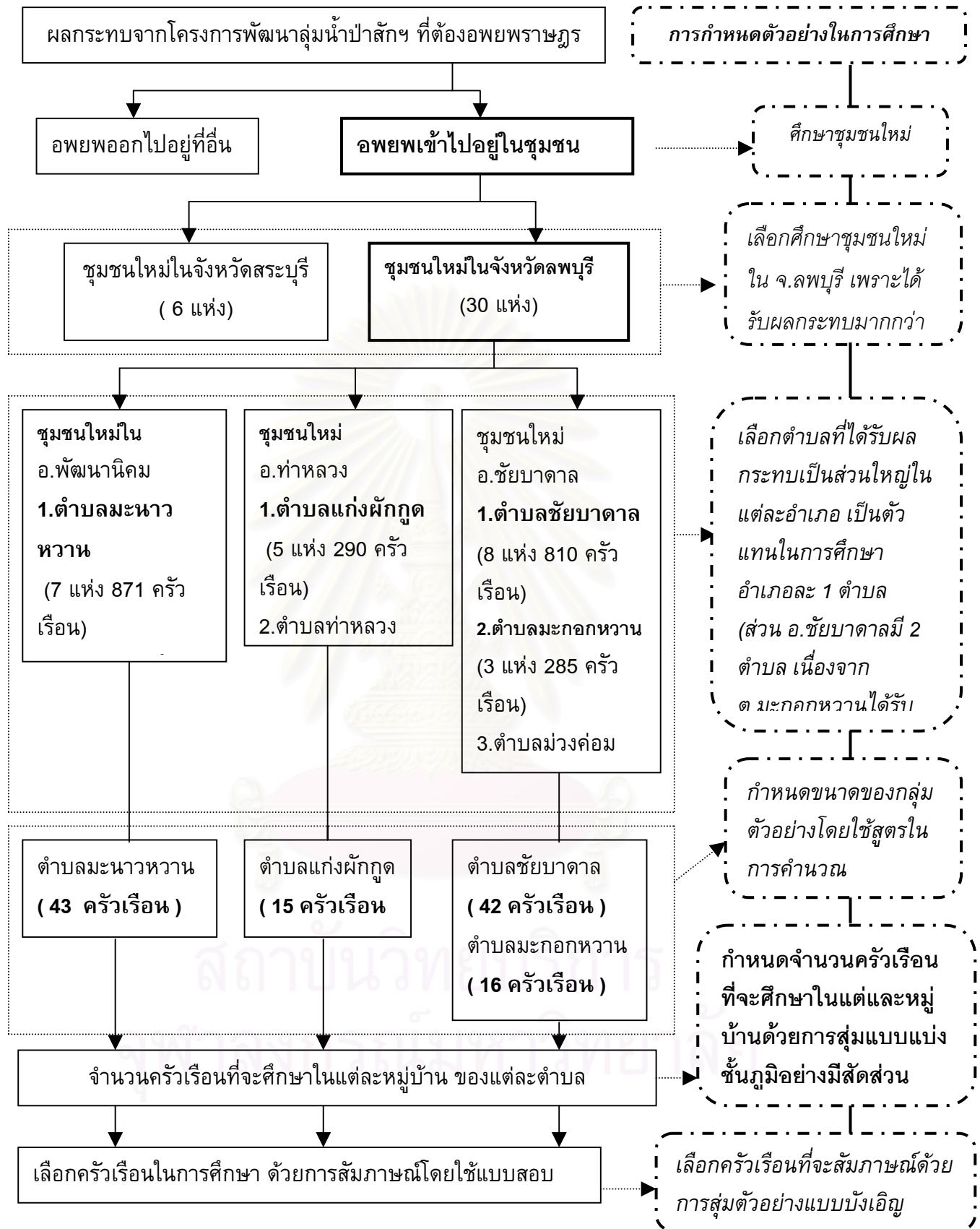
4.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

พื้นที่ศึกษาทั้ง 4 ตำบล อยู่ในบริเวณด้านตะวันออกเฉียงใต้ของพื้นที่ จ.ลพบุรี ซึ่งเป็นบริเวณที่เป็น เขตติดต่อกับจังหวัดสระบุรี โดยแต่ละตำบลมีที่ตั้งและอาณาเขตติดต่อดังนี้

4.1.1 ตำบลมะนาวหวาน

ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกในเขต อ.พัฒนานิคม จ.ลพบุรี มีระยะทางห่างจาก ตัวเมือง อ.พัฒนานิคม ประมาณ 35 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	จด	ต.แก่งผักกูด	อ.ท่าหลวง
ทิศใต้	จด	ต.หนองบัว	อ.พัฒนานิคม
ทิศตะวันออก	จด	ต.น้ำสุต	อ.พัฒนานิคม
ทิศตะวันตก	จด	พื้นที่อ่างเก็บน้ำเขื่อนป่าสักฯ	ฝั่งตรงข้ามกัน คือ พื้นที่ ต.พัฒนานิคม อ.พัฒนานิคม

แผนภูมิที่ 4.1 ขั้นตอนในการเลือกและกำหนดขนาดของตัวอย่างในการศึกษา

4.1.2 ตำบลแก่งฝักกูด

ตั้งอยู่ทิศใต้ในเขต อ.ท่าหลวง อยู่ห่างจากตัวเมือง อ.ท่าหลวงประมาณ 7 กม. อยู่ห่างจากตัวเมือง จ.ลพบุรี ประมาณ 85 กม. มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	จด	ต.ท่าหลวง อ.ท่าหลวง
ทิศใต้	จด	ต.โคกสลุง อ.พัฒนานิคม
ทิศตะวันออก	จด	ต.ทะเลรังวัด อ.ท่าหลวง
ทิศตะวันตก	จด	พื้นที่อ่างเก็บน้ำเขื่อนป่าสักฯ ฝั่งตรงข้ามกัน คือ พื้นที่ ต.มะกอกหวาน อ.ชัยบาดาล

4.1.3 ตำบลชัยบาดาล

ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของพื้นที่อำเภอชัยบาดาล อยู่ห่างจากตัวเมือง อ.ชัยบาดาลประมาณ 15 กม. อยู่ห่างจากตัวเมือง จ.ลพบุรี ประมาณ 89 กม. มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	จด	ต.ลำน้ำรายณ์ และ ต.ท่าดินดำ อ.ชัยบาดาล
ทิศใต้	จด	ต.มะกอกหวาน อ.ชัยบาดาล
ทิศตะวันออก	จด	พื้นที่อ่างเก็บน้ำเขื่อนป่าสักฯ ฝั่งตรงข้ามกัน คือ พื้นที่ ต.ท่าหลวง อ.ท่าหลวง
ทิศตะวันตก	จด	ต.ม่วงค่อม และ ต.ห้วยหิน อ.ชัยบาดาล

4.1.4 ตำบลมะกอกหวาน

ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอชัยบาดาล อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 20 กิโลเมตร ห่างจากตัวเมือง จ.ลพบุรี ประมาณ 72 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	จด	ต.ชัยบาดาล อ.ชัยบาดาล
ทิศใต้	จด	ต.ม่วงค่อม อ.ชัยบาดาล
ทิศตะวันออก	จด	พื้นที่อ่างเก็บน้ำเขื่อนป่าสักฯ ฝั่งตรงข้ามกัน คือ พื้นที่ ต.ท่าหลวง อ.ท่าหลวง
ทิศตะวันตก	จด	ต.ม่วงค่อม อ.ชัยบาดาล

4.2 พื้นที่และการแบ่งเขตการปกครอง

พื้นที่ในปัจจุบัน และการแบ่งเขตการปกครองของในแต่ละตำบล สรุปได้ดังตารางที่ 4.1

4.3 จำนวนประชากร

จำนวนประชากรและความหนาแน่นเฉลี่ยของประชากรในพื้นที่ทั้ง 4 ตำบล สามารถสรุปได้ดังนี้ (ดังตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.1 พื้นที่และการแบ่งเขตการปกครองในแต่ละตำบล

ตำบล	พื้นที่ปัจจุบัน	การแบ่งเขตการปกครอง
มะนาวหวาน	49.56 ตร.กม	แบ่งออกเป็น 7 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านมะนาวหวาน หมู่ที่ 2 บ้านมะนาวหวาน หมู่ที่ 3 บ้านมะนาวหวาน หมู่ที่ 4 บ้านมะนาวหวาน หมู่ที่ 5 บ้านแก่งน้ำเย็น หมู่ที่ 6 บ้านท่าตัดลานและน้ำซับใต้ หมู่ที่ 7 บ้านน้ำซับเหนือ
แก่งฝักกูด	34.96 ตร.กม	แบ่งออกเป็น 7 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านท่ากรวด หมู่ที่ 2 บ้านแก่งหินขาว หมู่ที่ 3 บ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 4 บ้านปึกรี หมู่ที่ 5 บ้านแก่งฝักกูด หมู่ที่ 6 บ้านเนินทอง หมู่ที่ 7 บ้านน้ำตด (ครัวเรือนที่ตั้งชุมชนใหม่ใน หมู่ 6 มีจำนวนมาก จึงแบ่งเขตการปกครองใหม่เป็นหมู่ 8 บ้านกาญจนภิเษก เมื่อวันที่ 1 พ.ค. 2544)
ชัยบาดาล	23.66 ตร.กม	แบ่งออกเป็น 8 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านชัยบาดาล หมู่ที่ 2 บ้านชัยบาดาล หมู่ที่ 3 บ้านชัยบาดาล หมู่ที่ 4 บ้านถนนโค้ง หมู่ที่ 5 บ้านลำโกวิททอง หมู่ที่ 6 บ้านท่ามะกอกใน หมู่ที่ 7 บ้านเขาตะกรุดรัง หมู่ที่ 8 บ้านท่ามะกอกนอก
มะกอกหวาน	2.25 ตร.กม	แบ่งออกเป็น 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านท่าเสา หมู่ที่ 2 บ้านน้อย หมู่ที่ 3 บ้านโคกล้อ

ที่มา : พื้นที่ปัจจุบัน ใช้แผนที่ขอบเขตการปกครอง (กรมพัฒนาที่ดิน, 2536) นำมาตัดออกด้วยพื้นที่อ่างเก็บน้ำ (ภาพถ่ายดาวเทียม Landsat TM ปีพ.ศ. 2542) โดยคำนวณพื้นที่ด้วยโปรแกรม Arcview 3.2 : การแบ่งเขตการปกครอง จากองค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละแห่ง

ตารางที่ 4.2 จำนวนประชากรและความหนาแน่นเฉลี่ยของประชากรในแต่ละตำบล

ตำบล	จำนวนประชากร (ปี 2543)			ความหนาแน่นเฉลี่ย (คน/ตร.กม.)
	รวม	ชาย	หญิง	
มะนาวหวาน	4,030	1,970	2,060	81.32
แก่งฝักกูด	3,581	1,803	1,778	102.43
ชัยบาดาล	8,152	4,099	4,053	344.55
มะกอกหวาน	1,373	653	720	610.22

ที่มา : 1. จำนวนประชากร ต.มะนาวหวาน จาก แผนพัฒนาอำเภอ 5 ปี (พ.ศ. 2545 – 2549) อ.พัฒนานิคม
2. จำนวนประชากร ต.แก่งฝักกูด จาก แผนพัฒนาอำเภอ 5 ปี (พ.ศ. 2545 – 2549) อ.ท่าหลวง
3. จำนวนประชากร ต.ชัยบาดาล และ ต.มะกอกหวาน จาก แผนพัฒนาอำเภอ 5 ปี (พ.ศ. 2545 – 2549) อ.ชัยบาดาล

4.4 สภาพภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศและธรณีสัณฐานของพื้นที่ศึกษาในปัจจุบัน มีลักษณะเป็น *พื้นผิวที่ถูกกัดกร่อนและเนินเขา* ซึ่งลักษณะภูมิสัณฐานของพื้นที่แบบนี้เป็นสิ่งที่เหลือค้างจากการถูกกร่อนและการพังทลาย ทำให้เกิดมีสภาพภูมิประเทศไม่ราบเรียบ คือ เป็นลูกคลื่น โดยพื้นที่จะมีความลาดเทประมาณ ร้อยละ 2 – 16 สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นดินที่จะใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชไร่ และยังพบพื้นที่ที่เป็นที่ราบน้ำท่วมถึง และลานตะพักลำน้ำกลางเก่ากลางใหม่ในพื้นที่ศึกษาด้วย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการทำนา ในบริเวณริมสองฝั่งลำน้ำป่าสักเดิม แต่ในปัจจุบันเมื่อมีการสร้างอ่างเก็บน้ำ พื้นที่ดังกล่าวจะมีอยู่เพียงบริเวณตอนบนของพื้นที่ศึกษาเท่านั้น ดังแผนที่ที่ 4.1 (กรมพัฒนาที่ดิน, 2536)

4.5 สภาพภูมิอากาศ

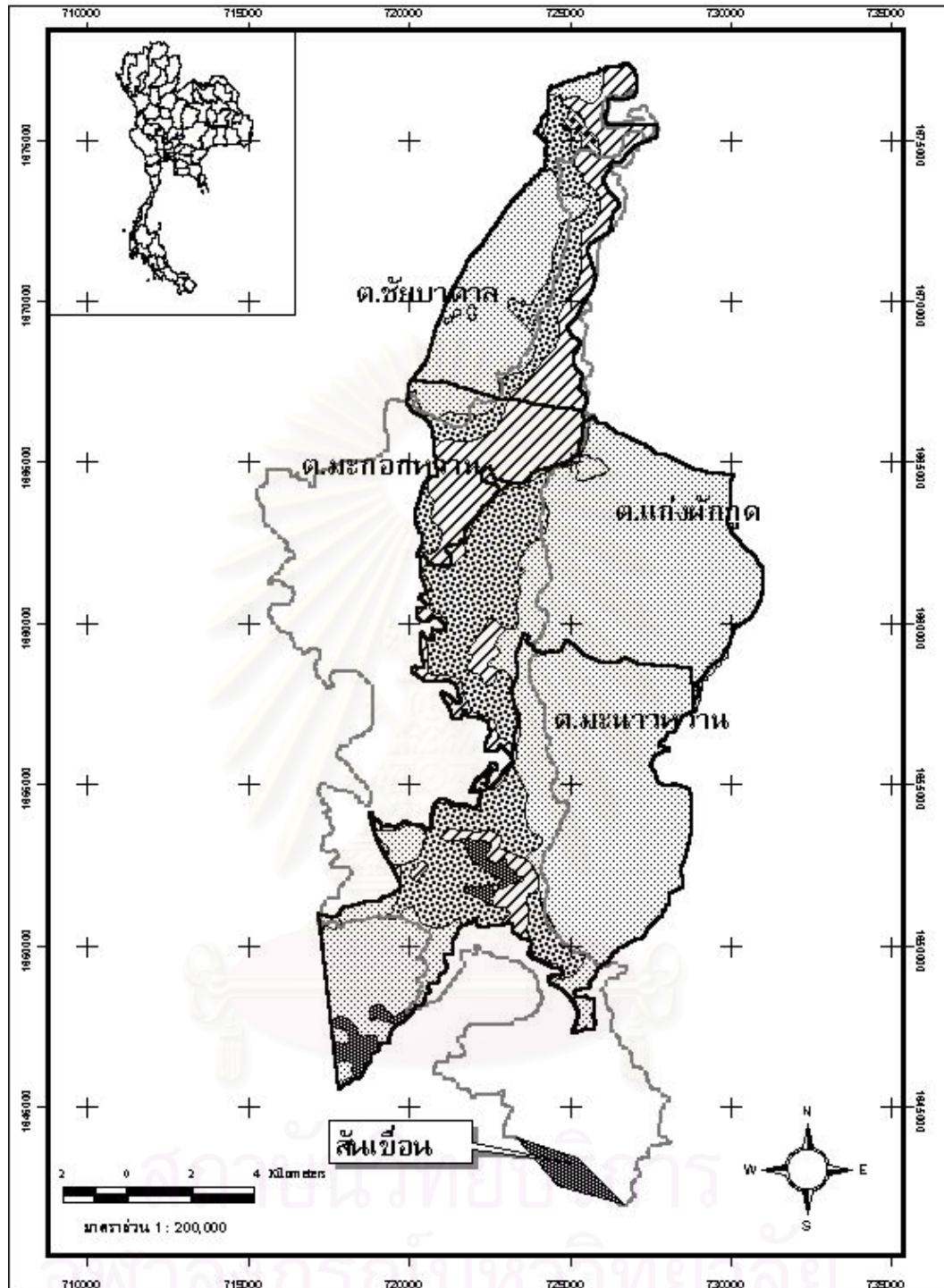
สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้พัดเอาความชื้นจากทะเลอันดามันและมหาสมุทรอินเดีย ก่อให้เกิดฤดูฝนได้รับอิทธิพลลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้อยู่ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางเดือนพฤษภาคม ทำให้สภาพอากาศทั่วไปร้อนชื้น ส่วนฤดูหนาวได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนมกราคม ทำให้สภาพอากาศทั่วไปหนาวเย็นแห้งแล้ง ลักษณะภูมิอากาศของพื้นที่ศึกษาซึ่งตั้งอยู่ในเขตจังหวัดลพบุรีนั้น เป็นลักษณะฝนเมืองร้อนเฉพาะฤดู หรือร้อนชื้นแบบสะวันนา (Tropical Savannah climate “Aw”) ตามวิธีการจัดการลักษณะภูมิอากาศของ Koppen

4.5.1 อุณหภูมิ โดยในปี 2542 อุณหภูมิสูงสุดในเดือนมีนาคม วัดได้ 38.5 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดในเดือนธันวาคม วัดได้ 10.20 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ย 28.48 องศาเซลเซียส

4.5.2 ความชื้นสัมพัทธ์ มีความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ย 64.38 เปอร์เซ็นต์ โดยความชื้นสัมพัทธ์สูงสุดในเดือนกรกฎาคมเท่ากับ 98.0 เปอร์เซ็นต์ และต่ำสุดเฉลี่ยในเดือนธันวาคมเท่ากับ 10 เปอร์เซ็นต์

4.5.3 ปริมาณน้ำฝน จำนวนวันที่ฝนตกตลอดปีคือ 135 วัน ในเดือนสิงหาคมมีจำนวนวันที่ฝนตกมากที่สุด คือ 22 วัน และ ปริมาณน้ำฝน รวมทั้งปี ประมาณ 1,317.3 มิลลิเมตร โดยในเดือนพฤษภาคมมีปริมาณน้ำฝนสูงสุดคือ 288.1 มิลลิเมตร

(สถานีอุตุนิยมวิทยา จังหวัดลพบุรี อ้างใน ข้อมูลการตลาดปี 2542, สำนักงานพาณิชย์ จังหวัดลพบุรี)

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุมชนใหม่ในโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

แผนที่ 4.1 : ลักษณะภูมิประเทศและธรณีลักษณะในพื้นที่ลุ่มน้ำป่าสัก

สัญลักษณ์

- พื้นที่ที่ถูกกัดกร่อน
- บริเวณที่ราบน้ำท่วมถึง
- บริเวณที่ราบน้ำท่วมถึง/สาดตะกั่ว/น้ำระสับดำ
- สาดตะกั่ว/น้ำระสับดำ
- สาดตะกั่ว/น้ำระสับดำ/กลางเต่ากลางใหม่

- ขอบเขตลำน้ำ
- แนวขอบอ่างเก็บน้ำ
- เส้นพาสลักชลสิทธิ์

ที่มา

แผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน
ในลุ่มน้ำป่าสัก ตอนล่าง ,
กรมพัฒนาที่ดิน 2541

4.6 ลักษณะดิน

4.6.1 โครงสร้างดิน

พื้นที่ศึกษาทั้ง 4 ตำบล มีลักษณะโครงสร้างของดินในพื้นที่ประกอบด้วย ดินนา ดิน ไร่ และดินตื้น ซึ่งส่วนใหญ่แล้วในพื้นที่ทุกตำบลนั้นจะมีลักษณะเป็นดินไร่เป็นบริเวณกว้าง และเป็นดินนาในบริเวณริมฝั่งลำน้ำป่าสักเดิม แต่ในปัจจุบันเมื่อมีการสร้างอ่างเก็บน้ำทำให้พื้นที่บริเวณที่เป็นดินนาลดลงมาก โดยโครงสร้างดินของพื้นที่ศึกษาแต่ละตำบลในปัจจุบันสามารถสรุปได้ดังนี้ ต.มะนาวหวาน มีลักษณะโครงสร้างดินประกอบด้วย ดินนา ร้อยละ 12.28 ของพื้นที่ตำบล เป็นดินไร่ ร้อยละ 87.51 ของพื้นที่ตำบล และเป็นดินตื้น ร้อยละ 0.21 ของพื้นที่ตำบล ใน ต.แก่งผักกูด มีลักษณะโครงสร้างดินประกอบด้วย ดินนา ร้อยละ 3.69 ของพื้นที่ตำบล เป็นดินไร่ ร้อยละ 95.99 ของพื้นที่ ใน ต.ชัยบาดาล มีลักษณะโครงสร้างดินประกอบด้วย ดินนา ร้อยละ 24.07 ของพื้นที่ตำบล เป็นดินไร่ ร้อยละ 75.24 ของพื้นที่ตำบล และเป็นดินตื้น ร้อยละ 0.61 ของพื้นที่ตำบล และ ใน ต.มะกอกหวาน มีลักษณะโครงสร้างดินประกอบด้วย ดินนา ร้อยละ 49.89 ของพื้นที่ตำบล เป็นดินไร่ ร้อยละ 50.11 ของพื้นที่ตำบล ดังแผนที่ที่ 4.2

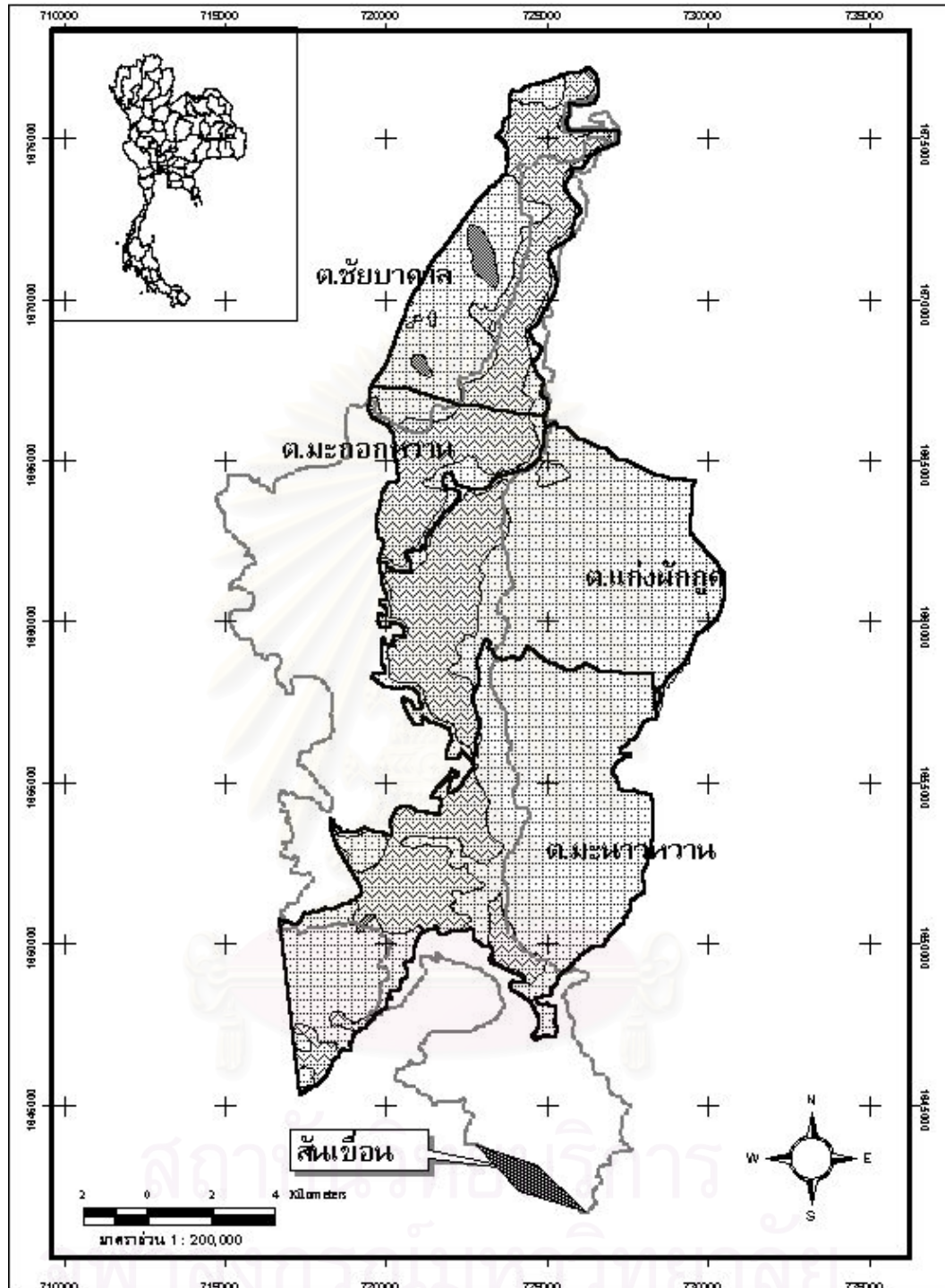
4.6.2 กลุ่มชุดดินและความเหมาะสมของดินในการเพาะปลูกพืช

จากการศึกษาการกำหนดกลุ่มชุดดิน เพื่อการปลูกพืชเศรษฐกิจ ใน จ.ลพบุรี ของ กรมพัฒนาที่ดิน สำหรับกลุ่มชุดดินที่พบในพื้นที่ศึกษารวมทั้ง 4 ตำบล พบว่า

- พื้นที่ตามแนวริมฝั่งแม่น้ำป่าสักที่ไหลผ่านพื้นที่ศึกษาทั้งหมด จะเป็นพื้นที่ลุ่มราบเรียบฝั่งแม่น้ำ เนื้อดินเป็นดินเหนียวมีการระบายน้ำเลว ซึ่งมีศักยภาพเหมาะแก่การทำนาในช่วงฤดูฝนเพราะส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วยกลุ่มชุดดินที่ 1, 2, 3, 4, 6 และ 7 ซึ่งจะมีน้ำขังในผิวดิน 3-5 เดือนในช่วงฤดูฝน แต่ก็สามารถปลูกพืชไร่หรือพืชผักอายุสั้นได้ก่อนและหลังการปลูกข้าวในช่วงฤดูแล้งถ้ามีแหล่งน้ำธรรมชาติหรือแหล่งน้ำชลประทานเสริม และ กลุ่มชุดดินที่ 60 บริเวณสันริมฝั่งแม่น้ำ ซึ่งพบใน ต.ชัยบาดาล และ ต.มะกอกหวาน และกลุ่มชุดดินที่ 38 ใน ต.มะนาวหวาน ซึ่งมีลักษณะเป็นดินลึกที่เหมาะสมแก่การปลูกพืชผัก ไม้ผลและไม้ยืนต้น

- พื้นที่ที่ไกลขึ้นไปจากริมฝั่งแม่น้ำป่าสักของพื้นที่ทุกตำบลส่วนใหญ่ จะพบกลุ่มชุดดินที่ 28 และ 52 ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพเหมาะแก่การปลูกพืชไร่พื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดชัน และเป็นดินตื้น ที่มีศักยภาพเหมาะสมในการปลูกพืชไร่ พืชผักและไม้ผลมากกว่าที่จะนำมาปลูกข้าวหรือทำนา และกลุ่มชุดดินอื่นๆ ซึ่งพบเป็นส่วนน้อย เช่นกลุ่มชุดดินที่ 19 และ 54 ซึ่งดินมีความอุดมสมบูรณ์ปานกลางถึงต่ำที่เหมาะสมต่อการปลูกพืชไร่ และกลุ่มชุดดินที่ 47 ซึ่งเป็นเนื้อดินตื้นที่ไม่เหมาะสำหรับปลูกพืช (กรมพัฒนาที่ดิน, 2541)

แต่เมื่อพื้นที่ได้รับผลกระทบจากโครงการฯ ซึ่งพื้นที่โดยส่วนมากที่ถูกน้ำท่วมไปนั้น จะเป็นพื้นที่ลุ่มริมฝั่งทั้งสองฝั่งซึ่งเหมาะแก่การทำนา ดังนั้นพื้นที่ในปัจจุบันที่เหลืออยู่จึงเป็นพื้นที่ดอนที่เหมาะสมแก่การปลูกไร่เป็นส่วนใหญ่ ส่วนพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การทำนาเหลือเป็นบริเวณส่วนน้อยทางตอนบนของพื้นที่ศึกษา แถบบริเวณริมฝั่งซ้ายของพื้นที่อ่างเก็บน้ำ โดยอยู่

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุมชนใหม่ในโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

แผนที่ 42 : โครงสร้างลักษณะดินในพื้นที่ศึกษา

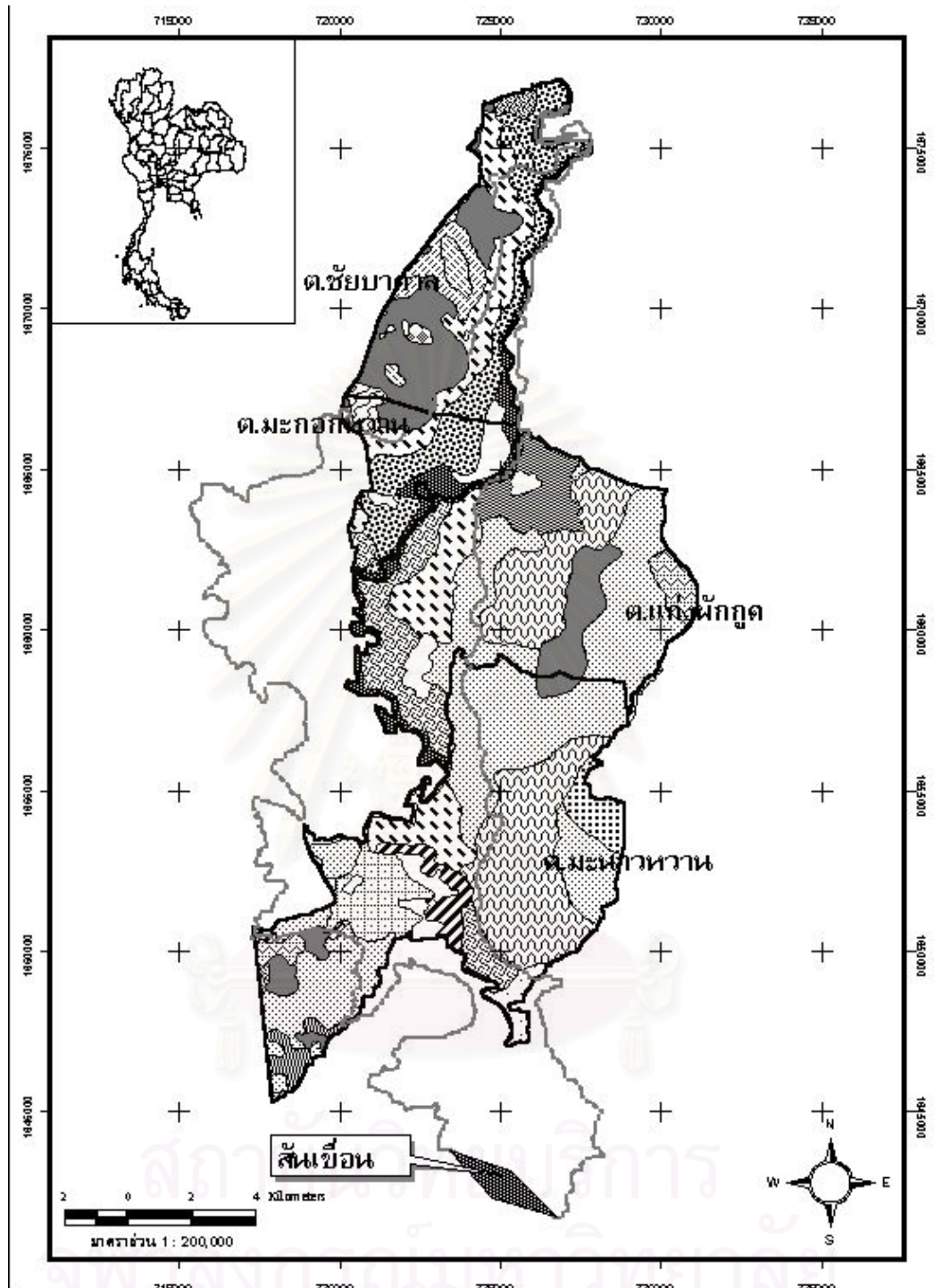
สัญลักษณ์	โครงสร้างลักษณะดิน	
	ดินตื้น	
	ดินนา	
	ดินไร่	ขอบเขตลำน้ำ
		แนวขอบอ่างเก็บน้ำ
		เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์

ที่มา :
แผนการให้ประโยชน์ที่ดิน
ในลุ่มน้ำป่าสัก ตอนล่าง,
กรมพัฒนาที่ดิน 2541

ในพื้นที่ของ ต.ชัยบาดาล และ มะกอกหวาน ส่วน ใน ต.มะนาวหวาน และ แก่งผักกูด นั้น พื้นที่ที่เหมาะสมแก่การทำนาถบจะไม่เหลืออยู่เลย (ดังแผนที่ที่ 4.3)

และจากการจัดรวบรวมกลุ่มชุดดินตามความเหมาะสมในการเพาะปลูกพืช ของ กรมพัฒนาที่ดิน (ดังตารางที่ ก.2) สำหรับพื้นที่ที่ศึกษาพบว่าสามารถจำแนกพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจได้ดังแผนที่ที่ 4.4 โดยมีรายละเอียดอธิบายความเหมาะสมของแต่ละกลุ่มดังนี้

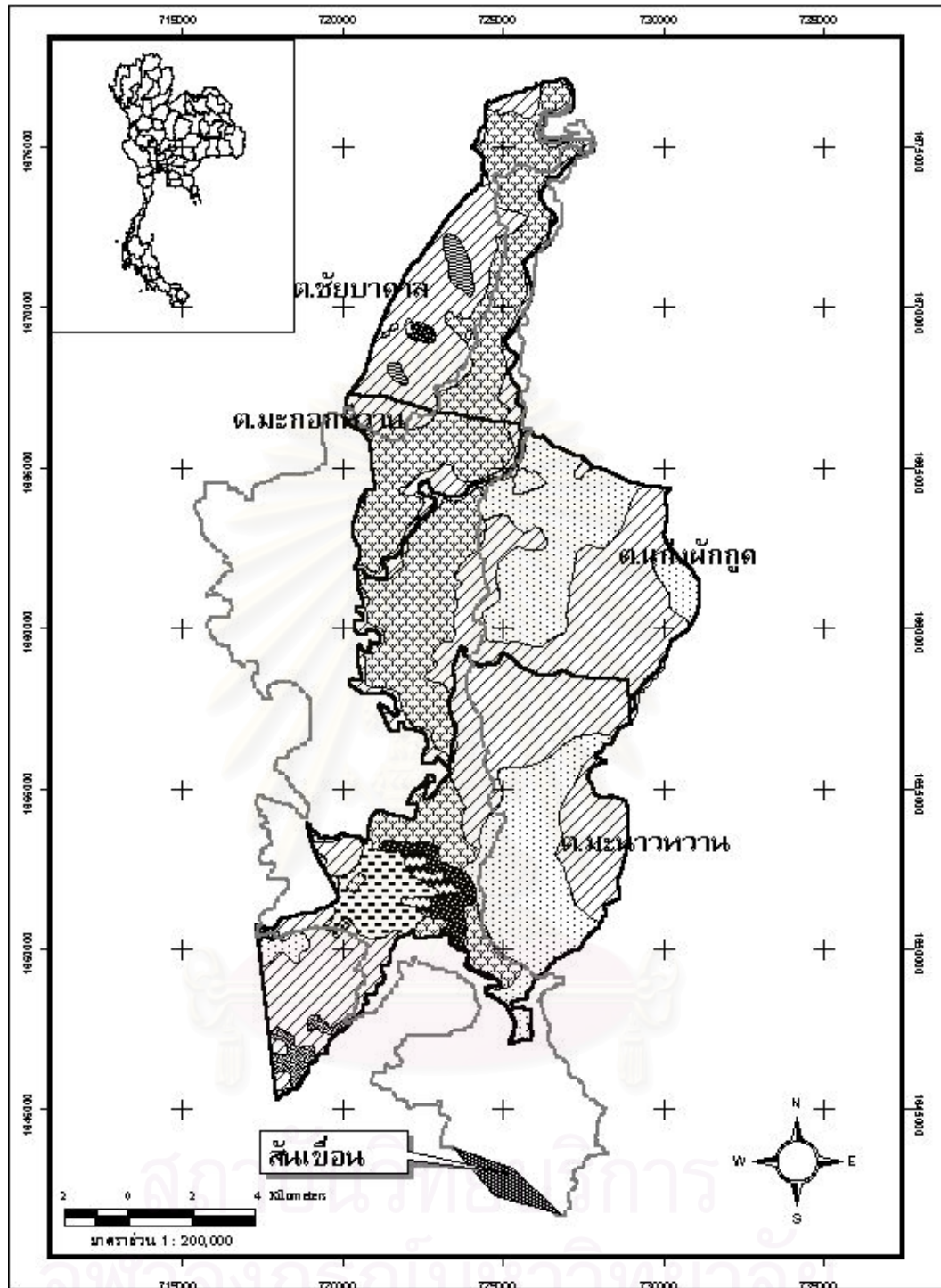
- กลุ่ม 1ก : เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกข้าวและในฤดูแล้งใช้สำหรับปลูกพืชล้มลุกได้ ถ้าหากมีแหล่งน้ำ
 - กลุ่ม 1ข : เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับข้าว แต่เนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทรายหรือดินร่วนและดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ถึงค่อนข้างต่ำ
 - กลุ่ม 1ง : เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมปานกลางสำหรับข้าวแต่มีกขาดน้ำในฤดูเพาะปลูกและดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ
 - กลุ่ม 1จ : เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับปลูกข้าว หรือพืชที่ต้องการน้ำมาก ในบริเวณที่ราบเรียบ หรือที่ลุ่ม และเหมาะสมสำหรับปลูกพืชไร่ในบริเวณที่ดอน และดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ
 - กลุ่ม 2ก : เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับปลูกพืชไร่ชนิดต่าง ๆ ไม้ผล ไม้ยืนต้น และพืชผัก
 - กลุ่ม 2ข : เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับปลูกพืชไร่ ไม้ผลและพืชสวนที่ชอบต่างหรือทนต่าง เช่น มันแกว พริก ฝ้าย อ้อย ข้าวฟ่าง ข้าวโพด น้อยหน่า มะขาม เป็นต้น
 - กลุ่ม 2ง : เป็นพื้นที่ที่เหมาะสม สำหรับปลูกพืชไร่บางชนิด โดยเฉพาะพืชไร่ทนแล้งได้ดี เช่น ข้าวฟ่าง มันสำปะหลัง สับปะรด อ้อย ฯลฯ และทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์เพราะเป็นดินตื้นและมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ
 - กลุ่ม 3ก : เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น เช่น มะม่วง ขนุน ส้ม มะละกอ มะพร้าว ฯลฯ พืชไร่และพืชเศรษฐกิจอื่นๆ
 - กลุ่ม 4ก : เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกไม้โตเร็ว ควรมีการปลูกพืชไร่บางชนิดระหว่างแถวไม้โตเร็วและหญ้าเลี้ยงสัตว์
- กลุ่ม 4ข : เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในการปลูกไม้โตเร็วหรือปลูกสร้างสวนป่า

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุมชนใหม่ในโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

แผนที่ 43 : กลุ่มชุดดินในพื้นที่ศึกษา

สัญลักษณ์	การจำแนกกลุ่มชุดดิน	31	52B/28B	ขอบเขตลำน้ำ แนวขอบอ่างเก็บน้ำ เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์	ที่มา : แผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน ในลุ่มน้ำป่าสักตอนล่าง, กรมพัฒนาที่ดิน 2541
1	4	28	52B/52C		
2	6	28-1a	54		
2/3	7	28/47B	47B		
2/17	19	28/52	47E	54C	
3	25	28B	52	59	
	28B/47B	38	47E	60	

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุมชนใหม่ในโครงการพัฒนากลุ่มน้ำป่าสัก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

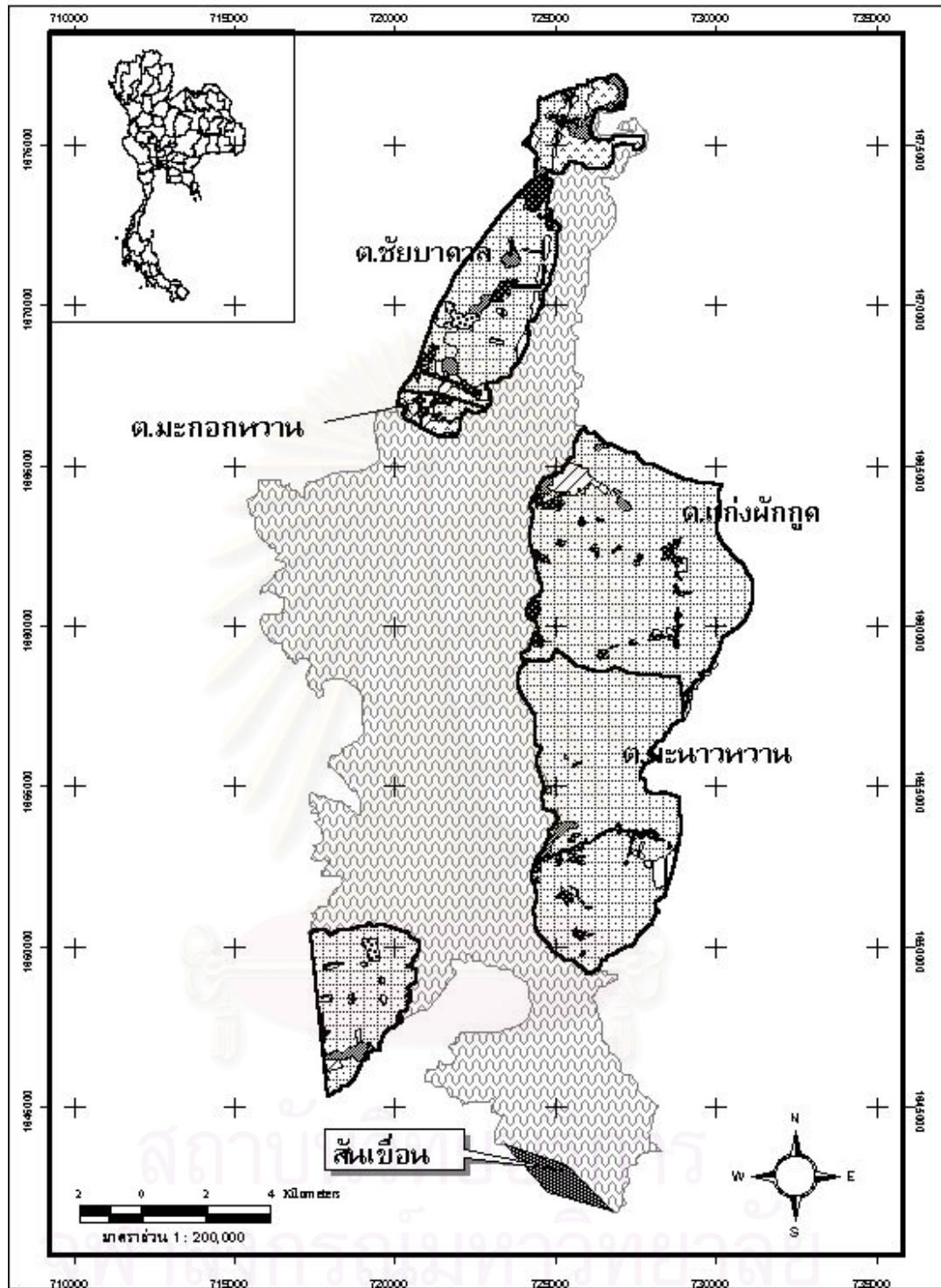
แผนที่ 44 : การจัดกลุ่มตามเหมาะสมของกลุ่มที่ดินในารเพาะปลูกพืช

สัญลักษณ์ การจัดกลุ่มความเหมาะสมของกลุ่มที่ดินในการเพาะปลูกพืช		ที่มา : คู่มือการบริหารทรัพยากร ที่ดินเบื้องต้น, กรมพัฒนาที่ดิน 2541	
1ก	2ก	4ก	ขอบเขตตำบล แนวขอบอ่างเก็บน้ำ เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์
1ข	2ข	4ข	
1จ	2จ	3ก	
1ฉ	3ข	(คำอธิบายอยู่ในเนื้อหาข้อ 4.6)	
มาตราส่วน 1 : 200,000			

4.7 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

การศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ศึกษาครั้งนี้ ได้ศึกษาเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ ช่วงปีก่อนที่จะมีการสร้างเขื่อนและพื้นที่อ่างเก็บน้ำ (ปี พ.ศ.2537) และในปีที่การดำเนินโครงการเสร็จสิ้น (ปี พ.ศ.2542) จากการแปลภาพถ่ายดาวเทียม Landsat TM ปี พ.ศ.2537 และ ปี พ.ศ.2542 ประกอบกับข้อมูลแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินใน จ. ลพบุรี ของกรมพัฒนาที่ดินปีพ.ศ.2536 และ แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินลุ่มน้ำป่าสักตอนล่างปีพ.ศ.2541 ซึ่งครอบคลุมบริเวณพื้นที่ศึกษา พบว่า พื้นที่ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงลดลงเนื่องจากได้รับผลกระทบจากโครงการฯ และเมื่อเปรียบเทียบร้อยละการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ที่ลดลงจากเดิมก่อนที่จะมีการโครงการฯ นั้น พบว่า ต.มะกอกหวาน ได้รับผลกระทบและมีพื้นที่ที่ลดลงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 85.98 ส่วนพื้นที่ อีก 3 ตำบล มีการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ลดลงใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ต.มะนาวหวาน มีพื้นที่ลดลง คิดเป็นร้อยละ 37.56 ต.แก่งผักกูด มีพื้นที่ลดลง คิดเป็นร้อยละ 38.36 และ ต.ชัยบาดาล มีพื้นที่ลดลง คิดเป็นร้อยละ 33.52

สำหรับการจำแนกประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ศึกษา มีพื้นที่เกษตรกรรมเป็นสัดส่วนมากที่สุดในพื้นที่ทุกตำบล ทั้งใน ช่วงปี 2537 และ ปี 2542 โดยเฉพาะในปี 2542 มีพื้นที่เกษตรกรรมใน ต.มะนาวหวาน คิดเป็นร้อยละ 95.21 ของพื้นที่ทั้งตำบล พื้นที่เกษตรกรรมใน ต.แก่งผักกูด คิดเป็นร้อยละ 92.20 ของพื้นที่ทั้งตำบล พื้นที่เกษตรกรรมใน ต.ชัยบาดาล คิดเป็นร้อยละ 86.63 ของพื้นที่ทั้งตำบล และ พื้นที่เกษตรกรรมใน ต.มะกอกหวาน คิดเป็นร้อยละ 81.99 ของพื้นที่ทั้งตำบล โดยประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีการเปลี่ยนแปลงลดลงมากที่สุด ใน ต.มะนาวหวาน และ ต.แก่งผักกูด คือ พื้นที่อื่น ๆ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงลดลงคิดเป็นร้อยละ 93.21 และ 89.21 ของพื้นที่ทั้งตำบล ตามลำดับ โดยพื้นที่อื่น ๆ ในที่นี้ได้แก่ พื้นที่แหล่งน้ำ พื้นที่โล่ง และไม้พุ่ม เนื่อง ทั้ง 2 ตำบลเป็น ตำบลที่มีพื้นที่เดิมขนาดใหญ่ มีคลองและลำห้วยสาขาจากแม่น้ำป่าสักสายสั้น ๆ หลายสาย ที่โดนน้ำท่วมไป และสำหรับประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีการเปลี่ยนแปลงลดลงมากใน ต. ชัยบาดาล คือ พื้นที่ชุมชน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงลดลงคิดเป็นร้อยละ 46.80 เนื่องจากพื้นที่บางส่วนในตำบลนี้เคยเป็นพื้นที่เทศบาลที่ประกอบด้วยชุมชนที่หนาแน่นมาก่อน ส่วนใน ต.มะกอกหวาน ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีการเปลี่ยนแปลงลดลงมาก มี 2 ประเภทซึ่งมีสัดส่วนการลดลงของพื้นที่สูงใกล้เคียงกัน คือ พื้นที่เกษตรกรรม และ พื้นที่อื่น ๆ โดยคิดเป็นร้อยละ 86.32 และ 99.73 ของพื้นที่ทั้งตำบล ตามลำดับ (แผนที่ที่ 4.5 และ ตารางที่ 4.3)

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุมชนใหม่ในโครงการพัฒนากลุ่มน้ำปาดัก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

แผนที่ 45 : การรังวัดในแผนที่มาตรา (ปี 2542)

สัญลักษณ์	ประเภทการใช้ที่ดิน	ขอบเขตตำบล	พื้นที่อ่างเก็บน้ำ เขื่อนปาดักชลประทาน	ที่มา : ภาพถ่ายดาวเทียม Landsat TM ปี 2542, การรังวัด ประกอบกับ แผนการได้ประโยชน์ที่ดิน ในลุ่มน้ำปาดักตอนล่าง, กรมพัฒนาที่ดิน 2541
พื้นที่เกษตรกรรม	เขไร่ ไร่ ไม้ผล, ไม้ยืนต้น ไร่เลื่อนเสียงสัตว์	พื้นที่ชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม ไม้พุ่ม, ไร่หญ้า		

ตารางที่ 4.3 การใช้ประโยชน์ที่ดินปัจจุบันในพื้นที่ศึกษา

ตำบล	ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน	พ.ศ. 2537		พ.ศ.2542		การเปลี่ยนแปลง	
		พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ*	พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ	พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ**
มะนาวหวาน	พื้นที่เกษตรกรรม	40,830.67	82.31	29,488.97	95.21	-11,341.70	- 27.78
	พื้นที่ชุมชน	813.68	1.64	861.36	2.78	47.68	5.86
	โรงงานอุตสาหกรรม	87.50	0.18	87.50	0.28	0.00	0.00
	พื้นที่อื่น ๆ	7874.68	15.87	534.61	1.73	- 7,340.07	- 93.21
	พื้นที่รวม	49,606.54	100.00	30,972.45	100.00	-18,634.10	- 37.56
แก่งผักกูด	พื้นที่เกษตรกรรม	31,147.07	87.86	20,146.37	92.20	-11,000.70	- 35.32
	พื้นที่ชุมชน	1,432.39	4.04	836.71	3.83	- 595.69	- 41.59
	โรงงานอุตสาหกรรม	625.69	1.77	625.69	2.86	0.00	0.00
	พื้นที่อื่น ๆ	2244.33	6.33	242.20	1.11	- 2,002.12	- 89.21
	พื้นที่รวม	35,449.48	100.00	21,850.97	100.00	-13,598.51	- 38.36
ชัยบาดาล	พื้นที่เกษตรกรรม	19,413.15	87.28	12,809.97	86.63	- 6,603.19	- 34.01
	พื้นที่ชุมชน	1,784.68	8.02	949.37	6.42	- 835.30	- 46.80
	โรงงานอุตสาหกรรม	78.64	0.35	78.64	0.53	0.00	0.00
	พื้นที่อื่น ๆ	966.63	4.35	948.71	6.42	- 17.92	- 1.85
	พื้นที่รวม	22,243.10	100.00	14,786.69	100.00	- 7,456.41	- 33.52
มะกอกหวาน	พื้นที่เกษตรกรรม	8,413.59	84.03	1,151.09	81.99	- 7,262.50	- 86.32
	พื้นที่ชุมชน	357.80	3.57	246.13	17.53	- 111.67	- 31.21
	โรงงานอุตสาหกรรม	3.43	0.03	3.43	0.24	0.00	0.00
	พื้นที่อื่น ๆ	1238.35	12.37	3.29	0.23	- 1,235.06	- 99.73
	พื้นที่รวม	10,013.16	100.00	1,403.93	100.00	- 8,609.24	- 85.98

หมายเหตุ : พื้นที่ (ไร่) จากการคำนวณพื้นที่โดยใช้โปรแกรม Arcview 3.2

ร้อยละ* หมายถึง ร้อยละของพื้นที่ทั้งหมดในตำบล

ร้อยละ** หมายถึง ร้อยละของการเปลี่ยนแปลง = [(การใช้ประโยชน์ที่ดินปี 2542 - การใช้ประโยชน์ที่ดิน ปี 2537) / การใช้ประโยชน์ที่ดิน ปี 2537]*100

ที่มา : จากการแปลภาพถ่ายดาวเทียม Landsat TM ปี พ.ศ.2537 และ ปี พ.ศ.2542 ประกอบกับ

แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินใน จ. ลพบุรี ปี 2536 และแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินลุ่มน้ำป่าสักตอนล่าง ปี 2541 ,กรมพัฒนาที่ดิน

4.8 โครงสร้างพื้นฐานและบริการสังคม

4.8.1 การไฟฟ้า

จากข้อมูล กชช2ค ปี 2540 ประกอบกับข้อมูลทั่วไปจากแต่ละ อบต. ในพื้นที่ศึกษา พบว่า พื้นที่ศึกษาทั้ง 4 ตำบล มีไฟฟ้าใช้ครบทุกหมู่บ้าน โดยทุกครัวเรือนใน ต.ชัยบาดาล และ ต.มะกอกหวาน การบริการไฟฟ้าอยู่ในความรับผิดชอบของสถานีไฟฟ้าภูมิภาค อ.ชัยบาดาล ส่วน ต.มะนาวหวาน และ แก่งผักกูด มีครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้คิดเป็นร้อยละ 99.36 และ 98.76 ของครัวเรือนทั้งหมด ตามลำดับ โดยยังมีเพียงเล็กน้อยในบางหมู่บ้านที่ยังขยายบริการไปไม่ครบทุกจุด และอยู่ในความรับผิดชอบของสถานีไฟฟ้าภูมิภาค อ.พัฒนานิคม และ อ.ท่าหลวง ตามลำดับ

4.8.2 แหล่งน้ำ

(1) แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ในพื้นที่ศึกษาทั้ง 4 ตำบล เป็นเขตเกษตรกรรมน้ำฝน จึงเป็นการเพาะปลูกพืชไร่เป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น น้ำฝน จึงเป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรที่สำคัญ นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำธรรมชาติ จำพวกลำคลอง ลำห้วยสายเล็กๆ ต่าง ได้แก่ คลองสาธิตา ห้วยน้ำซับ ห้วยยายไทย ห้วยขุนราม และห้วยพลู ในเขต ต.มะนาวหวาน คลองแห่งคลองน้ำซับ และคลองมะเกลือ ในเขต ต.แก่งผักกูด ห้วยไผ่ และคลองลำโกฏทอง ในเขต ต.ชัยบาดาล และ ลำห้วยนา ในเขต ต.มะกอกหวาน

(2) แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค การบริการของระบบประปาส่วนภูมิภาคในแต่ละตำบลยังไม่ทั่วถึงทุกหมู่บ้าน แต่ก็มีบริการระบบประปาหมู่บ้านในลักษณะของระบบน้ำใต้ดินและน้ำผิวดินจากแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น สำหรับให้บริการในการอุปโภคบริโภคของประชาชน โดยสรุปได้ดังนี้

- ในเขต ต.มะนาวหวาน ประกอบด้วย ฝ่าย 3 แห่ง บ่อบาดาล 47 แห่ง ประปาหมู่บ้าน 15 แห่ง ถังเก็บน้ำ 2 ถัง โดยทุกครัวเรือนมีน้ำสะอาดสำหรับดื่มและน้ำใช้เพียงพอตลอดปี

- ในเขต ต.แก่งผักกูด ประกอบด้วย บ่อน้ำตื้น 7 แห่ง สระน้ำ 68 บ่อบาดาล 18 แห่ง ฝ่าย/ท่านบ/ผนึ่งกินน้ำ 5 แห่ง ประปา 12 แห่ง ถัง โดยทุกครัวเรือนมีน้ำสะอาดสำหรับดื่มและน้ำใช้เพียงพอตลอดปี

- ในเขต ต.ชัยบาดาล ประกอบด้วย ฝ่าย 3 แห่ง บ่อโยก อีก 8 แห่ง โดยทุกครัวเรือนมีน้ำใช้เพียงพอตลอดปี แต่น้ำสะอาดสำหรับดื่มเพียงพอตลอดปีนั้น ครัวเรือนส่วนใหญ่จะมีเพียงพอ หรือคิดเป็นร้อยละ 98.96 ของครัวเรือนทั้งหมดในตำบล

- ใน เขต ต.มะกอกหวาน ประกอบด้วยบ่อน้ำตื้นสาธารณะ 2 บ่อ บ่อน้ำบาดาลสาธารณะ 4 บ่อ โดยทุกครัวเรือนมีน้ำสะอาดสำหรับดื่มเพียงพอตลอดปี แต่สำหรับน้ำใช้เพียงพอตลอดปี ครัวเรือนส่วนใหญ่จะมีเพียงพอ หรือคิดเป็นร้อยละ 98.19 ของครัวเรือนทั้งหมดในตำบล

(แผนพัฒนาตำบลมะนาวหวาน ปี 2543, แผนพัฒนาตำบลแก่งผักกูด ปี 2543, แผนพัฒนาตำบลชัยบาดาล ปี 2543 และ ข้อมูลกชช2ค ปี 2542 ต.มะกอกหวาน)

4.8.3 การคมนาคม

การคมนาคมทางบก เป็นรูปแบบการคมนาคมที่สำคัญเพียงอย่างเดียวในพื้นที่ศึกษาทุกตำบล โดยมีเส้นทางคมนาคมสายหลักที่ใช้เข้าสู่ตัวอำเภอ และจังหวัด และเส้นทางคมนาคมสายรอง ซึ่งเป็นสายสำคัญของตำบลใช้เป็นเส้นทางติดต่อกับทางหลวงจังหวัด และมีถนนสายย่อยต่างๆ ที่ใช้เป็นเส้นทางติดต่อกันระหว่างหมู่บ้านและภายในหมู่บ้าน สามารถสรุปเส้นทางคมนาคมในแต่ละตำบลได้ดังนี้

(1) **ต.มะนาวหวาน** มีโดยทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2089 สายวังม่วง-บัวชุม และถนนสายตรี ลพบุรี-วังม่วง (ระยะทาง 18 กม.) ผ่าน ใช้เป็นเส้นทางคมนาคมสายหลักในการเดินทางไปสู่ อ.พัฒนานิคมและตัวเมือง จ.ลพบุรี และมีถนนสาย 2282 (มะนาวหวาน – สวนมะเดื่อ) ระยะทาง 5 กม. เป็นเส้นทางสายหลักที่ใช้เดินทางเข้าสู่ตำบล ส่วนภายในหมู่บ้านต่างๆ มีเส้นทางคมนาคมเชื่อมติดต่อกันทั่วถึง รวมความยาวของถนนในพื้นที่ตำบลทั้งที่เป็น ถนนคอนกรีต ถนนลาดยาง และถนนลูกรัง เท่ากับ 333 กม. คิดเป็น 6.72 กม. ต่อพื้นที่หนึ่งตารางกิโลเมตร (แผนพัฒนา ต.มะนาวหวาน ปีพ.ศ. 2545-2549 และข้อมูลกชช2ค ต.มะนาวหวาน ปีพ.ศ. 2542)

(2) **ต.แก่งผักกูด** มีทางหลวงแผ่นดิน 2089 สายวังม่วง-บัวชุม ผ่าน โดยเป็นเส้นทางคมนาคมหลักที่ใช้เดินทางจากตำบลไปสู่ อ.ท่าหลวง และ อำเภอใกล้เคียง เช่นเดียวกับ ต.มะนาวหวาน ส่วนเส้นทางคมนาคมสายหลักที่ใช้เดินทางเข้าสู่ตำบล คือ ถนน รพช. (3011) สายแก่งผักกูด – หนองจาน และมีเส้นทางสายย่อย เป็นถนนคอนกรีต ถนนลาดยาง และถนนลูกรัง เชื่อมต่อในแต่ละหมู่บ้านและระหว่างหมู่บ้านภายในตำบล รวมความยาวของถนนในพื้นที่ตำบลเท่ากับ 59 กม. คิดเป็น 1.69 กม. ต่อพื้นที่หนึ่งตารางกิโลเมตร (แผนพัฒนา ต.แก่งผักกูด ปีพ.ศ. 2543 และข้อมูลกชช2ค ต.มะนาวหวาน ปีพ.ศ. 2542)

(3) **ต.ชัยบาดาล** มีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2256 (สายชัยบาดาล-ด่านขุนทด) ผ่าน โดยเป็นเส้นทางคมนาคมหลักที่ใช้เดินทางจากตำบลไปสู่อำเภอท่าหลวง และ อำเภอใกล้เคียง และหมายเลข 205 (ถนนสุนทรารายณ์) ที่ไปเชื่อมต่อกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 21 ใช้เป็นเส้นทางไปยังตัวจังหวัดได้ และมีเส้นทางสายย่อย เป็นถนนคอนกรีต ถนนลาดยาง และ

ถนนลูกรัง เชื่อมต่อภายในแต่ละหมู่บ้านและระหว่างหมู่บ้านภายในตำบล รวมความยาวของถนนในพื้นที่ตำบลเท่ากับ 122 กม. คิดเป็น 5.16 กม. ต่อพื้นที่หนึ่งตารางกิโลเมตร (แผนพัฒนา ต.ชัยบาดาล ปีพ.ศ. 2543 และข้อมูลกชช2ค ต.มะนาวหวาน ปีพ.ศ. 2542)

(4) **ต.มะกอกหวาน** จากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 205 จะมีทางแยกเข้าสู่ถนนหลักภายในตำบล ระยะทางประมาณ 4 กม. และมีเส้นทางสายย่อย เป็นถนนคอนกรีตถนนลาดยาง และถนนลูกรัง เชื่อมต่อในแต่ละหมู่บ้านและระหว่างหมู่บ้านภายในตำบล รวมความยาวของถนนในพื้นที่ตำบลเท่ากับ 60 กม. คิดเป็น 26.67 กม. ต่อพื้นที่หนึ่งตารางกิโลเมตร (ข้อมูลกชช2ค ต.มะกอกหวาน ปีพ.ศ. 2542)

4.8.4 การสื่อสาร

(1) **การไปรษณีย์โทรเลข** จากการศึกษา พบว่า มีเพียง ต.ชัยบาดาล เท่านั้น ที่มีที่ทำการไปรษณีย์ตั้งอยู่ภายในตำบล ส่วนตำบลอื่นๆ นั้นยังไม่มี

(2) **โทรศัพท์** มีเพียงการบริการโทรศัพท์สาธารณะภายในหมู่บ้านเท่านั้น ซึ่งก็มีเพียง 1-2 หมู่บ้าน ในแต่ละตำบลเท่านั้นที่มีบริการด้านนี้ และจากการสัมภาษณ์โดยการใช้แบบสอบถามนั้น พบว่า ปัญหาการขาดแคลนโทรศัพท์สาธารณะเป็นปัญหาหนึ่งที่ถูกระบุไว้เช่นกัน โดยรายละเอียดจะกล่าวถึงในบทต่อไป

4.8.5 การศึกษา

พื้นที่ศึกษาทั้ง 4 ตำบล นั้น มีโรงเรียนระดับประถมศึกษาสังกัดการประถมศึกษา และโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ตั้งอยู่ในพื้นที่ดังนี้

(1) **ต.มะนาวหวาน** มี โรงเรียนประถมศึกษา 3 แห่ง คือ โรงเรียนชอย 26 สาย 4 ซ้าย หมู่ที่ 4 โรงเรียนบ้านแก่งน้ำเย็น หมู่ที่ 5 และโรงเรียนบ้านมะนาวหวาน หมู่ที่ 6 นอกจากนี้ยังมี ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนตำบลมะนาวหวาน และ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลมะนาวหวาน อย่างละ 1 แห่งภายในตำบล (แผนพัฒนา ต.มะนาวหวาน ปี 2545-2549)

(2) **ต.แก่งผักกูด** เดิมนั้นมีโรงเรียนประถมศึกษา 4 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านท่ากรวด หมู่ที่ 1 โรงเรียน บ้านปึกกรี หมู่ที่ 4 โรงเรียนวัดแก่งผักกูด หมู่ที่ 5 และ โรงเรียนเนินทอง หมู่ที่ 6 แต่เมื่อถูกผลกระทบจากเขื่อนป่าสัก จึงต้องมีการยุบโรงเรียน 3 แห่งแรก และรวมกันโดยสร้างใหม่ เป็น โรงเรียนบ้านท่ากรวด ในหมู่ที่ 1 และโรงเรียนเนินทอง ซึ่งไม่ได้รับผลกระทบจากโครงการฯ ฉะนั้นในปัจจุบันจึงมีโรงเรียนภายในพื้นที่ตำบลเพียง 2 แห่ง (แผนพัฒนา ต.แก่งผักกูด ปี 2543)

(3) **ต.ชัยบาดาล** เป็นตำบลเดียวที่มีโรงเรียนระดับมัธยมตั้งอยู่ในพื้นที่ คือ โรงเรียนชัยบาดาลพิทยาคม และมีโรงเรียนประถมศึกษา 3 แห่ง คือ โรงเรียนชุมชนบ้านชัยบาดาล ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 และโรงเรียนบ้านลำโกฏีทอง โรงเรียนวัดท่ามะกอกชยากร (แผนพัฒนา ต.ชัยบาดาล ปี 2543)

(4) **ต.มะกอกหวาน** มีโรงเรียนสังกัด สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ 1 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านมะกอกหวาน หมู่ที่ 1 (ข้อมูลกชช2ค ต.มะกอกหวาน ปี 2542)

4.8.6 ศาสนา

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาหลักประชาชนในพื้นที่ศึกษานับถือ โดยมีวัดและศาสนสถานในพื้นที่ดังนี้

(1) **ต.มะนาวหวาน** มีวัดตั้งอยู่ในพื้นที่จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ วัดกัณฐาพฤกษ์ อยู่หมู่ที่ 1 วัดดำรงธรรม ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 วัดบ้านมะนาวหวาน ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 และ วัดทรัพย์สำราญ ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 (แผนพัฒนา ต.มะนาวหวาน ปี 2545-2549)

(2) **ต.แก่งผักกูด** มีวัดตั้งอยู่ในพื้นที่จำนวน 4 แห่ง คือ วัดสุทธาวาท หมู่ที่ 2 วัดนิมิตรธรรมโสภณ หมู่ที่ 3 วัดปึกธรรม หมู่ที่ 4 และ วัดเนินทอง ในหมู่ที่ 6 (แผนพัฒนา ต.แก่งผักกูด ปี 2543)

(3) **ต.ชัยบาดาล** มีวัดตั้งอยู่ในพื้นที่จำนวน 6 แห่ง โดยวัดประจำอำเภอตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลด้วย นั่นคือ วัดจันทาราม และยังมีวัดภายในหมู่บ้านอีก 5 วัด ได้แก่ วัดลำโกฏิทอง วัดท่ามะกอกชยากร วัดท่ามะกอกนอก วัดถนนโค้ง และวัดเขาตะกรุดจริง (แผนพัฒนา ต.ชัยบาดาล ปี 2543)

(4) **ต.มะกอกหวาน** มีวัดตั้งอยู่ในพื้นที่จำนวน 2 แห่ง คือ วัดโคกสำเริง หมู่ที่ 3 และวัดมะกอกหวาน หมู่ที่ 2 (ข้อมูลกชช2ค ต.มะกอกหวาน ปี 2542)

4.8.7 การสาธารณสุข

ภายในตำบลทุกตำบลจะมี สถานีอนามัยประจำตำบลตั้งอยู่ สำหรับให้บริการด้านสาธารณสุขในเบื้องต้นกับประชาชนในพื้นที่

4.8.8 การรวมกลุ่มทางสังคม

การรวมกลุ่มของคนในชุมชนนับเป็นพื้นฐานที่ดีในการสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในชุมชนอันจะนำไปสู่พัฒนาที่ตรงต่อความต้องการของท้องถิ่น โดยกลุ่มกิจกรรมที่เกิดขึ้นในตำบลที่ศึกษามีดังนี้

(1) **ต.มะนาวหวาน** จากการสอบถามเจ้าหน้าที่ อบต.มะนาวหวาน สรุปได้ว่ามีกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ในตำบลในแต่ละหมู่บ้านๆ ได้แก่

กลุ่มผู้ปลูกข้าวโพดหวาน	หมู่ที่ 1	กลุ่มผู้ปลูกผัก	หมู่ที่ 4
กลุ่มผู้ทำประมง	หมู่ที่ 2	กลุ่มผู้เลี้ยงปลา	หมู่ที่ 4
กลุ่มผู้ทำปลาเกลือ	หมู่ที่ 3	กลุ่มผู้เลี้ยงสุกร	หมู่ที่ 5
กลุ่มผู้เลี้ยงไก่พื้นบ้าน	หมู่ที่ 3	กลุ่มเกษตรกรทำไร่อ้อย	หมู่ที่ 6

กลุ่มผู้เลี้ยงสุกร หมู่ที่ 3 กลุ่มผู้ปลูกข้าวโพดหวาน หมู่ที่ 6
 กลุ่มผู้ทำประมงหมู่บ้าน หมู่ที่ 3 กลุ่มกองทุนเพื่อการเกษตร หมู่ที่ 7
 และกลุ่มอาชีพสตรี ประกอบด้วย กลุ่มทอผ้า กลุ่มขนมไทย ใน หมู่ที่ 6 กลุ่ม
 แปรรูปวัตถุดิบทางการเกษตร เช่น ก๋วยเตี๋ยว ก๋วยเต๋าก ก๋วยเต๋อบาร์บีคิว เป็นต้น กลุ่ม
 ตัดเย็บ และกลุ่มทำเรซิน ซึ่ง กลุ่มอาชีพเหล่านี้จะเป็นการรวมกลุ่มของกลุ่มแม่บ้าน ส่วนมากจะ
 เป็นการรวมตัวกันในช่วงนอกฤดูการผลิต

(2) ต.แก่งฝักกูด จากการสอบถามเจ้าหน้าที่ อบต.แก่งฝักกูด สรุปได้ว่า
 มีกลุ่มกิจกรรมต่างๆที่มีในตำบลได้แก่

<u>หมู่ที่ 1</u>	1. กลุ่มออมทรัพย์	สมาชิก	40 คน	มีเงินทุนหมุนเวียน	81,000 บาท
	2. กลุ่มปุ๋ย	สมาชิก	40 คน	มีเงินทุนหมุนเวียน	20,000 บาท
	3. กลุ่มทำขนมไทย	สมาชิก	40 คน	มีเงินทุนหมุนเวียน	1,000 บาท
<u>หมู่ที่ 4</u>	1. กลุ่มปุ๋ย	สมาชิก	45 คน	มีเงินทุนหมุนเวียน	25,000 บาท
	2. กลุ่มทำปลาสาม	สมาชิก	18 คน	มีเงินทุนหมุนเวียน	22,000 บาท
	3. กลุ่มทอเสื่อ	สมาชิก	22 คน	มีเงินทุนหมุนเวียน	28,000 บาท
	4. กลุ่มทำขนมจีน	สมาชิก	22 คน	มีเงินทุนหมุนเวียน	53,000 บาท
<u>หมู่ที่ 8</u>	1. กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า	สมาชิก	15 คน	เงินทุนหมุนเวียนไม่มี	
	2. กลุ่มทอผ้าที่กระตุก	สมาชิก	25 คน	มีเงินทุนหมุนเวียน	13,000 บาท
	3. กลุ่มออมทรัพย์	สมาชิก	37 คน	มีเงินทุนหมุนเวียน	44,000 บาท
	4. กลุ่มสาธิตการตลาด	สมาชิก	55 คน	มีเงินทุนหมุนเวียน	13,500 บาท

(3) ต.ชัยบาดาล มีการรวมกลุ่มกันในหลายลักษณะกิจกรรม โดยรายละเอียด
 แสดงไว้ดังตารางที่ 4.4

4.9 สภาพการผลิต

4.9.1 การเกษตรกรรม

เกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักในพื้นที่ศึกษา โดยครัวเรือนส่วนใหญ่ประมาณ
 ร้อยละ 80 ของพื้นที่ในแต่ละตำบลเป็นครัวเรือนที่ทำการผลิตทางการเกษตร

(1) พื้นที่เกษตรกรรม การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นพื้นที่
 เกษตรกรรม จากการศึกษาในปี พ.ศ.2542 นั้น พบว่าแต่ละตำบลมีการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็น
 เพื่อการเกษตรกรรมดังนี้ ใน ต.มะนาวหวาน มีพื้นที่เกษตรกรรมประมาณ 23,488.97 ไร่
 คิดเป็นร้อยละ 95.21 ของพื้นที่ทั้งหมดในตำบล ต.แก่งฝักกูด มีพื้นที่เกษตรกรรมประมาณ
 20,146.37 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 92.20 ของพื้นที่ทั้งหมดในตำบล ต.ชัยบาดาล มีพื้นที่เกษตรกรรม
 ประมาณ 12,809.97 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 86.63 ของพื้นที่ทั้งหมดในตำบล และ ใน ต.มะกอก
 หวาน มีพื้นที่เกษตรกรรมประมาณ 1,151.09 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 81.99 ของพื้นที่ทั้งหมด

ตารางที่ 4.4 การรวมกลุ่มกิจกรรมใน ต.ชัยบาดาล

ชื่อกลุ่ม	หมู่ที่	สมาชิก	เงินกองทุน (บาท)	มีกำไร ปี/บาท	กิจกรรม / ผลิตภัณฑ์กลุ่ม
แม่บ้านเกษตรกรโพธิ์ทอง	1	20	20,000	0	ดอกไม้จันทร์, ทอผ้า, แปรรูปอาหาร ทำข้าวเกรียบกุ้ง น้ำพริกเผา, แชมพู และน้ำยาล้างจาน
ออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ.ชัยบาดาลพัฒนา	1	380	160,000	4,000	ทำฌาปนกิจสงเคราะห์ 100 คน , การฝากและกู้เงินแก่สมาชิก
แม่บ้านเกษตรกรบ้านชัยบาดาลยุคใหม่	2	20	2,000	0	ทำแชมพู, ดอกไม้จันทร์ และดอกไม้ประดิษฐ์ ทำไข่เค็มดินปลอก
แม่บ้านเกษตรกรบ้านชัยบาดาลยุคใหม่	3	50	0	0	ฝึกตัดเย็บเสื้อผ้า
กลุ่มพัฒนาสตรีบ้านชัยบาดาลยุคใหม่	3	10	0	0	ทำไข่เค็มดินปลอก, ทำปลาต้ม ปลาต้มผัก, ทำกล้วยฉาบ มะม่วงแช่อิ่มและทำดอกไม้ประดิษฐ์
แม่บ้านเกษตรกรบ้านถนนโค้ง	4	10	120,000	80,000	อบรมเสริมความรู้วิชาการต่างๆ ด้านอาชีพ ตั้งศูนย์สาธิตการตลาดจำหน่ายสินค้าจำหน่ายสินค้าในครัวเรือน
ออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านถนนโค้ง	4	240	290,000	20,000	จัดตั้งศูนย์สาธิตการตลาดขายสินค้า ,ให้สมาชิกกู้ยืมเพื่อการลงทุน 35 ราย และทำฌาปนกิจสงเคราะห์ 120 ราย
กลุ่มพัฒนาสตรีบ้านห้วยไผ่ หมู่ 5 , 7	5 , 7	20	50,000	0	ทำเครื่องกว่นผลไม้ และ ทำดอกไม้จันทร์
แม่บ้านเกษตรกรบ้านห้วยไผ่ หมู่ 5 , 7	5 , 7	56	20,000	0	ทำเครื่องกว่นผลไม้ และ ทำดอกไม้จันทร์
แม่บ้านเกษตรกร บ้านท่ามะกอก หมู่ 6 และ 8	6 , 8	20	55,000	20,000	การแปรรูปอาหาร ทำดอกไม้ประดิษฐ์ งานจักสาน และทอผ้า ,จัดตั้งกองทุนหมุนเวียนให้สมาชิกกู้ยืม 16 ราย
ออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ.ท่ามะกอก ม. 6 , 8	6 , 8	720	255,540	5,367	ทำประกันอุบัติเหตุให้สมาชิก 110 ราย และ ทำฌาปนกิจสงเคราะห์แก่สมาชิก 270 ราย
กลุ่มพัฒนาสตรีบ้านท่ามะกอก หมู่ 6	6	20	25,000	1,600	ฝึกอาชีพให้แก่สมาชิก ให้สมาชิกกู้ยืมเป็นเงินทุนหมุนเวียน 20 ราย
กลุ่มพัฒนาสตรีบ้านท่ามะกอก หมู่ 8	8	35	25,000	5,000	จัดตั้งกองทุนหมุนเวียนให้สมาชิกกู้ยืม 30 ราย

ที่มา : อบต.ชัยบาดาล, 2542

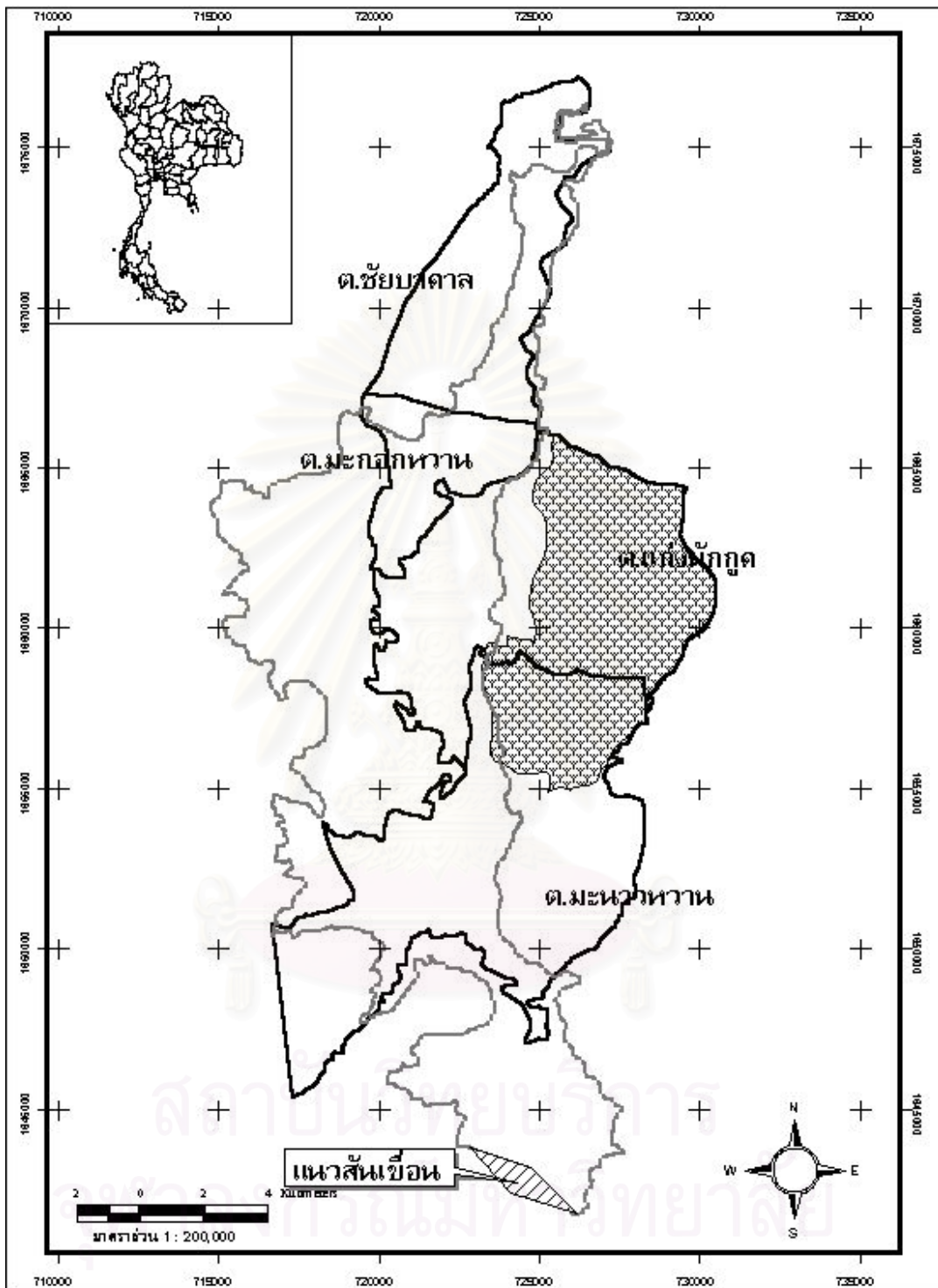
ในตำบล โดยสามารถจำแนกพื้นที่เกษตรกรรมแต่ละประเภทของทุกตำบลที่ศึกษาได้ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.5 จะเห็นได้ว่าพื้นที่เกษตรกรรมของทุกตำบลส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เพาะปลูกพืชไร่ โดยพื้นที่ใน ต.มะนาวหวาน เป็นพื้นที่เพาะปลูกพืชไร่ประมาณร้อยละ 97.15 ของพื้นที่เกษตรกรรมทั้งหมดในตำบล พื้นที่ใน ต.แก่งผักกูด เป็นพื้นที่เพาะปลูกพืชไร่ประมาณร้อยละ 99.31 ของพื้นที่เกษตรกรรมทั้งหมดในตำบล พื้นที่ใน ต.ชัยบาดาล เป็นพื้นที่เพาะปลูกพืชไร่ประมาณร้อยละ 75.34 ของพื้นที่เกษตรกรรมทั้งหมดในตำบล และ พื้นที่ใน ต.มะกอกหวาน เป็นพื้นที่เพาะปลูกพืชไร่ประมาณร้อยละ 49.78 ของพื้นที่เกษตรกรรมทั้งหมดในตำบล

และเมื่อศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมในแต่ละตำบล ในระหว่างปี พ.ศ.2537 (ก่อนการสร้างเขื่อนและพื้นที่อ่างเก็บน้ำ) และ ปี พ.ศ. 2542 (การก่อสร้างโครงการเสร็จสิ้น) พบว่า พื้นที่นาข้าวลดลงอย่างมากในทุกตำบล เนื่องจาก พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสมแก่การทำนาคือพื้นที่ลุ่มบริเวณโดยรอบสองฝั่งแม่น้ำป่าสัก เป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการฯ ทั้งสิ้น ดังนั้นปัจจุบันจึงเหลือแต่บริเวณพื้นที่ดอนเลยริมฝั่งแม่น้ำออกไปซึ่งเหมาะแก่การเพาะปลูกพืชไร่ ซึ่งการลดลงของพื้นที่เพาะปลูกพืชไร่จึงมีไม่มากนักเป็นผลให้ในปัจจุบันพื้นที่เพาะปลูกพืชไร่จึงมีสัดส่วนที่มากที่สุดประเภทของพื้นที่เกษตรกรรมทั้งหมดในปัจจุบัน

(2) ที่ดินทำกิน

- **ลักษณะการครอบครองที่ดิน** ในทุกพื้นที่ตำบลที่ศึกษานั้น ที่ดินทำกินของเกษตรกรส่วนใหญ่จะเป็นของตนเอง โดยใน ต.มะนาวหวาน มีประมาณร้อยละ 96.75 ใน ต.แก่งผักกูด มีประมาณร้อยละ 45.28 ใน ต.ชัยบาดาล มีประมาณร้อยละ 98.86 และ ใน ต.มะกอกหวาน มีประมาณร้อยละ 99.61 (แผนภูมิที่ 4.2 – 4.5) ซึ่งจะเห็นได้ว่า การครอบครองที่ดินในลักษณะที่เป็นของตนเองของครัวเรือนเกษตรกรใน ต.แก่งผักกูดนั้น มีน้อยกว่าเมื่อเทียบกับตำบลอื่นๆ ทั้งนี้เนื่องจาก เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตพื้นที่ป่าเศรษฐกิจ ตามที่กรมป่าไม้ได้ทำการกำหนดไว้ว่าสามารถทำกินได้แต่ไม่มีสิทธิครอบครอง คือ อยู่ในเขตป่าชัยบาดาล ดังแผนที่ 4.6(กรมส่งเสริมการเกษตร, 2540)

- **ขนาดการถือครองพื้นที่การเกษตร** ขนาดของพื้นที่ถือครองทางการเกษตรของเกษตรกรใน ต.แก่งผักกูด ต.ชัยบาดาล และ ต.มะกอกหวาน โดยส่วนใหญ่จะไม่เกิน 10 ไร่ ต่อครัวเรือน คือ คิดเป็นร้อยละ 35.4 ,26.7 และ 39.0 ของครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมดในตำบล ตามลำดับ แต่เกษตรกรใน ต.มะนาวหวานนั้น ส่วนใหญ่จะมีขนาดการถือครองพื้นที่เกษตรอยู่ในช่วง 21 – 30 ไร่ ต่อครัวเรือน (ดังตารางที่ 4.6)

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุมชนใหม่ในโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

แผนที่ 46 : พื้นที่ป่าเศรษฐกิจในเข้เขตศึกษา

สัญลักษณ์

ป่าไชยบาดาล

ขอบเขตตำบล

แนวขอบอ่างเก็บน้ำ

เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์

ที่มา :

กรมพัฒนาที่ดิน, 2536

ตารางที่ 4.5 การจำแนกพื้นที่เกษตรกรรมปัจจุบันในแต่ละตำบล

ตำบล	พื้นที่เกษตรกรรม	พ.ศ. 2537		พ.ศ.2542		การเปลี่ยนแปลง	
		พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ	พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ	พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ
มะนาวหวาน	นาข้าว	6,141.53	15.04	24.21	0.08	- 6,117.32	- 99.61
	พืชไร่	34,262.53	83.91	28,647.92	97.15	- 5,614.60	- 16.39
	ไม้ผล, ไม้ยืนต้น	125.11	0.31	591.31	2.01	466.20	372.62
	โรงเรือนเลี้ยงสัตว์	301.50	0.74	225.52	0.76	- 75.98	- 25.20
	รวมพื้นที่เกษตรกรรม	40,830.67	100.00	29,488.97	100.00	-11,341.70	- 27.78
แก่งผักกูด	นาข้าว	6,998.87	22.47	140.00	0.69	- 6,858.87	- 98.00
	พืชไร่	24,148.20	77.53	20,006.37	99.31	- 4,141.83	- 17.15
	รวมพื้นที่เกษตรกรรม	31,147.07	100.00	20,146.37	100.00	-11,000.70	- 35.32
ชัยบาดาล	นาข้าว	5,807.40	29.91	1,678.31	13.10	- 4,129.09	- 71.10
	พืชไร่	13,200.24	68.00	9,650.77	75.34	- 3,549.48	- 26.89
	ไม้ผล, ไม้ยืนต้น	405.51	2.09	1,135.49	8.86	729.98	180.01
	โรงเรือนเลี้ยงสัตว์	-	-	345.40	2.70	345.40	100.00
	รวมพื้นที่เกษตรกรรม	19,413.15	100.00	12,809.97	100.00	- 6,603.19	- 34.01
มะกอกหวาน	นาข้าว	3,845.51	45.71	356.71	30.99	- 3,488.80	- 90.72
	พืชไร่	3,780.62	44.93	572.98	49.78	- 3,207.64	- 84.84
	ไม้ผล, ไม้ยืนต้น	787.46	9.36	221.40	19.23	- 566.06	- 71.88
	รวมพื้นที่เกษตรกรรม	8,413.59	100.00	1,151.09	100.00	- 7,262.50	- 86.32

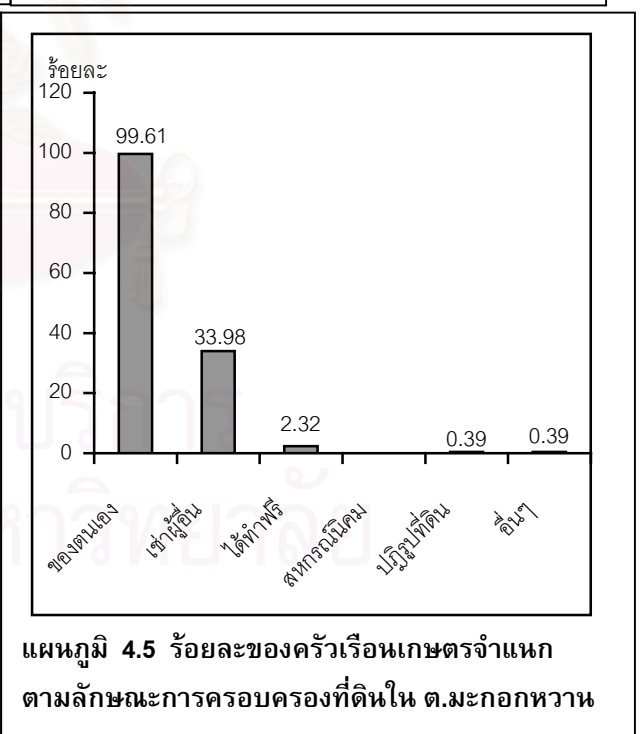
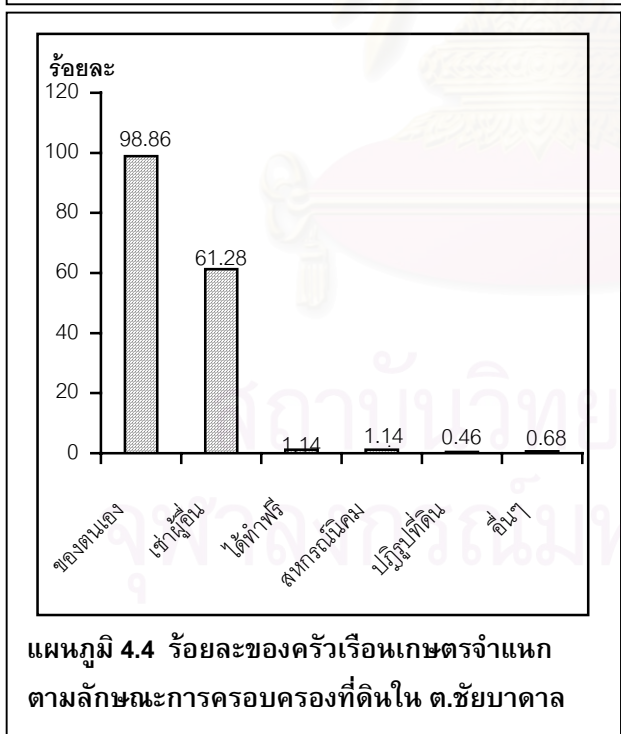
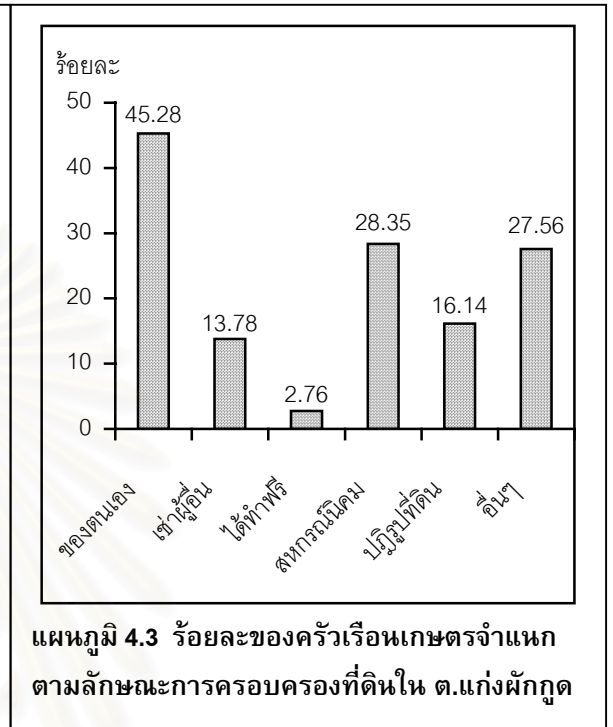
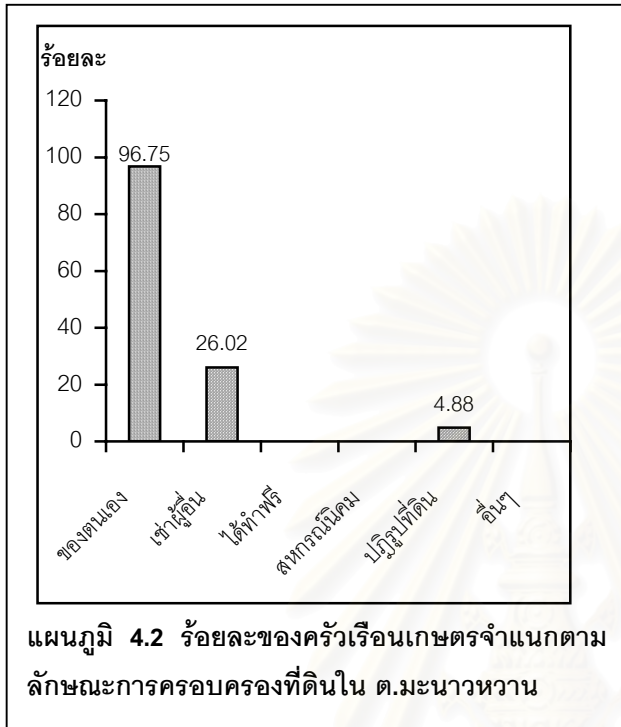
หมายเหตุ : พื้นที่ (ไร่) จากการคำนวณพื้นที่โดยใช้โปรแกรม Arcview 3.2

ร้อยละ* หมายถึง ร้อยละของพื้นที่ทั้งหมดในตำบล

ร้อยละ** หมายถึง ร้อยละของการเปลี่ยนแปลง = [(การใช้ประโยชน์ที่ดินปี 2542 - การใช้ประโยชน์ที่ดิน ปี 2537) / การใช้ประโยชน์ที่ดิน ปี 2537]*100

ที่มา : จากการแปลภาพถ่ายดาวเทียม Landsat TM ปี พ.ศ.2537 และ ปี พ.ศ.2542 ประกอบกับ

แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินใน จ. ลพบุรี ปี 2536 และแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินลุ่มน้ำป่าสักตอนล่าง ปี 2541 ,กรมพัฒนาที่ดิน

ที่มา : ข้อมูลพื้นฐานการเกษตร ปี 2540 กรมส่งเสริมการเกษตร

ตารางที่ 4.6 ขนาดการถือครองพื้นที่การเกษตรของครัวเรือนในแต่ละตำบล

ตำบล	ขนาดการถือครองพื้นที่ทำการเกษตร (ไร่/ครัวเรือน)										
	<= 10 (ร้อยละ)	11 - 20 (ร้อยละ)	21 - 30 (ร้อยละ)	31 - 40 (ร้อยละ)	41 - 50 (ร้อยละ)	51 - 60 (ร้อยละ)	61 - 70 (ร้อยละ)	71 - 80 (ร้อยละ)	81 - 90 (ร้อยละ)	91 - 100 (ร้อยละ)	>100 (ร้อยละ)
มะนาวหวาน	5.7	11.4	30.9	6.5	18.7	3.3	4.9	4.1	3.3	5.7	5.7
แก่งผักกูด	35.4	21.7	9.5	7.1	5.1	3.9	3.5	3.5	2.0	1.2	7.1
ชัยบาดาล	26.7	22.8	15.5	7.5	5.0	5.7	4.3	1.4	1.8	2.3	7.1
มะกอกหวาน	39.0	34.8	13.1	7.0	2.7	1.5	0.8	0.4	0.4	0.0	0.4

หมายเหตุ : (ร้อยละ)* คือ ร้อยละของครัวเรือนเกษตร

ที่มา : ข้อมูลพื้นฐานการเกษตร ปี 2540 กรมส่งเสริมการเกษตร

(3) สาขาการผลิตทางการเกษตร

การผลิตทางการเกษตรในพื้นที่ศึกษาที่พบ ประกอบด้วย การเพาะปลูกซึ่งเป็นสาขาการผลิตหลักที่สำคัญในพื้นที่ ได้แก่ การทำนา การทำไร่ และการปลูกพืชผักและไม้ผลจากการศึกษาจากข้อมูลพื้นฐานการเกษตร ปี 2540 และข้อมูล กชช 2ค. สามารถจำแนกครัวเรือนที่มีผลิตทางการเกษตรตามสาขาการผลิตต่างๆ ดังรายละเอียดตารางที่ 4.7 โดยบางครัวเรือนนั้นจะมีการผลิตทางการเกษตรมากกว่าหนึ่งสาขา และจากตารางจะพบว่าสัดส่วนของครัวเรือนที่ทำนายังเป็นสัดส่วนที่มากอยู่เนื่องจากข้อมูลที่น่าเสนอเป็นข้อมูลลักษณะการผลิตทั้งหมดในแต่ละตำบลที่เก็บในช่วงเริ่มแรกของการดำเนินโครงการฯ ยังมิได้ทำการกักเก็บน้ำ ดังนั้นพื้นที่เหมาะแก่การทำนาริมฝั่งแม่น้ำซึ่งกลายเป็นพื้นที่อ่างเก็บน้ำในปัจจุบัน จึงยังคงมีอยู่แต่สำหรับลักษณะการผลิตทางการเกษตรเฉพาะกลุ่มครัวเรือนชุมชนใหม่ซึ่งเป็นกลุ่มคนส่วนหนึ่งในตำบลเท่านั้น โดยจะกล่าวถึงรายละเอียดในบทต่อไป

ตารางที่ 4.7 ร้อยละครัวเรือนจำแนกตามสาขาการผลิตทางการเกษตร

ตำบล	สาขาการผลิตทางการเกษตรกรรม				
	ครัวเรือนที่ ทำนา (ร้อยละ)	ครัวเรือนที่ ปลูกพืชไร่ (ร้อยละ)	ครัวเรือนที่ ปลูกพืชผัก (ร้อยละ)	ครัวเรือนที่ ปลูกไม้ผล (ร้อยละ)	ครัวเรือนที่ เลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ)
มะนาวหวาน	4.07	99.19	0.00	0.00	1.03
แก่งผักกูด	42.52	61.02	25.98	0.79	1.39
ชัยบาดาล	61.05	60.59	17.08	2.96	2.05
มะกอกหวาน	91.51	57.23	12.74	0.39	0.28

หมายเหตุ: ร้อยละ คือ ร้อยละของครัวเรือนทั้งหมดในตำบลนั้น

ที่มา : ข้อมูลพื้นฐานการเกษตร ปี 2540 กรมส่งเสริมการเกษตร และ ข้อมูล กชช2ค. ปี 2542

■ **การเพาะปลูก** กลุ่มพืชเศรษฐกิจที่ปลูกในพื้นที่ศึกษาได้แก่ ข้าว พืชไร่ พืชผัก และ ไม้ผล จากตารางที่ 4.8 แสดงให้เห็นถึงผลผลิตและมูลค่าผลผลิตในแต่ละกลุ่มพืชที่แต่ละตำบลทำการผลิตได้ โดย ต.ชัยบาดาล มีผลผลิตรวมของข้าวมากที่สุดใน 4 ตำบล คือ ประมาณ 1,922.96 ตัน และมีมูลค่าผลผลิตสูงถึง 8,366,900 บาท สำหรับการเพาะปลูกพืชไร่ นั้น ต.แก่งผักกูด มีผลผลิตรวมของพืชไร่มากที่สุดใน 4 ตำบล คือประมาณ 53,407.56 ตัน และมีมูลค่าผลผลิตสูงถึง 31,211,299 บาท และการปลูกพืชผักและไม้ผลนั้น ต.มะกอกหวานมีผลผลิตพืชผักรวม มากที่สุดคือ 1,096.00 แต่ ต.ชัยบาดาลกลับมีมูลค่าผลผลิตของพืชผักที่มากกว่า และมากที่สุดใน 4 ตำบล คือประมาณ 2,953.560 บาท ส่วนไม้ผลนั้น ต.ชัยบาดาลยังคงมีผลผลิตรวมและมูลค่าการผลิตมากที่สุด คือ 10.30 ตัน ที่มูลค่าผลผลิต 81,500 บาท

ตารางที่ 4.8 สรุปข้อมูลการเพาะปลูกพืชในแต่ละตำบล

ตำบล	กลุ่มพืช							
	ข้าว		พืชไร่		พืชผัก		ไม้ผล	
	ผลผลิต รวม (ตัน)	มูลค่า ผลผลิต (บาท)	ผลผลิต รวม (ตัน)	มูลค่า ผลผลิต (บาท)	ผลผลิต รวม (ตัน)	มูลค่า ผลผลิต (บาท)	ผลผลิต รวม (ตัน)	มูลค่า ผลผลิต (บาท)
มะนาวหวาน	116.00	438,900	10,318.09	19,197,298	-	-	-	-
แก่งผักกูด	1,684.04	3,061,538	53,407.56	31,211,299	25.91	1,282,876	5.00	15,000
ชัยบาดาล	1,922.96	8,386,900	11,913.84	23,140,036	55.33	2,953,560	10.30	81,500
มะกอกหวาน	1,495.35	7,591,950	426.25	1,019,400	1,096.00	585,500	2.00	10,000

ที่มา : ข้อมูลพื้นฐานการเกษตร ปี 2540 ,กรมส่งเสริมการเกษตร

สำหรับชนิดพืชหลักที่นิยมปลูกในพื้นที่ศึกษานั้น ได้แก่ ข้าวนาปี ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ข้าวฟ่างเลี้ยงสัตว์ อ้อยโรงงาน และ พริก และเมื่อเปรียบเทียบผลผลิตเฉลี่ย กก./ไร่ ของพืชแต่ละชนิดที่ผลิตในแต่ละตำบล พบว่า ต. ชัยบาดาล มีผลผลิตข้าวนาปีเฉลี่ยที่สูงที่สุด คือ 463.76 กก./ไร่ ส่วน ต.แก่งผักกูด ซึ่งมีผลผลิตรวมของพืชไร่ที่สูงที่สุด และเมื่อแยกพิจารณาเป็นรายชนิดพืชแล้ว ก็ยังคงมีผลผลิตพืชไร่หลักเฉลี่ยสูงที่สุดเช่นกัน คือ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีผลผลิตเฉลี่ยสูงถึง 929.50 กก./ไร่ มีผลผลิตเฉลี่ยของข้าวฟ่างสูงถึง 281.09 กก./ไร่ และมีผลผลิตเฉลี่ยของอ้อยโรงงานสูงเช่นกัน คือ 7,845.98 กก./ไร่ ส่วนพืชผักที่นิยมปลูกกันคือ พริกชี้หนู โดย ต.ชัยบาดาลมีผลผลิตเฉลี่ยที่สูงที่สุด คือ 134.14 กก./ไร่ (ตารางที่ 4.9)

ตารางที่ 4.9 ผลผลิตเฉลี่ยของพืชที่นิยมปลูกในแต่ละตำบล

ตำบล	ชนิดพืชหลัก (ผลผลิตเฉลี่ย กก./ไร่)								
	ข้าวนาปี	ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์	ข้าวฟ่าง เลี้ยงสัตว์	อ้อย โรงงาน	ถั่ว เหลือง	ทานตะวัน	ฝ้าย	มัน สำปะหลัง	พริกชี้หู เม็ดใหญ่
มะนาวหวาน	431.25	451.74	227.61	3,771.42	292.00	119.68	250.00	-	-
แก่งผักกูด	431.80	929.50	281.09	7,845.98	-	-	300.00	3,320.00	109.53
ชัยบาดาล	463.76	551.96	146.98	5,570.37	401.61	813.42	-	300.00	134.14
มะกอกหวาน	400.40	480.13	210.42	4,000.00	225.00	-	-	-	100.55

ที่มา : ข้อมูลพื้นฐานการเกษตร ปี 2540 ,กรมส่งเสริมการเกษตร

■ การเลี้ยงสัตว์ จากตารางที่ 4.7 แสดงถึงร้อยละครัวเรือนที่ทำการเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ศึกษา ซึ่งสัดส่วนของครัวเรือนที่ทำการเลี้ยงสัตว์ในแต่ละตำบลมีน้อยเมื่อเทียบกับครัวเรือนที่ทำการเพาะปลูก โดยใน ต.ชัยบาดาล มีครัวเรือนที่ทำการเลี้ยงสัตว์มากที่สุด ในพื้นที่ศึกษาทั้ง 4 ตำบล คือ คิดเป็นร้อยละ 2.05 ของครัวเรือนทั้งหมดในตำบล รองลงมาเป็น ต.แก่งผักกูด ต.มะนาวหวาน และ ต.มะกอกหวาน ซึ่งสัดส่วนของครัวเรือนที่เลี้ยงสัตว์ในตำบล คิดเป็นร้อยละ 1.39 ,1.03 และ 0.28 ของครัวเรือนทั้งหมดในแต่ละตำบล ตามลำดับ

การเลี้ยงสัตว์ ใน จ.ลพบุรีซึ่งเป็นที่ตั้งพื้นที่ศึกษานั้น นับเป็นสาขาการผลิตที่สำคัญสาขาหนึ่งรองจากการปลูกพืชเศรษฐกิจต่างๆ โดยเป็นการเลี้ยงเพื่อใช้ในการบริโภคเองภายในจังหวัด และส่งออกไปยังจังหวัดใกล้เคียง และต่างประเทศ สัตว์เศรษฐกิจที่นิยมเลี้ยง ได้แก่ ไก่ สุกร โคเนื้อ โคนม กระบือ และเป็ด โดยเฉพาะการเลี้ยงไก่ ซึ่งอำเภอที่มีการเลี้ยงมากที่สุด ได้แก่ อ.พัฒนานิคม และ อ.โคกสำโรง และในจังหวัดลพบุรี ยังเป็นแหล่งที่ตั้งบริษัทผู้ผลิตไก่รายใหญ่ คือ บริษัทสหฟาร์ม จำกัด บริษัทซัลวัลเลย์ (ประเทศไทย) จำกัด บริษัท ซี.พี. จำกัด และบริษัทเบทาโก จำกัด จึงมีการทำฟาร์มเลี้ยงไก่ของเกษตรกรโดยทั่วไป โดยส่วนมากจะเป็นลักษณะฟาร์มเลี้ยงไก่โครงการของบริษัทผู้ผลิตไก่รายใหญ่ ซึ่งจะทำให้การสนับสนุนการเลี้ยงทั้งลูกไก่ อาหารยา และเทคนิคในการเลี้ยง นอกจากนี้ยังมีจะเป็นฟาร์มรับจ้างเลี้ยง ฟาร์มไก่ประกัน ในพื้นที่อีกด้วย

4.9.2 การอุตสาหกรรม

ประชาชนในจังหวัดลพบุรีส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม พื้นที่จึงอุดมไปด้วยวัตถุดิบทางการเกษตรที่สามารถป้อนโรงงานอุตสาหกรรมได้ โดยเฉพาะผลผลิตพืชไร่ ประกอบกับระยะทางไม่ไกลจากกรุงเทพฯ และยังอยู่ติดกับจังหวัดสระบุรีซึ่งถูกกำหนดให้เป็นเขตอุตสาหกรรมที่สำคัญ นอกจากนี้ด้วยสภาพภูมิอากาศที่มีความชื้นสัมพัทธ์ต่ำจึงเหมาะสำหรับเป็นที่ตั้งอุตสาหกรรมประเภทที่ต้องการความแห้งแล้งและความชื้นสัมพัทธ์ที่ต่ำ ได้แก่ โรงงานสร้างและประกอบผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้า อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ นาฬิกา เป็นต้น ดังนั้นลพบุรีจึงเป็นแหล่งที่ตั้งของอุตสาหกรรมหลายประเภท ซึ่งอุตสาหกรรมที่สำคัญในลพบุรี

ได้แก่ อุตสาหกรรมผลิตอาหารสัตว์ อุตสาหกรรมผลิตน้ำตาลทราย อุตสาหกรรมฆ่าและชำแหละไก่ อุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมผลิตเหล็ก และ อุตสาหกรรมผลิตเส้นด้ายจากขนแกะ เป็นต้น โดยเฉพาะในเขต 3 อำเภอซึ่งเป็นที่ตั้งของพื้นที่ศึกษา อันได้แก่ อ.พัฒนานิคม อ.ท่าหลวง อ.ชัยบาดาล และ อ.วังม่วง ของ จ.สระบุรีซึ่งเป็นพื้นที่ใกล้เคียง มีอุตสาหกรรมตั้งอยู่หลายแห่ง โดยเฉพาะอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดใหญ่ (อุตสาหกรรมขนาดกลาง การจ้างงาน 50-200 คน อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ การจ้างงาน 200 คนขึ้นไป) ดังตารางที่ 4.10 ซึ่งอุตสาหกรรมเหล่านี้เป็นแหล่งจ้างงานและแหล่งรับซื้อวัตถุดิบทางการเกษตรที่สำคัญของคนในพื้นที่ด้วย

4.10 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา

วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา

การกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาอำเภอ 5 ปี (พ.ศ.2544 – 2549) เป็นกรอบในการพัฒนาโดยรวมที่นำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาพื้นที่ในระดับย่อยลงไปนั้นคือ ระดับตำบล โดยวิสัยทัศน์ในการพัฒนาของแต่ละอำเภอ ซึ่งพื้นที่ศึกษาตั้งอยู่ อันได้แก่ อ.พัฒนานิคม (ต.มะนาวหวาน) อ.ท่าหลวง (ต.แก่งผักกูด) และ อ.ชัยบาดาล (ต.ชัยบาดาล และ ต.มะกอกหวาน) มีการกำหนดเป็นกรอบหลักในลักษณะที่คล้ายคลึงกันดังนี้

สำหรับยุทธศาสตร์และแนวทางในการพัฒนาระดับอำเภอ ประกอบด้วย 6 ด้านดังนี้

1) ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานทุกด้านเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน เพิ่มประสิทธิภาพของการเกษตรกรรมและส่งเสริมการท่องเที่ยว

2) ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

กำหนดมาตรการป้องกัน ปราบปรามยาเสพติดและบำบัดรักษาฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพในการพัฒนาประเทศชาติ รวมทั้งการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

ตารางที่ 4.10 อุตสาหกรรมขนาดใหญ่และขนาดกลางในอ.พัฒนานิคม อ.ท่าหลวง อ.ชัยบาดาล จ.ลพบุรี และบริเวณใกล้เคียง (อ.วังม่วง จ.สระบุรี)

ชื่อโรงงาน	ประกอบกิจการ	ถนน	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	เงินลงทุน	คนงาน	แรงม้ารวม	ขนาด
นิยมชัยปูนขาว	ทำปูนขาว		นาโสม	ชัยบาดาล	ลพบุรี	2,500,000	60		ปานกลาง
วงศ์สว่างการเกษตร	ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยหมัก	สระบุรี-หล่มสัก	ม่วงค่อม	ชัยบาดาล	ลพบุรี	3,800,000	62	20.75	ปานกลาง
บริษัท ชีซีบีซี จำกัด	ผลิตแผ่นอัดจากกากอ้อย ได้ 60000 ลูกบาศก์เมตรต่อปี		แก่งผักกูด	ท่าหลวง	ลพบุรี	25,000,000	69	14323.07	ปานกลาง
บริษัท สหพัฒน์มิลล์ กรุ๊ป จำกัด	ทำอาหารสัตว์	สาย 2 ซ้าย	พัฒนานิคม	พัฒนานิคม	ลพบุรี	56,900,000	70	1457.63	ปานกลาง
มิตรภาพอาหารสัตว์	ผลิตอาหารสัตว์	ลพบุรี-วังม่วง	พัฒนานิคม	พัฒนานิคม	ลพบุรี	270,770,351	75	5297.37	ปานกลาง
โรงงาน นารายณ์อาหารสัตว์	ผลิตอาหารสัตว์ กำลังการผลิต 300 ตัน/วัน	สระบุรี - หล่มสัก	นิคมลำนาทรายณ์	ชัยบาดาล	ลพบุรี	327,000,000	75	2173.15	ปานกลาง
บริษัท ดีคอนโปรดักส์ จำกัด	ผลิตวัสดุก่อสร้าง แผ่นพื้นสำเร็จรูป คอนกรีตอัดแรง	สาย 4 ซ้าย	ช่องสำโรง	พัฒนานิคม	ลพบุรี	59,200,000	80	195	ปานกลาง
บริษัท กระดาษ วัง เ็น ที่ จำกัด	ผลิตกระดาษอนามัย กระดาษเย็บ กระดาษห่อของ	บ้านท่าหลวง-แก่งผักกูด	แก่งผักกูด	ท่าหลวง	ลพบุรี	167,000,000	88	7180	ปานกลาง
บริษัท กรุงเทพอุตสาหกรรมเมล็ดพันธุ์ จำกัด	ผลิตเมล็ดพันธุ์พืช	สาย 2 ซ้าย	พัฒนานิคม	พัฒนานิคม	ลพบุรี	58,100,000	93	1754.05	ปานกลาง
บริษัท อาร์.เอส.เคมีคอล จำกัด	ทำเคมีภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์		มะกอกหวาน	ชัยบาดาล	ลพบุรี	70,000,000	100	11126.17	ปานกลาง
อุ้มเกษการช่าง	ซ่อมแซมอุปกรณ์ทางการเกษตร	สุระนารายณ์	ลำนารายณ์	ชัยบาดาล	ลพบุรี		102	499.4	ปานกลาง
อุ้มเกษการช่าง	ซ่อมแซมอุปกรณ์ทางการเกษตร	สุระนารายณ์	ลำนารายณ์	ชัยบาดาล	ลพบุรี		102	499.4	ปานกลาง
บริษัท เบทาโกร อโกรฟู้ด จำกัด(มหาชน)	ผลิตอาหารสัตว์ผสมสำเร็จรูป และส่วนผสมอาหารสัตว์และอาหารกึ่ง	สระบุรี-หล่มสัก	ช่องสำโรง	พัฒนานิคม	ลพบุรี	306,200,000	104	13206.25	ปานกลาง
ทีจี แอ็ดวานซ์คอนกรีต	ผลิตผนังสำเร็จรูป	สาย 3334	ช่องสำโรง	พัฒนานิคม	ลพบุรี	100,500,000	125	1290	ปานกลาง
บริษัท หสบดีเคอส์ จำกัด	พักใช้โดยผู้ถือ	ศิลาทิพย์-ทรัพย์สมบูรณ์	ศิลาทิพย์	ชัยบาดาล	ลพบุรี	130,000,000	126	1143.83	ปานกลาง
บริษัท มหพันธ์ไฟเบอร์ซีเมนต์ จำกัด	ผลิตกระเบื้องซีเมนต์ใยหิน และอุปกรณ์ประกอบกระเบื้อง	สระบุรี-หล่มสัก กม. 16	ช่องสำโรง	พัฒนานิคม	ลพบุรี	474,000,000	144	9184.34	ปานกลาง
บริษัท คอนกรีตกรวด จำกัด	ผลิตก้อนคอนกรีตสำเร็จรูป เช่น พื้นและผนังสำเร็จรูป	พัฒนานิคม	มะนาวหวาน	พัฒนานิคม	ลพบุรี	258,800,000	175	573.89	ปานกลาง
โรงงานเจเอฟฟู้ดอาหารสัตว์	ผลิตอาหารสัตว์	สระบุรี-หล่มสัก	ดีลัง	พัฒนานิคม	ลพบุรี	385,000,000	210	9361.5	ใหญ่
บริษัท อายโนโมะโด้เบทาโกร โฟรเซ่นฟู้ดส์ จำกัด	ทำผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูป	สระบุรี-หล่มสัก	ช่องสำโรง	พัฒนานิคม	ลพบุรี	200,000,000	216	1755.38	ใหญ่
บริษัท น้ำแข็งสตีล จำกัด	หลอม หล่อ รีดเหล็กแท่ง (Billet) และผลิตเหล็กเส้นเสริมคอนกรีต	เพชรบูรณ์-หล่มสัก	ดีลัง	พัฒนานิคม	ลพบุรี	2,000,000,000	250	99160.62	ใหญ่
บริษัท ชินยัง (ประเทศไทย) จำกัด	ผลิตเต็นท์ ทุ่งนอน เบาะเป่าเดินทาง เครื่องนอน และเครื่อง สนาม	วังม่วงสาย 1	ดีลัง	พัฒนานิคม	ลพบุรี	27,546,110	300	61.52	ใหญ่
บริษัท อุตสาหกรรมน้ำตาล ที.เอ็น จำกัด	ผลิตน้ำตาลทรายดิบ น้ำตาลทรายขาว และน้ำตาลทรายขาวบริสุทธิ์ กำลังการผลิต 11,801 ตันต่อวัน	บ้านท่าหลวง-แก่งผักกูด	แก่งผักกูด	ท่าหลวง	ลพบุรี	1,770,000,000	357	79804.4	ใหญ่
บริษัท ยูนิเวอร์แซล บ็อกซ์ (1995) จำกัด	ผลิตกล่องและหีบของมีค่า	ลพบุรี-หล่มสัก	โคกสูง	พัฒนานิคม	ลพบุรี	129,700,000	426	702.18	ใหญ่
บริษัท โบบี แอปพารล จำกัด	ผลิตเสื้อสำเร็จรูป		ท่าดินดำ	ชัยบาดาล	ลพบุรี	45,000,000	615		ใหญ่
บริษัท วี.ที.อินดัสทรีส์ จำกัด	ตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป (จำนวนจักรเย็บผ้า 1,000 เครื่อง)	สุระนารายณ์	ชัยบาดาล	ชัยบาดาล	ลพบุรี	95,000,000	2000	280.5	ใหญ่
บริษัท บี.ฟู้ดส์ โปรดักส์ อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด	การผลิตและจำหน่ายไก่ กำลังการผลิตไก่ชำแหละ 22,910 ตัน/ปี		ช่องสำโรง	พัฒนานิคม	ลพบุรี	456,629,914	3000	4779.03	ใหญ่
บริษัท สหโพธิ์เซต จำกัด	ฆ่าไก่ชำแหละ และห้องเย็นแช่แข็ง	สระบุรี-หล่มสัก	ห้วยหิน	ชัยบาดาล	ลพบุรี	1,398,000,000	3000	6821.38	ใหญ่
บริษัท ชันเนก ฟู้ด จำกัด	ฆ่าและชำแหละไก่	ม่วงเหล็ก-วังม่วง	คำพวาน	วังม่วง	สระบุรี	588,500,000	2295	11387.36	ใหญ่
บริษัท น้ำตาลสระบุรี จำกัด	ทำน้ำตาลทรายดิบ น้ำตาลทรายขาว และน้ำตาลทรายขาวบริสุทธิ์ กำลังผลิต 11,750 ตันต่อวัน	สาย 3223	แสงพัน	วังม่วง	สระบุรี	2,350,000,000	320	216467.8	ปานกลาง

ที่มา : รายชื่อโรงงานที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการ ใน อ.พัฒนานิคม อ.ท่าหลวง และ อ.ชัยบาดาล จ.ลพบุรี และ อ.วังม่วง จ.สระบุรี , กรมโรงงานอุตสาหกรรม (ณ 30 มิถุนายน 2543) หมายเหตุ คือ อุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ 4 ตำบลที่ศึกษา

3) ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ส่งเสริมอาชีพให้ประชาชนประกอบอาชีพหลักเพื่อใช้ในการชีวิตประจำวันให้ประชาชนพึ่งพาตนเองได้ และมีอาชีพเสริมในการผลิตสินค้าจำหน่ายในเชิงธุรกิจ

4) ด้านพัฒนาสังคม และชุมชน

- ส่งเสริมการรวมกลุ่มประชาคมหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ เพื่อร่วมรู้ ร่วมคิด และร่วมแก้ไขปัญหา อันเป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน สามารถพึ่งตนเองได้
- ส่งเสริมการดูแลสุขภาพอนามัยแก่ประชาชน เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
- ส่งเสริมการศึกษา ให้ประชาชนได้เรียนหนังสืออย่างน้อยจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

บังคับอย่างทั่วถึง เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

5) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อย่างมีคุณภาพ คุ่มค่า
- แก้ไขปัญหามลพิษที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่
- แก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในพื้นที่

6) ด้านการพัฒนาการบริหารและงานบริการ

- ส่งเสริมการใช้ความรู้และเทคโนโลยีการเกษตรให้ประชาชน
- ส่งเสริมการบริการนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป

4.11 ประโยชน์และการพัฒนาจากโครงการฯ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา

โครงการพัฒนากลุ่มน้ำป่าสัก เป็นโครงการพัฒนาแหล่งน้ำที่ก่อให้เกิดประโยชน์ตามมาในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ในทางตรง อาทิ การเป็นแหล่งน้ำสำหรับการอุปโภคบริโภค และแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การป้องกันอุทกภัยในพื้นที่ริมแม่น้ำป่าสัก เป็นต้นและประโยชน์ทางอ้อม คือ การเป็นแหล่งประมงน้ำจืดขนาดใหญ่ การกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ เป็นต้น ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้ ผู้ศึกษาเลือกได้ศึกษาประโยชน์ การพัฒนาทรัพยากร และแผนงานของโครงการในบางส่วนที่มีผลต่อพื้นที่ศึกษา อันจะเกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาพื้นที่ชุมชนใหม่

4.11.1 ด้านการพัฒนาอาชีพแก่ประชาชนในพื้นที่อพยพ

กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการฯ ต้องอพยพโยกย้าย ถือเป็นประชาชนผู้ได้เสียสละยินยอมยกที่ดินให้กับทางราชการเพื่อใช้ในการก่อสร้าง รัฐจึงตระหนักเป็นอย่างดีถึงความเสียหายของประชาชนกลุ่มนี้ และได้ร่วมกันพิจารณาหาผลตอบแทนที่ดีที่สุดให้กับประชาชนเหล่านี้ตั้งที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 โดยผลสรุปคือ ทั้งหมดขอรับค่าชดเชยพิเศษที่ทางราชการได้จัดงบประมาณไว้ให้เป็นทางเลือกแทนการจัดสรรแปลงอพยพ และรวมกลุ่มกันจัดตั้ง

ตารางที่ 4.11 แผนพัฒนาอาชีพชุมชนอพยพ โครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก

แผนงาน / กิจกรรม	หน่วยงานที่รับผิดชอบ	รายละเอียดการดำเนินงาน
1.บริการฝึกอาชีพแก่ราษฎร 1.1 ฝึกอาชีพทักษะด้านช่างสาขาต่างๆ อุตสาหกรรม ชุรกิจ และการบริการ 1.2 ฝึกอบรมอาชีพและศิลปะประดิษฐ์ 1.3 อบรมเกษตรกรให้ความรู้ด้านการเกษตร	กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร	ฝึกอบรมอาชีพในเวลา 6 เดือน ในแต่ละสาขาช่างต่างๆ เช่น ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า, ช่างเดินสายไฟฟ้าอาคาร, ช่างทอผ้าตัวนกกระทก, ช่างเย็บจักรอุตสาหกรรม, ช่างไม้เครื่องเรือน และช่างซ่อมวิทยุ ส่งเสริมและการรวมกลุ่มอาชีพสตรี เช่น กลุ่มการทำขนมไทย , กลุ่มการทำดอกไม้ประดิษฐ์ เป็นต้น จัดอบรมความรู้ให้เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ
2. สนับสนุนการผลิตในครัวเรือนเพื่อยังชีพ 2.1 ส่งเสริมการปลูกพืชเพื่อการบริโภค 2.2 ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ปีกสู่เกษตรกร 2.3 ส่งเสริมการเลี้ยงปลาในบ่อกลางบ้าน 2.4 ผลิตพันธุ์สัตว์น้ำปล่อยในเขื่อนป่าสัก	กรมส่งเสริมการเกษตร กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมประมง	ให้การสนับสนุนพันธุ์พืช เช่น พืชผักสวนครัว และไม้ผลที่เติบโตเร็ว จัดอบรมส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ปีก แก่ผู้สนใจ เพื่อเป็นอาชีพเสริม และเป็นอาหารโปรตีนเพื่อบริโภค และสนับสนุนพันธุ์สัตว์ปีก เปิดเทศ หรือไก่พื้นเมือง ครัวเรือนละ 10 ตัว และอาหาร, วัคซีนเวชภัณฑ์สัตว์ปีก คัดเลือกราษฎรที่สนใจ และผู้ไม่มีที่ดินทำกิน หรือมีน้อย โดยให้คำแนะนำในการเลี้ยง เพื่อจะได้มีอาหารสัตว์น้ำไว้บริโภคในครัวเรือน มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิต คือ อ่างกลม รายละเอียด 3 ใบ พันธุ์สัตว์น้ำ รายละเอียด 300 ตัว และอาหารสัตว์น้ำ ผลิตพันธุ์สัตว์น้ำที่สำคัญและปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงสู่แหล่งน้ำ

ตารางที่ 4.11 แผนพัฒนาอาชีพชุมชนอพยพ โครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก (ต่อ)

แผนงาน / กิจกรรม	หน่วยงานที่รับผิดชอบ	รายละเอียดการดำเนินงาน
3. สนับสนุนการผลิตเพื่อเพิ่มรายได้ 3.1 พัฒนาเศรษฐกิจชนบท 3.2 ส่งเสริมอุตสาหกรรมในครัวเรือน 3.3 ส่งเสริมการเกษตรผสมผสาน 3.4 ส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจ 3.5 ส่งเสริมเคหะกิจการเกษตร 3.6 ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ใหญ่ 3.7 ส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ 3.8 กิจกรรมนำร่องการเลี้ยงปลาในกระชัง 3.8 สนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยว	กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมประมง จังหวัด	เช่น การส่งเสริมอาชีพการทอเสื่อ สอนให้ทำก๊อกระตูกเป็น และรู้จักการย้อมสีฝ้ายและไหม และสอนวิธีทอผ้าที่ถูกต้อง ส่งเสริมและจัดทำแปลงการเกษตรแบบผสมผสาน โดยผู้เข้าร่วมต้องมีพื้นที่ทำการเกษตรตั้งแต่ 5 ไร่ ขึ้นไป โดยสนับสนุนการขุดสระน้ำในไร่นา การทำการเกษตร พร้อมวัสดุการเกษตร จัดทำแปลงส่งเสริมการปลูกพืชไร่ พืชผัก ไม้ดอก และการเพาะเห็ดในโรงเรือน จะดำเนินการส่งเสริมในกลุ่มเกษตรกร ที่มีพื้นที่การเกษตรตั้งแต่ 1 ไร่ขึ้นไป ยกเว้นการส่งเสริมการเพาะเห็ดในโรงเรือนดำเนินการในรูปกลุ่ม โดยใช้พื้นที่บ้านเรือนเกษตรกร ในแปลงส่งเสริมการปลูกพืชไร่นั้น จะสนับสนุนวัสดุการเกษตร เช่น เมล็ดพันธุ์และปุ๋ยเคมี สนับสนุนการรวมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ให้กลุ่มแม่บ้านมีการผลิตสินค้าจากการแปรรูปและถนอมผลผลิตการเกษตรในท้องถิ่น โดยสนับสนุนอุปกรณ์ในการดำเนินงาน และเงินทุนหมุนเวียน ให้คำแนะนำและส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ในลักษณะการรวมกลุ่มเกษตรกร กลุ่มละอย่างน้อย 10 ราย คัดเลือกเกษตรกรที่สนใจ และมีที่ดินถือครอง 1 -20 ไร่ โดยให้บริการขุดบ่อ โดยเครื่องจักรกรมประมงและเกษตรกรออกค่าน้ำมันเอง ให้คำแนะนำการเลี้ยงสัตว์น้ำ สนับสนุนปัจจัยการผลิต ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขอมาบรรยายให้ความรู้ คำแนะนำ ในการจัดแหล่งท่องเที่ยว (เขื่อนป่าสัก) อย่างถูกวิธี โดยจัดให้ชุมชน (อบต.) เป็นผู้มีบทบาทในการควบคุมดูแลด้วยตนเอง มีการรับสมัครตัวแทนเข้ารับการอบรม จำนวน 50 คน
4. สนับสนุนการรวมกลุ่ม 4.1 ส่งเสริมด้านสหกรณ์ 4.2 ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ	กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมการพัฒนาชุมชน	ส่งเสริมการสหกรณ์และฝึกอบรมกลุ่มสมาชิกสหกรณ์ ฝึกอบรมกลุ่มผู้ใช้น้ำ

ที่มา : คณะกรรมการพัฒนาอาชีพให้แก่ราษฎรในพื้นที่โครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสักฯ ,2541

ชุมชนใหม่ในพื้นที่ตำบลเดิมที่ไม่ได้รับผลกระทบ และถึงแม้ว่าจะมีการตอบแทนเป็นเงินจำนวนดังกล่าวแล้ว ทางราชการยังได้จัดหาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานให้กับหมู่บ้านแห่งใหม่ด้วย ตลอดจนช่วยส่งเสริม พัฒนาอาชีพ พัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ให้ประชาชน เพราะเนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 70 เป็นผู้ไม่มีที่ดินทำกินเหลืออยู่หลังจากอพยพแล้ว ซึ่งการส่งเสริมและพัฒนาที่มีทั้งการพัฒนาทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม ดังตารางที่ 4.11 เพื่อให้ประชาชนเหล่านี้ได้นำเอาสิ่งที่ได้รับจากการฝึกหัดและอบรมไปพัฒนาในการประกอบอาชีพ เพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตและครอบครัว

4.11.2 ด้านการประมง

เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ทำให้เกิดสภาพพื้นที่อ่างเก็บน้ำอันกว้างใหญ่และกลายเป็น “แหล่งประมงน้ำจืดแหล่งใหม่ของภาคกลาง” กรมประมงได้จัดตั้งหน่วยเพาะพันธุ์สัตว์น้ำและอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำขึ้น คือ หน่วยอนุรักษ์ทรัพยากรประมงน้ำจืดเขื่อนป่าสัก ตั้งอยู่ในเขต ต.วังม่วง อ.วังม่วง จ.สระบุรี เพื่อควบคุมดูแลไม่ให้เกิดการลักลอบจับปลาตามพระราชบัญญัติประมง พ.ศ.2490 และประกาศเขตรักษาพันธุ์สัตว์น้ำ 4 แห่ง ภายในเนื้อที่ประมาณ 2,875 ไร่ โดยได้มีการวางมาตรการและระยะเวลาในการจับปลารวมทั้งกำหนดข้อบังคับเรื่องการใช้เครื่องมือในการจับปลา อีกทั้งยังมีการแนะนำวิธีการจับปลาที่ถูกต้องให้ โดยมีการกำหนดแผนงานและกิจกรรมในโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ, กำหนดเงื่อนไขการอนุญาตและออกใบอนุญาตให้ประชาชนยื่นคำร้องเพื่อจับปลา และรายละเอียดของเครื่องมือจับสัตว์น้ำ เช่น แห, ข่าย, เบ็ดราว ฯลฯ โดยจะกำหนดขนาดและราคาค่าอากรที่จะต้องชำระให้กับเจ้าหน้าที่ประมงจังหวัดที่ดำเนินการตรวจสอบ รายได้ทั้งหมดที่เก็บจากค่าอากร จะมอบให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละท้องที่ไปดูแลและพัฒนากิจการประมงต่อไป และหน่วยงานอนุรักษ์ทรัพยากรประมงน้ำจืดเขื่อนป่าสักฯ ยังได้ปล่อยพันธุ์ปลาและกุ้งนาชนิดลงสู่อ่างเก็บน้ำเป็นระยะ ๆ ตลอด ที่ผ่านมา นอกจากนี้ยังได้ส่งเสริมการประมงโดยการแจกพันธุ์ปลา อบรมการเพาะเลี้ยงปลา วิธีการเลี้ยงปลาในบ่อกลางบ้าน บ่อซีเมนต์กลม การขุดสระน้ำ และอื่นๆ ให้แก่ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างเขื่อนรวม 36 หมู่บ้านอีกด้วย

และนอกจากอ่างเก็บน้ำจะแหล่งอาหารโปรตีนให้กับคนพื้นที่แล้ว ยังจะก่อให้เกิดอาชีพใหม่ทางการประมงแก่คนในพื้นที่อีกด้วย โดยเฉพาะผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการฯ และตั้งชุมชนใหม่รอบแนวอ่างเก็บน้ำ ได้มีทางเลือกในการประกอบอาชีพเพิ่มขึ้น แต่ทว่าอาชีพประมงถือเป็นอาชีพใหม่สำหรับชาวท้องถิ่นซึ่งคุ้นเคยกับอาชีพทำนา ทำไร่มาก่อนนั้น จึงไม่ค่อยมีความชำนาญในการประกอบอาชีพเท่าที่ควร ดังนั้นบริเวณนี้จึงกลายเป็นแหล่งที่ชาวประมงจากถิ่นอื่นอพยพเข้ามาถิ่นมากโดยเฉพาะช่วงแรกของการเปิดเขื่อน(ปีพ.ศ. 2542) เหตุนี้จึงก่อให้เกิดปัญหาการแย่งอาชีพประมงระหว่างชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนและชาวประมงต่างถิ่นที่อพยพเข้ามาเช่าพื้นที่เพื่อหาปลา และเกิดการต่อต้านขึ้น จึงได้มีการกำหนดข้อตกลงเพื่อเป็นทางออกในการแก้ปัญหาและลดความขัดแย้ง โดยทางจังหวัดได้มีข้อห้ามการใช้เรือยนต์จับปลา, ออกข้อกำหนดและมาตรการจำกัดการทำประมงบางอย่างขึ้น คือ

ห้ามใช้ดาข่ายที่มีขนาดต่ำกว่า 5 เซนติเมตร และผู้ที่จะสามารถประกอบอาชีพประมงในพื้นที่เขื่อนป่าสักได้ จะต้องได้รับการออกใบอนุญาต ดังนั้นเครื่องมือในการหาปลาที่อนุญาตให้ใช้ได้จึงเป็นเพียงเครื่องที่ใช้ในการจับปลาได้คราวละไม่มาก ประเภท แห ลอบ ไซ เบ็ดราว เบ็ดปักและดาข่ายที่มีขนาดตามที่กำหนด เป็นต้น ทำให้ประมงต่างถิ่นที่เป็นชาวประมงอาชีพนั้นมีข้อจำกัดมากขึ้น บางส่วนจึงกลับไป แต่ก็มีบางส่วนที่ยังอยู่ทำประมงต่อ ซึ่งเหล่านี้เป็นเพียงการเป็นการแก้ปัญหาระยะสั้นเท่านั้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องกำหนดแนวทางแก้ปัญหาในระยะยาว เพื่อป้องกันการเกิดปัญหาความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ในการทำประมงบนพื้นฐานความแตกต่างทางวัฒนธรรม และเพื่อให้เกิดจัดการทรัพยากรร่วมกัน เป็นผลต่อการอนุรักษ์และป้องกันปัญหาทรัพยากรหมดไปอีกด้วย

(1) สภาวะการจับปลาในเขื่อนป่าสัก

การจับปลาในเขื่อนป่าสักฯ แบ่งเป็น 2 ช่วงในแต่ละปี คือ

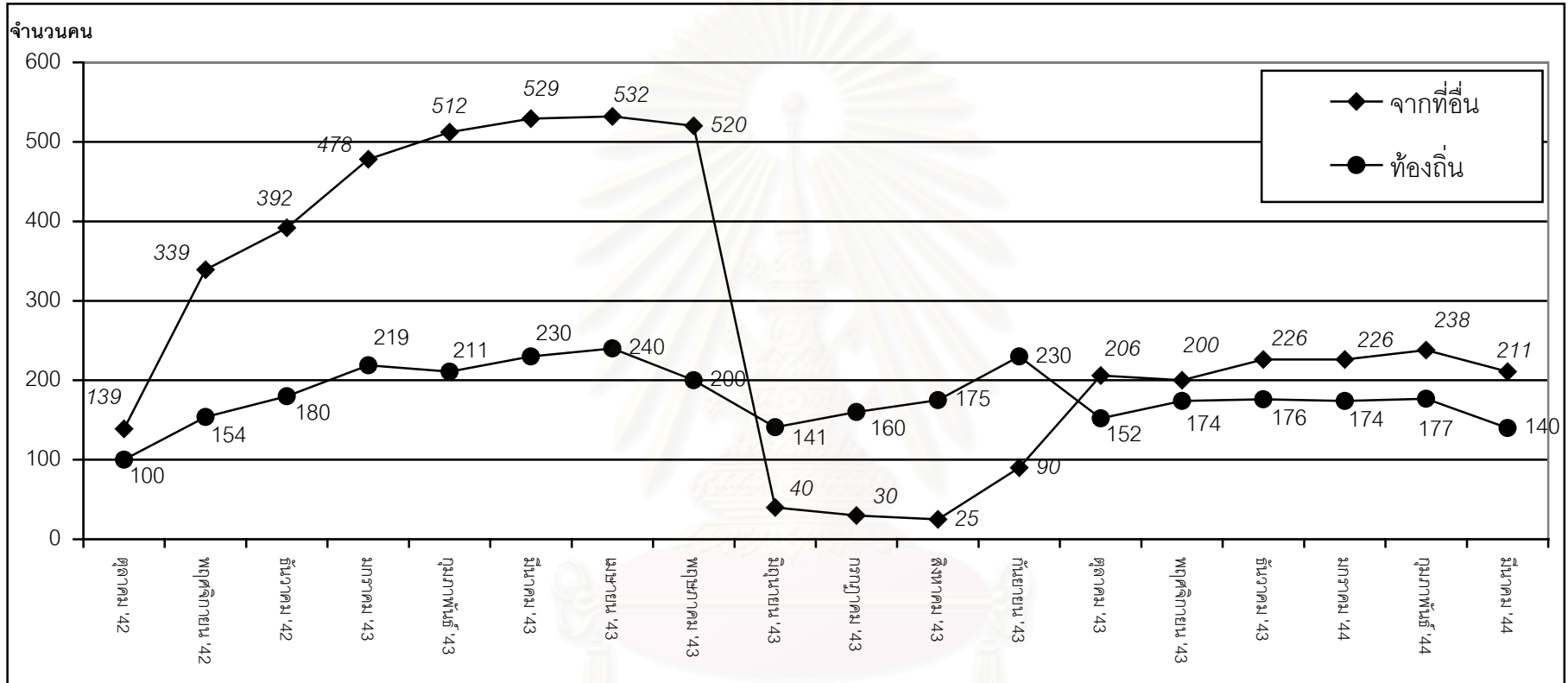
- **ช่วงเวลาเปิดเขื่อน** คือ อนุญาตให้จับปลาในเขื่อนได้ โดยจะไม่มีข้อจำกัดในด้านการใช้เครื่องมือในการจับปลา ซึ่งเครื่องมือที่นิยมใช้ในการจับปลาช่วงเวลาที่เปิดเขื่อนนี้ ได้แก่ ดาข่าย (ต้องมีขนาดไม่ต่ำกว่า 5 เซนติเมตร) เบ็ดราว เบ็ดปัก ลอบ ไซ เป็นต้น

- **ช่วงเวลาที่ปิดเขื่อน หรือ ช่วงฤดูปลาวางไข่** ซึ่งเป็นช่วงเดือนที่มีการประกาศให้เป็นฤดูการวางไข่ของทุกปีตามประกาศกระทรวงเกษตรฯ ที่มีผลบังคับใช้ทั่วประเทศ เริ่มตั้งแต่วันที่ 16 พฤษภาคม ถึง 15 กันยายน ในทุกปี โดยในฤดูปลามีไข่และวางไข่เลี้ยงลูกในเวลาที่กำหนดนี้ จะห้ามมิให้ทำการประมงในแหล่งน้ำจิตสาธารณะประโยชน์ทุกแห่ง เว้นแต่เครื่องมือที่ทำลายพ่อแม่พันธุ์ปลามากนักและเพื่อให้ประชาชนสามารถมีอาหารโปรตีนจากปลาบริโภค จึงอนุญาตให้ใช้เครื่องมือเหล่านี้ทำการประมงได้ คือ เบ็ดทุกชนิด (เว้นแต่เบ็ดราว) ตะแกรง สวิง ช้อน ยอและชนาง ซึ่งมีขนาดปากกว้างไม่เกิน 2 เมตร และ ไซ ตุ่ม อีจู้ ลัน โปง โทง เพื่อควบคุมมิให้จับสัตว์น้ำวัยอ่อนไปใช้ และให้มีลูกพันธุ์สัตว์น้ำที่จะเจริญเติบโตต่อไป

จากรายงานการสำรวจสภาวะการทำประมงในเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ของหน่วยอนุรักษ์ทรัพยากรประมงน้ำจืดเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ซึ่งทำการเก็บข้อมูลทุกเดือนตั้งแต่เริ่มเปิดเขื่อนอย่างเป็นทางการในปลายปี พ.ศ.2542 (สรุปไว้ในภาคผนวก ก.)

(2) ประชาชนที่ทำการจับปลาในเขื่อน

ในช่วงแรกที่มีการเปิดเขื่อนอย่างเป็นทางการ และอนุญาตให้จับปลาในเขื่อนได้นั้น จำนวนปลามีมากและชุกชุม จึงดึงดูดให้ชาวต่างถิ่นโดยเฉพาะชาวอีสาน หลั่งไหลเข้ามาหาปลาในที่แห่งใหม่นี้อย่างมาก และเป็นจำนวนที่มากเป็นสองเท่าเมื่อเทียบกับประชาชนในท้องถิ่น ดังแผนภูมิที่ 4.6 และจากการศึกษาอัตราเพิ่มโดยการแบ่งช่วงการศึกษาเป็น 3 ช่วงคือ ช่วงแรก เป็นการเปิดเขื่อนช่วงแรก ตั้งแต่ เดือนตุลาคม พ.ศ.2542 ถึง เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2543 ช่วงที่สอง เป็นช่วงเป็นฤดูการวางไข่ ตั้งแต่ เดือนมิถุนายน พ.ศ.2543 ถึง เดือนกันยายน พ.ศ.2543 และ ช่วงที่สาม ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ.2543 ถึง

แผนภูมิที่ 4.6 จำนวนประชาชนที่จับปลาในอ่างเก็บน้ำเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ตั้งแต่เริ่มเปิดโครงการ จนถึง เดือนมีนาคม 2544

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เดือนมีนาคม พ.ศ.2544 โดยสามารถสรุปจำนวนเฉลี่ยของผู้จับปลาในอ่างเก็บน้ำจำแนกตามแหล่งที่มาได้ดังตารางที่ 4.12

ตารางที่ 4.12 จำนวนเฉลี่ยของผู้ทำการจับปลาในเขื่อนป่าสักฯ

ช่วงเวลา	จำนวนเฉลี่ย(คน)	
	ประชาชนต่างถิ่น	ประชาชนท้องถิ่น
ช่วงแรก (ต.ค. 42 – พ.ค. 43)	430	182
ช่วงที่สอง (มิ.ย. 43 – ก.ย. 43)	46	177
ช่วงที่สาม ต.ค. 43 – มี.ค. 44)	218	166

ที่มา : จากการคำนวณจากตารางที่ ก.3

จากตารางที่ 4.12 แสดงให้เห็นถึงจำนวนเฉลี่ยที่แตกต่างกันระหว่างประชาชนต่างถิ่น และ ในท้องถิ่น โดยในช่วงแรกที่มีการหลั่งไหลเข้ามาของประชาชนต่างถิ่น แต่ในช่วงที่สองซึ่งเป็นช่วงปลาวางไข่และมีการจำกัดเครื่องมือการทำประมง จำนวนประชาชนต่างถิ่น ซึ่งเป็นประมงอาชีพ จึงมีจำนวนลดลง เนื่องจากมีการอพยพกลับบางส่วน ประกอบกับเป็นช่วงฤดูกาลเพาะปลูกด้วย จำนวนประชาชนต่างถิ่นที่จับปลาเฉลี่ยต่อเดือนจึงน้อยกว่าประชาชนท้องถิ่น ส่วนประชาชนท้องถิ่นที่จับปลายังคงมีจำนวนเฉลี่ยใกล้เคียงในทั้ง 3 ช่วง โดยรายได้เฉลี่ยของประชาชนที่จับปลาในเขื่อนป่าสักจะประมาณ 150-200 บาท/วัน/คน และมีปริมาณการจับได้เฉลี่ย 3 - 6 กก./วัน/คน (ตารางที่ ก.3)

(3) แหล่งที่มาของผู้จับปลา

ประชาชนต่างถิ่นที่มาหาปลาส่วนใหญ่จะมาจากจังหวัดทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อาทิ จังหวัดสกลนคร บุรีรัมย์ อุตรธานี กาฬสินธุ์ หนองคาย และอุบลราชธานี เป็นต้น แต่ในการศึกษานี้จะเน้นเฉพาะแหล่งที่มาของประชาชนท้องถิ่นที่มาหาปลาเท่านั้น เนื่องจากเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในเขื่อนของคนในพื้นที่ จากตารางที่ ก.4 เนื่องจากทั้ง 3 ตำบลนี้มีพื้นที่ขนาดใหญ่และเป็นแนวยาวติดอู้อยู่กับริมพื้นที่อ่างเก็บน้ำ ประกอบกับแต่เดิมนั้นเป็นตำบลที่มีชุมชนหนาแน่นเกาะตัวเรียงรายริมฝั่งแม่น้ำป่าสักเดิม ซึ่งจะคุ้นเคยกับการหาปลาเพื่อบริโภคตามลำน้ำมาบ้าง

(4) ทำรับซื้อปลา

ทำรับซื้อปลาถือเป็นแหล่งรับซื้อและกระจายผลผลิตจากเขื่อนที่สำคัญในอันดับแรก โดยจะกระจายตัวอยู่รอบ ๆ แนวอ่างเก็บน้ำในพื้นที่ตำบลต่างๆ ซึ่งจำนวนทำรับซื้อปลาจะสัมพันธ์กับแหล่งที่อยู่ของผู้จับปลาในอ่างเก็บน้ำ กล่าวคือ มีจำนวนทำรับซื้อปลาจะมากในตำบลที่มีผู้จับปลาอาศัยอยู่มาก

ตารางที่ 4.13 จำนวนชาวประมงจำแนกตามแหล่งที่มารายตำบล

ตำบล	ช่วงแรก (ต.ค. 42 – พ.ค. 43)		ช่วงที่สอง (มิ.ย. 43 – ก.ย. 43)		ช่วงที่สาม ต.ค. 43 – มี.ค. 44)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
วังม่วง	24	13.3	26	14.2	21	12.7
มะนาวหวาน	22	12.2	14	7.7	35	21.1
แก่งผักกูด	49	27.1	64	35.0	38	22.9
มะกอกหวาน	14	7.7	13	7.1	16	9.6
ท่าหลวง	26	14.4	23	12.6	24	14.5
หนองบัว	16	8.8	13	7.1	15	9.0
โคกสลุง	30	16.6	30	16.4	17	10.2
รวม	181	100.0	183	100.0	166	100.0

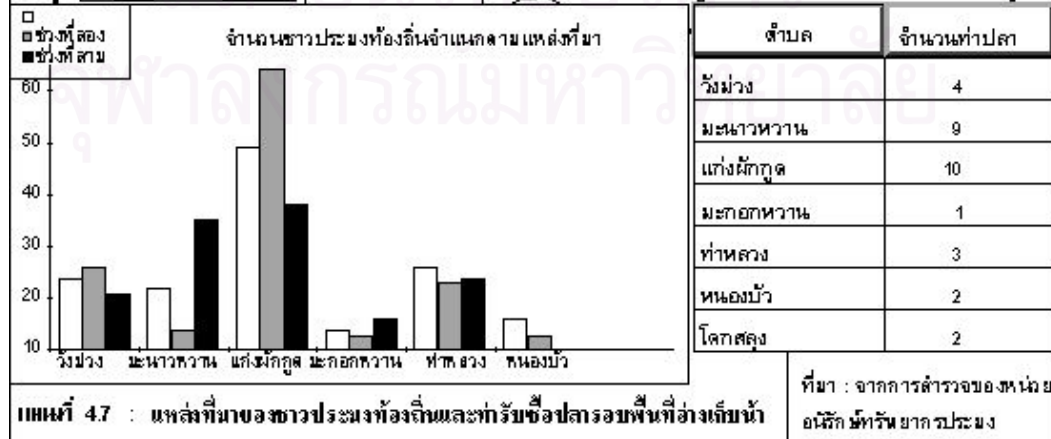
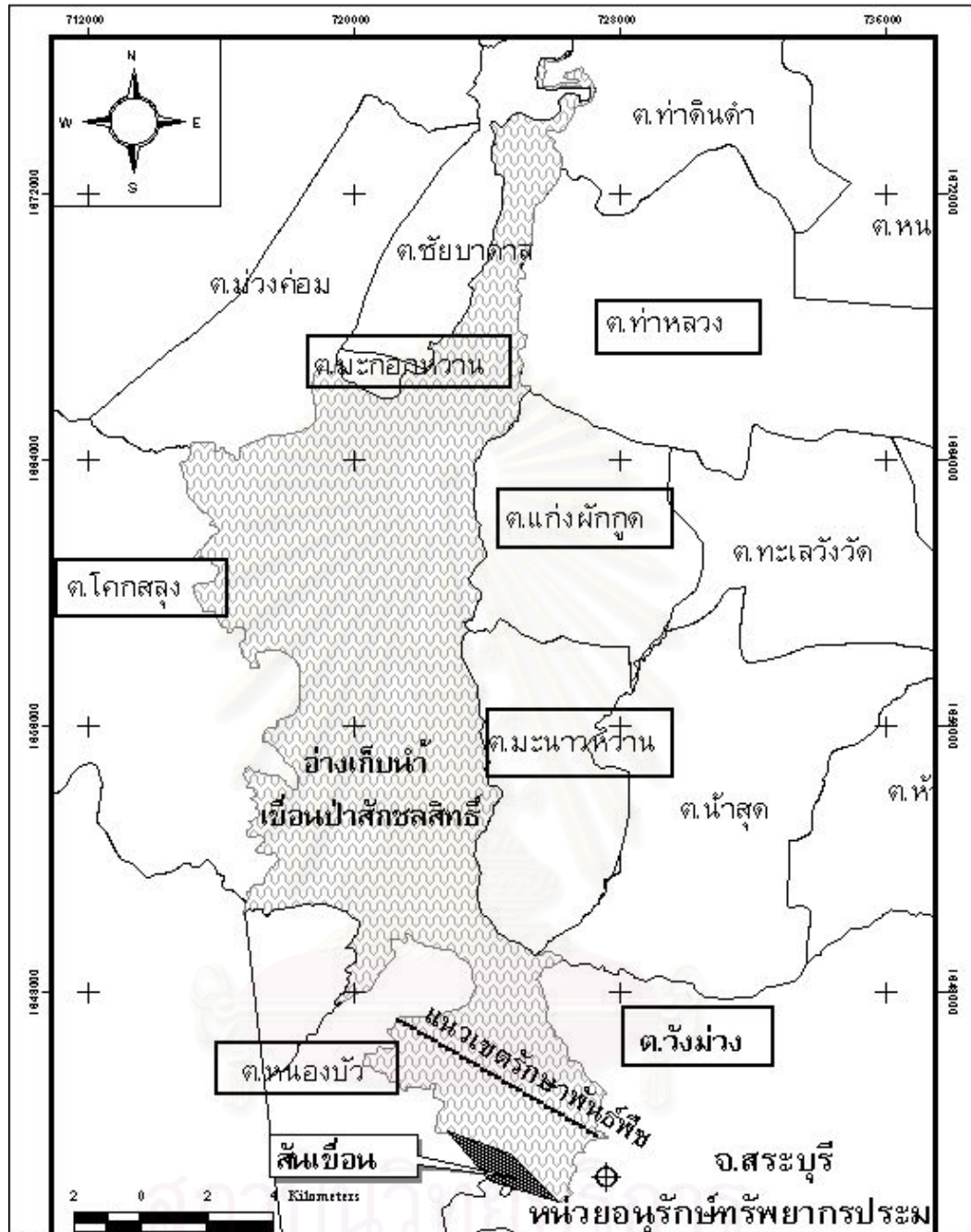
ที่มา : จากรายงานการสำรวจสภาวะการทำประมงในเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์หน่วยอนุรักษ์ทรัพยากรประมงน้ำจืดเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์, 2542 - 2544

(5) ปริมาณสัตว์น้ำที่จับมาใช้ประโยชน์

ปริมาณสัตว์น้ำที่จับมาใช้ประโยชน์จากอ่างเก็บน้ำเขื่อนป่าสักฯ นั้น จากตารางที่ ก.6 พบว่า ปลาที่จับได้ส่วนใหญ่ เป็นปลาขนาดเล็ก ได้แก่ ปลาสวาย ปลาสร้อยขาว มีรองลงมาเป็นปลากาดำ และ ปลากระมัง ส่วนปลาขนาดใหญ่ ได้แก่ ปลาช่อน ปลานู สำหรับราคาจำหน่ายต่อกิโลกรัมนั้น ขึ้นอยู่กับขนาดและชนิดของสัตว์น้ำ ซึ่งจะมีราคาจำหน่ายตั้งแต่ 5 บาทต่อกิโลกรัม จนถึง 300 บาทต่อกิโลกรัม โดยปลาขนาดเล็ก จะมีราคาไม่สูงมากนัก เช่น ปลาสร้อยขาว ราคา 4-5 บาทต่อกก. ปลากาดำ ราคา 10-15 บาทต่อกก. เป็นต้น ส่วนปลาขนาดใหญ่จะมีราคาสูงกว่า โดยเฉพาะปลาที่นิยมรับประทาน เช่น ปลาช่อน ราคา 80-90 บาทต่อกก. ปลานู ราคา 130-150 บาทต่อกก. สำหรับสัตว์น้ำอื่น เช่น กุ้งก้ามกราม จะมีราคาขายที่สูงมากกว่าปลา เพราะหาได้ยากและมีปริมาณการจับได้น้อยกว่า โดยจำหน่ายราคา 250-300 บาทต่อกก.

(6) การใช้ประโยชน์ด้านการประมงของคนท้องถิ่นในพื้นที่ศึกษา

จากการสรุปสภาวะการจับปลาในอ่างเก็บน้ำในข้างต้น จะเห็นได้ว่า อ่างเก็บน้ำที่เกิดขึ้นนั้นกลายเป็นแหล่งประมงน้ำจืดที่ยังประโยชน์ให้ประชาชนในพื้นที่ศึกษาเป็นอย่างมาก เนื่องจาก พื้นที่ศึกษาเป็นแหล่งที่มาอันสำคัญของชาวท้องถิ่นทั้งหมดที่จับปลาในอ่างเก็บน้ำ คือมีปริมาณร้อยละ 53.6 ของชาวท้องถิ่นที่จับปลาทั้งหมด (ช่วงที่สาม ต.ค. 43 – มี.ค. 44) โดยมาจาก ต.แก่งผักกูด มากที่สุด รองลงมา คือ ต.มะนาวหวาน และมะกอกหวาน และ

แผนที่ 4.7 : แหล่งที่มาของชาวประมงท้องถิ่นและท่ารับซื้อปลาอบแห้งที่อ่างเก็บน้ำ

นอกจากนั้นยังเป็นแหล่งตั้งถิ่นฐานชั่วคราวแหล่งใหญ่ของประชาชนต่างถิ่นซึ่งอพยพเข้ามาจับปลา โดยเฉพาะใน ต.มะนาวหวาน และ ต.แก่งผักกูด อีกด้วย

นอกจากนั้นพื้นที่ศึกษายังประกอบไปด้วยแหล่งกระจายและรับซื้อปลาจำนวนมากด้วย กล่าวคือ คิดเป็น ร้อยละ 69.0 ของท่ารับซื้อปลาที่มีทั้งหมดรอบอ่างเก็บน้ำ

ตารางที่ 4.14 จำนวนชาวประมง แหล่งที่มา และจำนวนท่ารับซื้อปลาในพื้นที่ศึกษา

ตำบล	จำนวนชาวประมง*	แหล่งที่มา	จำนวนท่ารับซื้อปลา*
มะนาวหวาน	35	บ้านมะนาวหวาน	9
แก่งผักกูด	38	บ้านท่ากรวด บ้านน้ำทวด บ้านเป็กีร์ บ้านแก่งผักกูด และบ้านป่าไผ่	10
มะกอกหวาน	16	บ้านมะกอกหวาน	1

หมายเหตุ : * เป็นจำนวนชาวประมง และ จำนวนท่ารับซื้อปลาใน ช่วงที่สามคือ ต.ค. 43 – มี.ค. 44

ที่มา : จากตารางที่ ก.4 และ ก.5

4.11.3 ด้านการท่องเที่ยว

ด้วยสภาพพื้นที่อ่างเก็บน้ำอันกว้างใหญ่นับแสนไร่ยาวไปตามลำน้ำ ทำให้อ่างเก็บน้ำเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์กลายเป็นทะเลสาบน้ำจืดขนาดใหญ่ ที่เหมาะสมจะส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง

(1) ตำแหน่งที่ตั้งและการเดินทางเข้าถึง

โครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสักฯ มีสันเขื่อนตั้งอยู่ที่ ต.หนองบัว อ.พัฒนานิคม จ.ลพบุรี ลักษณะเป็นเขื่อนดิน พื้นที่อ่างเก็บน้ำเหนือเขื่อนเป็นบริเวณประมาณ 105,300 ไร่ ส่งผลให้พื้นที่ในบริเวณโดยรอบโครงการกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวอันสวยงามที่อยู่ไม่ไกลจากเมืองหลวง และพื้นที่โดยรอบอ่างเก็บน้ำนั้นก็ยังมีแนวถนนเรียบอ่างเก็บน้ำที่สามารถขับรถชมทัศนียภาพของอ่างเก็บน้ำได้ด้วย การคมนาคมเข้าถึงสามารถไปได้ 4 เส้นทาง (คณะอนุกรรมการประชาสัมพันธ์และทำความเข้าใจกับมวลชน, 2542) ดังนี้

เส้นทางที่ 1 ใช้เส้นทางถนนมิตรภาพ เมื่อเดินทางถึง อ.มวกเหล็ก เลี้ยวเข้าทางหลวงหมายเลข 2224 เดินทางประมาณ 3 กม. แล้วใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 2089 (มวกเหล็ก-วังม่วง) จะผ่านอุโมงค์ต้นไม้ ฟาร์มม้า ทุ่งหญ้า ทุ่งทานตะวัน และภูเขาน้อยใหญ่ สองข้างทางสวยงามไปด้วยทิวทัศน์ที่แปลกตา เมื่อถึง อ.วังม่วง เดินทางอีกเล็กน้อยก็จะถึง “เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์” ระยะทางจาก อ.มวกเหล็กถึงเขื่อนประมาณ 37 กม.

เส้นทางที่ 2 ใช้เส้นทางถนนมิตรภาพ เมื่อเดินทางถึง อ.แก่งคอย ให้เลี้ยวเข้าทางหลวงหมายเลข 3224 (แก่งคอย-แสลงพัน) ผ่านทุ่งกว้าง ช่างเขา ทางสายนี้จะไปติดกับเส้นทางที่ 1 (มวกเหล็ก-วังม่วง) ที่ ต.แสลงพัน ระยะทางจาก อ.แก่งคอยถึงเขื่อนประมาณ 51 กม.

เส้นทางที่ 3 ใช้เส้นทางสระบุรี-เพชรบูรณ์ เมื่อเดินทางถึง จ.ลพบุรี ให้เลี้ยวเข้าเส้นทาง อ.พัฒนานิคม แล้วตรงมาเรื่อยๆ โดยระยะทางจากทางแยกถึงเขื่อนประมาณ 18 กม.

เส้นทางที่ 4 เดินทางโดยรถไฟ มีขบวนรถไฟออกจากสถานีกรุงเทพฯ สระบุรี และชุมทางแก่งคอยทุกวัน โดยลงรถที่สถานีแก่งเสือเต้น แล้วนั่งรถรับจ้างต่อไปอีกไม่ไกลก็จะถึง “เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์” แล้ว แต่ในปัจจุบันได้มีการเปิดให้บริการรถไฟขบวนกรุงเทพฯ-เขื่อนป่าสักด้วย ในเฉพาะวันเสาร์และอาทิตย์

(2) สภาพการท่องเที่ยวในเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์

จากการศึกษาสำรวจพื้นที่ พบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย ในแบบไปเช้า - เย็น กลับ และต้องมีพาหนะในการเดินทางเข้าถึงเองจะสะดวกกว่า เพราะรถโดยสารที่ผ่านมีน้อยและไม่สะดวก ซึ่งโดยส่วนมากที่ไปนั้นจะเป็นการเดินทางทางรถยนต์มากที่สุด โดยนักท่องเที่ยวจะใช้เวลาที่ท่องเที่ยวในบริเวณพื้นที่ตั้งโครงการประมาณ 1-2 ชั่วโมง สำหรับฤดูกาลท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้ตลอดปี แต่ส่วนใหญ่ประมาณปลายปี ในช่วงเดือนพฤศจิกายน ธันวาคม ซึ่งเป็นฤดูหนาวที่หนาวเย็น จะมีผู้เดินทางมาเป็นจำนวนมาก เพราะเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกันได้

กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นนั้น จากการสำรวจพื้นที่พบว่าเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวแบบนบกลงในบริเวณสวนสาธารณะในตัวเขื่อน จุดชมวิว และบริเวณชายหาดริมอ่างเก็บน้ำ เช่น การนั่งเล่นพักผ่อน การปิกนิก การชมทิวทัศน์ริมชายหาด ซึ่งมีบรรยากาศเหมือนชายทะเลมีคลื่นกระทบฝั่งเล็กน้อย การปล่อยสัตว์น้ำ การถ่ายรูปเป็นที่ระลึก การรับประทานอาหาร และการจับจ่ายซื้อของ ส่วนกิจกรรมทางน้ำ เช่น การล่องเรือ ล่องแพชมทิวทัศน์ การตกปลา หรือ เล่น กีฬาทางน้ำ ใน ปัจจุบัน ยังไม่เกิดขึ้น สิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่มีให้บริการอย่างพร้อมเพียง อาทิ ศาลา ชุมนพักผ่อน ลานชมทิวทัศน์ริมน้ำ สวนสาธารณะทางเดินเท้า ศูนย์อาหาร-เครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึกต่างๆ ที่จอดรถ ห้องน้ำสาธารณะ อาคารประชาสัมพันธ์ และมีบริการรถไฟเล็กขบวนพาชมทิวทัศน์บนแนวสันเขื่อนด้วย และในส่วนข้างนอกบริเวณ ตัวเขื่อน คือ ริมเส้นทางก่อนเข้าเขื่อน ประกอบไปด้วยร้านค้า แผงลอย ขายอาหารและของที่ระลึก และมีร้านอาหารเกิดขึ้นเรียงรายตามเส้นทางเข้าเขื่อน ซึ่งจะเน้นอาหารจากปลาเพราะอาหารนิยมคู่กับการท่องเที่ยวเขื่อน

นอกจากนี้ ในบริเวณตัวเขื่อน ยังมีอาคารพิพิธภัณฑ์ลุ่มน้ำป่าสัก โดยกรมศิลปากรได้จัดเป็นสถานที่จัดแสดงสภาพชีวิตผู้คนในอดีต เรื่องราวของชาว “ไทยเบ็ง” ที่เคยใช้ชีวิตร่วมกันอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำป่าสักแห่งนี้ ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรื่องราวอารยธรรม และเตือนใจคนในรุ่นปัจจุบัน และในอนาคตมิให้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกต่อไป ซึ่งการจัดแสดงนั้นครอบคลุมเนื้อหาดังนี้คือ ความเป็นมาของการชลประทานในประเทศ ภูมิศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ โบราณคดีและประวัติศาสตร์ มรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น และเขื่อนป่าสักในวันนี้

โดยสรุปแล้ว การท่องเที่ยวจะเกิดขึ้นเพียงในบริเวณและพื้นที่ริมอ่างเก็บน้ำของบริเวณตัวเขื่อนเท่านั้น แต่ยังไม่กระจายไปยังบริเวณรอบๆ อ่างเก็บน้ำทั้งหมด เนื่องจากเป็นโครงการที่เปิดทำการได้ไม่นานประกอบกับ บริเวณพื้นที่ยังคงขาดความร่มรื่น กิจกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจึงไม่หลากหลายที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากเท่าที่ควร

(4) แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง

แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงที่สามารถจะเดินทางไปท่องเที่ยวติดต่อกันได้นั้นมีดังนี้

- **สวนรุกขชาติน้ำตกวังก้านเหลือง** ตั้งอยู่ที่ ต.ท่าดินดำ อ.ชัยบาดาล น้ำตกวังก้านเหลืองเกิดจากน้ำที่ผุดขึ้นมาจากลำห้วยเล็ก ไหลลดเคี้ยวมารวมตัวกันที่อ่างน้ำซึ่งเป็นวังกว้าง มีสันหินปูนขวางกันอยู่ น้ำที่ไหลเอ่อมาจากต้นน้ำก็จะทิ้งตัวลงไปปะทะกับหินปูนทำให้เกิดเป็นน้ำตกกว้างกว่า 20 เมตร ลดหลั่นกันไปหลายชั้นดูสวยงามมาก

- **เมืองเก่าชัยจำปา** ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 บ้านชัยจำปา ต.ชัยจำปา อ.ท่าหลวง หลักฐานทางโบราณคดีที่พบ สามารถกำหนดได้ว่าเป็นของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ยุคที่ 1 ซึ่งมีอายุประมาณ 2,500 – 3,000 ปี และได้จัดสร้างพิพิธภัณฑสถานชัยจำปาให้เป็นสถานที่เก็บสะสมโบราณวัตถุและหลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณคดีไว้ให้เข้าชมและศึกษาอีกด้วย

- **เขาสมโภชน์** อยู่ห่างจากที่ว่าการ อ.ชัยบาดาลไปตามเส้นทางสายบัวชุมประมาณ 30 กม. และมีทางแยกเข้าไปประมาณ 8 กม. จากถนนใหญ่ เขาสมโภชน์เป็นเทือกเขาขนาดใหญ่ รอบ ๆ บริเวณมีพันธุ์ไม้นานาชนิด บริเวณเชิงเขาเป็นที่ตั้งของวัดปฏิบัติธรรม ภูเขาแห่งนี้เต็มไปด้วยถ้ำต่างๆ ที่มีความสวยงามตามธรรมชาติอยู่จำนวนกว่า 19 ถ้ำ

- **ทุ่งทานตะวัน** ทานตะวันเป็นพืชไร่ที่ได้รับการส่งเสริมให้ปลูกเป็นวัตถุดิบด้านอุตสาหกรรม สามารถสร้างรายได้เป็นอย่างดีแก่เกษตรกรในจังหวัด และยังดึงดูดให้เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย โดยนิยมปลูกกันมาในแถบพื้นที่อำเภอพัฒนานิคม ซึ่งในช่วงเดือนตุลาคม – มกราคม จะมีไร่ดอกทานตะวันบานสะพรั่ง เป็นสีเหลืองทองกระจายทั่วไปริมเส้นทางพุด – หล่มสัก และแม้จะเป็นช่วงระยะเวลาไม่กี่เดือนของฤดูทานตะวันบานนี้ แต่ก็ เป็นช่วงที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาจำนวนมาก เนื่องจากอยู่ใกล้กรุงเทพฯ สามารถไปเช้า-เย็นกลับได้ ดังนั้นเมื่อมีเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์เกิดขึ้น จึงเป็นเส้นทางและแหล่งท่องเที่ยวที่เสริมกันอย่างมาก เพราะนักท่องเที่ยวจะนิยมขับรถชมวิทัศน์นี่ยภาพ และ แวะถ่ายรูปเป็นที่ระลึกในทุ่งทานตะวันซึ่งมีกระจายอยู่ 2 สองข้างทาง ในเขตอำเภอพัฒนานิคม ที่มุ่งสู่ตัวเขื่อน โดยมีจุดหมายปลายทางมาหยุดพักผ่อนทานอาหารที่ตัวเขื่อนด้วย นอกจากนั้นในปัจจุบันการปลูกทานตะวันได้แพร่หลายไปไม่เฉพาะในอำเภอพัฒนานิคมเท่านั้น แต่ในอำเภอใกล้เคียง เช่นเส้นทางที่จะมายังเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ด้วยเส้นทาง อ.แก่งคอย อ.วังม่วงของจังหวัดสระบุรีนั้น ก็ จะพบเส้นทางสองข้างทางเต็มไปด้วยทุ่งทานตะวันบานในเขต อ.วังม่วงเช่นกัน

นอกจากนี้ ในตัวเมือง จ.ลพบุรียังมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและมีชื่อเสียงอีกหลายแห่งโดยถ้าวัดถึง จ.ลพบุรีแล้ว นักท่องเที่ยวก็จะนึกถึงแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และโบราณสถานเป็นส่วนใหญ่ และเป็นแหล่งที่ได้รับความนิยมทั้งจากนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศเป็นอย่างมาก โดยจากตัวเขื่อนป่าสักฯ ไปยังตัว อ.เมืองนั้นก็ไม่ได้ไกลมากนัก ประมาณ 40 กม. ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงที่สามารถเดินทางต่อไปท่องเที่ยวได้ภายในวันเดียวกันได้ นั่นคือ **กลุ่มแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และโบราณสถานที่มีชื่อเสียงในตัวเมือง** เช่น พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระนารายณ์ราชนิเวศน์ บ้านหลวงรับราชทูต หรือบ้านวิชาเยนทร์ พระที่นั่งไกรสรสีหราช หรือพระที่นั่งเย็น พระปรางค์สามยอด และ ศาลพระกาฬ เป็นต้น (ข้อมูลการตลาด ปี 2542 , สำนักงานพาณิชย์จังหวัดลพบุรี)

4.12 สรุปสภาพโดยรวมและบทบาทความสำคัญของพื้นที่ศึกษา

4.12.1 ระดับการพัฒนา

ระดับการพัฒนาในระดับหมู่บ้านของแต่ละตำบลนั้น ตามผลการศึกษาและสรุปการจัดระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน ในข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. 2ค) ซึ่งมีการจัดระดับการพัฒนาด้วยการให้คะแนนผ่านดัชนีชี้วัด 6 กลุ่ม มีตัวชี้วัดด้านต่างๆในแต่ละกลุ่มรวม 31 ตัวชี้วัด ดังนี้

1. กลุ่มสภาพพื้นฐาน ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด
2. กลุ่มผลผลิต รายได้ และการมีงานทำ ประกอบด้วย 9 ตัวชี้วัด
3. กลุ่มสาธารณสุข และการอนามัย ประกอบด้วย 6 ตัวชี้วัด
4. กลุ่มแหล่งน้ำ ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด
5. กลุ่มความรู้ การศึกษา และวัฒนธรรม ประกอบด้วย 6 ตัวชี้วัด
6. กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด

สำหรับการแบ่งเกณฑ์การชี้วัดออกเป็น 3 ระดับ คือ

ถ้าได้ 1 คะแนน หมายถึง ตัวชี้วัดนั้นมีปัญหามาก (ต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย)

ถ้าได้ 2 คะแนน หมายถึง ตัวชี้วัดนั้นมีปัญหาปานกลาง (อยู่ในเกณฑ์เฉลี่ย)

ถ้าได้ 3 คะแนน หมายถึง ตัวชี้วัดนั้นมีปัญหาน้อย หรือไม่มีปัญหา (สูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ย)

และระดับคะแนนที่ได้ในแต่ละตัวชี้วัด แยกรายหมู่บ้านในแต่ละตำบลสรุปไว้ดังตารางที่ ก.7 ซึ่งจากคะแนนที่ได้จะนำไปสู่การจัดระดับการพัฒนาของหมู่บ้านว่าเป็นหมู่บ้านระดับใดทั้งนี้โดยใช้ตัวชี้วัดที่ได้คะแนน 1 คะแนน เป็นหลักในการพิจารณาดังนี้

ถ้าได้ 1 คะแนน 11 – 31 ข้อ จัดเป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 (ล่าช้า)

ถ้าได้ 2 คะแนน 6 – 10 ข้อ จัดเป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 (ปานกลาง)

ถ้าได้ 3 คะแนน 0 – 5 ข้อ จัดเป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 (ก้าวหน้า)

โดยสรุปแล้ว ผลการจัดระดับการพัฒนาของแต่ละหมู่บ้านดังกล่าวนี้ สรุปได้ดังตารางที่ 4.15 และเมื่อนำผลการประเมินระดับการพัฒนาของหมู่บ้านในแต่ละตำบลมาเปรียบเทียบ พบว่า ต.มะนาวหวานมีหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้า มีมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 85.71 ของหมู่บ้านทั้งหมดในตำบล รองลงมาคือ ต.แก่งฝักกูด ชัยบาดาล และมะกอกหวาน โดยหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าคิดเป็นร้อยละ 66.67 ,37.50 และ 33.33 ตามลำดับ (ดังตารางที่ 4.16)

ตารางที่ 4.15 ระดับการพัฒนาของแต่ละหมู่บ้านในตำบล

ตำบล	หมู่บ้าน	ระดับการ เร่งรัดพัฒนา	ตำบล	หมู่บ้าน	ระดับการ เร่งรัดพัฒนา
มะนาวหวาน	ม.1 มะนาวหวาน	3	ชัยบาดาล	ม.1 ชัยบาดาลพัฒนา	2
	ม.2 มะนาวหวาน	3		ม.2 ชัยบาดาลยุคใหม่	3
	ม.3 มะนาวหวาน	3		ม.3 ชัยบาดาลยุคใหม่	2
	ม.4 บ้านแสนสุข	3		ม.4 ถนนโค้ง	3
	ม.5 แก่งน้ำเย็น	3		ม.5 ลำโกฏิทอง	2
	ม.6 ท่าตัดลาน	3		ม.6 ท่ามะกอกใน	3
	ม.7 น้ำซับเหนือ	2		ม.7 เขาตะกรุดจริง	2
แก่งฝักกูด	ม.1 ท่ากรวด	3		ม.8 ท่ามะกอกนอก	2
	ม.2 แก่งหิน	2	มะกอกหวาน	ม.1 บ้านท่าเสา	2
	ม.3 ป่าไผ่	2		ม.2 บ้านมะกอกหวาน	2
	ม.4 ปีกี่	3		ม.3 บ้านโคกล้อ	3
	ม.5 แก่งฝักกูด	3			
	ม.6 เนินทอง	3			
	ม.7 น้ำทาด	ไม่ระบุ			

ที่มา : ข้อมูลกชช.2ค., ปี 2542

ตารางที่ 4.16 การเปรียบเทียบระดับการพัฒนา ของหมู่บ้านทั้ง 4 ตำบล

ตำบล	ระดับการพัฒนา			รวมจำนวนหมู่บ้านในตำบล
	เร่ร่อนพัฒนาอันดับ 1 (ล่าหลัง) (จำนวนหมู่บ้าน)	เร่ร่อนพัฒนาอันดับ 2 (ปานกลาง) (จำนวนหมู่บ้าน)	เร่ร่อนพัฒนาอันดับ 3 (ก้าวหน้า) (จำนวนหมู่บ้าน)	
มะนาวหวาน	0	1 (14.29)	6 (85.71)	7
แก่งผักกูด	0	2 (33.33)	4 (66.67)	6*
ชัยบาดาล	0	5 (62.50)	3 (37.50)	8
มะกอกหวาน	0	2 (66.67)	1 (33.33)	3

หมายเหตุ : * จำนวนหมู่บ้านใน ต.แก่งผักกูดยังเป็นการแบ่งเขตการปกครองเดิม คือ 7 หมู่บ้าน

และมี 1 หมู่บ้านคือ บ้านน้ำตดหมู 7 ไม่มีการประเมินไว้

ที่มา : จากการคำนวณจากตารางที่ 4.15

4.12.2 บทบาทความสำคัญของพื้นที่

การศึกษาสภาพทั่วไปของพื้นที่ ประโยชน์และการพัฒนาของโครงการฯ และแผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา ดังรายละเอียดข้างต้นนั้น สามารถนำมาสรุปภาพรวมของพื้นที่ศึกษาได้ และแบ่งการพิจารณาบทบาทความสำคัญของพื้นที่ศึกษาได้จาก 2 ปัจจัยใหญ่ ดังนี้คือ

(1) ปัจจัยภายใน

สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษาทั้งในด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม คือ สภาพความเป็นไปของพื้นที่ที่เป็นปัจจัยภายในอันจะกำหนดบทบาทและความสำคัญของพื้นที่ได้ โดยที่ตั้งของพื้นที่ศึกษามีลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา เนื่องจากอยู่ในเขตภาคกลาง และมีระยะทางห่างจากกรุงเทพฯ ไม่มากนัก ประกอบกับตั้งอยู่ในพื้นที่ของ จ.ลพบุรี ในบริเวณที่เป็นเขตติดต่อกับ จ.สระบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ถูกกำหนดให้เป็นศูนย์กลางความเจริญและเป็นฐานการผลิตอุตสาหกรรมของภาคกลางตอนบนที่สำคัญ ดังนั้นผลจากการเจริญเติบโตของ จ.สระบุรี จะสามารถเชื่อมโยงและกระจายมาสู่พื้นที่ จ.ลพบุรีและพื้นที่ศึกษาได้ เพราะมีเส้นทางคมนาคมติดต่อกันอย่างสะดวกและยังสามารถเชื่อมต่อไปยังจังหวัดในบริเวณด้านตะวันออกของภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้โดยทั้งทางถนนและเส้นทางรถไฟ และมีสภาพทางกายภาพของพื้นที่ทั้งลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะดิน และลักษณะภูมิอากาศ ที่เอื้ออำนวยและเหมาะสมต่อการเพาะปลูกโดยเฉพาะการปลูกพืชไร่ที่ไม่ต้องการน้ำฝนมากหลายชนิด เช่น ข้าวโพด ข้าวฟ่าง อ้อย และถั่วต่างๆ เป็นต้น จึงทำให้พื้นที่ศึกษาเป็นแหล่งผลิตวัตถุดิบทางการเกษตรที่สำคัญ ที่ป้อนเข้าสู่อุตสาหกรรมแปรรูปวัตถุดิบทางการเกษตรที่มีอยู่หลายแห่งในพื้นที่ จ.ลพบุรี และในพื้นที่ศึกษาก็มีเช่นกัน อาทิ โรงงานผลิตน้ำตาลทราย ใน ต.แก่งผักกูด อุตสาหกรรมผลิตอาหารสัตว์ใน ต.มะนาวหวาน และโรงงานแปรรูปไก่และสัตว์ปีก ในเขต ต.ชัยบาดาล และยังมีโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ข้างเคียง คือ เขต อ.วังม่วง จ.สระบุรี ซึ่งอุตสาหกรรมเหล่านี้ถือเป็นแหล่ง

รับซื้อผลผลิตพืชไร่ที่สำคัญของเกษตรกรในพื้นที่ศึกษา และยังเป็นแหล่งจ้างงานที่สำคัญของคนในพื้นที่ด้วย ประกอบกับสภาพภูมิอากาศของพื้นที่ที่ค่อนข้างร้อน และความชื้นสัมพัทธ์ต่ำนี้ ยังเป็นปัจจัยดึงดูดที่เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมประเภทที่ต้องการความแห้งและความชื้นสัมพัทธ์ต่ำ

(2) ปัจจัยภายนอก

ปัจจัยภายนอกที่สามารถกำหนดบทบาทความสำคัญของพื้นที่ในการศึกษาคั้งนี้คือ

- แผนพัฒนาพื้นที่ในระดับต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา ซึ่งเป็นกรอบสำคัญที่ก่อให้เกิดการวางแนวทางการพัฒนาพื้นที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ตามความเป็นไปได้และความเหมาะสมของพื้นที่ แบ่งเป็น การพัฒนาเศรษฐกิจตามสาขาการผลิตหลักในพื้นที่อันได้แก่ การพัฒนาในด้านการเกษตร การอุตสาหกรรม และการท่องเที่ยว และการพัฒนาในด้านโครงสร้างพื้นฐาน บริการสังคม และการพัฒนาในด้านสังคมของชุมชน

- ประโยชน์และการพัฒนาจากโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก เนื่องจาก การดำเนินโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ก่อเกิดประโยชน์ในหลายด้าน ทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่พื้นที่ศึกษาและ จ.ลพบุรี เนื่องจากการสร้างเขื่อนและพื้นที่อ่างเก็บน้ำนั้นสามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคและป้องกันการเกิดอุทกภัยได้ อีกทั้งยังกลายเป็นแหล่งประมงน้ำจืดขนาดใหญ่ที่ทำให้เกิดอาชีพใหม่ทางการประมงแก่คนในพื้นที่ศึกษาทั้ง 4 ตำบลซึ่งตั้งอยู่โดยรอบบริเวณอ่างเก็บน้ำ โดยจะเห็นได้จากแหล่งที่มาของชาวประมงส่วนใหญ่นั้นมาจากพื้นที่ศึกษา ในเขต ต.แก่งฝักกูด มะนาวหวาน และมะกอกหวาน อีกทั้งพื้นที่ศึกษายังมีทำขึ้นปลาที่สำคัญกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ศึกษาหลายแห่งด้วยกัน เหล่านี้ทำให้ประชาชนในพื้นที่ศึกษามีทางเลือกในการประกอบอาชีพเพิ่มขึ้นและสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัวอีกด้วย และการเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่ถือเป็นปัจจัยดึงดูดที่สำคัญที่สามารถสร้างรายได้ให้เกิดแก่ท้องถิ่นได้ แต่เมื่อมีการสร้างเขื่อนและอ่างเก็บน้ำเกิดขึ้นนั้น พื้นที่ศึกษาก็เป็นพื้นที่หนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ เนื่องจากมีพื้นที่บางส่วนของตำบลต้องถูกน้ำท่วมไป ทางโครงการฯ ก็สร้างประโยชน์ทดแทนให้แก่ผู้ที่ต้องอพยพโยกย้ายไปตั้งชุมชนใหม่ซึ่งเป็นกลุ่มที่เลือกศึกษาในครั้งนี้ ด้วยกำหนดค่าทดแทนที่ดินและทรัพย์สินที่ต้องสูญเสียให้อัตราที่เป็นธรรม ประกอบกับให้ค่าชดเชยพิเศษแทนแปลงอพยพแก่กลุ่มคนเหล่านี้ซึ่งถือเป็นผู้เสียสละพื้นที่ให้โครงการสามารถดำเนินการได้ นอกจากนี้ยังได้ช่วยเหลือในการตั้งถิ่นฐานเริ่มแรกแก่ชุมชนต่างๆ ด้วย ทั้งในด้านการจัดสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น และการพัฒนาอาชีพโดยมีการกำหนดแผนงานและโครงการในการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้อพยพ (พ.ศ. 2541 – 2544) เหล่านี้หลายด้าน ทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม อาทิ การส่งเสริมเศรษฐกิจและการแปรรูปผลผลิต ส่งเสริมการเลี้ยงปลา และสัตว์ปีก ฝึกฝนอบรมอาชีพด้านอุตสาหกรรมในครัวเรือน ฝึกอบรมอาชีพด้านอุตสาหกรรมในครัวเรือน และการฝึกฝีมือแรงงาน

บทที่ 5

การตั้งถิ่นฐาน และสภาพเศรษฐกิจสังคมในชุมชนใหม่

ในบทนี้เป็นการศึกษาสภาพการตั้งถิ่นฐานใหม่ของชุมชนใหม่ในเขตพื้นที่ตำบลโดยรอบบริเวณอ่างเก็บน้ำ ที่เลือกเป็นตัวแทนในการศึกษาชุมชนใหม่ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการฯ ต้องอพยพโยกย้ายจากโครงการฯ

ตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้เป็นครัวเรือนชุมชนใหม่ในพื้นที่ศึกษาทั้ง 4 ตำบล คือ ต.มะนาวหวาน ต.แก่งผักกูด ต.ชัยบาดาล และ ต.มะกอกหวาน ด้วยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2535)

$$n = \frac{N}{1+Ne^2}$$

โดย n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

e = สัดส่วนของความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ กำหนดให้มีค่า 10 % (0.10)

N = ขนาดของประชากรทั้งหมดในพื้นที่ศึกษา ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ คือ จำนวนประชากรในพื้นที่ชุมชนใหม่ทั้ง 4 ตำบล = 2247 คน

นำค่าเหล่านี้ไปแทนในสูตร เพื่อคำนวณหาขนาดตัวอย่างในการศึกษา ซึ่งก็จะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาและปัดเพิ่มเป็น 116 ครัวเรือนตัวอย่าง

จากนั้นใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิอย่างมีสัดส่วน (Proportional stratified random sampling) เพื่อกำหนดจำนวนครัวเรือนที่จะทำการศึกษาในแต่ละหมู่บ้านโดยทำการหาสัดส่วนจำนวนครัวเรือนของแต่ละหมู่บ้านต่อจำนวนครัวเรือนทั้งหมดใน 4 ตำบลที่เลือกศึกษา และสุ่มขนาดตัวอย่างตามสัดส่วนของแต่ละหมู่บ้านโดยนำสัดส่วนที่ได้คูณกับขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากสูตรที่กล่าวมาแล้วข้างต้น คือ 116 ครัวเรือน (ดังตารางที่ ก.8) และใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการศึกษาสัมภาษณ์ครัวเรือนตามจำนวนที่ได้กำหนดไว้ในแต่ละหมู่บ้าน

5.1 พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบและการรวมกลุ่มในการตั้งชุมชนใหม่

จากการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ ประกอบกับการสัมภาษณ์ และสำรวจภาคสนามในแต่ละตำบลที่ศึกษา สามารถสรุปพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการฯ ในแต่ละตำบลได้ดังตารางที่ 5.1 ดังนี้

ตารางที่ 5.1 พื้นที่ในแต่ละตำบลที่ได้รับผลกระทบจากโครงการฯ

ตำบล	พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการฯ	
	ได้รับผลกระทบต้องอพยพทั้งหมดบ้าน	ได้รับผลกระทบบางส่วน
มะนาวหวาน	หมู่ที่ 1,2,3	หมู่ที่ 4,5,6,7
แก่งผักกูด	หมู่ที่ 1,4,5	หมู่ที่ 3,7
ชัยบาดาล	หมู่ที่ 2,3	หมู่ที่ 1,4,5,6,7
มะกอกหวาน	ได้รับผลกระทบต้องอพยพทั้งตำบล (หมู่ที่ 1,2,3,4)	

ที่มา : ภูธร ภูมะธน, 2542 และจากการสัมภาษณ์

จำนวนชุมชนใหม่ที่เกิดขึ้นในแต่ละตำบล สรุปได้ดังตารางที่ 5.2 โดยมีลักษณะของการรวมกลุ่มในการตั้งชุมชนใหม่แบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะของการจัดสรรที่ดิน และลักษณะอื่นๆ ที่ไม่ได้เป็นการจัดสรรที่ดิน อาทิ การหาซื้อที่ดินเอง หรือ ตั้งถิ่นฐานในที่ดินเดิมที่ไม่ได้รับผลกระทบ โดยในแต่ละตำบลสรุปได้ดังนี้ (ดังตารางที่ 5.3)

(1) ตำบลมะนาวหวาน

- **ลักษณะการการจัดสรรที่ดิน** พบในชุมชนใหม่ บ้านน้ำพระทัย บ้านเฉลิมพระเกียรติ และ บ้านชุมชนใหม่ในหมู่ 2 ปัจจุบัน โดยเป็นการจัดสรร โดยผู้นำชุมชน เช่น กำนัน หรือ ผู้ใหญ่บ้าน ทำการหาซื้อที่ดิน ซึ่งแปลงที่ดินเป็นของกำนัน และ/หรือรวบรวมซื้อแปลงอื่นๆบ้างให้เป็นแปลงใหญ่มาจัดแบ่งแปลงให้ลูกบ้านรวมตัวกันซื้อที่ดินปลูกบ้านรวมกลุ่มกันเหมือนเดิม (สัมภาษณ์ เหวียง คณาฤทธิ์, ประธานกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลมะนาวหวาน, 18 พฤษภาคม 2544.)

- **ลักษณะอื่นๆ** คือ การหาซื้อที่ดินเอง พบในชุมชนใหม่ใน หมู่ 1, 3, 4 และ 5 และ หมู่ 2 เป็นส่วนน้อย และในส่วนที่เป็นการตั้งบ้านเรือนในที่ดินเดิมที่เหลือนั้น พบเป็นส่วนน้อย ใน ชุมชนใหม่ ในเขตการปกครองในปัจจุบันของหมู่ 3 และ 2

(2) ตำบลแก่งผักกูด

- **ลักษณะการการจัดสรรที่ดิน** พบในชุมชนใหม่ บ้านกาญจนภิเษก บ้านใหม่ปึกี บ้านใหม่แก่งผักกูด โดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นแกนนำหาที่ดินแปลงใหญ่มาแปลงให้ลูกบ้านซื้ออยู่ใกล้กันอย่างเดิม ส่วนบ้านใหม่ชัยพัฒนา เป็นที่ดินของผู้ใหญ่แล้วจัดแบ่งแปลงให้ซื้อ

ตารางที่ 5.2 ชุมชนใหม่ในแต่ละตำบล

ตำบล	ชุมชนใหม่	แหล่งที่อยู่อาศัยเดิม ของครัวเรือนชุมชนใหม่	พื้นที่ตั้ง ชุมชนใหม่	เขตการปกครอง ในปัจจุบัน	จำนวนครัวเรือนเริ่มแรก ในการตั้งถิ่นฐาน*
ต. มะนาวหวาน (อ.พัฒนานิคม จ.ลพบุรี)	บ้านแสนสุข	หมู่ 3,4,5,6,7 ต.มะนาวหวาน	พื้นที่หมู่ 4 ที่เหลือ	หมู่ 4	74
	บ้านน้ำพระทัย	หมู่ 1-7 ต.มะนาวหวาน	พื้นที่หมู่ 6 เดิม	หมู่ 6	495
	บ้านเฉลิมพระเกียรติ	หมู่ 5,7 ต.มะนาวหวาน	พื้นที่หมู่ 6 เดิม	หมู่ 6	31
	บ้านชุมชนใหม่ (หมู่ 1)	หมู่ 1,2,3,5,6,7 ต.มะนาวหวาน	พื้นที่หมู่ 6 เดิม	หมู่ 1	40
	บ้านชุมชนใหม่ (หมู่ 2)	หมู่ 1,2,3,5,6,7 ต.มะนาวหวาน	พื้นที่หมู่ 6 เดิม	หมู่ 2	90
	บ้านชุมชนใหม่ (หมู่ 3)	หมู่ 1,2,3,5,6 ต.มะนาวหวาน	พื้นที่หมู่ 6 เดิม	หมู่ 3	67
	บ้านชุมชนใหม่ (หมู่ 5)	หมู่ 1,2,3,5,6,7 ต.มะนาวหวาน	พื้นที่หมู่ 6 เดิม	หมู่ 5	74
ต.แก่งผักกูด (อ.ท่าหลวง จ.ลพบุรี)	บ้านท่ากรวดพัฒนา	หมู่ 1,2 ต.แก่งผักกูด	พื้นที่หมู่ 1 ที่เหลือ	หมู่ 1	93
	บ้านใหม่ปึกรี	หมู่ 4 ต.แก่งผักกูด	พื้นที่หมู่ 4 เดิม	หมู่ 4	56
	บ้านไทยเจริญ	หมู่ 4 ต.แก่งผักกูด	พื้นที่หมู่ 3 เดิม	หมู่ 3	26
	บ้านใหม่แก่งผักกูด	หมู่ 5 ต.แก่งผักกูด	พื้นที่หมู่ 5 ที่เหลือ	หมู่ 5	28
	บ้านกาญจนาริเชก	หมู่ 1,3,4 ต.แก่งผักกูด	พื้นที่หมู่ 6 เดิม	หมู่ 8	87
	บ้านใหม่ชัยพัฒนา	หมู่ 4 ต.แก่งผักกูด			

หมายเหตุ : * หมายถึง จำนวนครัวเรือนเริ่มแรกในการตั้งถิ่นฐานในชุมชนใหม่แต่ละแห่งในปี 2541

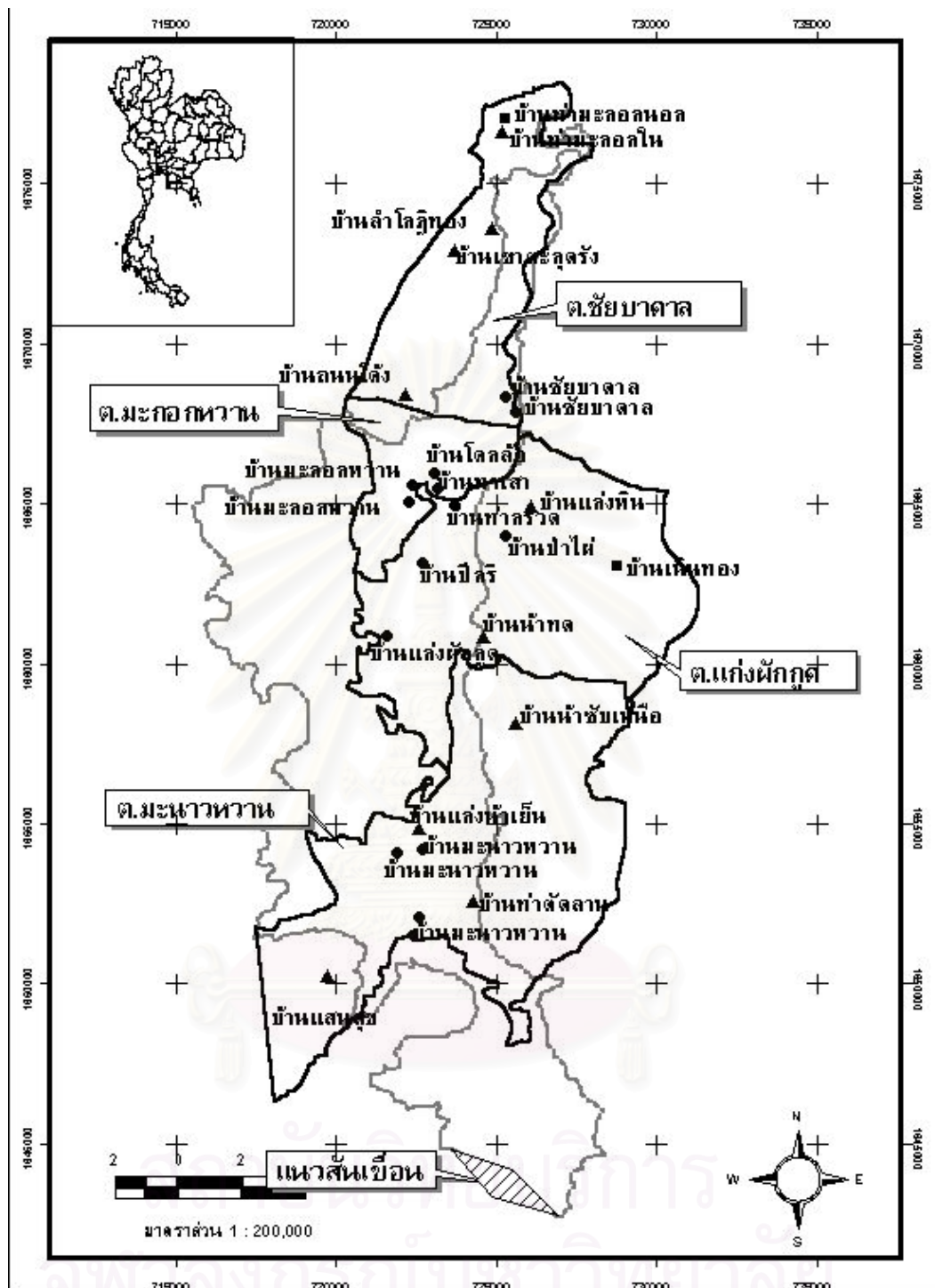
ที่มา : โครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก สำนักพัฒนาแหล่งน้ำ 3 กรมชลประทาน, 2542 และจากการสำรวจ

ตารางที่ 5.2 ชุมชนใหม่ในแต่ละตำบล (ต่อ)

ตำบล	ชุมชนใหม่	แหล่งที่อยู่อาศัยเดิม ของครัวเรือนชุมชนใหม่	พื้นที่ตั้งชุมชน ใหม่	เขตการปกครอง ในปัจจุบัน	จำนวนครัวเรือนเริ่มแรก ในการตั้งถิ่นฐาน*
ต.ชัยบาดาล (อ.ชัยบาดาล จ.ลพบุรี)	บ้านชัยบาดาลพัฒนา	หมู่ 1,2,2 ต.ชัยบาดาล	พื้นที่หมู่ 4 ที่เหลือ	หมู่ 1	432
	บ้านชัยบาดาลยุคใหม่	หมู่ 1-5 ต.ชัยบาดาล	พื้นที่หมู่ 7 ที่เหลือ	หมู่ 2 และ 3	256
	บ้านถนนโค้งพัฒนา	หมู่ 1,2,3,4 ต.ชัยบาดาล	พื้นที่หมู่ 4 ที่เหลือ	หมู่ 4	8
	บ้านประดู่งามพัฒนา	หมู่ 4 ต.ชัยบาดาล	พื้นที่หมู่ 4 ที่เหลือ	หมู่ 4	21
	บ้านลำไถทอพัฒนา	หมู่ 5 ต.ชัยบาดาล	พื้นที่หมู่ 5 ที่เหลือ	หมู่ 5	18
	บ้านท่ามะกอกโนพัฒนา	หมู่ 6 ต.ชัยบาดาล	พื้นที่หมู่ 6 ที่เหลือ	หมู่ 6	40
	บ้านเขาตะกรุดวังพัฒนา	หมู่ 7 ต.ชัยบาดาล	พื้นที่หมู่ 7 ที่เหลือ	หมู่ 7	16
	บ้านเมืองทองพัฒนา	หมู่ 3,4,7 ต.ชัยบาดาล	พื้นที่หมู่ 7 ที่เหลือ	หมู่ 7	10
ต.มะกอกหวาน (อ.ชัยบาดาล จ.ลพบุรี)	เป็นการตั้งชุมชนใหม่ทั้งตำบล โดยหมู่ 1, 2 และ 4 ตั้งชุมชนใหม่อยู่ติดกัน ในพื้นที่ส่วนที่เหลืออยู่ของตำบล แต่หมู่ 3 ย้ายไปตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ของหมู่ 11 ตำบลม่วงค่อม ปัจจุบันจึงต้องขึ้นอยู่กับเขตการปกครองของตำบลม่วงค่อม ดังนั้นตำบลมะกอกหวานในปัจจุบันจะแบ่งการปกครองเหลือ 3 หมู่บ้าน โดยมีจำนวนครัวเรือนเริ่มแรกที่เข้าตั้งถิ่นฐานในชุมชนใหม่ประมาณ 285 ครัวเรือน				

หมายเหตุ : * หมายถึง จำนวนครัวเรือนเริ่มแรกในการตั้งถิ่นฐานในชุมชนใหม่แต่ละแห่งในปี 2541

ที่มา : โครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก สำนักพัฒนาแหล่งน้ำ 3 กรมชลประทาน, 2542 และจากการสำรวจ

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุมชนใหม่ในโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

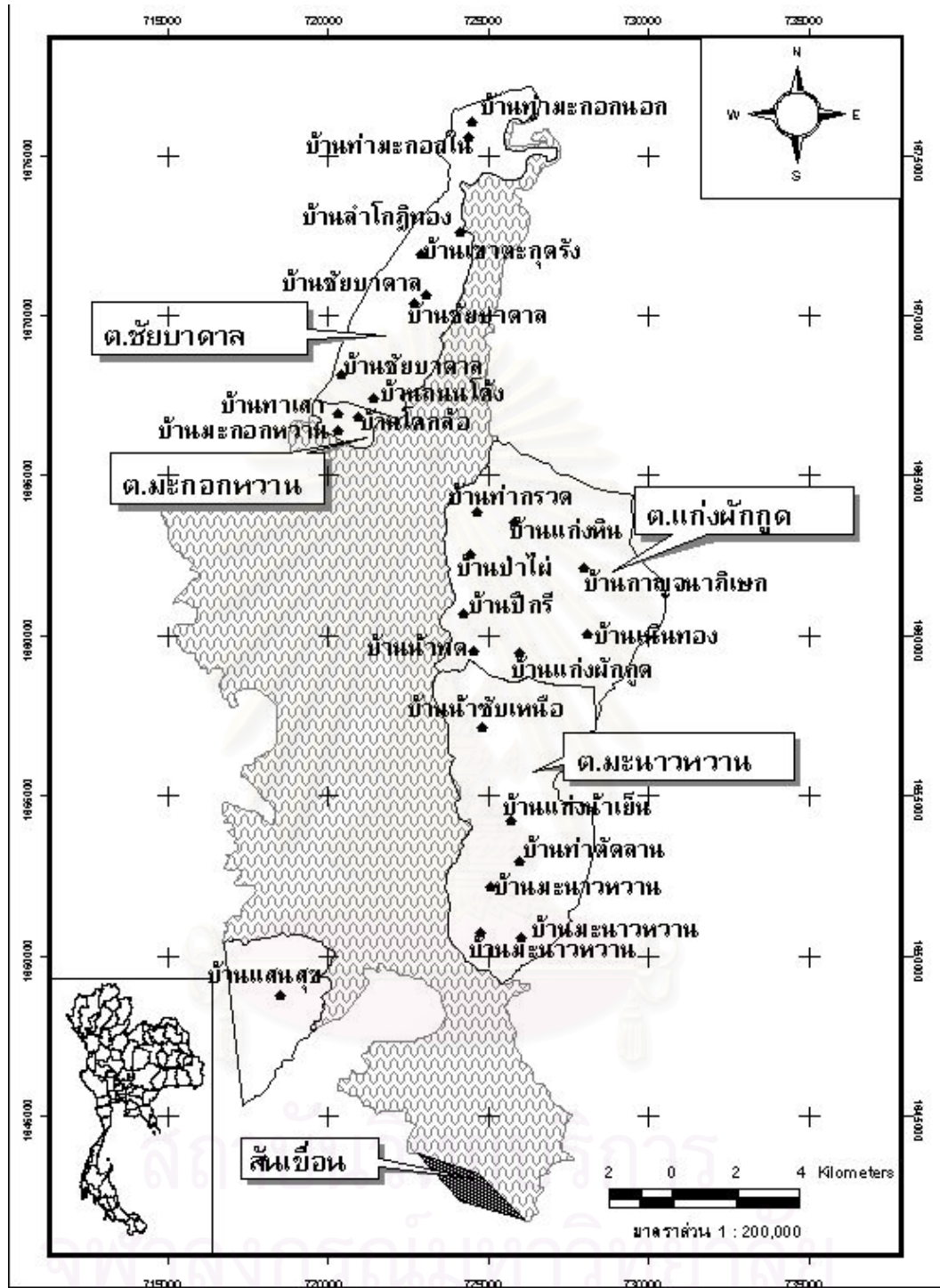
แผนที่ 5.1 : ที่ตั้งหมู่บ้านเดิมก่อนการสร้างเขื่อนฯ และผลกระทบที่แต่ละหมู่บ้านได้รับจากโครงการฯ

สัญลักษณ์

- คืออพยพทั้งหมดบ้าน
- ▲ ได้รับผลกระทบบางส่วน
- ไม่ได้รับผลกระทบ
- ขอบเขตตำบล
- ~ แนวขอบอ่างเก็บน้ำเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์

ที่มา :

กรมพัฒนาที่ดิน, 2536
และจากการศึกษา

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุมชนใหม่ในโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

แผนที่ 52 : ที่ตั้งหมู่บ้านแต่ละตำบลในมัจฉิมัน

สัญลักษณ์ ◆ ที่ตั้งหมู่บ้าน □ ขอบเขตตำบล ▨ พื้นที่อ่างเก็บน้ำเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์	ที่มา : จากการศึกษาสำรวจและการแปลภาพถ่ายดาวเทียม Landsat TM ปี 2542

- **ลักษณะอื่น ๆ** จะเป็นการหาซื้อที่ดินกันเอง เช่น บ้านท่ากรวดพัฒนา และจะมีบางส่วนที่รวมกลุ่มญาติ เพื่อนบ้าน มาหาซื้อที่ดินเอง คือ ชุมชนใหม่บ้านไทยเจริญ

(สัมภาษณ์ ทินกร ตากรวด, กำนันตำบลแก่งผักกูด, 13 มิถุนายน 2544.)

(3) ตำบลชัยบาดาล

- **ลักษณะการการจัดสรรที่ดิน** ชุมชนใหม่ในตำบลนี้เป็นลักษณะของการจัดสรรที่ดินเป็นส่วนใหญ่ และตั้งเป็นชุมชนใหญ่ที่หนาแน่น ลักษณะคล้ายบ้านจัดสรรในชุมชนเมือง ได้แก่ บ้านชุมชนชัยบาดาลพัฒนา มีแกนนำเป็นผู้ใหญ่บ้านได้ติดต่อนายทุนในการจัดสรรหาที่ดินแล้วร่วมกันมาแบ่งแปลงที่ดินขายให้ลูกบ้านเพื่อรวมกลุ่มกันอยู่เหมือนเดิม (สัมภาษณ์ คง รุกิจนา, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 บ้านชุมชนชัยบาดาลพัฒนา, 17 มิถุนายน 2544) บ้านชุมชนชัยบาดาลยุคใหม่ นั้นเป็นการจัดสรรที่ดิน โดยกำหนดดำเนินการรวบรวมซื้อที่ดินให้เป็นแปลงใหญ่แล้วจัดแบ่งขายให้แก่ลูกบ้าน และบ้านท่ามะกอกในพัฒนา มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน รวมกลุ่มชาวบ้านซื้อที่ดินแปลงใหญ่จากเจ้าของที่ แล้วมาจัดแบ่งแปลงที่ดินกัน ส่วนบ้านลำไทรทองพัฒนา จะเป็นที่ดินของผู้ใหญ่บ้าน จัดสรรแบ่งให้ลูกบ้านซื้อ (สัมภาษณ์ ดำรงค์ งามสมโภชน์, กำนันตำบลชัยบาดาล, 16 พฤษภาคม 2544)

- **ลักษณะอื่น ๆ** เป็นการหาซื้อที่ดินเอง โดยรวมกลุ่มอยู่กันในหมู่ญาติ เช่น ชุมชนใหม่บ้านเมืองทองพัฒนา และบ้านประดู่งามพัฒนา

(4) ตำบลมะกอกหวาน

- **ลักษณะการการจัดสรรที่ดิน** พบในชุมชนใหม่หมู่ 1 และหมู่ 3 โดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นแกนนำรวมกลุ่มลูกบ้านติดต่อหาที่ดินแปลงใหญ่ให้ลูกบ้านมาซื้ออยู่ร่วมกัน

- **ลักษณะอื่น ๆ** คือการอยู่อาศัยในที่ดินเดิมที่ยังเหลือ พบในชุมชนใหม่ในหมู่ 2 เป็นส่วนใหญ่ และอีกส่วนนั้นหาซื้อที่ดินเอง

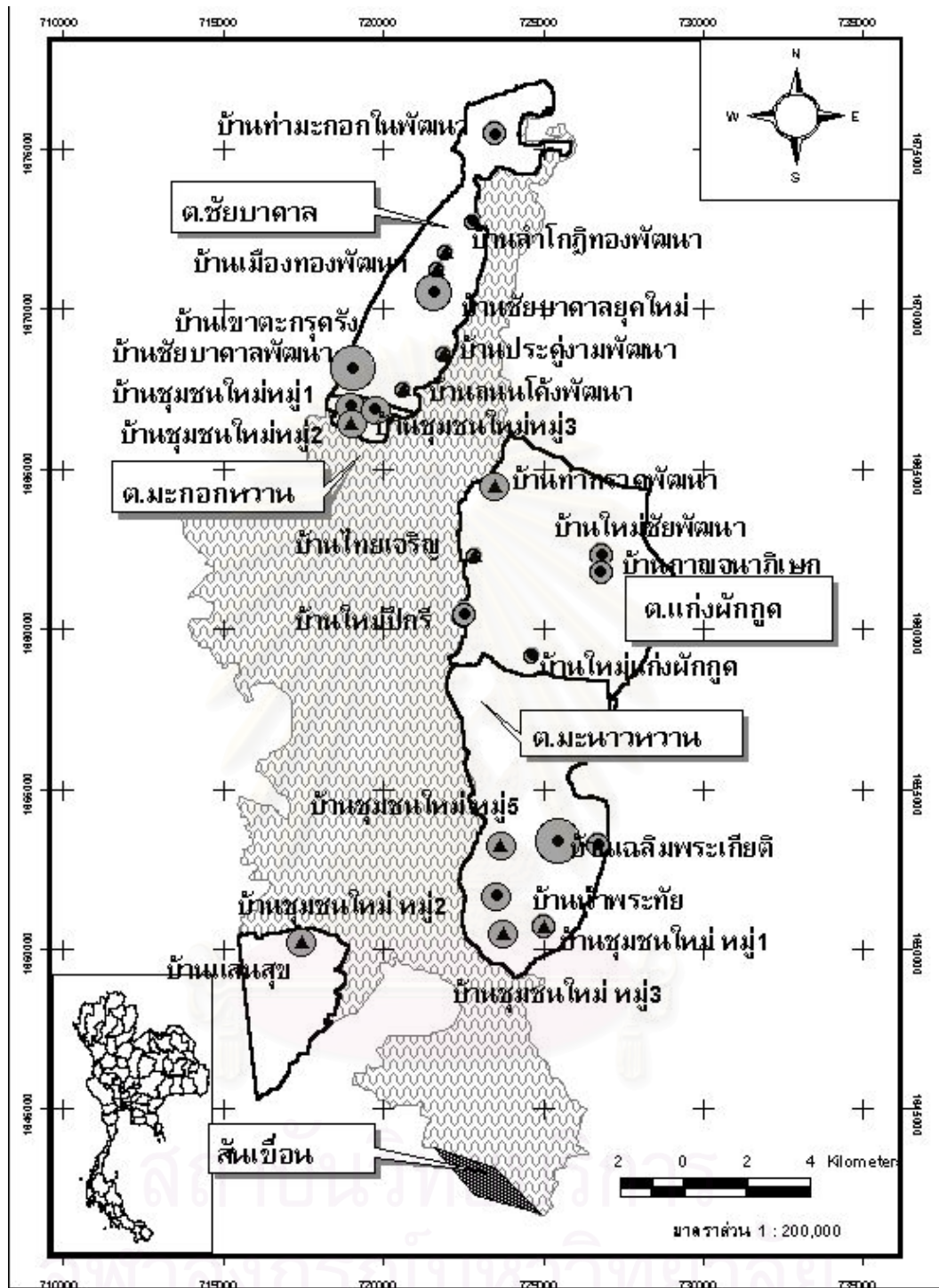
5.2 สภาพการตั้งถิ่นฐานในชุมชนใหม่

เป็นการศึกษาสภาพการตั้งถิ่นฐานของชุมชนใหม่ในแต่ละตำบล เกี่ยวกับรูปแบบและลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชน สภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันของครัวเรือนในชุมชนใหม่ และสภาพการเปลี่ยนแปลงจากเดิมก่อนการอพยพโยกย้ายมาตั้งถิ่นฐานใหม่ จากการสำรวจพื้นที่ และการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น และการสัมภาษณ์ครัวเรือนในชุมชนใหม่ด้วยการใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเป็นเครื่องมือในการศึกษารวบรวมข้อมูล สามารถประมวลผลและสรุปผล โดยแบ่งเป็นหัวข้อใหญ่ๆ ได้ดังนี้

ตารางที่ 5.3 ลักษณะการรวมกลุ่มชุมชนใหม่

ตำบล	ชุมชนใหม่	ลักษณะการรวมกลุ่ม	
		ลักษณะการจัดสรรที่ดิน	ลักษณะอื่น ๆ
มะนาวหวาน	บ้านแสนสุข	.	√
	บ้านน้ำพระทัย	√	
	บ้านเฉลิมพระเกียรติ	√	
	บ้านชุมชนใหม่ (หมู่ 1)		√
	บ้านชุมชนใหม่ (หมู่ 2)	√	
	บ้านชุมชนใหม่ (หมู่ 3)		√
	บ้านชุมชนใหม่ (หมู่ 5)		√
แก่งผักกูด	บ้านท่ากรวดพัฒนา		√
	บ้านใหม่ปึกรี	√	
	บ้านไทยเจริญ		√
	บ้านใหม่แก่งผักกูด	√	
	บ้านกาญจนภิเษก	√	
	บ้านใหม่ชัยพัฒนา	√	
ชัยบาดาล	บ้านชัยบาดาลพัฒนา	√	
	บ้านชัยบาดาลยุคใหม่	√	
	บ้านถนนโค้งพัฒนา		√
	บ้านประดู่งามพัฒนา		√
	บ้านลำโกฏิทองพัฒนา	√	
	บ้านท่ามะกอกในพัฒนา	√	
	บ้านเขาตะกรุดรังพัฒนา		√
	บ้านเมืองทองพัฒนา		√
มะกอกหวาน	บ้านชุมชนใหม่ (หมู่ 1)	√	
	บ้านชุมชนใหม่ (หมู่ 2)		√
	บ้านชุมชนใหม่ (หมู่ 3)	√	

ที่มา : จากการศึกษา

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุมชนใหม่ในโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

แผนที่ 5.3 : ที่ตั้งและลักษณะการรวมกลุ่มชุมชนใหม่ที่ศึกษา

สัญลักษณ์	จำนวนครัวเรือนเริ่มแรกในการตั้งถิ่นฐาน	ขอบเขตตำบล	ที่มา : จากการศึกษา
ลักษณะการรวมกลุ่มชุมชนใหม่	● 8 - 28 ครัวเรือน ● 29 - 56 ครัวเรือน ● 57 - 95 ครัวเรือน ● 96 - 256 ครัวเรือน ● 257 - 495 ครัวเรือน	พื้นที่อ่างเก็บน้ำ	
● ชุมชนที่มีการจัดสรรที่ดิน		เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์	
▲ ชุมชนที่ไม่ได้จัดสรรที่ดิน			

5.2.1 รูปแบบการตั้งถิ่นฐานในชุมชนใหม่

การตั้งถิ่นฐาน เป็นการสร้างที่อยู่อาศัยของมนุษย์ รวมกันเป็นหมู่บ้าน ชุมชน และเมือง และในการศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐานครั้งนี้จะพิจารณาจากการสร้างที่อยู่อาศัยเป็นองค์ประกอบหลักในการบ่งบอกรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแต่ละตำบล ซึ่งจากการศึกษารูปแบบการซื้อที่ดินเพื่อสร้างที่อยู่อาศัยของครัวเรือนในชุมชนใหม่ พบว่า เป็น การซื้อที่ดินสร้างที่อยู่อาศัยจากผู้เข้ามาจัดสรรที่ดิน และแบ่งขายให้ โดย จะมีกลุ่มแกนนำ ผู้นำชุมชน จัดหาที่ดินมาให้จัดสรรและแบ่งขายให้แก่ลูกบ้านของตนซื้อเพื่อรวมกลุ่มกันอยู่เป็นชุมชนแบบเดิม ลักษณะการซื้อที่ดินจัดสรรนี้พบมาก ในครัวเรือนชุมชนใหม่ของ ต.ชัยบาดาล ประมาณร้อยละ 92.86 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบล รองลงมาเป็น ต.มะกอกหวาน ประมาณร้อยละ 56.25 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบล แต่สำหรับลักษณะ การซื้อที่ดินสร้างที่อยู่อาศัยเอง จะพบมากในครัวเรือนชุมชนใหม่ของ ต.มะนาวหวาน คือ ประมาณร้อยละ 65.12 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบล ส่วนใน ต.แก่งผักกูด นั้น เป็นรูปแบบการซื้อที่ดินจากการจัดสรรและการหาซื้อที่ดินเองในสัดส่วนใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 46.67 และ 53.33 ตามลำดับ(ดังตารางที่ 5.4)

ตารางที่ 5.4 รูปแบบการซื้อที่ดินสร้างที่อยู่อาศัยของครัวเรือนชุมชนใหม่แต่ละตำบล

ชื่อตำบล	รูปแบบการซื้อที่ดินสร้างที่อยู่อาศัยปัจจุบัน					
	ซื้อที่ดินจัดสรร		หาซื้อที่ดินเอง		ไม่ได้ซื้อที่ดิน	
	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ
มะนาวหวาน	6	13.95	28	65.12	9	20.93
แก่งผักกูด	7	46.67	8	53.33	0	0.00
ชัยบาดาล	39	92.86	2	4.76	1	2.38
มะกอกหวาน	9	56.25	3	18.75	4	25.00

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบล

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2544

และจากผลการศึกษาารูปแบบการซื้อที่ดินสร้างที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน ประกอบกับการสำรวจพื้นที่จริงในแต่ละตำบล สามารถจัดรูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่เกิดขึ้นในชุมชนใหม่ โดยพิจารณาตามแนวความคิดเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานในชนบท จะแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบใหญ่ๆคือ

(1) การตั้งถิ่นฐานที่มีการวางแผน

ได้แก่ชุมชนที่มีการจัดสรรที่ดิน ซึ่งจะมีการวางผังของหมู่บ้าน การจัดแบ่งแปลง การจัดพื้นที่เพื่อโครงสร้างพื้นฐานในชุมชน ด้วยความช่วยเหลือและแนะนำจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง และจากการศึกษาสำรวจพื้นที่ที่ก็พบว่าเป็น การตั้งถิ่นฐานตามเส้นทางคมนาคมคือถนนที่ตัดชอยภายในชุมชน โดยมีจัดโซนและแบ่งแปลงที่ดินเป็นล๊อค

(2) การตั้งถิ่นฐานที่ไม่มีการวางแผน

เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่พบ เป็นการตั้งถิ่นฐานของครัวเรือนจำพวกที่หาซื้อที่ดินเองโดยส่วนตัว หรือ รวมกลุ่มญาติมาหาซื้อที่ดิน และ กลุ่มที่ไม่ได้ซื้อที่ดินใหม่ รูปแบบของการตั้งถิ่นฐานจะเป็นไปในลักษณะของการตั้งถิ่นฐานแบบกระจาย (Dispersed Settlement) คือ ครัวเรือนเหล่านี้จะตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ที่หาซื้อเอง หรือ ในพื้นที่การเกษตรของตนเองสำหรับพวกที่ยังมีที่ดินทำกินเหลืออยู่ สำหรับความห่างของบ้านเรือนก็ขึ้นอยู่กับขนาดของที่ดินแต่ละครอบครัว

โดยรวมแล้วในทุกตำบล จะเป็นรูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่ผสมกันเป็นในทั้งสองรูปแบบที่กล่าวมา และมีศูนย์กลางของชุมชนร่วมกัน เช่น วัด โรงเรียน สถานีอนามัย เป็นต้น

5.2.2 การกระจายตัวของแหล่งตั้งถิ่นฐาน

พิจารณาความแตกต่างของแหล่งตั้งถิ่นฐานในแต่ละตำบลจากความหนาแน่นของแหล่งตั้งถิ่นฐาน เนื่องจากแต่ละพื้นที่ย่อมมีความแตกต่างกันในเรื่องจำนวนและความหนาแน่น นั่นคือ จำนวนแหล่งตั้งถิ่นฐานต่อตารางกิโลเมตร และในการศึกษานี้จะวัดความหนาแน่นของแหล่งตั้งถิ่นฐานในแต่ละตำบลโดยให้ จำนวนหมู่บ้าน แทนแหล่งตั้งถิ่นฐานในแต่ละตำบล เนื่องจากหมู่บ้านถือเป็นแหล่งตั้งถิ่นฐานตามการแบ่งเขตการปกครองซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนใหม่ สามารถจัดลำดับตามเกณฑ์ความหนาแน่นใน 4 ตำบลที่ศึกษาได้ดังตารางที่ 5.5

ตารางที่ 5.5 ความหนาแน่นของแหล่งตั้งถิ่นฐานในแต่ละตำบล

ตำบล	ความหนาแน่นของแหล่งตั้งถิ่นฐาน (ต่อ ตร.กม.)
มะนาวหวาน	0.17
แก่งฝักกูด	0.23
ชัยบาดาล	0.29
มะกอกหวาน	1.33

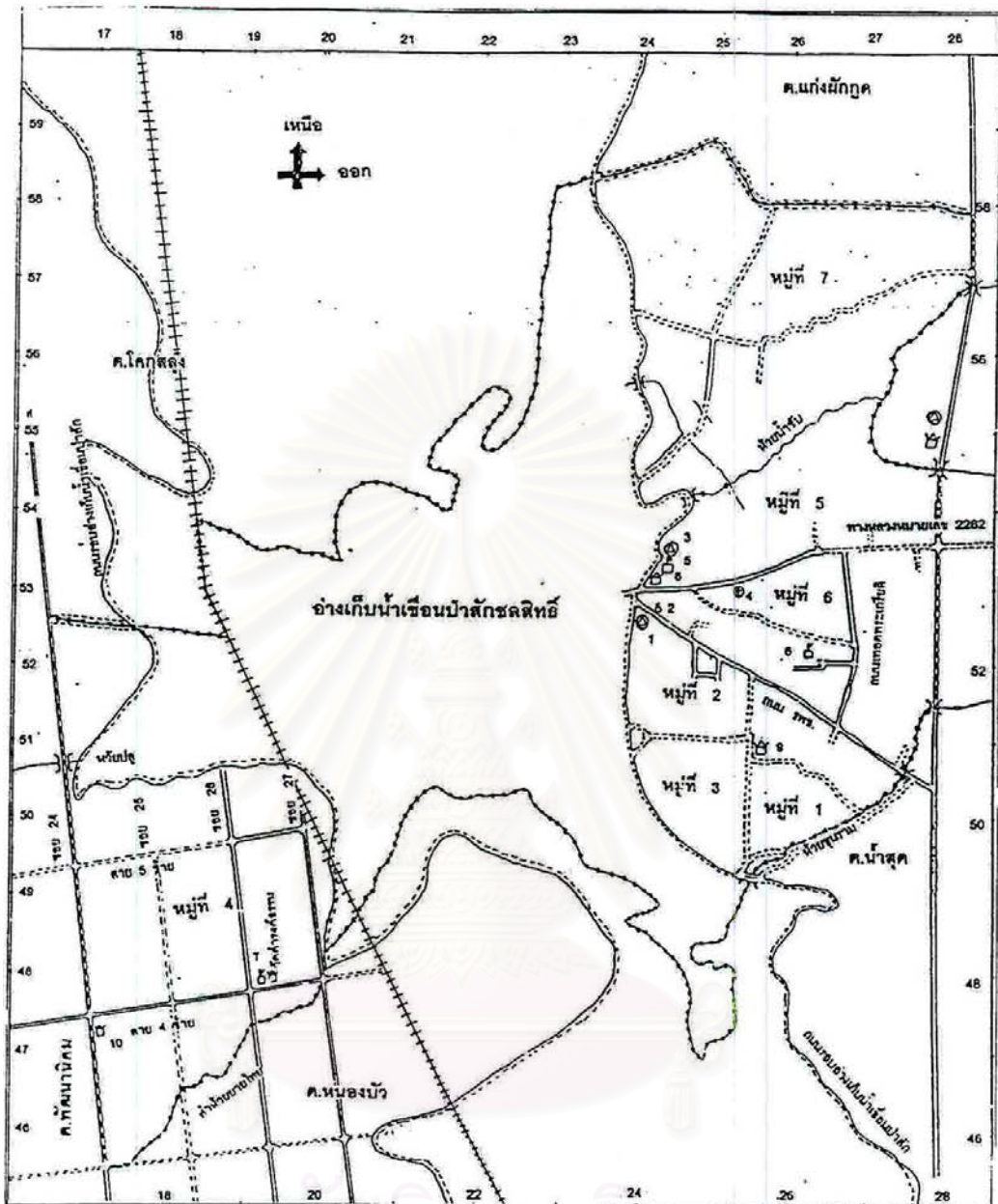
ที่มา : จากการคำนวณ จำนวนหมู่บ้าน / พื้นที่ปัจจุบัน

5.2.3 รูปแบบทางกายภาพของแหล่งตั้งถิ่นฐาน

เป็นการพิจารณาแหล่งตั้งถิ่นฐานในระยะใกล้ คือ ศึกษาถึงรูปแบบของแผนผังเส้นทางคมนาคม ภายในแหล่งตั้งถิ่นฐาน ดังแผนที่ 5.2 ถึง 5.4 และลักษณะของบ้านเรือนนั้นเป็นไปในลักษณะใด

(1) โครงสร้างของที่อยู่อาศัย

เป็นการศึกษาถึงลักษณะของที่อยู่อาศัยของครัวเรือนในชุมชนใหม่ จากการสำรวจพื้นที่ และการทำแบบสอบถามครัวเรือนตัวอย่าง ซึ่งจะชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของการตั้งถิ่นฐานที่แคบลงมา เพราะเป็นการพิจารณาถึงตัวบ้านแต่ละหลังของครัวเรือนใน

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุมชนใหม่ในโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในเขตจังหวัดลพบุรี

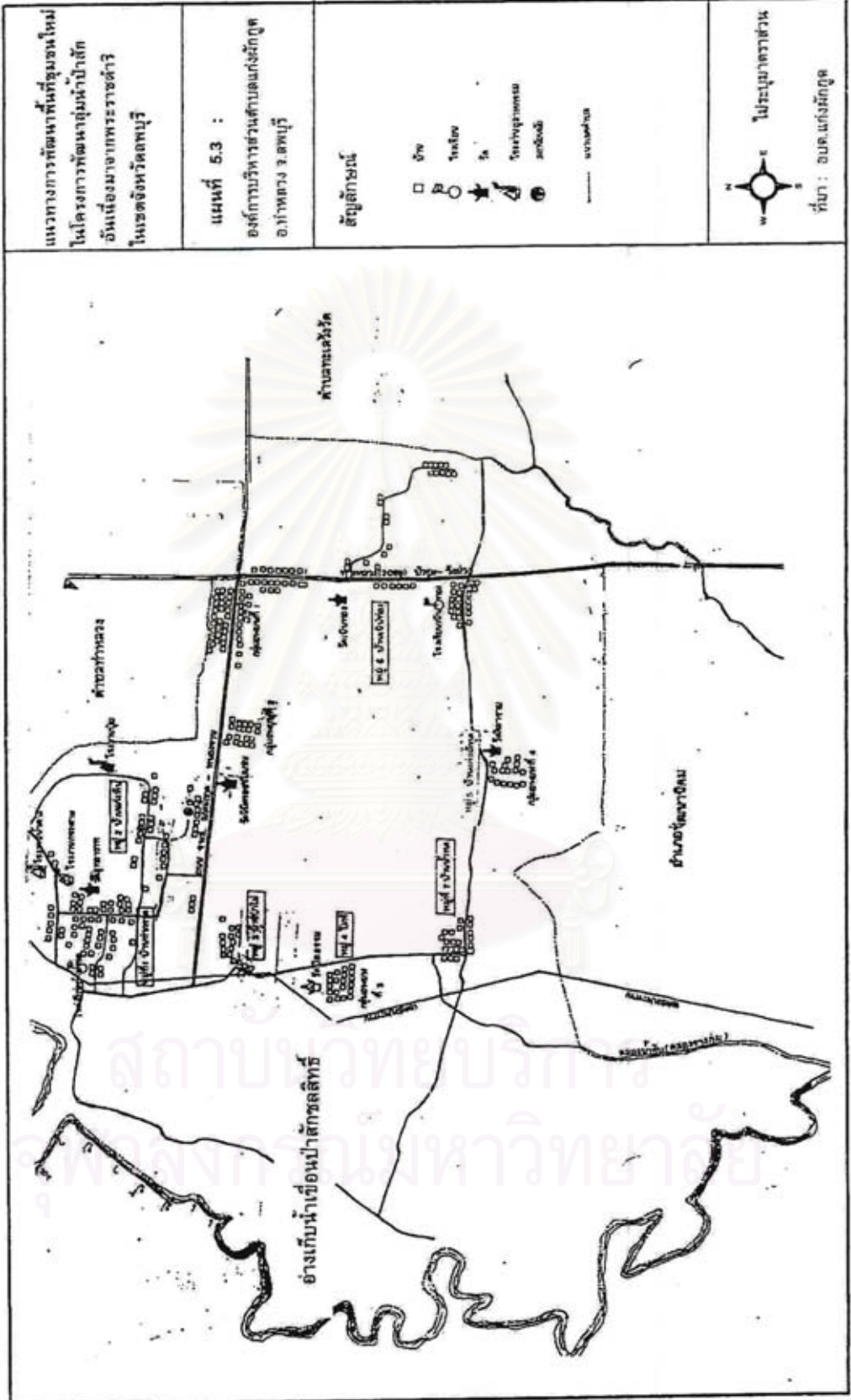
แผนที่ 5.2 : องค์การบริหารส่วนตำบลมะนาวหวาน อ.พัฒนานิคม จ.ลพบุรี

สัญลักษณ์

-----	เขตองค์การบริหารส่วนตำบล	+++++	ทางรถไฟ	☐	โรงเรียน	1. อบต.มะนาวหวาน	6. ทร.บ้านมะนาวหวาน
=====	ถนนคอนกรีต สายขาว	====	สะพาน	⊕	สถานีอนามัย	2. กลุ่มอาชีพ	7. ทร. รอย 26 สาย 4 ไร่
-----	ถนนลูกรัง	~~~~~	แม่น้ำ คลอง ห้วย	⊗	วัด	3. สถานเขตรวม	8. วัดบ้านคาบอ
-----	ถนนดิน	⊙	สถานที่ราชการ	⊕	กลุ่มอาชีพ	4. สถานีอนามัย	9. วัดสมณาทศกษ
						5. ทร. บ้านยางเขื่อน	10. 5 หมู่บ้าน

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลมะนาวหวาน

ไม่ระบุมาตราส่วน

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุมชนใหม่
ในโครงการพัฒนาหมู่บ้านปลูก
อินทผลุขภาคพระราชดำริ
ในเขตจังหวัดลพบุรี

แผนที่ 5.3 :
องค์การบริหารส่วนตำบลแก่งผัก
อำเภอหลวง 3. ลพบุรี

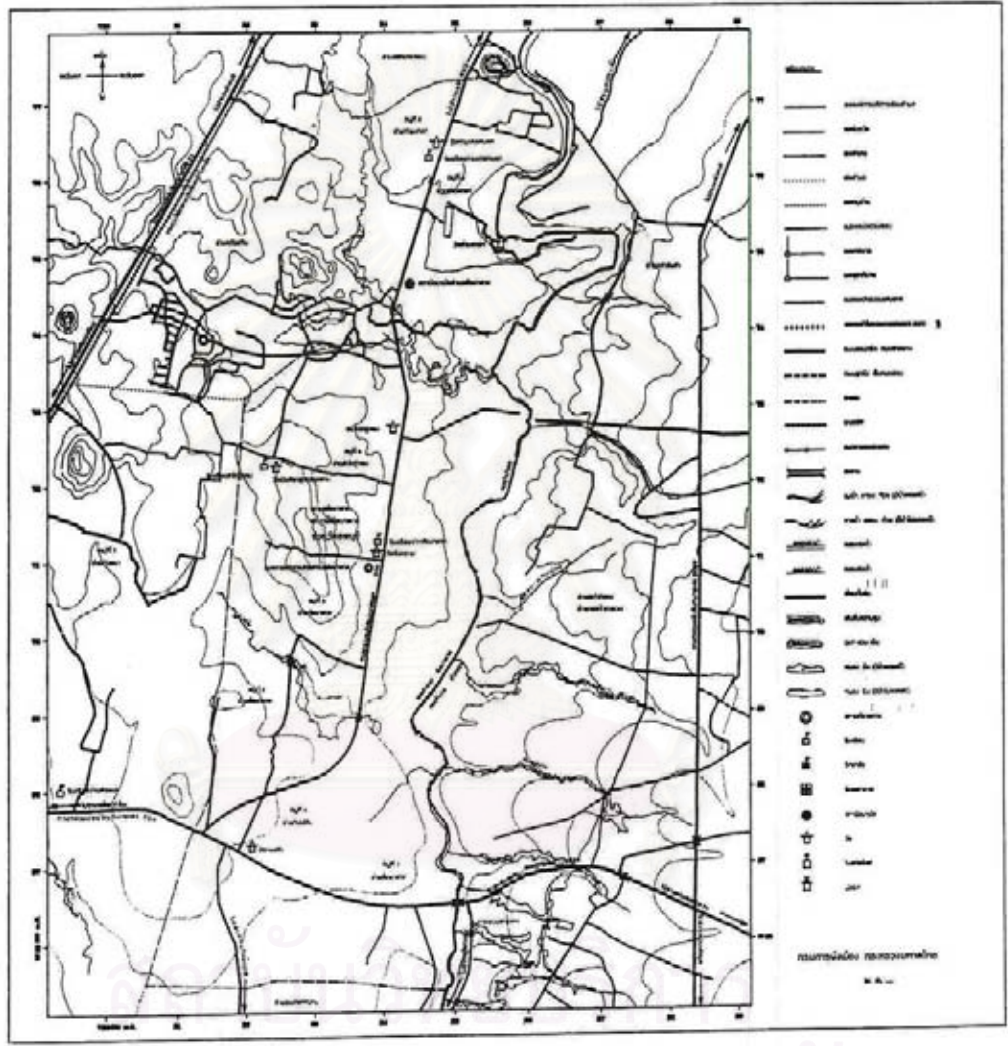
สัญลักษณ์

- บ้าน
- ▭ โรงเรียน
- สถานี
- ✈ ท่าอากาศยาน
- ⊕ สถานี
- ถนน

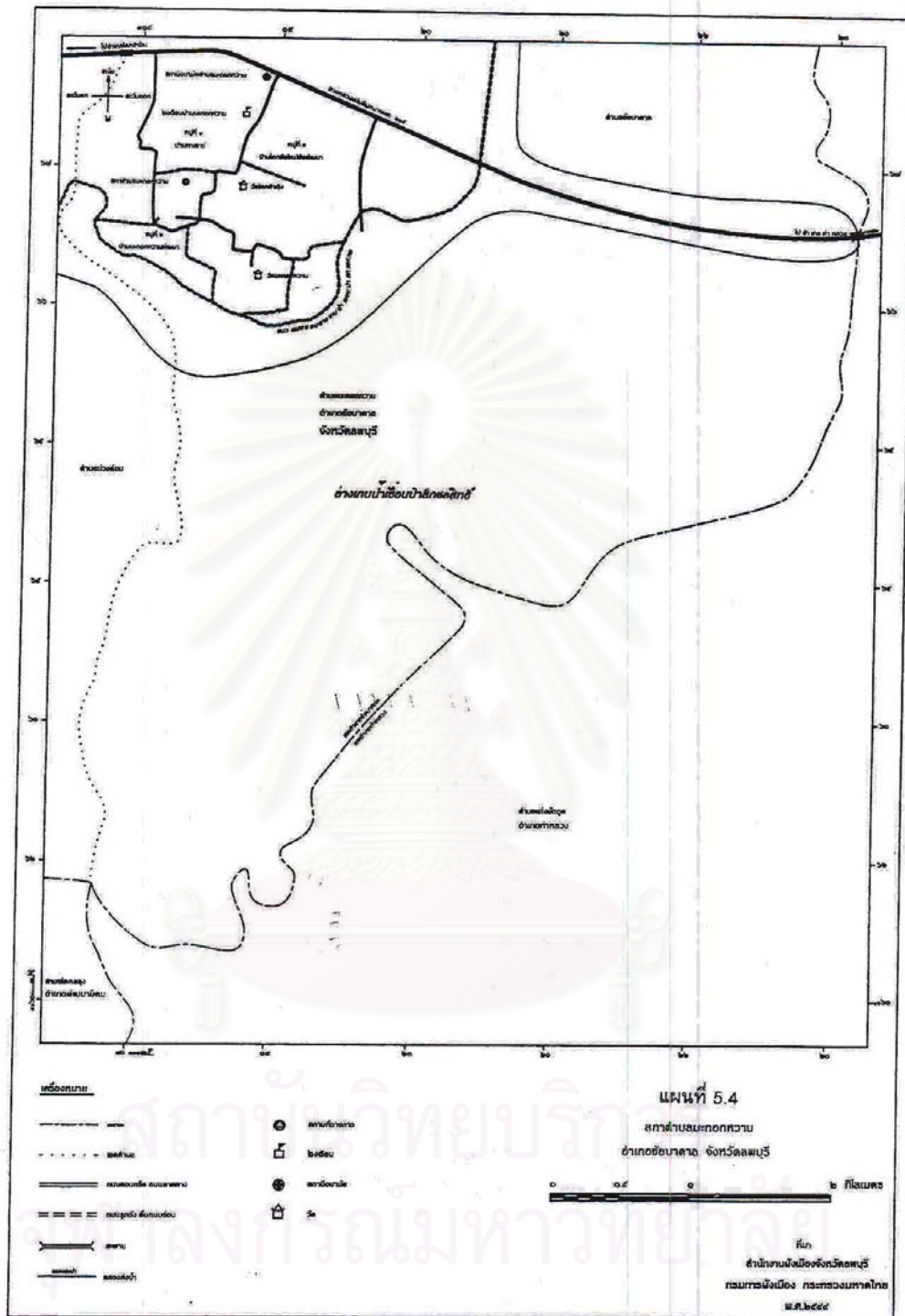
1:500
ไม่ระบุมาตราส่วน
ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบล

แผนที่ 5.3

แผนที่โครงการบริหารส่วนสูง
ของโครงการส่วนสูงด้านชลประทาน
จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชุมชนใหม่ ในเรื่องของ ที่ดินปลูกสร้างที่อยู่อาศัย และ ลักษณะของบ้านพักอาศัย ของครัวเรือนในชุมชนใหม่ เป็นหลักในการศึกษา สามารถสรุปได้ดังนี้

▪ การได้มาซึ่งที่ดินปลูกสร้างที่อยู่อาศัย สำหรับรูปแบบการได้มาซึ่งที่ดินปลูกสร้างที่อยู่อาศัยนั้น จากการศึกษา พบว่า ครัวเรือนชุมชนใหม่ทุกตำบลส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานในที่ดินที่ซื้อใหม่ โดยเฉพาะ ใน ต.แก่งฝักกูด และ ชัยบาดาล มีครัวเรือนที่ซื้อที่ดินปลูกสร้างที่อยู่อาศัยใหม่เป็นสัดส่วนที่สูง คือประมาณร้อยละ 93.3 และ 97.6 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบล ตามลำดับ แต่ก็ยังมีครัวเรือนบางส่วนที่ตั้งถิ่นฐานในที่ดินที่ไม่ได้ซื้อใหม่ เนื่องจากยังมีที่ดินที่ไม่ได้รับผลกระทบจากโครงการฯ เหลืออยู่ แต่พบเป็นสัดส่วนที่น้อยกว่าในทุกตำบลเมื่อเทียบกับกลุ่มครัวเรือนที่ต้องซื้อที่ดินใหม่ โดยยังมีครัวเรือนชุมชนใหม่ใน ต.มะนาวหวาน และมะกอกหวาน ประมาณ 1 ใน 3 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบล ที่ตั้งถิ่นฐานในที่ดินเดิม คือ ประมาณร้อยละ 20.9 และ 31.3 ตามลำดับ ดังตารางที่ 5.6

ตารางที่ 5.6 การได้มาซึ่งที่ดินสร้างที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน

การได้มาซึ่งที่ดินสร้างที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน	มะนาวหวาน		แก่งฝักกูด		ชัยบาดาล		มะกอกหวาน	
	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ
เป็นที่ดินซื้อใหม่	34	79.1	14	93.3	41	97.6	11	68.8
เป็นที่ดินเดิมที่ยังเหลือ	9	20.9	1	6.7	1	2.4	5	31.3
รวม	43	100.0	15	100.0	42	100.0	16	100.0

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบล

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2544

สำหรับกลุ่มที่ต้องซื้อที่ดินปลูกสร้างที่อยู่อาศัย พบว่า ราคาการซื้อที่ดินปลูกสร้างที่อยู่อาศัย ของครัวเรือนชุมชนใหม่แต่ละตำบล นั้น สรุปได้ดังตารางที่ 5.7

ตารางที่ 5.7 ราคาซื้อที่ดินสร้างที่อยู่อาศัยปัจจุบัน

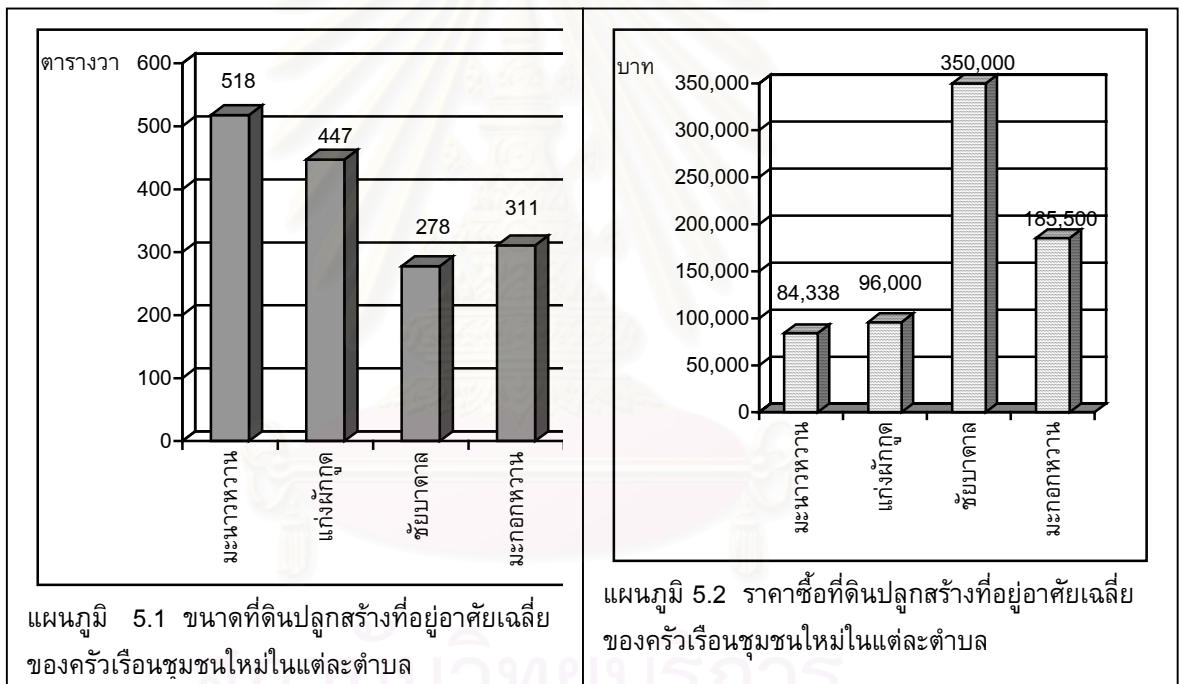
ราคาซื้อที่ดินสร้างที่อยู่อาศัยปัจจุบัน	มะนาวหวาน	แก่งฝักกูด	ชัยบาดาล	มะกอกหวาน
ราคาที่ดินต่ำสุด (บาท / ไร่)	45,000	50,000	120,000	24,000
ราคาที่ดินสูงสุด (บาท / ไร่)	200,000	170,000	600,000	272,000
ราคาที่ดินเฉลี่ย (บาท / ไร่)	84,338	96,000	350,850	185,500

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบล

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2544

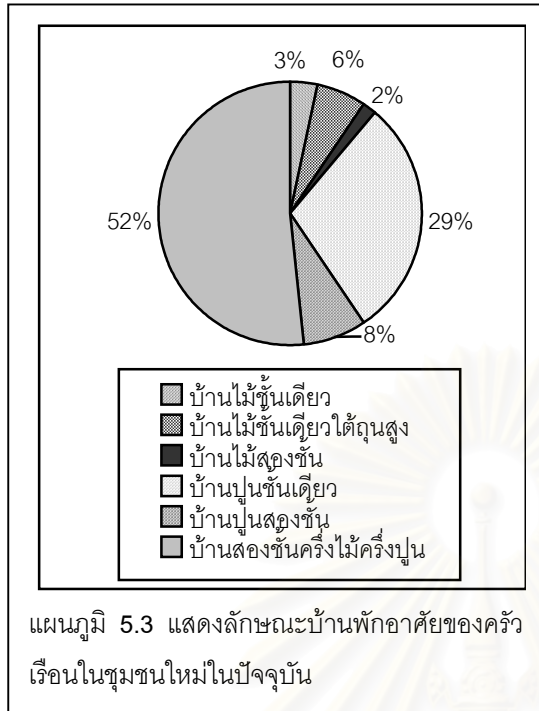
■ **เนื้อที่ปลูกสร้างที่อยู่อาศัย** โดยสรุปแล้ว เนื้อที่ปลูกสร้างที่อยู่อาศัยของครัวเรือนในชุมชนใหม่แต่ละตำบลเฉลี่ยได้ดังนี้ ต.มะนาวหวาน เฉลี่ยเท่ากับ 518 ตารางวา ต.แก่งผักกูด เฉลี่ยเท่ากับ 447 ตารางวา ต.ชัยบาดาล เฉลี่ยเท่ากับ 278 ตารางวาและ ต.มะกอกหวาน เฉลี่ยเท่ากับ 311 ตารางวา (รายละเอียดในหัวข้อนี้จะกล่าวไว้ในเรื่อง การถือครองที่ดิน)

และจากผลการศึกษา เกี่ยวกับที่ดินปลูกสร้างที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นปัจจัยในการตั้งถิ่นฐานที่สำคัญของแต่ละครัวเรือนนั้น สังเกตได้ว่า เมื่อเปรียบเทียบ เนื้อที่ดินปลูกสร้างที่อยู่อาศัยเฉลี่ย กับ ราคาการซื้อที่ดินเฉลี่ยนั้น ในแต่ละตำบลนั้น เกิดแปรผกผันกัน นั่นคือ ถ้าราคาซื้อที่ดินเฉลี่ยสูง ขนาดที่ดินเฉลี่ยจะน้อยลงตามไปด้วย ดังแผนภูมิที่ 5.1 และ 5.2

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2544

■ **ลักษณะของบ้านพักอาศัย** บ้านพักอาศัยเป็นองค์ประกอบสำคัญในการตั้งถิ่นฐาน จากการศึกษา รูปแบบบ้านพักอาศัยของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบลนั้น เป็นไปในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน จึงได้สรุปผลการศึกษาลักษณะบ้านพักอาศัยของครัวเรือนชุมชนใหม่รวมทุกตำบล ซึ่งก็พบว่า ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นบ้านสองชั้นครึ่งไม้ครึ่งปูน คือ ประมาณร้อยละ 52 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดรวมทุกตำบล ลักษณะที่พบบรองลงมาคือ บ้านปูนชั้นเดียว มีประมาณร้อยละ 29 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดรวมทุกตำบล (ดังแผนภูมิ 5.3 และ ภาพที่ 5.1)

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2544

และเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับลักษณะบ้านพักอาศัยเดิมก่อนย้ายนั้นพบว่า วัสดุหลักที่ใช้ในการสร้างบ้านนั้นเปลี่ยนไปจากการใช้ไม้เป็นองค์ประกอบหลักในการก่อสร้าง ซึ่งทำให้รูปแบบบ้านพักอาศัยเปลี่ยนไปด้วย จากบ้านไม้ชั้นเดียวได้ฤกษ์สูง อันเป็นลักษณะพื้นฐานของบ้านเรือนในชนบทไทยที่พบเห็นได้ทั่วไป เปลี่ยนเป็นบ้านสองชั้นครึ่งไม้ครึ่งปูน และบ้านปูนชั้นเดียว (ดังตารางที่ 5.8)

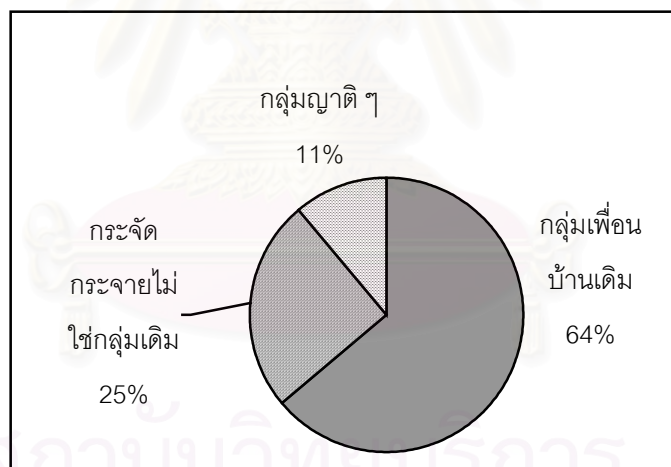
ตารางที่ 5.8 ลักษณะบ้านพักอาศัยเปรียบเทียบช่วงก่อนย้ายและในปัจจุบัน

ลักษณะบ้านพักอาศัย ก่อนย้าย (จำนวนครัวเรือน)	ลักษณะบ้านพักอาศัยปัจจุบัน (จำนวนครัวเรือน)						รวม
	บ้านไม้ ชั้นเดียว	บ้านไม้ชั้น เดียวได้ฤกษ์สูง	บ้านไม้ สองชั้น	บ้านปูน ชั้นเดียว	บ้านปูน สองชั้น	บ้านสองชั้น ครึ่งไม้ครึ่งปูน	
บ้านไม้ชั้นเดียว	2	1	1	3	3	3	13
บ้านไม้ชั้นเดียวได้ฤกษ์สูง	1	5	0	24	4	44	78
บ้านไม้สองชั้น	0	0	1	2	1	3	7
บ้านปูนชั้นเดียว	1	1	0	3	0	3	8
บ้านปูนสองชั้น	0	0	0	1	0	0	1
บ้านสองชั้นครึ่งไม้ครึ่งปูน	0	0	0	1	1	7	9
รวม	4	7	2	34	9	60	116

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2544

(2) ความสัมพันธ์ของกลุ่มละแวกบ้าน กลุ่มละแวกบ้าน เป็นการพิจารณาเพื่อนบ้านใกล้เคียงของแต่ละครัวเรือนในปัจจุบันว่าเป็นเพื่อนบ้านกลุ่มเดิมหรือไม่ และจากการศึกษา พบว่า เป็นการมารวมกลุ่มกันของเพื่อนบ้านกลุ่มเดิมเหมือนกับก่อนที่จะย้ายมา คิดเป็นร้อยละ 64 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดรวมทุกตำบล และเป็น การย้ายมารวมกันอยู่เป็นกลุ่มญาติ ๆ ประมาณร้อยละ 11 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดรวมทุกตำบล แต่ยังมีในบางส่วนที่เป็นแบบกระจัดกระจายคือ ไม่ใช่เพื่อนบ้านในกลุ่มละแวกบ้านเดิม แต่อาจเป็นคนในหมู่บ้านเดียวกัน ในละแวกอื่น หรือ คนในหมู่บ้านอื่น ๆ โดยคิดเป็นร้อยละ 25.0 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดรวมทุกตำบล (ตั้งแผนภูมิ 5.4) และจากผลการศึกษานั้น ซึ่งให้เห็นถึงการรวมกลุ่มการตั้งถิ่นฐานในระดับละแวกบ้านว่ายังคงยึดติดกับความสัมพันธ์ในหมู่บ้านเดิมจึงทำให้เป็นการโยกย้ายมาอยู่ในที่ใหม่ที่ยังคงความเป็นกลุ่มเดิม ถือเป็นลักษณะสำคัญของการกำหนดกลุ่มการโยกย้ายที่ควรจะเป็น เพราะความคุ้นเคยของคนกลุ่มเดิมจะทำให้เกิดการช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี ลดปัญหาการปรับตัวในที่แห่งใหม่ และเป็นการรักษาระบบโครงสร้างสังคมแบบเดิมไว้ มีผลทำให้การจัดการทางสังคมและระบบการผลิตเป็นไปได้อย่างดี

แผนภูมิ 5.4 แสดงความสัมพันธ์ของกลุ่มละแวกบ้านของครัวเรือนในชุมชนใหม่

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบล

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2544

5.3 สภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในชุมชนใหม่

5.3.1 โครงสร้างครัวเรือน

ครัวเรือนชุมชนใหม่รวมทุกตำบลในปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็นโครงสร้างของครัวเรือนเดี่ยว คือ มีประมาณร้อยละ 72.4 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดรวมทุกตำบล รองลงมาจะเป็นแบบครัวเรือนขยายที่มีมากกว่าหนึ่งครอบครัวในครัวเรือนที่อาศัยร่วมกัน คิดเป็นร้อยละ 25.9 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดรวมทุกตำบล สำหรับสมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่ประมาณ 4 คน คิดเป็นร้อยละ 29.3 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดรวมทุกตำบล โดยเฉลี่ยแล้ว จะเป็นสมาชิกที่เป็นชายและหญิง อย่างละ 2 คน

เมื่อเปรียบเทียบกับเกี่ยวกับการเพิ่มลดของโครงสร้างครัวเรือนก่อนย้ายกับในปัจจุบัน พบว่า โครงสร้างครัวเรือนยังคงเท่าเดิมทั้งจำนวนสมาชิกในครัวเรือน และจำนวนครอบครัวในหนึ่งครัวเรือน ดังตารางที่ 5.9

ตารางที่ 5.9 แสดงการเพิ่มลดของสมาชิกในครัวเรือน และจำนวนครอบครัวในหนึ่งครัวเรือนเปรียบเทียบก่อนการย้ายและปัจจุบัน

การเพิ่มลด	จำนวนสมาชิก		จำนวนครอบครัว	
	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ
ลดลง	42	36.2	20	17.2
เท่าเดิม	54	46.6	85	73.3
เพิ่มขึ้น	20	17.2	11	9.5
รวม	116	100	116	100

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ในทุกตำบล

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2544

5.3.2 การถือครองที่ดิน

โดยจะพิจารณาถึง ผลกระทบต่อที่ดินถือครองที่ครัวเรือนได้รับจากโครงการฯ และลักษณะการถือครองที่ดินของครัวเรือนในปัจจุบัน แบ่งเป็น ที่ดินปลูกสร้างที่อยู่อาศัย และที่ดินทำกิน ในเรื่องเกี่ยวกับ ขนาดการถือครอง เอกสารสิทธิ์ และกรรมสิทธิ์ในการถือครองสามารถสรุปได้ดังนี้

5.3.2.1 ผลกระทบต่อที่ดินถือครอง จากการศึกษาพบว่า แปลงที่ดินของครัวเรือนชุมชนใหม่ในทุกตำบลส่วนใหญ่แล้วจะได้รับผลกระทบจากโครงการฯ ทั้งหมด โดยสรุปได้ดังนี้ ใน ต.มะนาวหวาน ประมาณ ร้อยละ 53.5 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบล ต.แก่งผักกูด ประมาณร้อยละ 66.7 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบล ต.ชัยบาดาล ประมาณร้อยละ 78.6 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบล และ ต.มะกอกหวาน ประมาณร้อยละ 56.3 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดใน (ดังตารางที่ 5.10) และสามารถสรุปผลเฉลี่ย

ของผลกระทบจากโครงการฯ โดยแบ่งเป็นครัวเรือน 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ได้รับผลกระทบ ต่อแปลงที่ดินทั้งหมด และกลุ่มครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบบางส่วน ในแต่ละตำบล ได้ตั้งตารางที่ 5.11

ตารางที่ 5.10 ผลกระทบต่อที่ดินถือครองของครัวเรือนชุมชนใหม่แต่ละตำบล

ผลกระทบต่อที่ดินถือครอง	มะนาวหวาน		แก้งผักกูด		ชัยบาดาล		มะกอกหวาน	
	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ
แปลงที่ดินได้รับผลกระทบทั้งหมด	23	53.5	10	66.7	33	78.6	9	56.3
แปลงที่ดินได้รับกระทบบางส่วน และยังมีเหลือแปลงที่ดินอยู่	20	46.5	5	33.3	9	21.4	7	43.8
รวม	43	100.0	15	100.0	42	100.0	16	100.0

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบล

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2545

ตารางที่ 5.11 สรุปผลกระทบต่อที่ดินถือครองเฉลี่ยของครัวเรือนชุมชนใหม่แต่ละตำบล

สรุปผลกระทบต่อที่ดินถือครอง (เฉลี่ย)	มะนาวหวาน	แก้งผักกูด	ชัยบาดาล	มะกอกหวาน
กลุ่มครัวเรือนที่ดินได้รับผลกระทบทั้งหมด				
จำนวนแปลงที่ดินเฉลี่ยที่ได้รับผลกระทบทั้งหมด (แปลง)	2	2	2	2
เนื้อที่ดินเฉลี่ยที่ได้รับผลกระทบทั้งหมด (ไร่)	30.0	10.2	14.1	8.0
กลุ่มครัวเรือนที่ดินได้รับผลกระทบบางส่วน				
จำนวนแปลงที่ดินเฉลี่ยที่ได้รับผลกระทบบางส่วน(แปลง)	2	2	2	2
เนื้อที่ดินเฉลี่ยที่ได้รับผลกระทบบางส่วน (ไร่)	20.6	17.2	7.8	11.0
จำนวนแปลงที่ดินที่เฉลี่ยที่เหลืออยู่ (แปลง)	1	1	1	1
เนื้อที่ดินเฉลี่ยที่ยังเหลืออยู่ (ไร่)	31.6	31.8	26.3	17.7

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบล

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2545

5.3.2.2 ลักษณะการถือครองที่ดิน

(1) ที่ดินปลูกสร้างที่อยู่อาศัย จากการศึกษา พบว่า

- เนื้อที่ปลูกสร้างที่อยู่อาศัย ครัวเรือนชุมชนใหม่ใน ต.มะนาวหวาน ต.แก้ง

ผักกูด และ ต.มะกอกหวาน ส่วนใหญ่มีเนื้อปลูกสร้างที่อยู่อาศัยประมาณ 301 – 400 ตารางวา คิดเป็นร้อยละ 41.9 ,40.0 และ 31.3 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบล ตามลำดับ แต่สำหรับครัวเรือนชุมชนใหม่ใน ต. ชัยบาดาล นั้น ส่วนใหญ่มีเนื้อที่ปลูกสร้างที่อยู่อาศัยน้อยกว่า

คือ อยู่ในช่วง 20 – 100 ตารางวา คิดเป็นร้อยละ 33.3 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบล (ดังตารางที่ ก.9)

- **กรรมสิทธิ์ในที่ดินสร้างที่อยู่อาศัย** ส่วนใหญ่เป็นของตนเอง คือ ใน ต.มะนาวหวาน คิดเป็นร้อยละ 93.0 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบล ต.แก่งผักกูด ประมาณร้อยละ 93.3 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบล ต.ชัยบาดาล ประมาณร้อยละ 85.7 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบล และ ต.มะกอกหวาน ประมาณร้อยละ 87.5 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบล (ดังตารางที่ ก.10)

- **เอกสารสิทธิ์ในที่ดินสร้างที่อยู่อาศัย** มีลักษณะแตกต่างกันในแต่ละตำบล (ดังตารางที่ ก.11) โดยใน ต.มะนาวหวานนั้น เอกสารสิทธิ์ในที่ดินสร้างที่อยู่อาศัยในปัจจุบันเป็น สปก. และ นส3. คิดเป็นร้อยละ 72.1 และ 25.6 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบล ในตำบลแก่งผักกูด มีเอกสารสิทธิ์เป็น นส3 ประมาณเป็นร้อยละ 46.7 และไม่มีเอกสารสิทธิ์แต่เป็นการครอบครองในลักษณะมีใบภาษีบำรุงท้องที่ (ภบท5.) คิดเป็นร้อยละ 53.3 และของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบล ส่วนใน ต.ชัยบาดาล และ มะกอกหวาน จะมีเอกสารสิทธิ์ เป็นโฉนด ถึงร้อยละ 87.8 และ 93.7 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบล ตามลำดับ เนื่องจากพื้นที่สองตำบลนี้อยู่ใกล้เขตตัวเมืองอำเภอชัยบาดาล และมีการคมนาคมสะดวกเพราะอยู่ติดกับถนนสุนทรารายณ์ (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 205) ซึ่งเป็นเส้นทางหลัก ผ่านใจกลางพื้นที่ของจังหวัดในแนวตะวันตก และตะวันออก โดยเชื่อมตอนกลางของจังหวัดลพบุรี และเป็นเส้นทางไปสู่จังหวัดชัยภูมิ

เมื่อเปรียบเทียบเนื้อที่ปลูกสร้างที่อยู่อาศัยในช่วงก่อนย้ายกับปัจจุบันพบว่าการเปลี่ยนแปลงของเนื้อที่ปลูกสร้างที่อยู่อาศัยที่เพิ่มขึ้นในปัจจุบัน โดย ต.มะกอกหวาน มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นมากที่สุด คือ เพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 86.23 รองลงมาคือ ต.มะนาวหวาน เพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 78.62 ส่วน ต.ชัยบาดาล และ ต.แก่งผักกูด มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นแต่ไม่มากนัก คือ เพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 17.80 และ 15.59 ตามลำดับ (ตารางที่ 5.12)

ตารางที่ 5.12 การเปรียบเทียบเนื้อที่ปลูกสร้างที่อยู่อาศัยเฉลี่ยระหว่างช่วงก่อนย้ายกับปัจจุบัน

ตำบล	เนื้อที่ปลูกสร้างที่อยู่อาศัย (เฉลี่ย)		การเปลี่ยนแปลง	
	ก่อนย้าย (ตารางวา)	ปัจจุบัน (ตารางวา)	จำนวนตารางวา (เพิ่ม/ลด)	ร้อยละ (เพิ่ม/ลด)
มะนาวหวาน	290	518	+ 228	78.62
แก่งผักกูด	397	447	+ 50	12.59
ชัยบาดาล	236	278	+ 42	17.80
มะกอกหวาน	167	311	+ 144	86.23

หมายเหตุ : ร้อยละของการเปลี่ยนแปลง = [(เนื้อที่ปลูกสร้างที่อยู่อาศัยเฉลี่ยในปัจจุบัน - เนื้อที่ปลูกสร้างที่อยู่อาศัยเฉลี่ยช่วงก่อนย้าย) / เนื้อที่ปลูกสร้างที่อยู่อาศัยเฉลี่ยช่วงก่อนย้าย]*100

ที่มา : จากการคำนวณ

(2) ที่ดินทำกิน

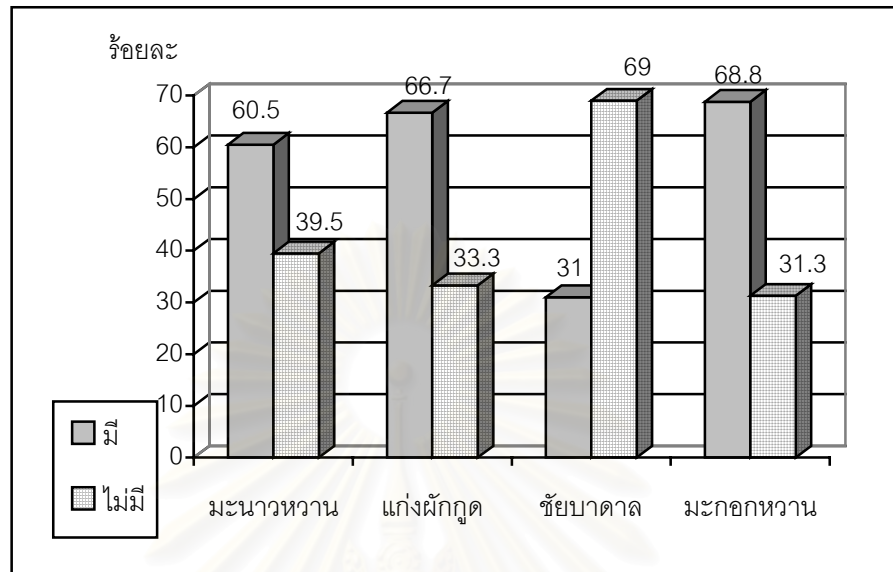
- การมีที่ดินทำกิน ของครัวเรือนชุมชนใหม่ จากการศึกษา พบว่า ครัวเรือนชุมชนใหม่ประมาณครึ่งหนึ่งยังคงมีที่ดินทำกินอยู่ในปัจจุบัน โดยครัวเรือนชุมชนใหม่ ใน ต.มะนาวหวาน มีที่ดินทำกิน ร้อยละ 60.5 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบล ต.แก่งผักกูด มีครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินในปัจจุบัน ร้อยละ 66.7 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบล และ ใน ต.มะกอกหวาน มีครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินในปัจจุบัน ร้อยละ 68.8 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบล แต่ ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ใน ต.ชัยบาดาล ที่มีที่ดินทำกินนั้น มีความแตกต่างออกไป กล่าวคือ สัดส่วนของครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินทำกินในปัจจุบันจะมากกว่า คิดเป็นร้อยละ 69.0 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบล (แผนภูมิที่ 5.5)

- ลักษณะของที่ดินทำกิน หากพิจารณาในปัจจุบันแล้ว (ตารางที่ 5.13) พบว่า ที่ดินทำกินรวมทุกแปลงของครัวเรือนชุมชนใหม่ส่วนใหญ่ในเกือบทุกตำบลนั้น เป็นที่ดินทำกินเดิมที่ไม่ถูกผลกระทบจากโครงการฯ คือ ใน ต.มะนาวหวาน มีประมาณร้อยละ 39.5 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบล ต.แก่งผักกูด มีประมาณร้อยละ 26.7 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบล และ ต.ชัยบาดาล มีประมาณร้อยละ 14.3 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบล ส่วนใน ต.มะกอกหวานนั้น ลักษณะของที่ดินทำกินรวมทุกแปลงของครัวเรือนชุมชนใหม่นั้น จะเป็นในลักษณะอื่นๆ คือ มีผสมกันระหว่างที่ดินเดิมที่เหลืออยู่กับที่ดินที่ซื้อใหม่ คิดเป็นร้อยละ 31.3 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบล

- เนื้อที่ดินทำกินรวมทุกแปลง ที่ครัวเรือนชุมชนใหม่ครอบครองนั้น จากการศึกษา พบว่า โดยส่วนใหญ่ไม่เกิน 20 ไร่ ต่อครัวเรือน ดังตารางที่ ก.12 โดยสรุปแล้ว ที่ดินทำกินรวมทุกแปลงเฉลี่ยต่อครัวเรือน ใน ต.มะนาวหวาน สูงที่สุด คือ 31.31 ไร่ ต่อครัวเรือน รองลงมา คือ ต.แก่งผักกูด เฉลี่ยประมาณ 29.57 ไร่ ต่อครัวเรือน ต.ชัยบาดาล เฉลี่ยประมาณ 22.73 ไร่ ต่อครัวเรือน และ ต.มะกอกหวาน เฉลี่ย 20.81 ไร่ ต่อครัวเรือน (แผนภูมิที่ 5.6)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 5.5 การมีที่ดินทำกินของครัวเรือนชุมชนใหม่แต่ละตำบลในปัจจุบัน

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบล

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2545

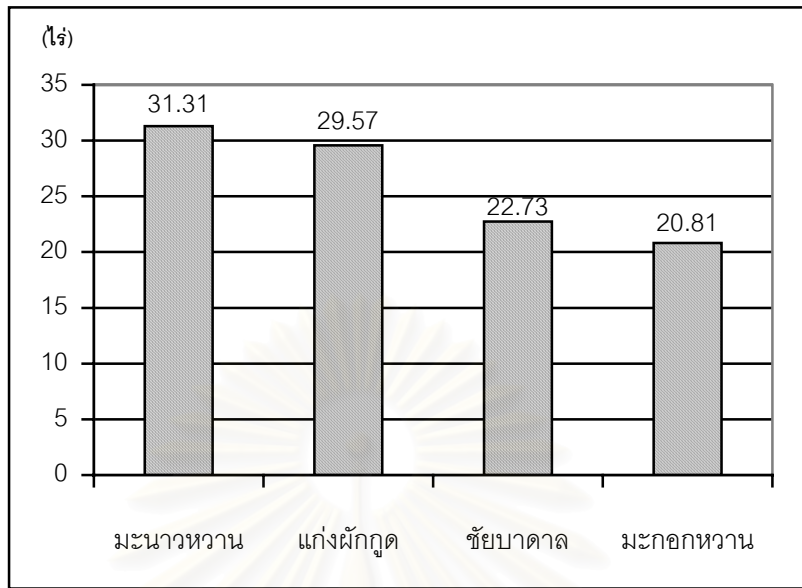
ตารางที่ 5.13 ลักษณะของที่ดินทำกินปัจจุบันของครัวเรือนชุมชนใหม่แต่ละตำบล

ลักษณะของที่ดินทำกินปัจจุบัน	มะนาวหวาน		แก่งผักกูด		ชัยบาดาล		มะกอกหวาน	
	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ
เป็นที่ดินซื้อใหม่	3	7.0	3	20.0	5	11.9	2	12.5
เป็นที่ดินเดิมที่เหลือ	17	39.5	4	26.7	6	14.3	4	25.0
อื่น ๆ	6	14.0	3	20.0	2	4.8	5	31.3
ไม่มีที่ดินทำกิน	17	39.5	5	33.3	29	69.0	5	31.3
รวม	43	100.0	15	100.0	42	100.0	16	100.0

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในแต่ละตำบล

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2545

แผนภูมิที่ 5.6 ที่ดินทำกินรวมทุกแปลงเฉลี่ยของครัวเรือนชุมชนใหม่แต่ละตำบล

ที่มา : จากการคำนวณ จากตารางที่ ก.12

- กรรมสิทธิ์และเอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกิน กรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินรวมทุกแปลงที่ครัวเรือนชุมชนใหม่ครอบครองในปัจจุบัน พบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นที่ดินของตนเองทั้งหมด โดยใน ต.มะนาวหวาน มีครัวเรือนชุมชนใหม่ที่มีที่ดินทำกินรวมทั้งหมดเป็นของตนเอง ประมาณร้อยละ 39.5 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบล ต.แก่งผักกูด มีครัวเรือนชุมชนใหม่ที่มีที่ดินทำกินรวมทั้งหมดเป็นของตนเอง ประมาณร้อยละ 53.3 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบล ต.ชัยบาดาล มีครัวเรือนชุมชนใหม่ที่มีที่ดินทำกินรวมทั้งหมดเป็นของตนเอง ประมาณร้อยละ 26.2 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบล และ ต.มะกอกหวาน มีครัวเรือนชุมชนใหม่ที่มีที่ดินทำกินรวมทั้งหมดเป็นของตนเอง ประมาณร้อยละ 50.0 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบล (ดังตารางที่ 5.14) โดย เอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกินที่ครอบครองนั้น พบว่า ใน ต.มะนาวหวาน ส่วนใหญ่เป็น สปก. คิดเป็นร้อยละ 68.6 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบลที่มีที่ดินทำกิน ใน ต.แก่งผักกูด ต.ชัยบาดาล และ ต.มะกอกหวาน ส่วนใหญ่เป็นที่ดินทำกินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ เป็นเพียงสิทธิครอบครองโดยมีใบภาษีบำรุงท้องที่ หรือ ภบท.5 คิดเป็นร้อยละ 70.6 56.3 และ 35.7 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในแต่ละตำบลที่มีที่ดินทำกิน ตามลำดับ (ดังตารางที่ 5.15)

ตารางที่ 5.14 กรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินรวมทุกแปลงของครัวเรือนชุมชนใหม่แต่ละตำบล

กรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินในปัจจุบัน	มะนาวหวาน		แก้งผักกูด		ชัยบาดาล		มะกอกหวาน	
	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ
เป็นที่ดินของตนเองทั้งหมด	17	39.5	8	53.3	11	26.2	8	50
เช่าผู้อื่นทั้งหมด	1	2.3	0	0.0	1	2.4	3	18.8
เป็นทั้งที่ดินตนเองและเช่าผู้อื่น	1	2.3	1	6.7	1	2.4	0	0.0
พ่อ/แม่ ญาติ จัดแบ่งให้	7	16.3	1	6.7	0	0.0	0	0.0
ไม่มีที่ดินทำกิน	17	39.5	5	33.3	29	69	5	31.3
รวม	43	100.0	15	100.0	42	100.0	16	100.1

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในแต่ละตำบล

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2545

ตารางที่ 5.15 เอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกินของครัวเรือนชุมชนใหม่แต่ละตำบล

เอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกินแต่ละแปลงในปัจจุบัน	มะนาวหวาน		แก้งผักกูด		ชัยบาดาล		มะกอกหวาน	
	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ
สปก.	17	39.8	1	8.9	0	0.0	0	0.0
ภบท5.	3	6.1	7	45.4	6	14.5	3	19.3
นส3.	5	12.3	2	13.2	1	2.2	3	21.7
นส3ก.	1	2.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
โฉนด	0	0.0	0	0.0	5	11.2	4	27.0
อื่นๆ	0	0.0	0	0.0	1	2.2	0	0.0
ไม่มีที่ดิน	17	39.8	5	32.5	29	69.9	5	32.1
รวม	43	100.0	15	100.0	42	100.0	16	100.0

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบลที่มีที่ดินทำกิน

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2545

- ที่ตั้งที่ดินทำกินแต่ละแปลงในปัจจุบัน จากการศึกษา พบว่า ที่ดินทำกินของครัวเรือนชุมชนใหม่ใน ต.มะนาวหวาน และ ต.แก้งผักกูด ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในหมู่บ้านเดียวกันกับที่อยู่อาศัยแต่เป็นแปลงที่ไม่ได้ติดกับที่อยู่อาศัย คือ คิดเป็นร้อยละ 35.5 และ 53.3 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบลที่มีที่ดินทำกิน ตามลำดับ แต่ ใน ต.ชัยบาดาล และ ต.มะกอกหวานนั้น ที่ดินทำกินของครัวเรือนชุมชนใหม่ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในพื้นที่อื่นนอกตำบลที่อยู่อาศัย ถึงร้อยละ 82.4 และ 73.3 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบลที่มีที่ดินทำกิน ตามลำดับ (ดังตารางที่ 5.16)

ตารางที่ 5.16 ที่ตั้งที่ดินทำกินปัจจุบันของครัวเรือนชุมชนใหม่แต่ละตำบล

ที่ตั้งที่ดินทำกินแต่ละแปลงปัจจุบัน	มะนาวหวาน		แก่งผักกูด		ชัยบาดาล		มะกอกหวาน	
	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ
อยู่ติดกับที่อยู่อาศัย	5	19.4	1	6.7	0	0.0	2	20.0
อยู่แยกกับที่อยู่อาศัยแต่ในหมู่บ้านเดียวกัน	9	35.5	5	53.3	2	11.8	1	6.7
อยู่ในพื้นที่หมู่บ้านในตำบลที่อาศัยอยู่	8	29.0	3	33.3	1	5.9	0	0.0
อยู่ในพื้นที่อื่นนอกตำบลที่อาศัยอยู่	4	16.1	1	6.7	11	82.4	8	73.3
รวม	26	100.0	10	100.0	13	100.0	11	100.0

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบลที่มีที่ดินทำกิน

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2545

ตารางที่ 5.17 การเปรียบเทียบการมีที่ดินทำกินของครัวเรือนชุมชนใหม่ในช่วงก่อนย้ายและช่วงปัจจุบัน

ที่ดินทำกินก่อนย้าย (ครัวเรือน)	ที่ดินทำกินในปัจจุบัน (ครัวเรือน)		รวม
	ไม่มี	มี	
ไม่มี	18	2	20 [17.2]
มี	38	58	96 [82.8]
รวม	56 [48.3]	60 [51.7]	116 [100.0]

หมายเหตุ : [] หมายถึง ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ในทุกตำบล

ที่มา : จากการคำนวณ

เมื่อศึกษาเปรียบเทียบ การมีที่ดินทำกินของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งในก่อนช่วงย้ายและในปัจจุบัน พบว่า สัดส่วนของครัวเรือนชุมชนใหม่ที่ดินทำกินในปัจจุบัน (51.7) น้อยกว่าในช่วงก่อนย้าย (82.8) เนื่องจากมีบางครัวเรือนที่เคยมีที่ดินทำกินอยู่ในช่วงก่อนย้ายและเมื่อได้รับผลกระทบจากโครงการฯ จึงไม่มีที่ดินทำกินแล้วในปัจจุบัน ส่วนครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินอยู่ปัจจุบันนั้นจะเป็นครัวเรือนที่เคยมีที่ดินทำกินมาก่อนและมีที่ดินทำกินบางส่วนไม่ได้รับผลกระทบนั่นเอง (ดังตารางที่ 5.17)

เรื่องเอกสารสิทธิ์นั้นกลับมีสิทธิในการครอบครองที่ลดลงจากเดิม ซึ่งที่ดินทำกินส่วนใหญ่จะเป็น นส.3 เพราะเป็นที่ดินทำกินที่สมบูรณ์ในที่ลุ่มริมฝั่งแม่น้ำป่าสัก เปลี่ยนไปเป็นที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในลักษณะใบ ภบท.5 (ภาษีบำรุงท้องที่) และ สปก. ซึ่งเป็นที่ดินที่มีสิทธิครอบครองลดลงและเป็นที่ดินที่ไกลจากตัวลำนน้ำเดิมขึ้นไป ซึ่งก็ทำให้ที่ตั้งที่ดินทำกินเปลี่ยนไปด้วย โดยจากเดิมจะอยู่ในหมู่บ้านเดียวกับที่อยู่อาศัยนั้น แต่ในปัจจุบัน ชาวบ้านกลับมีที่ดินทำกินตั้งอยู่นอกตำบลที่อยู่อาศัยเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากส่วนใหญ่หมู่บ้านที่เป็นที่อยู่อาศัยจะได้รับผลกระทบทั้งหมด ที่ดินทำกินในปัจจุบันจะเป็นที่ดินเดิมที่ยังเหลือซึ่งอยู่ในตำบลใกล้เคียง หรือเป็นการไปเลือกที่ดินใหม่ในที่ห่างไกลและราคาถูก ในอำเภอและจังหวัด

ที่ใกล้เคียง เช่น จังหวัดเพชรบูรณ์ ส่วนที่ตั้งที่ดินทำกินที่แยกกับที่อยู่อาศัยแต่อยู่ในพื้นที่เดียวกันกับที่อยู่อาศัย มีประมาณร้อยละ 28.6

5.3.3 การประกอบอาชีพและรายได้

(1) การประกอบอาชีพ เป็นการศึกษาระบบการประกอบอาชีพของคนในครัวเรือน ชุมชนใหม่ที่เลือกเป็นตัวอย่างในการศึกษา เพื่อใช้เป็นตัวแทนในการสรุปการประกอบอาชีพของคนในชุมชนใหม่ โดยจำนวนคนในก่อนย้าย และหลังย้าย นั้นอาจไม่เท่ากันทั้งนี้เนื่องจาก บางครัวเรือนเกิดการแยกครัวเรือนไปหรือมีการย้ายไปที่อื่นๆ เป็นต้น และจากการศึกษาอาชีพหลักของคนชุมชนใหม่ในปัจจุบัน พบว่า เป็นการประกอบอาชีพหลักเพียงอาชีพเดียว ใน ต.มะนาวหวาน คิดเป็นร้อยละ 78.5 ของชุมชนใหม่ในตำบล ต.แก่งฝักกูด คิดเป็นร้อยละ 90.5 ของชุมชนใหม่ในตำบล ต.ชัยบาดาล คิดเป็นร้อยละ 77.9 ของชุมชนใหม่ในตำบล และ ต.มะกอกหวาน คิดเป็นร้อยละ 76.3 ของชุมชนใหม่ในตำบล ดังตารางที่ 5.18 และยังสะท้อนให้เห็นถึงโอกาสการประกอบอาชีพลดลงเนื่องจากการประกอบอาชีพรอนนั้นมีสัดส่วนที่ลดลงจากเดิม

อาชีพหลักของคนในชุมชนใหม่ในปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก คือ ใน ต.มะนาวหวาน คิดเป็นร้อยละ 52.7 ของชุมชนใหม่ในตำบล ต.แก่งฝักกูด คิดเป็นร้อยละ 50.0 ของชุมชนใหม่ในตำบล ต.มะกอกหวาน คิดเป็นร้อยละ 60.5 ของชุมชนใหม่ในตำบล แต่ใน ต.ชัยบาดาล นั้นแตกต่างออกไป กล่าวคือ มีผู้ที่ประกอบอาชีพหลักในภาคเกษตรกรรมเป็นสัดส่วนที่น้อยกว่าอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม คือประมาณร้อยละ 30.4 ของชุมชนใหม่ในตำบล ดังตารางที่ 5.19

เมื่อเปรียบเทียบการประกอบอาชีพของคนในชุมชนใหม่ระหว่างช่วงก่อนย้ายและในปัจจุบัน พบว่า ผู้ประกอบอาชีพหลักในภาคเกษตรกรรมลดลงเนื่องจากสัดส่วนของผู้มีที่ดินทำกินในปัจจุบันน้อยลง เมื่อศึกษาถึงประเภทอาชีพหลักของคนในชุมชนแบ่งได้ดังตารางที่ 5.21 จะเห็นว่าผู้ประกอบอาชีพทำนาในปัจจุบันมีสัดส่วนลดลงจากเดิมอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากที่ทำกินที่ได้รับผลกระทบจะเป็นพื้นที่นาริมฝั่งแม่น้ำป่าสัก ส่วนผู้ที่ยังเหลือพื้นที่ทำกิน หรือเป็นพื้นที่ที่ซื้อใหม่ จะเป็นพื้นที่ดอนถัดขึ้นไปจากริมอ่างเก็บน้ำ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เหมาะแก่การปลูกพืชไร่ ดังนั้นสัดส่วนผู้ที่เคยทำนาอย่างเดียว และทำทั้งนาและไร่ โดยยังมีพื้นที่ทำกินอยู่ในปัจจุบันจึงต้องเปลี่ยนไปทำไร่อย่างเดียว ทำให้สัดส่วนผู้ประกอบอาชีพทำไร่ในปัจจุบันมากที่สุด ใน 3 ตำบล คือ ต.มะนาวหวาน คิดเป็นร้อยละ 37.6 ต.แก่งฝักกูด คิดเป็นร้อยละ 31.0 และ ต.มะกอกหวาน คิดเป็นร้อยละ 23.7 และอาชีพที่มีสัดส่วนรองลงมาและเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเช่นกัน คือ อาชีพรับจ้างทั่วไป ใน ต.มะนาวหวาน คิดเป็นร้อยละ 23.7 ต.แก่งฝักกูด คิดเป็นร้อยละ 21.4 แต่สำหรับ ใน ต.ชัยบาดาล อาชีพรับจ้างทั่วไป และ รับจ้างในโรงงาน มีสัดส่วนที่สูงที่สุดในปัจจุบันคิดเป็นร้อยละ 21.7 เท่าๆกัน เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่ไม่มีที่ดินทำกินแล้วใน

ตารางที่ 5.18 การประกอบอาชีพของคนในชุมชนใหม่แต่ละตำบล

การประกอบอาชีพ	มะนาวหวาน				แก่งผักกูด				ชัยบาดาล				มะกอกหวาน			
	ก่อนย้าย		ปัจจุบัน		ก่อนย้าย		ปัจจุบัน		ก่อนย้าย		ปัจจุบัน		ก่อนย้าย		ปัจจุบัน	
	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ
อาชีพเดียว	72	67.3	73	78.5	41	89.1	38	90.5	81	77.9	61	88.4	18	51.4	29	76.3
สองอาชีพ	35	32.7	20	21.5	5	10.9	4	9.5	23	22.1	8	11.6	17	48.6	9	23.7
รวม	107	100	93	100	46	100	42	100	104	100	69	100	35	100	38	100

หมายเหตุ : ร้อยละของคนในชุมชนใหม่แต่ละตำบล

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2545

ตารางที่ 5.19 ประเภทของอาชีพหลักของคนชุมชนใหม่แต่ละตำบล

ประเภทอาชีพ	มะนาวหวาน				แก่งผักกูด				ชัยบาดาล				มะกอกหวาน			
	ก่อนย้าย		ปัจจุบัน		ก่อนย้าย		ปัจจุบัน		ก่อนย้าย		ปัจจุบัน		ก่อนย้าย		ปัจจุบัน	
	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ
ในภาคเกษตรกรรม	78	72.9	49	52.7	30	65.2	21	50.0	67	64.4	21	30.4	23	65.7	23	60.5
นอกภาคเกษตรกรรม	29	27.1	44	47.3	16	34.8	21	50.0	37	35.6	48	69.6	12	34.3	15	39.5
รวม	107	100.0	93	100.0	46	100.0	42	100.0	104	100.0	69	100.0	35	100.0	38	100.0

หมายเหตุ : ร้อยละของคนในชุมชนใหม่ทั้งหมดแต่ละตำบล

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2545

ปัจจุบัน กลุ่มนี้จะมีงานทำและมีรายได้ในช่วงฤดูการเพาะปลูก ประกอบกับในเขตพื้นที่ศึกษาและพื้นที่ใกล้เคียงเป็นแหล่งที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมหลายแห่งซึ่งถือเป็นแหล่งจ้างงานที่สำคัญในพื้นที่ และ อาชีพค้าขายและการบริการก็เพิ่มขึ้นด้วย โดยใน ต.มะกอกหวาน จะรองจากอาชีพการทำไร่ มีประมาณร้อยละ 15.8 สำหรับอาชีพหลักที่เกิดขึ้นใหม่ที่น่าสนใจคือ การทำการประมง เนื่องจากการมีพื้นที่อ่างเก็บน้ำเกิดขึ้นนั่นเอง

ตารางที่ 5.20 ลักษณะอาชีพหลักของคนชุมชนใหม่แต่ละตำบล

ลักษณะอาชีพ	มะนาวหวาน		แก่งผักกูด		ชัยบาดาล		มะกอกหวาน	
	ก่อนย้าย (ร้อยละ)	ปัจจุบัน (ร้อยละ)	ก่อนย้าย (ร้อยละ)	ปัจจุบัน (ร้อยละ)	ก่อนย้าย (ร้อยละ)	ปัจจุบัน (ร้อยละ)	ก่อนย้าย (ร้อยละ)	ปัจจุบัน (ร้อยละ)
ภาคเกษตรกรรม								
ทำนา	14.0	0.0	10.9	0.0	22.1	0.0	17.1	5.3
ทำไร่	27.1	37.6	21.7	31.0	16.3	8.7	17.1	23.7
ทำสวน	0.9	2.2	2.2	0.0	1.9	4.3	5.7	5.3
ทำนาและทำไร่	29.0	5.4	28.3	7.1	19.2	2.9	20.0	13.2
เลี้ยงสัตว์	0.9	1.1	0.0	0.0	1.0	0.0	2.9	2.6
ประมง	0.0	2.2	0.0	4.8	0.0	5.8	0.0	5.3
รับจ้างทางการเกษตร	0.9	4.3	2.2	7.1	3.8	8.7	2.9	5.3
นอกภาคเกษตรกรรม								
ค้าขาย และการบริการ	2.8	8.6	10.9	14.3	9.6	14.5	14.3	15.8
พนักงานบริษัท	0.0	1.1	2.2	2.4	4.8	4.3	0.0	2.6
ข้าราชการ ลูกจ้างในหน่วยงานรัฐ	2.8	4.3	0.0	0.0	0.0	2.9	5.7	2.6
รับจ้างในโรงงาน	9.3	9.7	10.9	11.9	11.5	21.7	5.7	7.9
อุตสาหกรรมในครัวเรือน	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	4.3	0.0	2.6
รับจ้างทั่วไป	12.1	23.7	10.9	21.4	9.6	21.7	8.6	7.9

หมายเหตุ : ร้อยละของคนในชุมชนใหม่ทั้งหมดในแต่ละตำบล

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2545

(2) รายได้ต่อครัวเรือน

รายได้จากการประกอบอาชีพหลักของคนในชุมชนใหม่ในทุกตำบลนั้นมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน โดยสรุปคือ แบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ คือ รายได้ต่อวัน จะเป็นกลุ่มอาชีพรับจ้างทั่วไป รับจ้างทางการเกษตร ประมาณ 100 – 120 ต่อวัน และการรับจ้างในโรงงาน ประมาณ 120 - 143 ต่อวัน รายได้ต่อเดือน ในกลุ่มของผู้ที่มีงานประจำ อยู่ระหว่างช่วง 3,000 – 6,000 บาท ต่อเดือน และ รายได้ต่อปี ในกลุ่มผู้ประกอบ

อาชีพทางการเกษตรกรรม โดยเฉพาะทำการเพาะปลูก ซึ่งรายได้นั้นจะแตกต่างกันไปตามลักษณะของพืชที่เพาะปลูก รายละเอียดจะอธิบายไว้ในเรื่องลักษณะการผลิตทางการเกษตรกรรม

รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน จะเป็นการประมาณด้วยการคำนวณจากลักษณะรายได้ที่พบ ทั้งในรูปแบบรายได้อัตโนมัติ ต่อเดือน และต่อปี ออกมาเป็นค่าเฉลี่ยรายได้อัตโนมัติต่อครัวเรือน ต่อเดือน พบว่าในปัจจุบัน ครัวเรือนชุมชนใหม่ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนสูงที่สุด คือ ครัวเรือนชุมชนใหม่ใน ต.แก่งผักกูด ประมาณ 5,636 บาท ต่อเดือน รองลงมาเป็น ต.มะนาวหวาน ประมาณ 4,756 บาท ต่อเดือน และ ต.ชัยบาดาล ประมาณ 4,711 บาท ต่อเดือน สำหรับ ต.มะกอกหวานมีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนน้อยที่สุดคือ 4,016 บาท ต่อเดือน

โดยจำนวนสมาชิกที่หารายได้ในครัวเรือนเปรียบเทียบกับในช่วงช่วงก่อนย้ายกับช่วงปัจจุบันพบว่า ส่วนใหญ่ยังคงเท่าเดิม ดังตารางที่ 5.21 โดยเฉลี่ยแล้ว ประมาณ 2 คนต่อครัวเรือนที่เป็นผู้หารายได้ ทั้งในช่วงก่อนย้ายและ ในปัจจุบัน

ตารางที่ 5.21 การเพิ่มลดของสมาชิกที่หารายได้ในครัวเรือนชุมชนใหม่แต่ตำบล

การเพิ่มลดของสมาชิกที่หารายได้ในครัวเรือน	มะนาวหวาน		แก่งผักกูด		ชัยบาดาล		มะกอกหวาน	
	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ
ลดลง	14	32.6	5	33.3	16	38.1	3	18.8
เท่าเดิม	26	60.5	7	46.7	20	47.6	12	75
เพิ่มขึ้น	3	7.0	3	20.0	6	14.3	1	6.3
รวม	43	100.0	15	100.0	42	100.0	16	100.0

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบล

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2545

5.3.4 ลักษณะการผลิตทางการเกษตร

การผลิตทางการเกษตรในครัวเรือน ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของครัวเรือนในชนบท ซึ่งการศึกษานี้พิจารณาทั้งการผลิตในครัวเรือนในทุกๆระดับทั้งที่เป็นการผลิตเพื่อเป็นอาชีพและระดับของผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือน จากการศึกษา พบว่าครัวเรือนชุมชนใหม่ในปัจจุบันส่วนใหญ่ยังมีการผลิตทางการเกษตรในครัวเรือนอยู่ โดย ต.มะนาวหวาน คิดเป็นร้อยละ 76.7 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ในตำบล ต.แก่งผักกูด คิดเป็นร้อยละ 66.7 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ในตำบล ต.ชัยบาดาล คิดเป็นร้อยละ 52.4 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ในตำบล และ ต.มะกอกหวาน คิดเป็นร้อยละ 75.0 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ในตำบล ดังตารางที่ 5.22 และจะเห็นได้ว่าเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงก่อนย้ายกับช่วงปัจจุบันนั้น พบว่า สัดส่วนของครัวเรือนที่ทำการผลิตทางการเกษตรในครัวเรือนนั้นลดลง

ลักษณะการผลิตทางการเกษตร ของครัวเรือนชุมชนใหม่ในปัจจุบัน จากการ ศึกษา พบว่า ใน ต.มะนาวหวาน แก่งผักกูด และมะกอกหวาน นั้น ครัวเรือนชุมชนใหม่ที่มีการ ผลิตการเกษตรในครัวเรือนส่วนใหญ่จะเป็นทำทั้งการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ คือ มีประมาณร้อยละ 34.9 ร้อยละ 26.7 และร้อยละ 25.0 ของของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในตำบล ตามลำดับ ส่วนการผลิตทางการเกษตรของครัวเรือนชุมชนใหม่ใน ต.ชัยบาดาล นั้น มีหลายประเภท ได้แก่ การเพาะปลูกอย่างเดียว การเลี้ยงสัตว์อย่างเดียว และทั้งเลี้ยงสัตว์และทำประมง โดยคิด เป็นร้อยละเท่ากัน ๆ ในแต่ละรูปแบบการผลิต คือ ร้อยละ 11.9 ของครัวเรือน ชุมชนใหม่ในตำบลที่มีการผลิตทางการเกษตร (ตารางที่ 5.23)

(1) การเพาะปลูก

- รูปแบบการเพาะปลูก ของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบลในปัจจุบัน จากการศึกษ พบว่า ส่วนใหญ่ครัวเรือนชุมชนใหม่ที่ทำกรเพาะปลูก จะเพาะปลูกพืชไร่เพียง อย่างเดียว คือ ใน ต.มะนาวหวาน คิดเป็นร้อยละ 53.5 ต.แก่งผักกูด คิดเป็นร้อยละ 53.3, ต.ชัยบาดาล คิดเป็นร้อยละ 9.5 และ ต.มะกอกหวาน คิดเป็นร้อยละ 37.5 และเมื่อเปรียบเทียบ ระหว่างรูปแบบการผลิตในช่วงก่อนย้ายกับในปัจจุบัน พบว่า สัดส่วนการเพาะปลูกพืชไร่อย่าง เดียวสูงขึ้นมาก แต่สัดส่วนของการทำนา และการเพาะปลูกผสมทั้งทำนาและทำไร่ นั้นมีสัดส่วน ที่ลดลง เนื่องจากพื้นที่ที่เหมาะสมกับการทำนานั้นได้รับผลกระทบเกือบทั้งหมดตามที่ได้กล่าว มาแล้ว ตารางที่ 5.24

- พืชหลักที่ครัวเรือนเกษตรกรชุมชนใหม่ทำการเพาะปลูกในปัจจุบัน นั้น จากการศึกษ พบว่า พืชไร่ เป็นพืชหลักที่ครัวเรือนเกษตรกรในชุมชนใหม่ทุกตำบลส่วนใหญ่จะนิยมปลูก โดย ใน ต.มะนาวหวาน ส่วนใหญ่จะปลูก ข้าวโพด และ อ้อย เป็นพืชหลัก คิด เป็นร้อยละ 54.2 และ 41.7 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ในตำบลที่ทำการเพาะปลูก ตามลำดับ ต.แก่งผักกูด ส่วนใหญ่จะนิยมปลูก อ้อย รองลงมาเป็น ข้าวโพดและพริก เป็นพืชหลัก คิดเป็น ร้อยละ 71.8, 11.1 และ 11.1 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ในตำบลที่ทำการเพาะปลูก ตามลำดับ ต.ชัยบาดาล ส่วนใหญ่นิยมปลูก ข้าวโพด และ พืชอื่น ๆ ได้แก่ ไม้ผล เป็นพืชหลัก คิดเป็น ร้อยละ 27.3 และ 26.7 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ในตำบลที่ทำการเพาะปลูก ตามลำดับ และ ต.มะกอกหวาน ส่วนใหญ่จะนิยมปลูก อ้อย ฝ้าย และข้าว เป็นพืชหลัก โดยคิดเป็นร้อยละ 25.5, 24.0 และ 23.5 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ในตำบลที่ทำการเพาะปลูก ตามลำดับ (แผนภูมิที่ 5.7 ถึง 5.10)

- พื้นที่ทำการเพาะปลูกพืชหลัก โดยสรุปรวมในทุกตำบล พบว่า ส่วน ใหญ่ไม่เกิน 20.5 ไร่ ซึ่งจะอยู่ในช่วง 0.5 – 10.5 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 30.6 และ ในช่วง 10.6 – 20.5 ไร่ รองลงมาคิดเป็นร้อยละ 26.5 ของครัวเรือนทั้งหมดในทุกตำบลที่ทำการเพาะปลูก (ตั้ง ตารางที่ ก.13)

ตารางที่ 5.22 การผลิตทางการเกษตรในครัวเรือนชุมชนใหม่แต่ละตำบลเปรียบเทียบช่วงก่อนย้ายกับปัจจุบัน

การผลิตทางการเกษตรในครัวเรือน	มะนาวหวาน				แก้งผักกูด				ชัยบาดาล				มะกอกหวาน			
	ก่อนย้าย		ปัจจุบัน		ก่อนย้าย		ปัจจุบัน		ก่อนย้าย		ปัจจุบัน		ก่อนย้าย		ปัจจุบัน	
	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ
มี	41	95.3	33	76.7	12	80	10	66.7	35	83.3	22	52.4	13	81.3	12	75
ไม่มี	2	4.7	10	23.3	3	20	5	33.3	7	16.7	20	47.6	3	18.8	4	25
รวม	43	100.0	43	100.0	15	100.0	15	100.0	42	100.0	42	100.0	16	100.1	16	100.0

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบล

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2545

ตารางที่ 5.23 ลักษณะการผลิตทางการเกษตรในครัวเรือนชุมชนใหม่แต่ละตำบล

ลักษณะการผลิตทางการเกษตรในครัวเรือน	มะนาวหวาน				แกงผักกูด				ชัยบาดาล				มะกอกหวาน			
	ก่อนย้าย		ปัจจุบัน		ก่อนย้าย		ปัจจุบัน		ก่อนย้าย		ปัจจุบัน		ก่อนย้าย		ปัจจุบัน	
	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ
เพาะปลูก	19	44.2	5	11.6	3	20	1	6.7	9	21.4	5	11.9	1	6.3	2	12.5
เลี้ยงสัตว์	2	4.7	5	11.6	1	6.7	1	6.7	8	19.0	5	11.9	1	6.3	3	18.8
ประมง	0	0.0	3	7.0	0	0.0	1	6.7	0	0.0	4	9.5	0	0.0	0	0.0
เพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์	17	39.5	15	34.9	6	40	4	26.7	10	23.8	1	2.4	7	43.8	4	25.0
เพาะปลูกและประมง	1	2.3	1	2.3	0	0.0	1	6.7	2	4.8	2	4.8	2	12.5	1	6.3
เลี้ยงสัตว์และประมง	0	0.0	1	2.3	0	0.0	0	0.0	2	4.8	5	11.9	0	0.0	0	0.0
ทั้งเพาะปลูก,เลี้ยงสัตว์และประมง	2	4.7	3	7	2	13.3	2	13.3	4	9.5	0	0.0	2	12.5	2	12.5
ไม่มีการผลิตทางการเกษตร	2	4.7	10	23.3	3	19.97	5	33.3	7	16.7	20	47.6	3	18.8	4	25.0
รวม	43	100.0	43	100.0	15	100.0	15	100.1	42	100.0	42	100.0	16	100.2	16	100.1

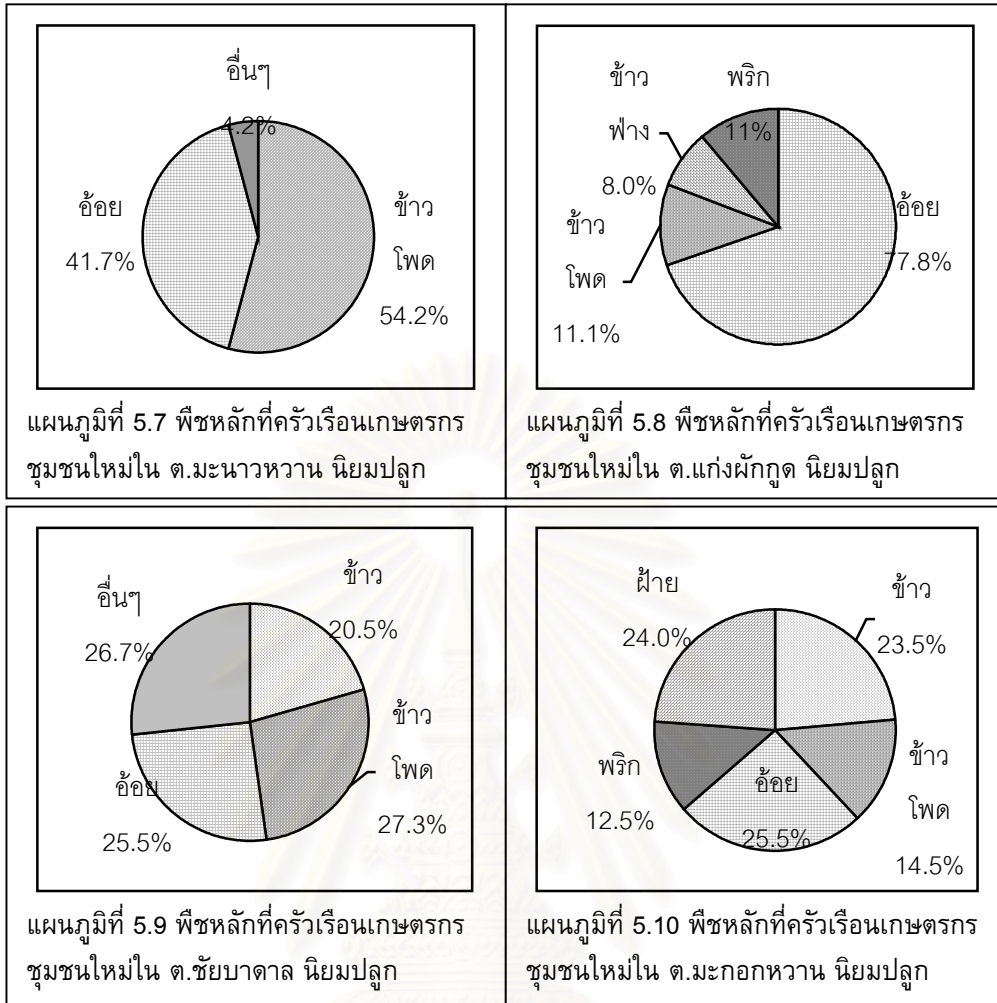
หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในแต่ละตำบล

ตารางที่ 5.24 รูปแบบการเพาะปลูกของครัวเรือนชุมชนใหม่แต่ละตำบล

รูปแบบ	มะนาวหวาน				แกงผักกูด				ชัยบาดาล				มะกอกหวาน			
	ก่อนย้าย		ปัจจุบัน		ก่อนย้าย		ปัจจุบัน		ก่อนย้าย		ปัจจุบัน		ก่อนย้าย		ปัจจุบัน	
การเพาะปลูก	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ
ทำนา	8	18.6	0	0.0	2	13.3	0	0.0	10	23.8	0	0.0	4	25.0	1	6.3
ทำสวน	2	4.7	1	2.3	0	0.0	0	0.0	1	2.4	3	7.1	0	0.0	1	6.3
ทำไร่	20	46.5	23	53.5	3	20	8	53.3	4	9.5	4	9.5	5	31.3	6	37.5
ผสม	9	20.9	0	0.0	5	33.3	1	6.7	9	21.4	1	2.4	3	18.8	1	6.3
ไม่ได้ เพาะปลูก	4	9.3	19	44.2	5	33.3	6	40.0	18	42.9	34	81.0	4	25.0	7	43.8
รวม	43	100.0	43	100.0	15	99.9	15	100.0	42	100.0	42	100.0	16	100.0	16	100.0

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในแต่ละตำบล

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม

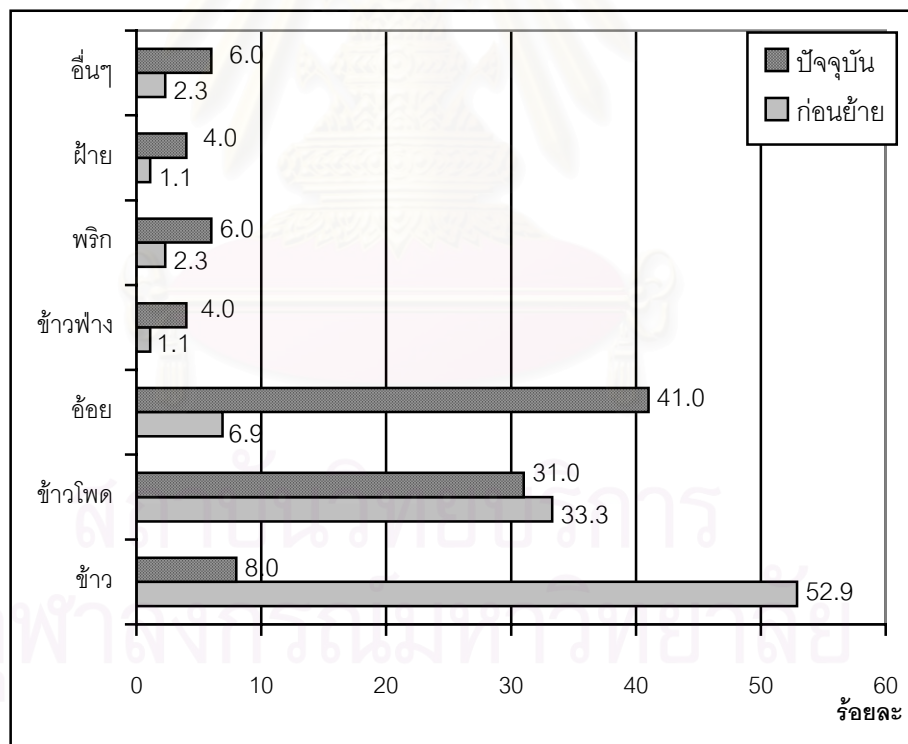

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2545

-ลักษณะของการทำการเพาะปลูกในปัจจุบัน จากการศึกษาจะมีลักษณะของการทำการเพาะปลูกคล้ายคลึงกัน จึงได้สรุปรวมทั้ง 4 ตำบล พบว่า เกษตรกรในชุมชนใหม่ส่วนใหญ่จะเพาะปลูกเพื่อจำหน่ายอย่างเดียว มีประมาณถึงร้อยละ 81.6 ของครัวเรือนทั้งหมดในทุกตำบลที่ทำการเพาะปลูก แหล่งจำหน่ายที่สำคัญมีสองแห่ง คือ การมีผู้มารับซื้อที่บ้านเหมือนดังเดิม และ การนำไปขายให้กับผู้รับซื้อ คิดเป็นร้อยละที่ใกล้เคียงกันประมาณ 45.8 และ 43.8 ของครัวเรือนทั้งหมดในทุกตำบลที่ทำการเพาะปลูก ตามลำดับ (ดังตารางที่ ก.14) ส่วน รายได้จากการจำหน่ายผลผลิตต่อปี ที่ยังไม่ได้หักค่าใช้จ่าย พบว่า ช่วงรายได้จากการจำหน่ายที่พบส่วนใหญ่ นั้น มี 3 ช่วงคือ ช่วง 2,000 – 10,000 ต่อปี ,10,001 – 30,000 บาท ต่อปี และ ช่วง 70,001 – 100,000 บาท ต่อปี ซึ่งมีประมาณร้อยละที่เท่ากันทั้ง 3 ช่วง คือ ร้อยละ 15.6 ของครัวเรือนทั้งหมดในทุกตำบลที่ทำการเพาะปลูก โดยเป็นการผลิตที่มีการจ้างแรงงานผสมกับแรงงานในครัวเรือน ถึงร้อยละ 85.4 ของครัวเรือนทั้งหมดในทุกตำบลที่ทำการเพาะปลูก

การเปรียบเทียบการเพาะปลูกทั้งก่อนย้ายและในปัจจุบันของเกษตรกรในชุมชนใหม่ โดยสรุปรวมทุกตำบลนั้น (ดังแผนภูมิที่ 5.11) พบว่า พืชหลักที่นิยมเพาะปลูกโดยส่วนมากนั้นเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด จากการปลูกข้าวเป็นพืชหลัก เปลี่ยนเป็นการเพาะปลูกพืชไร่ ได้แก่ อ้อย เป็นพืชหลักแทน และปลูกข้าวโพดเป็นพืชหลักอันดับรองลงมาเช่นเดิม การเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้เนื่องจากพื้นที่ลุ่มที่เหมาะสมแก่การปลูกข้าวได้รับผลกระทบเป็นส่วนใหญ่ พื้นที่ทำกินปัจจุบันที่มีอยู่จึงเป็นพื้นที่ตอนที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกพืชไร่ โดยมีพืชไร่ คือ อ้อย ที่กลับกลายเป็นที่นิยมเพาะปลูกเป็นพืชหลักมากขึ้นกว่าข้าวโพด ก็เนื่องจากมีราคาดี นอกจากนั้นยังมีแหล่งรับซื้อผลผลิตที่สะดวก คือ มีโรงงานน้ำตาลตั้งอยู่ในพื้นที่ศึกษา และพื้นที่ใกล้เคียงด้วย และเมื่อมีเปลี่ยนการเพาะปลูกพืชหลักมาเป็นอ้อยกันเป็นส่วนใหญ่ นั่น จึงทำให้ลักษณะการเพาะปลูกเพื่อจำหน่ายอย่างเดียวในปัจจุบันเป็นสัดส่วนที่สูงขึ้นมากจากเดิม เนื่องพืชไร่จะปลูกเพียงเพื่อจำหน่ายอย่างเดียว ต่างจากการปลูกข้าวซึ่งจะเป็นการปลูกทั้งบริโภคและจำหน่ายและเมื่อมีการปลูกข้าวลดลงก็ทำให้ลักษณะการปลูกแบบนี้ลดลงไปด้วย สำหรับแหล่งจำหน่ายผลผลิตนั้น จะเป็นการนำไปขายให้กับผู้รับซื้อที่มีสัดส่วนในปัจจุบันเพิ่มขึ้นมากจากเดิม โดยเฉพาะอ้อย จะต้องนำไปขายในระบบโควตาของโรงงาน แต่สำหรับการปลูกข้าวอย่างแต่เดิมนั้นจะเป็นในลักษณะที่ให้แก่โรงสี มารับซื้อถึงที่ทำกิน หรือ ที่บ้าน

แผนภูมิที่ 5.11 พืชหลักที่ครัวเรือนชุมชนใหม่เพาะปลูกเปรียบเทียบช่วงก่อนย้ายกับปัจจุบัน

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดทุกที่ทำการเพาะปลูก

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม

- สรุปลักษณะการเพาะปลูกพืชที่สำคัญในพื้นที่

จากการศึกษาและสอบถามเกษตรกรในพื้นที่ชุมชนใหม่นั้น ได้นำมาสรุปรวมโดยเฉลี่ย จากการเพาะปลูกพืชแต่ละชนิดที่ผ่านมาได้ดังนี้

ข้าว ส่วนใหญ่เป็นการปลูกข้าวนาปี ที่อาศัยน้ำฝนในการเพาะปลูก โดยมีช่วงเวลาในการเพาะปลูกจะเริ่มหว่านช่วงเดือนพฤษภาคมถึงกรกฎาคม และเก็บเกี่ยวในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงธันวาคม และเป็นลักษณะการเพาะปลูกเพื่อบริโภคและจำหน่าย โดยมีผู้มารับซื้อผลผลิตข้าวเปลือกถึงที่ทำกิน ในส่วนของแรงงานในการเพาะปลูก ถ้าเป็นการทำการเพาะปลูกเพื่อบริโภคอย่างเดียวจะมีพื้นที่เพาะปลูกไม่มากและส่วนใหญ่จะใช้แรงงานในครอบครัว แต่ในส่วนที่ทำการเพาะปลูกเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่เป็นการผลิตทั้งบริโภคและจำหน่ายก็จะมีแรงงานจ้างด้วย ในการปลูก และเก็บเกี่ยวผลผลิต พื้นที่ชุมชนใหม่ในปัจจุบันที่ทำการเพาะปลูกค่อนข้างมาก คือ พื้นที่ ต.ชัยบาดาล และ มะกอกหวาน เพราะยังเหลือพื้นที่ที่เหมาะสมกับการทำนาอยู่บ้างในปัจจุบัน ตามบริเวณแนวรอบของพื้นที่อ่างเก็บน้ำ (ดังตารางที่ 5.25)

ข้าวโพด จะเป็นการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ สามารถปลูกได้ 2 รุ่น ใน 1 ปี แต่ส่วนมากจะนิยมปลูกรุ่นเดียว แล้วรุ่นที่ 2 ปลูกพืชไร่อื่นๆ แทน เช่น ข้าวฟ่าง ทานตะวัน ฝ้าย ช่วงเวลาในการเพาะปลูกเริ่มหยอดประมาณช่วงเดือนเมษายนถึงพฤษภาคม และเก็บเกี่ยวผลผลิตในช่วงเดือนสิงหาคมถึงกันยายน ซึ่งจะเป็นลักษณะการเพาะปลูกเพื่อจำหน่ายอย่างเดียว โดยมีผู้มารับซื้อผลผลิตถึงที่ทำกิน แรงงานในการเพาะปลูกก็จะเป็นแรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก สำหรับในกรณีที่ต้องจ้างแรงงานในการเพาะปลูกจะเป็นการจ้างหยอดเมล็ดพันธุ์ การดายรุ่น และการเก็บเกี่ยวผลผลิต พื้นที่ชุมชนใหม่ที่ปลูกข้าวโพดมาก คือในพื้นที่ ต.มะนาวหวาน และชัยบาดาล (ดังตารางที่ 5.25)

อ้อย เป็นอ้อยโรงงาน ในปัจจุบันเกษตรกรนิยมปลูกอ้อยกันมากขึ้น เพราะมีราคาดี และปลูกครั้งเดียวสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ 3 ปี เป็นการเพาะปลูกเพื่อจำหน่าย โดยส่งขายให้โรงงานในพื้นที่ เช่น โรงงานน้ำตาล ที.เอ็น. ใน ต.แก่งผักกูด อ.ท่าหลวง และโรงงานน้ำตาลใน อ.วังม่วง ของ จ.สระบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ใกล้เคียงกัน โดยขายในระบบโควตากับโรงงาน ซึ่งถ้าเป็นเกษตรกรที่เพาะปลูกเป็นพื้นที่ไม่มากก็จะเป็นการฝากขายกับผู้เป็นเกษตรกรรายใหญ่ที่มีโควตากับโรงงานอยู่ ช่วงเวลาในการปลูกจะเริ่มช่วงเดือนเมษายนถึงมิถุนายน และเก็บเกี่ยวช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนมีนาคมของปีถัดไป การจ้างแรงงานจำเป็นอย่างมากเพราะพื้นที่เพาะปลูกมีจำนวนมาก โดยเป็นการจ้างปลูก ดายรุ่น และเก็บเกี่ยว ในรายที่มีการเพาะปลูกพื้นที่ขนาดใหญ่ ประมาณ 50 ไร่ ขึ้นไป บางทีก็ต้องมีการจ้างแรงงานจำนวนมากเกือบร้อยคน ซึ่งมีทั้งที่เป็นแรงงานในพื้นที่เองหรือแรงงานต่างถิ่นในการเก็บเกี่ยว พื้นที่ที่มีการเพาะปลูกอ้อยมาก คือพื้นที่ชุมชนใหม่ใน ต.แก่งผักกูด และ มะนาวหวาน (ตารางที่ 5.25)

ตารางที่ 5.25 สรุปการเพาะปลูกพืชที่นิยมของครัวเรือนในชุมชนใหม่

ตำบล	พืชหลัก					
	ข้าว		ข้าวโพด		อ้อย	
	พื้นที่เพาะปลูก เฉลี่ย (ไร่)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)	พื้นที่เพาะปลูก เฉลี่ย (ไร่)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)	พื้นที่เพาะปลูก เฉลี่ย (ไร่)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)
มะนาวหวาน	-	-	30.61	561.0	31.75	10,200.00
แก่งผักกูด	-	-	14.50	390.0	38.67	10,600.00
ชัยบาดาล	12.94	353.6	30.70	510.0	27.58	9,200.00
มะกอกหวาน	16.78	400.0	12.50	438.0	28.10	9,800.00

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยการใช้แบบสอบถามและนำมาคำนวณค่าเฉลี่ย

พืชอื่นๆ ที่นิยมเพาะปลูกในพื้นที่ศึกษา ส่วนใหญ่เป็นพืชไร่ เช่น ข้าวฟ่าง ทานตะวัน ฝ้าย และพืชผัก เช่น พริก โดยอาจปลูกเป็นพืชรุ่นที่ 2 หลังจากเก็บเกี่ยวพืชหลักแล้ว

- **ข้าวฟ่าง** เป็นข้าวฟ่างเลี้ยงสัตว์ เริ่มเพาะปลูกช่วงเดือนสิงหาคมถึงกันยายน และเก็บเกี่ยวในช่วงเดือนธันวาคมถึงมกราคม ผลผลิตเฉลี่ยประมาณ 25 – 30 ถัง/ไร่
- **ทานตะวัน** ทำการเพาะปลูกในช่วงเดือนกันยายนถึงตุลาคม และเก็บเกี่ยวช่วงเดือนธันวาคมถึงมกราคม ผลผลิตเฉลี่ยประมาณ 30 ถัง/ไร่
- **พริก** เริ่มเพาะปลูกในช่วงเดือนพฤษภาคม และเก็บเกี่ยวในช่วงเดือนพฤศจิกายน มีผลผลิตเฉลี่ยประมาณ 200 – 300 กิโลกรัม/ไร่

ภาพที่ 5.2 ฤดูกาลเพาะปลูกพืชของครัวเรือนชุมชนใหม่ในพื้นที่ศึกษา

พืช	เดือน														
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.
ข้าวนาปี					←→						←-----→				
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1				←→				←-----→							
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 2								←→			←-----→				
อ้อย				←→									←-----→		
ข้าวฟ่าง								←→			←-----→				
ทานตะวัน								←→			←-----→				
พริก					←→						←-----→				

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยการใช้แบบสอบถามและนำมาสรุปรวม

หมายเหตุ : ←→ เป็นช่วงเดือนทำการเพาะปลูก

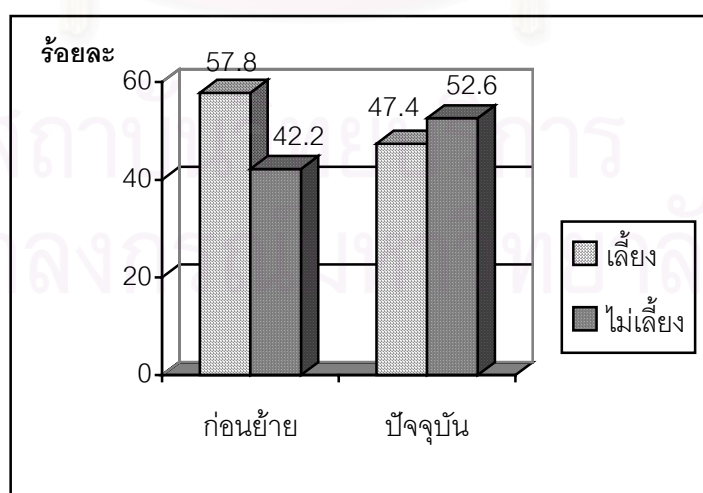
←-----→ เป็นช่วงเดือนทำการเก็บเกี่ยว

(2) การเลี้ยงสัตว์

การเลี้ยงสัตว์เป็นการผลิตทางการเกษตรขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่งที่พบในครัวเรือนชนบทไทย ครัวเรือนชุมชนใหม่ที่เลี้ยงสัตว์ในปัจจุบัน จากการศึกษาโดยสรุปรวมทุกตำบล พบว่า มีประมาณ ร้อยละ 47.4 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดรวมทุกตำบล ซึ่งเป็นสัดส่วนที่น้อยกว่า ครัวเรือนที่ไม่ได้เลี้ยงสัตว์ซึ่งมีประมาณ ร้อยละ 52.6 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดรวมทุกตำบล (ดังแผนภูมิที่ 5.12) ชนิดของสัตว์ที่เลี้ยง ส่วนใหญ่เป็น สัตว์ปีก คือ ไก่และเป็ด คิดเป็นร้อยละ 49.3 และ 23.3 และเป็นลักษณะการเลี้ยงเพื่อการบริโภคเองในครัวเรือนถึงร้อยละ 52.7 รองลงมาเป็นการเลี้ยงไว้ทั้งเพื่อบริโภคและจำหน่าย คิดเป็นร้อยละ 29.1 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในทุกตำบล (ดังตารางที่ ก.15 และ ก.16)

เมื่อศึกษาเปรียบเทียบ การเลี้ยงสัตว์ในครัวเรือนชุมชนใหม่ในช่วงก่อนย้ายกับในปัจจุบัน พบว่า จำนวนครัวเรือนที่เลี้ยงสัตว์ลดลง และลักษณะการเลี้ยงไว้ทั้งเพื่อบริโภคและจำหน่าย ก็ลดลงจากเดิมด้วย ส่วนชนิดของสัตว์ที่เลี้ยงยังคงเป็นสัตว์ปีก เพราะเลี้ยงง่าย เนื่องจากสามารถเลี้ยงไว้ในบริเวณบ้านได้และไม่ยุ่งยากในเรื่องพื้นที่ที่ใช้เลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะเป็ดนั้นจะมีสัดส่วนการเลี้ยงที่มากขึ้นจากเดิม เนื่องจากเป็นสัตว์ที่หน่วยงานในการพัฒนาส่งเสริมอาชีพในพื้นที่ชุมชนใหม่เข้ามาส่งเสริมการเลี้ยง สนับสนุนพันธุ์และแจกจ่ายให้กับครัวเรือนชุมชนใหม่ในช่วงระยะเริ่มตั้งถิ่นฐานใหม่ๆ สำหรับเลี้ยงไว้บริโภคเพื่อการยังชีพ และอาจจะพัฒนาเป็นอาชีพเสริมได้

แผนภูมิที่ 5.12 การเลี้ยงสัตว์ในครัวเรือนเปรียบเทียบระหว่างช่วงก่อนย้ายกับปัจจุบัน

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในทุกตำบล
ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม

(3) การจับปลาในอ่างเก็บน้ำเขื่อนป่าสัก

เนื่องจากโครงการทำให้เกิดพื้นที่อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่และกลายเป็นแหล่งประมงน้ำจืดแหล่งใหญ่ ทำให้เกิดอาชีพใหม่ทางการประมงขึ้นด้วย ซึ่งเป็นได้ทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม โดย ผู้ที่หาปลาทั้งที่เป็นอาชีพและเพื่อบริโภคในปัจจุบัน มีประมาณ 29 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 25 ของครั้วเรือนทั้งหมดรวมทุกตำบล โดยเป็น ผู้ที่เคยหาปลามาก่อนการมีเขื่อน คิดเป็นร้อยละ 55.2 ของผู้ทำการประมงทั้งหมดในปัจจุบัน ส่วน ผู้ที่เริ่มจับปลาหลังจากที่มีพื้นที่อ่างเก็บน้ำเกิดขึ้น มีประมาณร้อยละ 44.8 ของผู้ทำการประมงทั้งหมดในปัจจุบัน โดยผู้ที่เคยทำประมงมาก่อนนั้นจะทำการบริโภคและเหลือก็จำหน่ายให้กับเพื่อนบ้าน แหล่งน้ำก็คือลำน้ำป่าสัก และห้วยหนองตามธรรมชาติในพื้นที่ตำบล และเมื่อถามคนกลุ่มนี้ว่า เขื่อนและพื้นที่อ่างเก็บน้ำทำให้โอกาสการทำประมงของพวกเขาเพิ่มขึ้นหรือไม่ ส่วนใหญ่ตอบว่ามีมากขึ้น ทั้งจำนวนปลา และชนิดปลา คิดเป็นร้อยละ 68.8 ส่วนกลุ่มที่ตอบว่า น้อยลงกว่า มีประมาณร้อยละ 18.8 เนื่องจากเห็นว่าพื้นที่อ่างเก็บน้ำมีช่วงที่ประกาศเป็นฤดูปลาวางไข่ ตั้งแต่ วันที่ 16 พฤษภาคม ถึง 15 กันยายน แต่ก็ยังอนุญาตให้ทำประมงในพื้นที่อ่างเก็บน้ำบางส่วนได้ โดยจำกัดเครื่องมือที่ใช้ทำการประมง ซึ่งชาวบ้านบางคนก็ไม่ค่อยออกไปจับปลาในช่วงนี้เท่าใดนัก เพราะกลัวจะผิดกฎระเบียบและถูกจับ ประกอบกับช่วงฤดูปลาวางไข่นั้นก็เป็นช่วงฤดูการเพาะปลูกด้วย (ดังตารางที่ 5.26 – 5.27)

ตารางที่ 5.26 แสดงการจำแนกประเภทของผู้ทำประมง

ตารางที่ 5.27 แสดงโอกาสการทำประมงเมื่อมีเขื่อน

ทำการประมงหลังจากมีเขื่อนแล้วใช้หรือไม่	จำนวนครั้วเรือน	ร้อยละ
ไม่ใช่	16	13.8
ใช่	13	11.2
ไม่ได้ทำประมง	87	75.0
รวม	116	100.0

เขื่อนทำให้โอกาสทำประมงมีมากขึ้นหรือไม่	จำนวนครั้วเรือน	ร้อยละ
มีมากขึ้น	11	68.8
เหมือนเดิม	2	12.5
น้อยลงกว่าเดิม	3	18.8
รวม	16	100.0

หมายเหตุ : ร้อยละของครั้วเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในทุกตำบล

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม

ลักษณะการหาปลาในปัจจุบัน (ดังตารางที่ ก.17 - ก.19) เป็นการทำให้เพื่อบริโภคและจำหน่ายมากขึ้นกว่าเดิม คือ มีประมาณร้อยละ 72.4 เพราะมีแหล่งจำหน่ายที่สะดวก โดยจะมีทำรับซื้อปลากระจายตามตำบลต่างๆ ริมพื้นที่อ่างเก็บน้ำ หรือขายให้กับเพื่อนบ้านในชุมชน เครื่องมือที่ใช้ทำประมง ส่วนมากจะเป็น ข่าย คิดเป็นร้อยละ 43.5 รองลงมาเป็น ลอบ มีประมาณร้อยละ 23.9 และ ใช้เบ็ด และ แห มีจำนวนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 15.2 ของกลุ่มผู้ทำประมงในปัจจุบัน ส่วนจำนวนเรือของการทำประมง สำหรับพื้นที่อ่างเก็บน้ำเขื่อนป่าสักฯ นี้ จำกัดเรือที่ติดเครื่องยนต์ อนุญาตเฉพาะเรือพาย ซึ่งผู้ที่ทำประมงส่วนใหญ่มีเรือเอง ประมาณร้อยละ 72.4 และไม่มีเรือ แต่อาศัยไปกับเพื่อนบ้าน หรือเดินทางใน

บริเวณที่น้ำตื้น คิดเป็นร้อยละ 27.6 ของผู้ทำประมงในปัจจุบัน *ช่วงเวลาในการไปหาปลา* นั้น ชาวบ้านจะไปวาง ข่าย ลอบ ในตอน บ่ายและเย็น แล้วไปเก็บอีกทีในเช้ามืดของวันต่อมา บางส่วนก็ไปปักเบ็ดตอนเช้าแล้วไปเก็บตอนเย็น ชนิดปลาที่จับได้ โดยส่วนใหญ่ จะเป็น ปลาตะเพียน ปลาสร้อย ปลาขาว ปลาช่อน ปลานู และปลากด ตามลำดับ เฉลี่ยแล้วจับได้ประมาณ ครั้งละไม่เกิน 10 กิโลกรัม ส่วนราคาขายจะขึ้นอยู่กับชนิดของปลา โดยปลาใหญ่จะขายได้ราคามากกว่าปลาเล็ก ซึ่งผู้ที่จับปลาเพื่อจำหน่ายมี รายได้ต่อวัน ประมาณ 100 – 200 บาท ต่อวัน โดยจะขายเป็นปลาสด แต่มีบางส่วนนำมาแปรรูป เก็บไว้บริโภค และขายด้วย เช่น การทำปลาร้า ปลาส้ม เป็นต้น จะเห็นได้ว่าการมีพื้นที่อ่างเก็บน้ำสามารถสร้างประโยชน์ได้มาก ทั้งเป็นอาชีพใหม่หรือเป็นอาชีพเสริมในช่วงนอกฤดูการเพาะปลูก และเป็นแหล่งอาหารขนาดใหญ่ที่สามารถหาบริโภคได้ตลอด

5.3.5 การเข้ากลุ่มกิจกรรมของชุมชน

การมีส่วนร่วมและการเข้าร่วมกิจกรรมด้วยการเป็นสมาชิกในกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ทั้งในชุมชนย่อยระดับหมู่บ้าน และชุมชนในระดับใหญ่ขึ้นไปจากการศึกษาพบว่า คราวเรือนชุมชนใหม่ในปัจจุบัน ของ ต.แก่งผักกูด และ ต.ชัยบาดาล ส่วนใหญ่จะมีสมาชิกในครัวเรือนเป็นสมาชิกในกลุ่มกิจกรรมต่างๆ คิดเป็นร้อยละ 73.3 และ 59.5 ของครัวเรือนทั้งหมดในตำบล ตามลำดับ ดังตารางที่ 5.28 แต่ใน ต.มะนาวหวาน และ มะกอกหวานนั้น ส่วนใหญ่จะไม่มีสมาชิกเป็นในครัวเรือนเป็นสมาชิกในกลุ่มกิจกรรมต่างๆ คิดเป็นร้อยละ 58.8 และ 68.8 ของครัวเรือนทั้งหมดในตำบล ตามลำดับ

ตารางที่ 5.28 การมีสมาชิกในครัวเรือนเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม

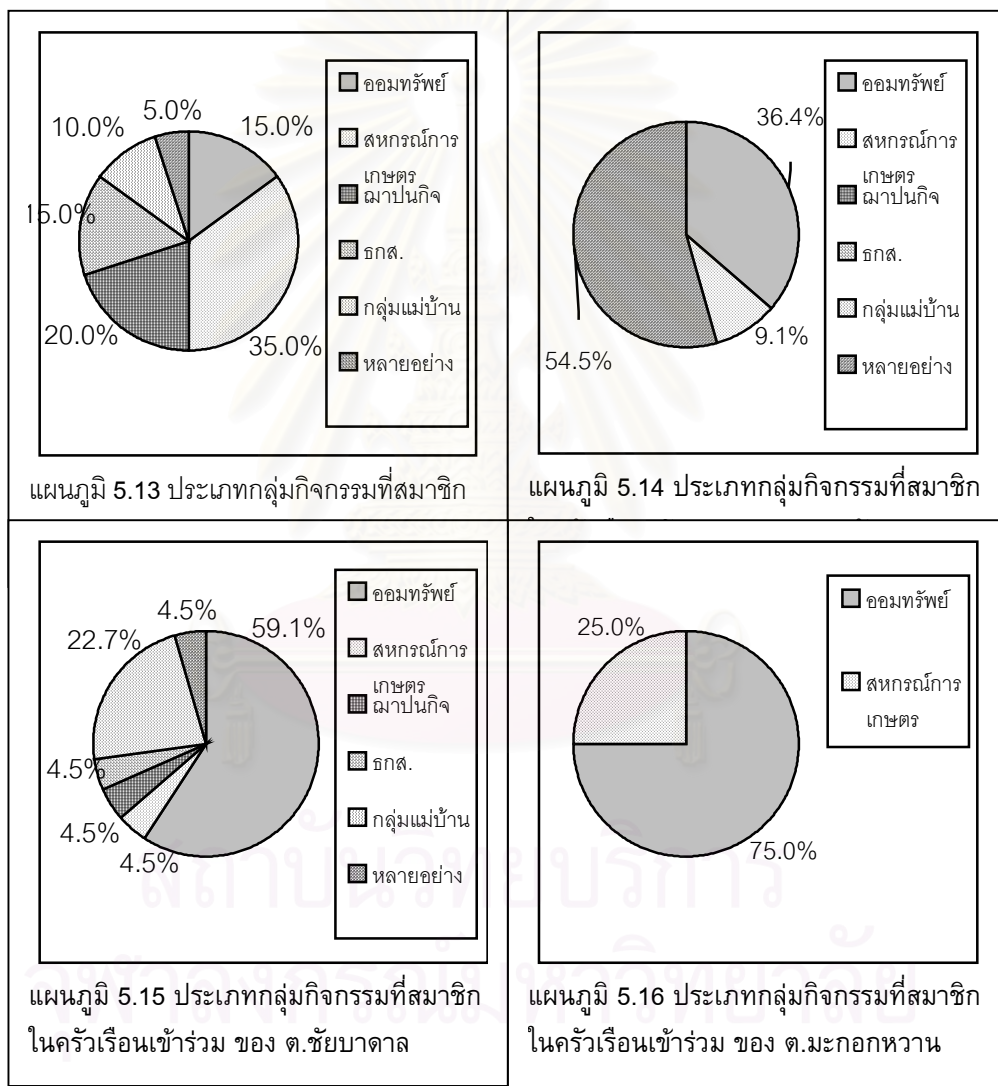
สมาชิกในครัวเรือน เข้าร่วมกลุ่ม กิจกรรม	มะนาวหวาน		แก่งผักกูด		ชัยบาดาล		มะกอกหวาน	
	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ
ไม่มี	24	55.8	4	26.7	17	40.5	11	68.8
มี	19	44.2	11	73.3	25	59.5	5	31.3
รวม	43	100	15	100	42	100	16	100.1

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในทุกตำบล

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2544

ประเภทของกลุ่มกิจกรรมที่สมาชิกในครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ใน ต.มะนาวหวาน ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของกลุ่มสหกรณ์การเกษตร คิดเป็นร้อยละ 35.0 ของกลุ่มครัวเรือนที่มีสมาชิกเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม ต.แก่งผักกูด เป็นตำบลที่มีการเข้าร่วมกิจกรรมสูงที่สุด ดังนั้นจึงมีผู้เป็นสมาชิกของกลุ่มกิจกรรมที่มากกว่า 1 กิจกรรม เป็นส่วนใหญ่ คือ คิดเป็นร้อยละ 54.5 ของกลุ่มครัวเรือนที่มีสมาชิกไปเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม ใน ต.ชัยบาดาล และ ต.มะกอกหวาน ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์ คิดเป็นร้อยละ 59.1 และ 75.0 ของกลุ่มครัวเรือนที่มีสมาชิกเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม

ตามลำดับ โดยคนในชุมชนใหม่ให้เหตุผลในการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมแตกต่างกันออกไปในแต่ละประเภทกิจกรรม อาทิ การเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งเป็นกลุ่มกิจกรรมพื้นฐานที่มีทั้งในระดับหมู่บ้าน และในระดับตำบล โดยมีความเห็นว่ามีประโยชน์ในการฝาก – กู้เงินและการสะสมดอกเบี้ย สำหรับการเป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์การเกษตร ส่วนใหญ่จะเป็นครัวเรือนเกษตรกรที่เห็นประโยชน์ในการรวมกลุ่มเนื่องจากได้รับความรู้ทางการเกษตรมาเสริมในการประกอบอาชีพ และข่าวสาร ราคาผลผลิตเป็นต้น ซึ่งเป็นกลุ่มสหกรณ์การเกษตรในระดับใหญ่ คือ เป็นระดับ ตำบล หรือ อำเภอ นอกจากนี้ ก็มี กลุ่มฌาปนกิจ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ตั้งแผนภูมิ ที่ 5.13 – 5.16)

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ที่มีสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมในแต่ละตำบล

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2544

การส่งเสริมและการพัฒนาอาชีพ

คณะกรรมการบริหารโครงการฯ ได้จัดตั้งคณะอนุกรรมการในการทำหน้าที่ส่งเสริมและพัฒนาพื้นที่ชุมชนอพยพในโครงการขึ้น โดยได้ประสานงานร่วมกันระหว่างหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำแผนงานหลัก โครงการ และกิจกรรมหลักหลายประเภท ทั้งในรูปแบบ ของการอบรม การส่งเสริม และการสนับสนุน ตามรายละเอียดที่ได้กล่าวมาแล้วใน บทที่ 4 และจากการสอบถามครัวเรือนชุมชนใหม่ในทุกตำบลเกี่ยวกับการอบรมส่งเสริมด้านต่างๆ รวมทั้งประโยชน์ที่ได้รับนั้น จากการศึกษาสามารถจัดแบ่งการส่งเสริมในด้านต่างๆ เป็นประเภทใหญ่ 4 ประเภท โดยสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

(1) การส่งเสริมและสนับสนุนทางการเกษตร

การส่งเสริมด้านเกษตรมีทั้งการส่งเสริมรูปแบบการทำเกษตร ส่งเสริมและสนับสนุนพันธุ์พืช ครัวเรือนชุมชนใหม่ที่ได้รับการอบรมและส่งเสริมในด้านนี้มีประมาณร้อยละ 56 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในทุกตำบล ในลักษณะของการสนับสนุน และแจกพันธุ์พืชเป็นส่วนใหญ่ อาทิ พืชผัก ไม้ผลยืนต้น เพื่อไว้ให้ปลูกบริโภคในบริเวณบ้าน เช่น มะม่วง มะพร้าว ฝรั่ง ขนุน กล้วย เป็นต้น โดยกลุ่มครัวเรือนที่ได้รับพันธุ์พืชต่างๆ ดังที่กล่าวมานั้น และยังคงปลูก และนำมาใช้ประโยชน์ได้ไว้เก็บกินผลได้ถึงปัจจุบัน มีถึงร้อยละ 80 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ที่ได้รับการอบรมและส่งเสริมในด้านนี้ แต่ในลักษณะของการไปอบรมนั้น จะพบเป็นส่วนน้อย

(2) การส่งเสริมและสนับสนุนทางการปศุสัตว์

ในลักษณะของส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ปีก เพื่อเป็นอาชีพเสริม และเป็นอาหารเสริมในครัวเรือน ด้วยการสนับสนุนพันธุ์สัตว์ปีก ปัจจัยการผลิต อาหารที่ใช้เลี้ยง พร้อมการอบรมการเลี้ยงด้วย ซึ่งครัวเรือนชุมชนใหม่ที่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนในด้านนี้ มีประมาณร้อยละ 39.7 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในทุกตำบล และกลุ่มครัวเรือนชุมชนใหม่ที่ยังสามารถเลี้ยงไว้ใช้ประโยชน์ เป็นอาหารหรือขยายพันธุ์ได้จนถึงปัจจุบัน มีประมาณ ร้อยละ 47.8 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ที่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนในด้านนี้ ส่วนกลุ่มครัวเรือนที่ได้รับการส่งเสริมแต่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ถึงปัจจุบันนั้นเนื่องจากได้ใช้เพื่อการบริโภคในครัวเรือน หรือตายไปหมดแล้วบ้าง

(3) การส่งเสริมทางการประมง

ในด้านการประมงมีทั้งการอบรม ส่งเสริมการเลี้ยง และการสนับสนุนวัสดุในการเลี้ยง พร้อมทั้งสนับสนุนพันธุ์ปลาให้ การแจกอ่างกลม และ ส่งเสริมอบรมเกี่ยวกับการขุดบ่อเลี้ยงปลาที่สามารถจะพัฒนาต่อไปเป็นอาชีพเสริมได้ โดยจะส่งเสริมให้ตามความสมัครใจ และมีครัวเรือนชุมชนใหม่ที่ได้รับการส่งเสริมในด้านนี้คิดเป็นร้อยละ 29.3 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในทุกตำบล โดยในครัวเรือนกลุ่มนี้ที่สามารถเลี้ยงได้ต่อเนื่องและใช้ประโยชน์ได้ถึงปัจจุบัน มีเพียงร้อยละ 17.6 ของกลุ่มครัวเรือนชุมชนใหม่ที่รับการส่งเสริมด้านนี้

(4) การส่งเสริมกลุ่มอาชีพ

กลุ่มอาชีพที่ทำการส่งเสริม ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มอาชีพสตรี กลุ่มแม่บ้าน จำพวกการทำผลิตภัณฑ์ และการแปรรูปอาหาร โดยมีรูปแบบการส่งเสริมในแต่ละตำบลแตกต่างกันออกไปตามความต้องการและความชอบ จากการศึกษาได้แก่ กลุ่มทอผ้า กลุ่มทำขนม กลุ่มแปรรูปอาหารจากปลา กลุ่มทำเครื่องใช้ ได้แก่ ดอกไม้ประดิษฐ์ พรมเช็ดเท้า และดอกไม้จันทน์ เป็นต้น ด้วยการสอนวิธีและสนับสนุนทุนในการผลิตขั้นแรก จากนั้นขึ้นอยู่กับความสนใจ ใส่ใจ และความร่วมมือของคนในชุมชนรวมกลุ่มกันการดำเนินการต่อไป ช่วงเวลาในการรวมกลุ่มกันจะเป็นช่วงว่างจากงานหลัก เช่น นอกฤดูการทำประมง เป็นต้น จากการศึกษาพบว่าครัวเรือนชุมชนใหม่ที่มีสมาชิกได้รับการอบรมและส่งเสริมด้านนี้ ประมาณร้อยละ 22.4 ของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในทุกตำบล แต่ครัวเรือนชุมชนใหม่ส่วนมากไม่ได้เข้าร่วมเนื่องจากให้เหตุผล ไม่มีเวลา และไม่สะดวกในการเข้าร่วม แต่สำหรับกลุ่มผู้ที่เข้าร่วมและยังมีการรวมกลุ่มกันอยู่จนถึงปัจจุบันนี้ คิดเป็นร้อยละ 70.4 ของผู้ที่เข้าร่วมการอบรมส่งเสริมด้านนี้ทั้งหมด

5.3.7 ความคิดเห็นต่อสภาพการดำรงชีวิตเปรียบเทียบที่อยู่เดิมและในปัจจุบัน

ในการศึกษาความคิดเห็นต่อสภาพการดำรงชีวิตระหว่างที่อยู่เดิม (ก่อนการการอพยพโยกย้าย หรือก่อนปี พ.ศ. 2539) และที่อยู่ปัจจุบัน (หลังจากโยกย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนใหม่ ตั้งแต่ปี 2542 เป็นต้นมา) เปรียบเทียบกัน เป็นการศึกษาความคิดเห็นรอบยอดในเรื่องต่างๆ ที่ได้กำหนดไว้ โดยได้แบ่งหัวข้อใหญ่ๆ ออกเป็น 3 ด้านใหญ่ๆ และแบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น 3 ระดับคือ ความคิดเห็นต่อเรื่องนั้นในที่อยู่เดิมดีกว่า ความคิดเห็นต่อเรื่องนั้นไม่แตกต่างกันระหว่างที่อยู่เดิมและที่อยู่ใหม่ และ ความคิดเห็นต่อเรื่องนั้นในที่อยู่ใหม่ดีกว่า และจากผลการศึกษาเป็นค่าร้อยละในแต่ละระดับของความคิดเห็น ดังตารางที่ ก.20 โดยจะนำไปสู่การวิเคราะห์สภาพปัญหาในบทต่อไป

โดยนำความคิดเห็นเปรียบเทียบที่มีต่อสภาพต่างๆ ในแต่ละด้าน มาเฉลี่ยและสามารถสรุปได้ดังนี้

(1) **ด้านสภาพแวดล้อมและการอยู่อาศัย** เป็นการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและการอยู่อาศัยของครัวเรือนเปรียบเทียบระหว่างที่อยู่เดิมกับที่อยู่ใหม่ โดยประกอบด้วยหัวข้อคำถามย่อยต่างๆ ดังนี้

- สถานที่ตั้งที่พักอาศัย
- ขนาดที่พักอาศัย ต่อ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน
- สภาพแวดล้อมบริเวณที่พักอาศัย สถานที่ตั้งที่พักอาศัย
- สภาพแวดล้อมภายในชุมชน
- ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านและในชุมชน

ตารางที่ 5.29 ความคิดเห็นของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบลต่อสภาพการดำรงชีวิตระหว่างที่อยู่เดิมและที่อยู่ปัจจุบันเปรียบเทียบกัน

หัวข้อ	มะนาวหวาน	แก้งผักกูด	ชัยบาดาล	มะกอกหวาน
ด้านสภาพแวดล้อมและการอยู่อาศัย				
1.สถานที่ตั้งที่พักอาศัย	-	:	-	:
2.ขนาดที่พักอาศัย ต่อ จำนวนสมาชิกในบ้าน	:	:	:	:
3.สภาพแวดล้อมบริเวณที่พักอาศัย	-	:	-	:
4.สภาพแวดล้อมภายในชุมชน	-	:	-	:
5.ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้าน, ในชุมชน	-	=	=	=
ด้านการประกอบอาชีพและการผลิต				
1.โอกาสในการประกอบอาชีพ	-	:	-	-
2.รายได้จากการประกอบอาชีพ	-	-	-	-
3.ความอุดมสมบูรณ์ของที่ดินทำกิน	-	=	-	=
4. ความสมบูรณ์ของน้ำเพื่อการเกษตร	-	=	-	=
5.แหล่งการในรับซื้อและจำหน่ายผลผลิต	=	=	-	=
ด้านบริการทางสังคม ,โครงสร้างพื้นฐาน				
1. การจัดหาแหล่งน้ำอุปโภค-บริโภค	=	:	-	=
2. การให้บริการด้านไฟฟ้า	=	=	=	=
3. ความสะดวกในการเข้าถึงสถานีอนามัย	-	:	=	=
4. ความสะดวกในการเข้าถึงโรงเรียน	-	-	=	-
5. ความสะดวกในการเข้าถึงวัด	-	:	=	-
6. การคมนาคมในหมู่บ้าน	:	:	-	:
7. การคมนาคมจากหมู่บ้านสู่ชุมชนภายนอก	:	:	-	:
8. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	-	=	=	=

หมายเหตุ : - หมายถึง ที่อยู่ใหม่สภาพด้อยกว่า

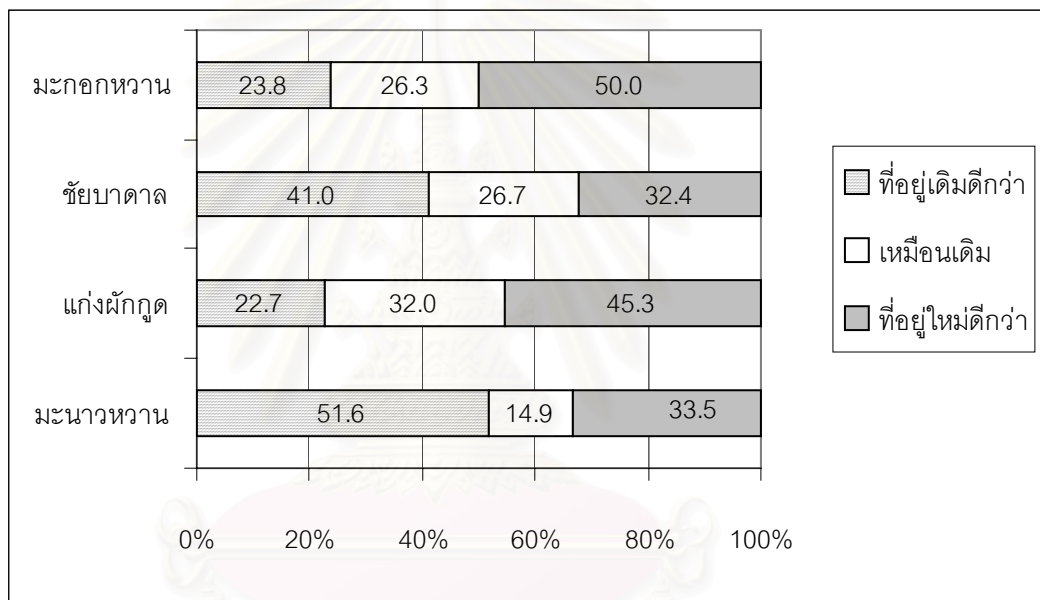
= หมายถึง เหมือนเดิม

: หมายถึง ที่อยู่ใหม่ดีกว่า

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2544

และสามารถสรุปค่าร้อยละเฉลี่ยของความคิดเห็นที่ครัวเรือนมีต่อสภาพแวดล้อมและการอยู่อาศัยจากหัวข้อย่อยต่างๆข้างต้น ดังแผนภูมิที่ 5.17 ซึ่งจะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่ครัวเรือนชุมชนใหม่ส่วนใหญ่ใน ต.มะกอกหวาน และ แก่งผักกูด มีความคิดเห็นว่า สภาพแวดล้อมและการอยู่อาศัยในปัจจุบันดีกว่าเดิม แต่ครัวเรือนชุมชนใหม่ส่วนใหญ่ใน ต.ชัยบาดาล และ ต.มะนาวหวาน มีความคิดแตกต่างไป คือ คิดเห็นว่า ที่อยู่อาศัยเดิมมีสภาพแวดล้อมและการอยู่อาศัยที่ดีกว่า ซึ่งจากการศึกษาสำรวจพื้นที่นั้นก็พบว่า ชุมชนมีรูปแบบบ้านเรือนเปลี่ยนไปในสภาพที่ดีและมั่นคงขึ้น โครงสร้างตัวบ้านเปลี่ยนแปลงจากบ้านไม้เป็นบ้านตึกสองชั้นเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เนื่องจากค่าทดแทนและค่าชดเชยที่ได้รับจากโครงการฯ เป็นเงินจำนวนมาก ทำให้ครัวเรือนมีกำลังซื้อมากขึ้น สามารถปลูกสร้างที่อยู่อาศัยที่มีสภาพดี ใช้อุปกรณ์ เครื่องใช้ และส่งอำนวยความสะดวกได้มากขึ้น การใช้จ่ายเหล่านี้เป็นปัญหาตามมาเมื่อจำนวนเงินนั้นหมดไป

แผนภูมิที่ 5.17 ความคิดเห็นของครัวเรือนต่อสภาพแวดล้อมและการอยู่อาศัย
เปรียบเทียบที่อยู่เดิมกับในปัจจุบัน

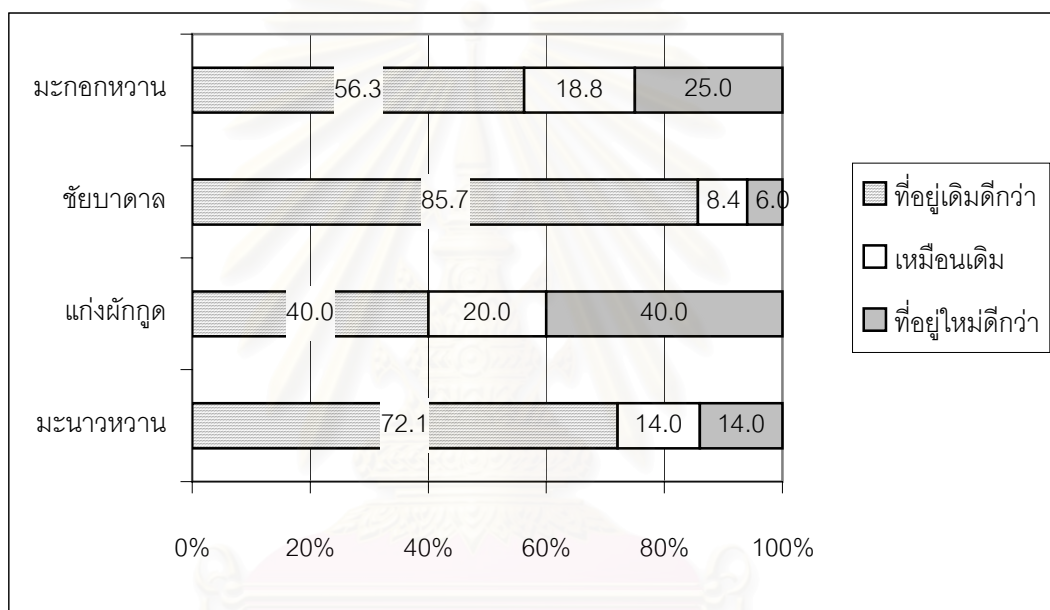
ที่มา : จากการคำนวณจากตารางที่ ก.20

(2) ด้านการประกอบอาชีพและการผลิต เป็นการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการประกอบอาชีพและการผลิตของครัวเรือนเปรียบเทียบระหว่างที่อยู่เดิมกับที่อยู่ใหม่ โดยประกอบด้วยหัวข้อคำถามย่อยต่างๆดังนี้

- โอกาสในการประกอบอาชีพ
- รายได้จากการประกอบอาชีพ
- ความอุดมสมบูรณ์ของที่ดินทำกิน
- ความสมบูรณ์ของน้ำเพื่อการเกษตร
- แหล่งการในรับซื้อและจำหน่ายผลผลิต

โดย 3 หัวข้อย่อยหลังนั้น จะเป็นการให้ความคิดเห็นเฉพาะผู้ที่มิที่ดินทำกินในปัจจุบันเท่านั้น จึงได้สรุปค่าร้อยละเฉลี่ยของความคิดเห็นต่อการประกอบอาชีพและการผลิตจากหัวข้อย่อย 2 ข้อแรกเท่านั้น เพราะเป็นตัวแทนคำตอบที่ได้จากทุกครัวเรือนที่สัมภาษณ์ ซึ่งผลสรุปเป็นไปดังแผนภูมิที่ 5.18 โดยจะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่ครัวเรือนชุมชนใหม่ในเกือบทุกตำบลมีความคิดเห็นว่าเป็นโอกาสในการประกอบอาชีพและรายได้ในแหล่งที่อยู่เดิมดีกว่า แต่ครัวเรือนชุมชนใหม่ส่วนใหญ่ใน ต.แก่งฝักกูด มีความคิดเกี่ยวกับหัวข้อนี้เท่าๆ กันระหว่างที่อยู่เดิมดีกว่าและ/หรือที่อยู่ใหม่ดีกว่า

แผนภูมิที่ 5.18 ความคิดเห็นของครัวเรือนต่อการประกอบอาชีพและการผลิตเปรียบเทียบที่อยู่เดิมกับในปัจจุบัน

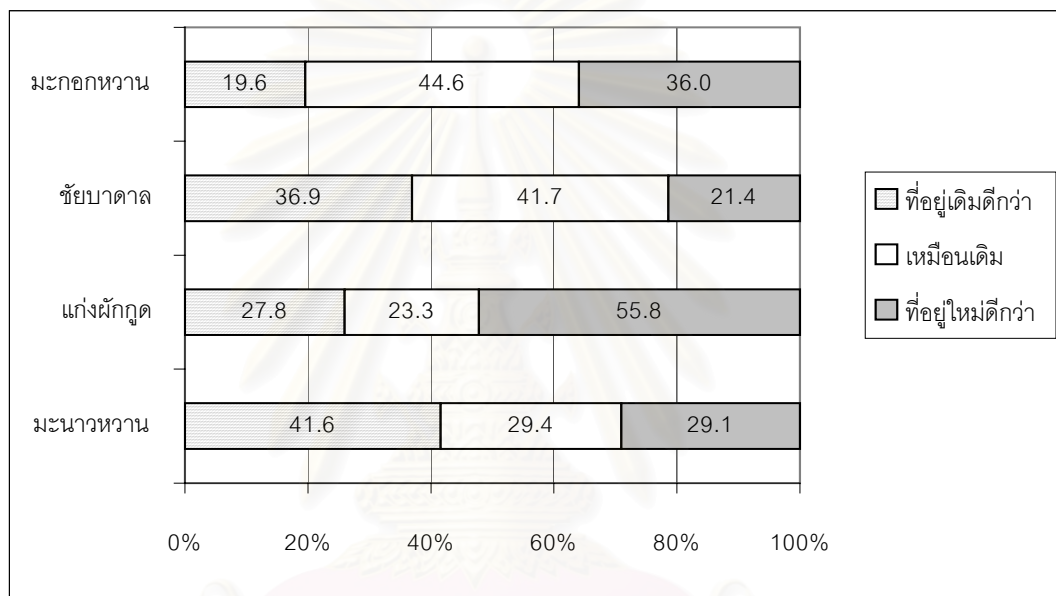
ที่มา : จากการคำนวณจากตารางที่ ก.20

(3) ด้านบริการทางสังคมและโครงสร้างพื้นฐาน เป็นการสอบถามความคิดเห็นของครัวเรือนต่อการดำเนินการทางสังคมและโครงสร้างพื้นฐานในชุมชนเปรียบเทียบระหว่างที่อยู่เดิมกับที่อยู่ใหม่ โดยประกอบด้วยหัวข้อคำถามย่อยต่างๆ ดังนี้

- การจัดหาแหล่งน้ำอุปโภค-บริโภค
- การให้บริการด้านไฟฟ้า
- ความสะดวกในการเข้าถึงสถานเอนามัย
- ความสะดวกในการเข้าถึงโรงเรียน
- ความสะดวกในการเข้าถึงวัด
- การคมนาคมในหมู่บ้าน
- การคมนาคมจากหมู่บ้านสู่ชุมชนภายนอก
- ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

และสามารถสรุปค่าร้อยละเฉลี่ยของความคิดเห็นที่ครัวเรือนมีต่อบริการทางสังคมและโครงสร้างพื้นฐานในชุมชนจากหัวข้อย่อยต่างๆข้างต้น สรุปได้ดังแผนภูมิที่ 5.19 โดยครัวเรือนชุมชนใหม่ส่วนใหญ่ใน ต.มะกอกหวาน และ ชัยบาดาล คิดว่าไม่มีความแตกต่างระหว่างที่อยู่เดิมและปัจจุบัน ส่วนครัวเรือนชุมชนใหม่ส่วนใหญ่ใน ต.แก่งผักกูด คิดว่า ปัจจุบันดีกว่า แต่ครัวเรือนชุมชนใหม่ส่วนใหญ่ใน ต.มะนาวหวานคิดว่า ที่อยู่เดิมดีกว่า

แผนภูมิที่ 5.19 ความคิดเห็นของครัวเรือนต่อบริการทางสังคมและโครงสร้างพื้นฐานในชุมชนเปรียบเทียบที่อยู่เดิมกับในปัจจุบัน

ที่มา : จากการคำนวณจากตารางที่ ก.20

5.3.8 ข้อเสนอแนะและความต้องการการแก้ไขปรับปรุง

จากการศึกษาสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะและความต้องการให้แก้ไขปรับปรุงนั้นมีรายละเอียดดังตารางที่ 5.30 ผู้ศึกษาได้นำมาจัดกลุ่มประเภท ได้เป็น 3 ด้าน คือ ด้านสาธารณูปโภค และโครงสร้างพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจ และ ด้านสังคม และพบว่า ใน ต.มะนาวหวาน ด้านสาธารณูปโภค โครงสร้างพื้นฐาน และ ด้านสังคม ถูกเสนอแนะและต้องการให้แก้ไขมากที่สุด คิดเป็นร้อยละเท่ากัน คือ ร้อยละ 37.5 ใน ต.แก่งผักกูด ด้านเศรษฐกิจ และ ด้านสังคม เป็นสิ่งที่ถูกเสนอแนะและต้องการให้แก้ไขมากที่สุด คิดเป็นร้อยละเท่ากัน คือ ร้อยละ 36.8 ใน ต.ชัยบาดาล ด้านสาธารณูปโภค โครงสร้างพื้นฐาน เป็นสิ่งที่ถูกเสนอแนะและต้องการให้แก้ไขสูงที่สุด ถึงร้อยละ 65.6 และ ใน ต.มะกอกหวาน ด้านสาธารณูปโภค โครงสร้างพื้นฐาน และ ด้านสังคม เป็นสิ่งที่ถูกเสนอแนะและต้องการให้แก้ไขมากที่สุด คิดเป็นร้อยละเท่ากัน คือ ร้อยละ 41.7 ส่วนรายละเอียดข้อเสนอแนะในแต่ละด้าน จะกล่าวในบทที่ 6 เกี่ยวกับความต้องการของท้องถิ่น

ตารางที่ 5.30 การแบ่งประเภทของกลุ่มข้อเสนอแนะของครัวเรือนชุมชนใหม่

การจัดกลุ่มประเภท	มะนาวหวาน (ร้อยละ)	แก่งผักกูด (ร้อยละ)	ชัยบาดาล (ร้อยละ)	มะกอกหวาน (ร้อยละ)
ด้านสาธารณูปโภค โครงสร้างพื้นฐาน	37.5	26.3	65.6	41.7
ด้านเศรษฐกิจ	25.0	36.8	23.0	41.7
ด้านสังคม	37.5	36.8	11.5	16.7

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดในทุกตำบล

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม

5.3.9 ความต้องการความช่วยเหลือในการส่งเสริมอาชีพ

ผู้ศึกษาได้สรุปรวมความต้องการความช่วยเหลือในการส่งเสริมอาชีพจากคนชุมชนใหม่ทั้งหมดในทุกตำบล พบว่าโดยส่วนใหญ่ต้องการการส่งเสริมอาชีพที่มีความถนัด และที่สำคัญคือการผลิตตลาดรองรับและรายได้ที่มั่นคง ถึงร้อยละ 43.9 ทั้งนี้เพราะการส่งเสริมที่ผ่านมาโดยส่วนมากจะเข้ามาเพียงฝึกอบรมให้ แต่ไม่ได้หาตลาดที่จะรองรับผลผลิตที่ได้ส่งเสริมไป ถือว่าเป็นการส่งเสริมที่ไม่ได้ผลเท่าที่ควร ซึ่งลักษณะอาชีพที่ได้การเสนอมา ก็มีในหลายรูปแบบทั้งในรูปแบบเป็นการรวมกลุ่มอาชีพ การทำอุตสาหกรรมในครัวเรือน เป็นต้น ส่วนอาชีพที่อยากให้ส่งเสริมรองลงมา ก็คือ อาชีพการเกษตร ในเรื่องการให้ความรู้ และสนับสนุนด้านการเกษตร ไม่จะเป็นปัจจัยการผลิตต่างๆ เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 24.2 ก็เพราะยังมีบางพื้นที่ที่มีที่ดินทำกินในปัจจุบันและยึดอาชีพการเกษตรเป็นหลัก จึงมีสัดส่วนของการความต้องการส่งเสริมอาชีพเกษตรถึง 1 ใน 4 คือคิดเป็นร้อยละ 24.2 ของครัวเรือนในชุมชนใหม่ทั้งหมด (ตารางที่ 5.31)

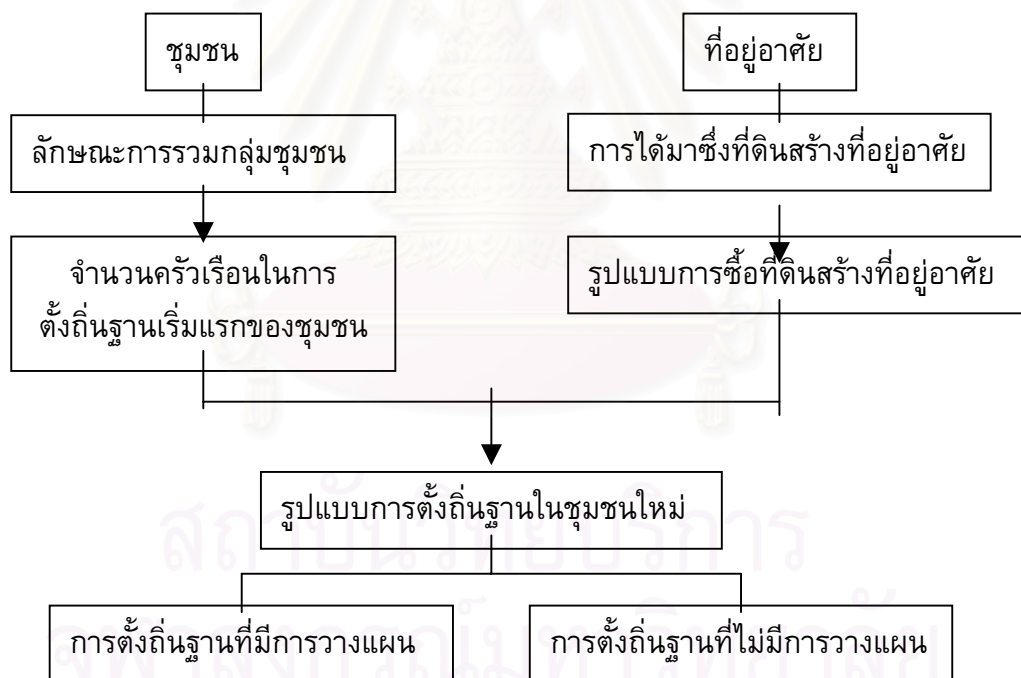
ตารางที่ 5.31 สรุปร้อยละของครัวเรือนที่เสนอแนะความต้องการความช่วยเหลือในด้านการส่งเสริมอาชีพ

ความต้องการในการส่งเสริมอาชีพ	มะนาวหวาน	แก่งผักกูด	ชัยบาดาล	มะกอกหวาน	รวมทั้ง 4 ตำบล
อบรม ให้ความรู้ และสนับสนุนในด้านการเกษตร	35.7	28.6	7.7	40.0	24.2
ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์	10.7	0.0	3.8	0.0	6.1
ส่งเสริมการเลี้ยงปลาในกระชัง	3.6	14.3	11.5	20.0	9.1
ส่งเสริมอุตสาหกรรมในครัวเรือน	3.6	28.6	7.7	0.0	7.6
ส่งเสริมอาชีพตามความถนัด มีตลาดรองรับและรายได้มั่นคง	42.9	28.6	57.7	0.0	43.9
สร้างอาชีพเสริมการรวมกลุ่มแม่บ้าน	3.6	0.0	11.5	40.0	9.1

5.4 สรุปสภาพการตั้งถิ่นฐานและสภาพเศรษฐกิจ สังคมในชุมชนใหม่

5.4.1 รูปแบบการตั้งถิ่นฐานในชุมชนใหม่

สภาพการตั้งถิ่นฐานในชุมชนใหม่ที่อธิบายผ่านปัจจัยที่ศึกษาแต่ละด้านในข้างต้นนั้น สามารถนำมาสรุปความเชื่อมโยงของปัจจัยต่างๆ ที่ศึกษาเกี่ยวกับสภาพการตั้งถิ่นฐานใหม่และนำไปสู่การกำหนดรูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่เกิดขึ้นในแต่ละตำบล ดังแผนภูมิที่ 5.20 แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการตั้งถิ่นฐานจะมีความเชื่อมโยงมาจากการตั้งถิ่นฐานทั้งในระดับใหญ่คือ ชุมชน และในระดับย่อยคือ ที่อยู่อาศัย โดยใช้ค่านิยมในรูปค่าร้อยละซึ่งบ่งบอกถึงลักษณะที่พบส่วนใหญ่ของแต่ละปัจจัยในตำบลนั้นๆ เป็นตัวแทนในการสรุป อันได้แก่ ลักษณะการรวมกลุ่มของชุมชน สัดส่วนของครัวเรือนในการตั้งถิ่นฐานเริ่มแรกแยกตามลักษณะการรวมกลุ่มชุมชน การได้มาซึ่งที่ดินที่สร้างที่อยู่อาศัย รูปแบบการซื้อที่ดินสร้างที่อยู่อาศัย และ ค่าความหนาแน่นของแหล่งตั้งถิ่นฐาน เพื่อนำมาสรุปรูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่เกิดขึ้นของแต่ละตำบล ดังตารางที่ 5.32 โดย ต.มะกอกหวาน เป็นตำบลที่ได้รับผลกระทบต้องอพยพทั้งตำบล เหลือพื้นที่ปัจจุบันไม่ถึง 10 ตารางกิโลเมตร จึงมีความหนาแน่นของแหล่งตั้งถิ่นฐานสูงมาก คือ 1.33 ต่อตร.กม. ส่วนในตำบลอื่น พบว่า ต.ชัยบาดาล มีความหนาแน่นของแหล่งตั้งถิ่นฐานมากที่รองลงมาเป็น ต.แก่งผักกูด และ ต.มะนาวหวาน คือประมาณ 0.29, 0.23 และ 0.17 ต่อ ตร.กม. ตามลำดับ

แผนภูมิที่ 5.20 ความเชื่อมโยงของปัจจัยต่างๆ นำไปสู่การกำหนดรูปแบบการตั้งถิ่นฐานในแต่ละตำบล

ตารางที่ 5.32 สรุปรูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่เกิดขึ้นของแต่ละตำบล

เรื่อง	มะนาวหวาน	แก่งฝักกูด	ชัยบาดาล	มะกอกหวาน
ลักษณะการรวมกลุ่มชุมชน	ไม่ได้จัดสรรที่ดิน	จัดสรรที่ดิน	ทั้ง 2 แบบเท่าๆ กัน	จัดสรรที่ดิน
(ร้อยละ)	(57.1)	66.7	50.0	63.7
ครัวเรือนในการตั้งถิ่นฐานเริ่มแรก แยกตามลักษณะการรวมกลุ่มชุมชน	จัดสรรที่ดิน	จัดสรรที่ดิน	จัดสรรที่ดิน	จัดสรรที่ดิน
(ร้อยละ)	70.7	59.0	93.1	66.7
การได้มาซึ่งที่ดินสร้างที่อยู่อาศัย	ที่ดินซื้อใหม่	ที่ดินซื้อใหม่	ที่ดินซื้อใหม่	ที่ดินซื้อใหม่
(ร้อยละ)	79.1	93.3	97.6	68.8
รูปแบบการซื้อที่ดินสร้างที่อยู่อาศัย	หาซื้อที่ดินเอง	หาซื้อที่ดินเอง	ซื้อที่ดินจัดสรร	ซื้อที่ดินสรร
(ร้อยละ)	65.12	53.33	92.86	56.25
ความหนาแน่นของแหล่งตั้งถิ่นฐาน	0.17	0.23	0.29	1.33
เนื้อที่อยู่อาศัยเฉลี่ย	518 ตารางวา	447 ตารางวา	278 ตารางวา	311 ตารางวา

ที่มา : สรุปจากตารางในหัวข้อต่างๆที่กล่าวมาข้างต้น

รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนใหม่ในพื้นที่ศึกษา สรุปได้ดังนี้คือ

(1) **ต.มะนาวหวาน** มีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนใหม่ในแบบของ การตั้งถิ่นฐานที่ไม่มีการวางแผน เนื่องจากลักษณะการรวมกลุ่มของชุมชนใหม่ส่วนใหญ่เป็นไปในลักษณะที่ไม่มีการจัดสรรที่ดิน ประกอบกับครัวเรือนชุมชนใหม่ส่วนใหญ่ในตำบลนี้จะหาซื้อที่ดินเองและตั้งบ้านเรือนอยู่กระจายทั่วไปในที่ดินของตนเองหรือในพื้นที่เกษตรกรรมของตนเอง แต่สัดส่วนของครัวเรือนที่เข้าตั้งถิ่นฐานเริ่มแรกของชุมชนจัดสรรที่ดินนั้นจะมีมากกว่าชุมชนที่ไม่ได้จัดสรรที่ดิน และโดยสรุปแล้วมีเนื้อที่เฉลี่ยของที่อยู่อาศัยประมาณ 518 ตารางวา

(2) **ต.แก่งฝักกูด** รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนใหม่เป็นไปในลักษณะผสมทั้งในแบบของการตั้งถิ่นฐานที่มีการวางแผน และไม่มีการวางแผน โดยมีลักษณะการรวมกลุ่มของชุมชนใหม่เป็นไปในลักษณะที่มีการจัดสรรที่ดิน และมีสัดส่วนของครัวเรือนที่เข้าตั้งถิ่นฐานเริ่มแรกของชุมชนจัดสรรที่ดินนั้นมีจำนวนมากกว่า สำหรับรูปแบบการซื้อที่ดินของครัวเรือนชุมชนใหม่นั้นใกล้เคียงกันระหว่างการหาซื้อที่ดินเอง โดยกลุ่มนี้ก็จะตั้งบ้านเรือนอยู่กระจายทั่วไปในที่ดินของตนเองหรือในพื้นที่เกษตรกรรมของตนเอง และกลุ่มของผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนจัดสรรที่ดิน และโดยสรุปแล้วมีเนื้อที่เฉลี่ยของที่อยู่อาศัยประมาณ 447 ตารางวา

(3) **ต.ชัยบาดาล** มีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนใหม่ในแบบของ การตั้งถิ่นฐานที่มีการวางแผน โดยลักษณะการรวมกลุ่มของชุมชนใหม่มีทั้งในลักษณะของการจัดสรรที่ดินและไม่มีการจัดสรรที่ดินในจำนวนเท่ากัน แต่สัดส่วนของครัวเรือนที่เข้าตั้งถิ่นฐานเริ่มแรกของชุมชนจัดสรรที่ดินนั้นจะมีสูงมาก ประกอบกับครัวเรือนชุมชนใหม่เป็นจำนวนมากที่ซื้อที่ดินจัดสรรในการสร้างที่อยู่อาศัย ซึ่งจะ

เห็นได้ว่าถึงแม้การลักษณะการรวมกลุ่มของชุมชนทั้ง 2 แบบจะเท่ากัน แต่ครัวเรือนจะกระจุกตัวอยู่ในชุมชนจัดสรรที่ดินมากกว่า และโดยสรุปแล้วมีเนื้อที่เฉลี่ยของที่อยู่อาศัยประมาณ 378 ตารางวา

(4) **ต.มะกอกหวาน** มีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนใหม่ในแบบของ การตั้งถิ่นฐานที่มีการวางแผน โดยมีลักษณะการรวมกลุ่มของชุมชนใหม่ส่วนใหญ่เป็นไปในลักษณะของการจัดสรรที่ดิน และสัดส่วนของครัวเรือนที่เข้าตั้งถิ่นฐานเริ่มแรกของชุมชนจัดสรรที่ดิน กับสัดส่วนครัวเรือนชุมชนใหม่ที่ซื้อที่ดินจัดสรรในการสร้างที่อยู่อาศัย เป็นกลุ่มใหญ่กว่ากลุ่มที่ไม่มีการจัดสรรที่ดิน และโดยสรุปแล้วมีเนื้อที่เฉลี่ยของที่อยู่อาศัยประมาณ 311 ตารางวา

5.4.2 โครงสร้างของการอยู่อาศัย

ครัวเรือนชุมชนใหม่ เป็นลักษณะของครัวเรือนเดี่ยวที่ประกอบด้วยสมาชิกโดยเฉลี่ย 4 คน ในเนื้อที่ปลูกสร้างที่อยู่ประมาณหนึ่งไร่เศษ โดยเฉลี่ยแล้ว ครัวเรือนชุมชนใหม่ใน ต.มะนาวหวาน มีเนื้อที่ปลูกสร้างที่อยู่อาศัยเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา เป็น ต.แก่งผักกูด และ ต.มะกอกหวาน ส่วน ต.ชัยบาดาล มีเนื้อที่ปลูกสร้างที่อยู่อาศัยเฉลี่ยน้อยที่สุด และมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินอยู่อาศัยของครัวเรือนชุมชนใหม่ทั้งหมดจะเป็นของตนเอง ในลักษณะของการมีเอกสารสิทธิ์ในการครอบครองที่แตกต่างกันออกไป กล่าวคือ ต.ชัยบาดาล และ มะกอกหวาน ที่ดินที่สร้างที่อยู่อาศัยจะมีเอกสารสิทธิ์ส่วนใหญ่เป็นโฉนด ส่วน ใน ต.มะนาวหวานและ แก่งผักกูด ที่ดินที่สร้างที่อยู่อาศัยจะมีเอกสารสิทธิ์ส่วนใหญ่เป็น สปก. และ นส3. ส่วนลักษณะบ้านส่วนใหญ่เป็นแบบบ้านสองชั้นครึ่งไม้ครึ่งปูน และเป็นการโยกย้ายมาตั้งถิ่นฐานในลักษณะละแวกบ้านที่คล้ายคลึงชุมชนเดิมก่อนที่จะย้ายมาเนื่องจากส่วนใหญ่ยังคงตั้งบ้านเรือนรวมกลุ่มกันกับเพื่อนบ้านเดิมๆ

5.4.3 สภาพเศรษฐกิจสังคมที่เปลี่ยนแปลงในการตั้งถิ่นฐานใหม่

การสร้างเขื่อนและพื้นที่อ่างเก็บน้ำในโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก ก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ตั้งที่ได้กล่าวแล้ว ทั้งในด้านสูญเสียที่ดินและทรัพย์สิน แต่ก็ได้รับค่าทดแทนจากผลกระทบที่รัฐชดเชยให้ กล่าวคือ ค่าทดแทนที่ดินและทรัพย์สินประกอบกับค่าชดเชยที่ได้รับเป็นจำนวนมาก นั้น ทำให้ครัวเรือนในชุมชนใหม่มีกำลังทรัพย์ในการตั้งถิ่นฐานใหม่ ในแง่ของการอยู่อาศัยที่มีความสะดวกสบายมากขึ้น สามารถซื้อสิ่งอำนวยความสะดวก และเครื่องใช้ที่จำเป็นได้ การปลูกสร้างบ้านสำหรับอยู่อาศัยดีขึ้นและมีขนาดใหญ่กว่าเดิม ขนาดเนื้อที่สร้างที่อยู่อาศัยก็มากขึ้นจากเดิมด้วย แต่สำหรับในด้านของการสูญเสียที่ดินนั้นเนื่องจากผลกระทบที่ได้รับ ซึ่งจะมีทั้งกลุ่มครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบทั้งหมด และ กลุ่มครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบบางส่วน โดยผลกระทบต่อที่ดินที่ได้รับทำให้การถือครองที่ดินเปลี่ยนแปลงไป คือ สัดส่วนครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินลดลงจากเดิม ส่วนกลุ่มครัวเรือนที่ยังมีที่ดินทำกินจะเป็นที่ดินทำกินที่เหลืออยู่บางส่วนจากผลกระทบดังกล่าว และอาชีพหลักในชุมชนก็เปลี่ยนแปลงไป คือ ผู้ประกอบอาชีพหลักในภาคการเกษตรลดลงและเปลี่ยนแปลงจากการทำนาอย่างเดียวหรือทำทั้งนาและไร่ เปลี่ยนเป็นการทำไร่อย่างเดียว เนื่องจากพื้นที่เหมาะสมแก่การทำนาได้รับผลกระทบเกือบทั้งสิ้น และยังทำให้พืชหลักที่ทำการเพาะปลูกเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย โดยหันมาปลูกอ้อยกันมากขึ้น แทนการปลูกข้าว ซึ่งกลุ่มผู้ที่มียังมีอาชีพหลักในภาคเกษตรจะเป็นกลุ่มครัวเรือนที่ยังคงมี

ที่ดินทำกินในปัจจุบัน ส่วนผู้ที่มีอาชีพหลักนอกภาคเกษตรกรรมนั้นเพิ่มขึ้นจากเดิมซึ่งก็เป็นกลุ่มที่ไม่มีที่ดินทำกินแล้วในปัจจุบัน โดยจะยึดอาชีพหลักด้วยการรับจ้าง โดยเฉพาะการรับจ้างทางการเกษตร และการรับจ้างในโรงงาน นอกจากการมีที่ดินทำกินและผู้ประกอบอาชีพหลักในภาคเกษตรจะลดลงแล้ว การผลิตทางการเกษตรในครัวเรือนก็ลดลงด้วย แต่การสร้างพื้นที่อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ก็ยังสร้างประโยชน์ให้กับท้องถิ่นได้ เนื่องจากทำให้มีแหล่งเพาะพันธุ์และแหล่งประมงน้ำจืดขนาดใหญ่ที่ก่อให้เกิดอาชีพทางการประมงเพิ่มขึ้น และยังสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่จะสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่นได้อีกด้วย

เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพปัจจุบันในชุมชนใหม่ดังที่ได้กล่าวข้างต้น (แผนภูมิที่ 5.21) นำไปสู่สภาพปัญหาที่สะท้อนออกมาในแต่ละพื้นที่ด้วย โดยจะสรุปในบทต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 5.3 ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชนใหม่

ภาพที่ 5.4 ลักษณะของชุมชนที่มีการจัดสรรที่ดิน

ภาพที่ 5.5 ลักษณะชุมชนที่ไม่ได้เกิดจากการจัดสรรที่ดิน

บทที่ 6

แนวทางการพัฒนาพื้นที่

สภาพทั่วไปของพื้นที่ สภาพการตั้งถิ่นฐานใหม่ และสภาพเศรษฐกิจสังคม ที่ได้ศึกษาผ่านมาในบทต่าง ๆ เป็นการศึกษาสภาพเบื้องต้นของพื้นที่อันจะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ สภาพปัญหาในพื้นที่ ความต้องการของท้องถิ่น และความเหมาะสมของพื้นที่ ที่จะนำไปสู่การวางแผนทางในการพัฒนาพื้นที่ชุมชนใหม่

6.1 ความเหมาะสมของพื้นที่

6.1.1 สภาพทางกายภาพของพื้นที่

(1) ลักษณะทั่วไปของพื้นที่

(1.1) สภาพภูมิประเทศ : พื้นที่โดยทั่วไปเป็นลูกคลื่น มีความลาดเทประมาณร้อยละ 2 – 16 สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เหมาะสำหรับจะใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชไร่ และแต่ยังมีพื้นที่ส่วนน้อยในบริเวณตอนบนของพื้นที่ศึกษา เป็นพื้นที่ที่ราบน้ำท่วมถึงเหมาะสมต่อการทำนาด้วย

(1.2) สภาพภูมิอากาศ : สภาพภูมิอากาศของพื้นที่ที่ค่อนข้างร้อน และความชื้นสัมพัทธ์ต่ำนี้ เอื้ออำนวยและเหมาะสมต่อการเพาะปลูกโดยเฉพาะการปลูกพืชไร่ที่ไม่ต้องการน้ำฝนมากหลายชนิด เช่น ข้าวโพด ข้าวฟ่าง อ้อย และถั่วต่าง ๆ เป็นต้น และสภาพภูมิอากาศเช่นนี้ยังเป็นปัจจัยดึงดูดที่เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมประเภทที่ต้องการความแห้งและความชื้นสัมพัทธ์ต่ำ

(1.3) ลักษณะดิน : โครงสร้างเนื้อดิน ประกอบด้วยดินไร้เป็นส่วนมากในทุกพื้นที่ตำบล โดยเฉพาะ ต.มะนาวหวานและแก่งผักกูด เป็นโครงสร้างดินไร้ถึงร้อยละ 87.51 และ 95.99 ของพื้นที่ตำบล ตามลำดับ สำหรับโครงสร้างเนื้อดินที่เป็นดินนาบ่างในบริเวณพื้นที่ ต.มะกอกหวาน และ ต.ชัยบาดาล คือประมาณร้อยละ 49.89 และ 24.07 ของพื้นที่ตำบลตามลำดับ

(2) ศักยภาพของพื้นที่สำหรับการเกษตรกรรม

(2.1) ช่วงฤดูการปลูกพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสม

- ช่วงระยะเวลาที่เหมาะสมต่อการปลูกพืช เป็นช่วงที่ดินมีความชื้นพอเหมาะต่อการปลูกพืช ซึ่งเป็นช่วงฤดูปกติ อยู่ในช่วงระหว่างปลายเดือนเมษายนถึงต้นเดือนพฤศจิกายน

- ช่วงระยะเวลาที่มีน้ำมากเกินพอ เป็นช่วงที่ความชื้นในดินสูงฝนตกชุก อยู่ในช่วงระหว่างต้นเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม แต่การเพาะปลูกในช่วงเดือนสิงหาคมถึงเดือนกันยายนอาจประสบปัญหาน้ำท่วมเสียหายได้

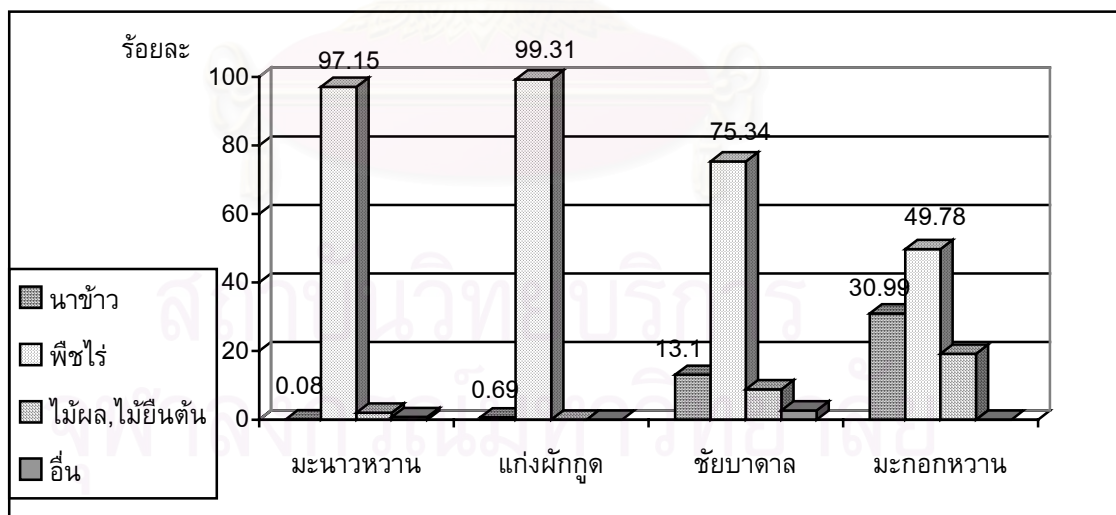
- ช่วงระยะเวลาที่ไม่เหมาะสมต่อการปลูกพืชโดยอาศัยน้ำฝน เป็นช่วงที่ดินมีความชื้นไม่เพียงพอต่อการเจริญเติบโตของพืช อยู่ในช่วงระหว่างปลายเดือนพฤศจิกายนถึงต้นเดือนเมษายน

(2.2) การจำแนกความเหมาะสมของพืชเศรษฐกิจ แบ่งได้เป็น 4 ประเภท (แผนที่ที่ 6.1) คือ

- ข้าว ได้แก่ ข้าวนาดำ และนาหว่าน
- พืชไร่ ได้แก่ พืชล้มลุกประเภทที่มีรากสั้นและไม่ชอบชื้นแฉะหรือที่มีน้ำขัง เช่น ข้าวโพด ข้าวฟ่าง มันสำปะหลัง อ้อย ฝ้าย ข้าวไร้ ฯลฯ
- ไม้ผล ได้แก่ ไม้ผลเมืองร้อนทั่วไป เช่น มะม่วง ขนุน ส้ม มะขาม น้อยหน่า มะพร้าว เป็นต้น
- ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ ความเหมาะสมของที่ดิน เพื่อทำเป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ถาวร ปกติแล้วสามารถขึ้นได้ดีในดินเกือบทุกประเภทเพียงแต่อย่าให้มีน้ำขังแฉะเท่านั้น

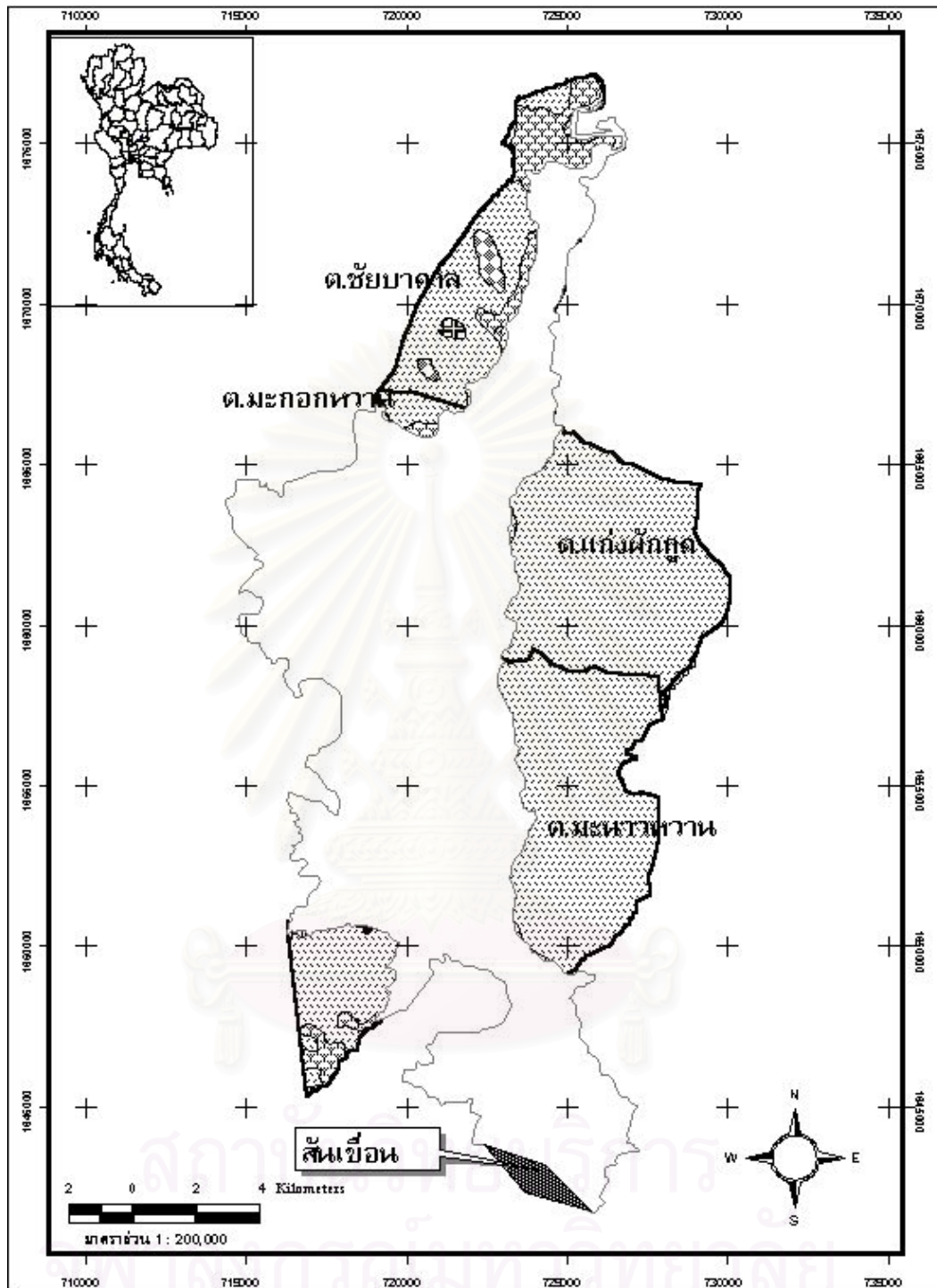
6.1.2 สภาพการผลิตในพื้นที่

(1) การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม พื้นที่ในทุกตำบลส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมเกือบทั้งหมด จากแผนภูมิที่ 6.1 เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนของพื้นที่เกษตรกรรมพบว่า พื้นที่เพาะปลูกพืชไร่มีสัดส่วนสูงที่สุดในทุกตำบล และมีพื้นที่เพาะปลูกข้าวบ้างเป็นส่วนน้อยในพื้นที่ ต.มะกอกหวานและ ต.ชัยบาดาล

ที่มา : จากการศึกษา

แผนภูมิที่ 6.1 การจำแนกประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในแต่ละตำบล

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุมชนใหม่ในโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

แผนที่ 6.1 : ความเหมาะสมของพื้นที่ในการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ

สัญลักษณ์ พืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมในการเพาะปลูก ข้าว พืชไร่, ไม้ผล, ไม้ยืนต้น ไม้ผล, ไม้ยืนต้น พืชไร่, พืชหญ้าเลี้ยงสัตว์ ไม้โตเร็ว, สวนป่า		ขอบเขตตำบล พื้นที่อ่างเก็บน้ำเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์	ที่มา : จากการศึกษาการจําแนกความเหมาะสมของดินในการเพาะปลูกพืชของกรมพัฒนาที่ดิน

(2) **ลักษณะการผลิตทางการเกษตร** จากการศึกษาพบว่า คริวเรือนชุมชนใหม่ส่วนใหญ่ยังคงทำการผลิตทางการเกษตรในครัวเรือนทั้งในระดับเพื่อการบริโภค และการผลิตเพื่อสร้างรายได้ โดยสามารถจำแนกลักษณะการผลิตได้เป็น 3 ลักษณะคือ

- **การเพาะปลูก** เป็นการเพาะปลูกโดยอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก พืชที่นิยมปลูกเปลี่ยนแปลงไปเป็นการปลูกพืชไร่เป็นหลักได้แก่ อ้อย ข้าวโพด และสำหรับข้าว มีการเพาะปลูกน้อยลงเพราะพื้นที่ที่เหมาะสมลดลงเนื่องจากการสร้างอ่างเก็บน้ำ การจำหน่ายผลผลิตจะมีผู้มารับซื้อถึงที่บ้านหรือที่ท่ากิน และ/หรือ จำหน่ายให้กับแหล่งรับซื้อในท้องถิ่น เช่น การจำหน่ายอ้อยในระบบโคเวต้าให้กับโรงงานน้ำตาลในพื้นที่ และในพื้นที่ใกล้เคียง

- **การเลี้ยงสัตว์** เป็นการเลี้ยงไว้เพื่อบริโภคเป็นส่วนใหญ่ สัตว์ที่นิยมเลี้ยงคือ สัตว์ปีก เช่น เป็ด ไก่ อีกทั้งยังมีการสนับสนุนพันธุ์และปัจจัยในการเลี้ยงจากทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายใต้คณะกรรมการพัฒนาอาชีพแก่ประชาชนในพื้นที่อพยพในระยะเริ่มแรกของการตั้งถิ่นฐานด้วย

- **การประมง** จะมีเพียงครัวเรือนบางส่วนที่จับปลาในอ่างเก็บน้ำเพื่อการบริโภค และ/หรือเพื่อจำหน่าย โดยมีแหล่งรับซื้อหรือท่าปลาตั้งอยู่ในพื้นที่หลายแห่ง บางส่วนก็อาจแบ่งจำหน่ายให้กับเพื่อนบ้านในชุมชน บางส่วนก็ทำการแปรรูปเก็บไว้บริโภคหรือเพื่อจำหน่าย

6.1.3 ศักยภาพการพัฒนาอันเกี่ยวเนื่องจากการมีเขื่อนและพื้นที่อ่างเก็บน้ำ

(1) **การประมง** พื้นที่อ่างเก็บน้ำที่เกิดขึ้นในพื้นที่นั้นยังประโยชน์ให้กับคนในท้องถิ่นได้มากมาย กล่าวคือ เป็นทั้งแหล่งอาหารโปรตีนที่สำคัญ กลายเป็นแหล่งสร้างรายได้และทางเลือกในการประกอบอาชีพให้แก่คนท้องถิ่นได้ อีกทั้งก่อเกิดระบบตลาด แหล่งรับซื้อและกระจายผลผลิตทางการประมงที่ได้จากพื้นที่อ่างเก็บน้ำและเกิดการจ้างงานที่เกี่ยวข้องกับระบบตลาดนี้ด้วย ซึ่งพื้นที่ศึกษาทั้ง 4 ตำบลนั้นมีพื้นที่แนวยาวที่ติดกับพื้นที่อ่างเก็บน้ำอันจะสามารถรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นนี้ได้เต็มที่ นอกจากนี้พื้นที่ยังจะกลายเป็นแหล่งวัตถุดิบทางการประมงน้ำจืดแห่งใหม่ที่สามารถพัฒนาให้เป็นที่ตั้งของอุตสาหกรรมแปรรูปวัตถุดิบทางการประมงและอุตสาหกรรมต่อเนื่องได้อีกด้วย

(2) **การท่องเที่ยว** เขื่อนและพื้นที่อ่างเก็บน้ำสามารถพัฒนาให้เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยรูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นได้ทั้งกิจกรรมบนบก และ กิจกรรมทางน้ำ ซึ่งอ่างเก็บน้ำเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์นี้สามารถเดินทางเข้าถึงได้อย่างสะดวก และมีระยะทางอยู่ไม่ไกลจากตัวจังหวัด และไม่ไกลจากกรุงเทพฯ อีกด้วย แต่กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในปัจจุบันยังจำกัดอยู่ในบริเวณพื้นที่โครงการและสันเขื่อนเท่านั้น ถ้ามีการพัฒนาให้กิจกรรมการท่องเที่ยวกระจายไปโดยรอบพื้นที่อ่างเก็บน้ำได้ก็จะเป็นประโยชน์และสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่นได้ด้วย อีกทั้งมีเส้นทางคมนาคมที่พร้อมในการเดินทางเข้าสู่พื้นที่อ่างเก็บน้ำได้ เนื่อง

จากพื้นที่ศึกษาแต่ละตำบลมีถนนสายหลักซึ่งเชื่อมจากถนนทางหลวงแผ่นดิน ทางหลวงจังหวัด และมุ่งสู่พื้นที่อ่างเก็บน้ำ และยังเชื่อมต่อกับถนนรอบพื้นที่อ่างเก็บน้ำได้ (แผนที่ 6.2)

6.2 สภาพปัญหาในพื้นที่

ผลการศึกษาลักษณะการตั้งถิ่นฐานใหม่ที่เกิดขึ้น สภาพเศรษฐกิจสังคมในชุมชนใหม่ นำมาวิเคราะห์ร่วมกันเป็นสภาพปัญหาของพื้นที่ โดยใช้แนวความคิดเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากโครงการจัดตั้งถิ่นฐานใหม่ที่ได้ศึกษาทบทวนมาเป็นหลักในการวิเคราะห์ และจำแนกสภาพปัญหาในพื้นที่

6.2.1 โครงสร้างปัญหา

สภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในพื้นที่อันเป็นผลมาจากการอพยพโยกย้าย และการตั้งถิ่นฐานใหม่นั้นนำไปสู่โครงสร้างของปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่อันได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของขนาดพื้นที่ การเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจสังคม ซึ่งเป็นสภาพการเปลี่ยนแปลงที่มีผลเกี่ยวเนื่องและสัมพันธ์กัน ดูได้จากจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่สรุปไว้ในตารางสหสัมพันธ์ (Correlation Matrix) (ตารางที่ 6.1 และ 6.2) โดยมีวิธีการดังนี้

สูตรหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

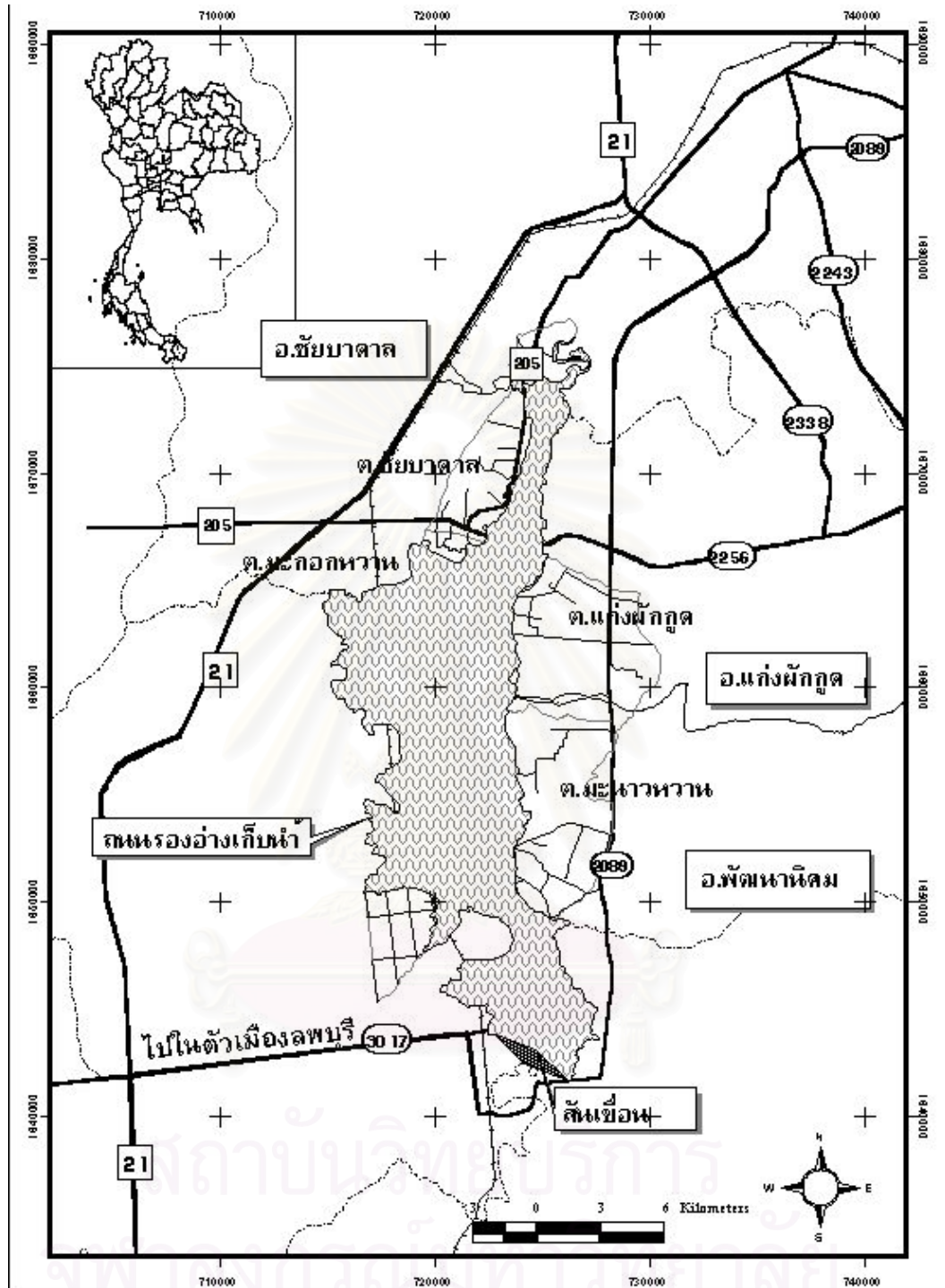
$$r_{xy} = \frac{n\sum xy - \sum x \sum y}{\sqrt{[n\sum x^2 - (\sum x)^2][n\sum y^2 - (\sum y)^2]}}$$

การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation coefficient) ระหว่างตัวแปรคู่ต่างๆ และนำมาสรุป โดยค่าสหสัมพันธ์นั้นจะมีค่าระหว่าง -1.00 และ $+1.00$ และความสัมพันธ์จะแบ่งออกเป็นสองทิศทาง นั่นคือ (ซัทนี วายลี ,2531: 161-163 และ 185-187)

ความสัมพันธ์ในเชิงบวก เป็นความสัมพันธ์ที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ถ้าค่าของตัวแปรหนึ่งเพิ่มขึ้น ค่าตัวแปรอีกตัวหนึ่งจะเพิ่มขึ้นในสัดส่วนเท่าๆ กัน และถ้าค่าสหสัมพันธ์มีค่าใกล้ $+1.00$ มากย่อมจะแสดงว่ามีระดับความสัมพันธ์ที่เข้มข้นมาก จากการศึกษพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกต่อกันอย่างเข้มข้นที่ระดับความสัมพันธ์มากกว่า 0.7 ขึ้นไป สรุปได้ดังแผนภูมิที่ 6.2

ความสัมพันธ์ในเชิงลบ เป็นความสัมพันธ์ที่เป็นไปในทิศทางที่ผกผันกันคือ ถ้าค่าของตัวแปรหนึ่งเพิ่มขึ้น ค่าตัวแปรอีกตัวหนึ่งจะลดลงในสัดส่วนเท่าๆ กัน และถ้าค่าสหสัมพันธ์มีค่าใกล้ -1.00 มากย่อมจะแสดงว่ามีระดับความสัมพันธ์ที่เข้มข้นมาก จากการศึกษพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในเชิงลบต่อกันอย่างเข้มข้นที่ระดับความสัมพันธ์น้อยกว่า -0.7 สรุปได้ดังแผนภูมิที่ 6.3

จากการศึกษาความสัมพันธ์ของปัญหาด้วยค่าสหสัมพันธ์ที่แสดงในรูปแบบตารางสหสัมพันธ์นั้นสามารถนำมาสรุปเป็นความเชื่อมโยงของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในพื้นที่

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุมชนใหม่ในโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

แผนที่ 62 : เส้นทางคมนาคมรอบพื้นที่อ่างเก็บน้ำและบริเวณใกล้เคียง

สัญลักษณ์	ถนนสายหลัก	ขอบเขตตำบลที่ศึกษา
	ทางรถไฟ	พื้นที่อ่างเก็บน้ำ
	ถนนสายย่อยในตำบล	เส้นแบ่งเขตอำเภอ

ได้ ดังแผนภูมิที่ 6.4 ซึ่งความเชื่อมโยงนี้มีเหตุปัจจัยหลักมาจากการลดลงของขนาดพื้นที่อันเนื่องมาจากผลกระทบจากโครงการฯ และทำให้เกิดสภาพการเปลี่ยนแปลงที่มีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันใน 2 ระดับ คือ ในระดับพื้นที่โดยรวม นั่นคือ ขนาดพื้นที่ตำบลที่ลดลงทำให้พื้นที่ปัจจุบันเหลือน้อยลง ส่งผลต่อการลดลงของพื้นที่เกษตรกรรม และทำให้เกิดความหนาแน่นในการตั้งถิ่นฐาน และในระดับย่อยในแต่ละครัวเรือน นั่นคือ ขนาดพื้นที่ที่ลดลงมีผลทำให้การถือครองที่ดินของครัวเรือนได้รับผลกระทบ และส่งผลไปสู่สภาพเศรษฐกิจและการผลิตของครัวเรือนด้วย

นอกจากนั้น ในเรื่องสภาพแวดล้อมของการอยู่อาศัยที่เปลี่ยนแปลงไปถึงแม้จะเป็นไปในสภาพที่ดีขึ้นอันเนื่องมาจากค่าทดแทนและค่าชดเชยฯ จำนวนมากที่ได้รับก็ตาม ซึ่งทำให้มีความเป็นอยู่อย่างดีในการตั้งถิ่นฐานเริ่มแรก แต่ปัจจุบันเมื่อเงินจากการใช้จ่ายเหล่านั้นหมดไปก็ย่อมเกิดปัญหากระทบต่อความเป็นอยู่ของครัวเรือนตามมาอีก โอกาสการประกอบอาชีพลดลง เนื่องจากเกิดสภาวะการขาดแคลนที่ดินทำกิน การว่างงาน เหล่านี้ก็เป็นต้นเหตุหนึ่งในโครงสร้างของปัญหาในพื้นที่ด้วย และสำหรับสภาพและการให้บริการของโครงสร้างพื้นฐานในชุมชนใหม่เองก็เป็นปัจจัยอีกด้านหนึ่งที่สำคัญของโครงสร้างปัญหาในพื้นที่เช่นกัน

ตารางที่ 6.1 ค่าข้อมูลของปัจจัยที่นำมาใช้คิดความสัมพันธ์ในการสรุปโครงสร้างปัญหา

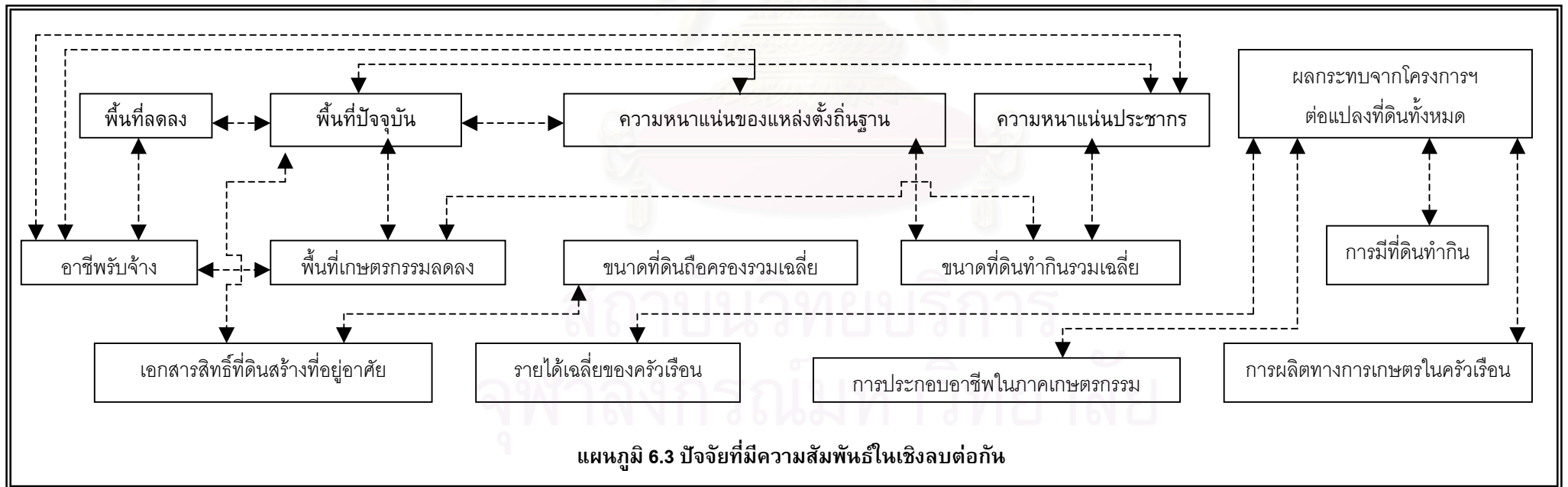
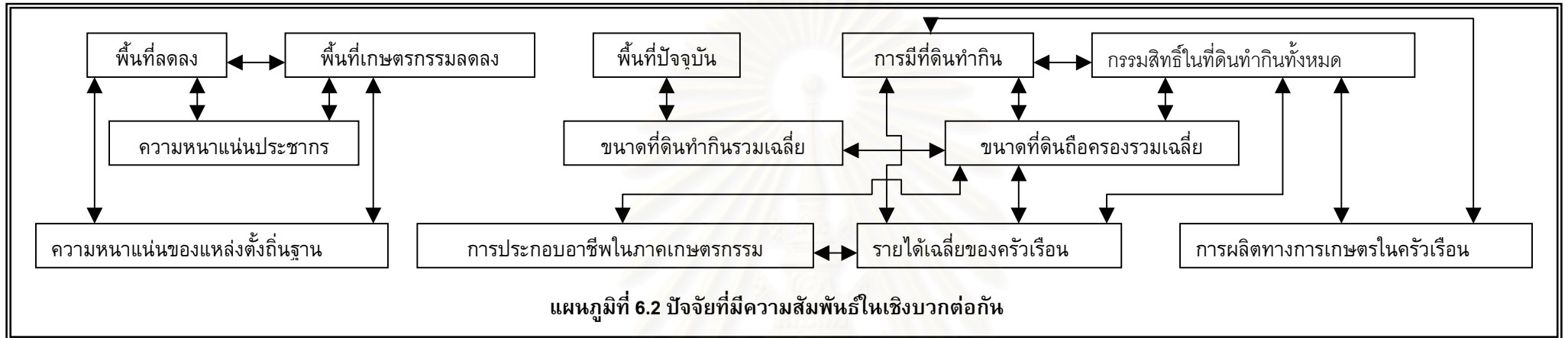
ปัจจัย	ตำบล			
	มะนาวหวาน	แก่งผักกูด	ชัยบาดาล	มะกอกหวาน
พื้นที่ลดลง (ร้อยละ)	37.56	38.36	33.52	85.98
พื้นที่ปัจจุบัน (ตร.กม.)	42.00	34.96	27.98	2.25
พื้นที่เกษตรกรรมลดลง (ร้อยละ)	27.28	35.32	34.01	86.32
ความหนาแน่นของแหล่งตั้งถิ่นฐาน (ต่อ ตร.กม)	0.17	0.23	0.29	1.33
ความหนาแน่นของประชากร	81.32	103.25	344.55	610.22
ผลกระทบต่อแปลงที่ดินทั้งหมด (ร้อยละ)	53.50	66.70	78.60	56.30
ขนาดที่ดินถือครองรวมเฉลี่ย (ไร่)	20.23	20.83	7.90	15.09
เอกสารสิทธิ์ในที่ดินสร้างที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)	27.90	46.70	100.00	100.00
การมีที่ดินทำกิน (ร้อยละ)	60.50	66.70	31.00	68.60
ขนาดที่ดินทำกินรวมเฉลี่ย (ไร่)	31.31	29.57	22.73	20.81
กรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินรวม (ร้อยละ)	39.50	53.30	26.20	50.00
การผลิตทางการเกษตร (ร้อยละ)	76.60	66.70	52.40	75.00
การประกอบอาชีพการเกษตร (ร้อยละ)	48.40	42.90	21.70	55.30
การประกอบอาชีพรับจ้าง (ร้อยละ)	28.00	28.60	30.40	13.20
รายได้ของครัวเรือนเฉลี่ย (บาท)	4756.00	5636.00	4711.00	4016.00

ที่มา : จากผลการศึกษาในบทที่ 4 และ 5

ตารางที่ 6.2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของปัจจัย

ปัจจัย	พื้นที่ ลดลง	พื้นที่ ปัจจุบัน	พื้นที่ เกษตรลด	หนาแน่น ถิ่นฐาน	หนาแน่น ประชากร	ผลกระทบ ต่อที่ดิน	ขนาดที่ดิน รวมเฉลี่ย	เอกสารสิทธิ์ ที่อยู่อาศัย	มีที่ดิน ทำกิน	ที่ดินทำกิน รวมเฉลี่ย	กรรมสิทธิ์ ที่ทำกิน	ผลิต เกษตร	อาชีพ เกษตร	อาชีพ รับจ้าง	รายได้ เฉลี่ย
พื้นที่ลดลง	1.000														
พื้นที่ปัจจุบัน	-0.919	1.000													
พื้นที่เกษตรกรรมลดลง	0.986	-0.969	1.000												
ความหนาแน่นของแหล่งตั้งถิ่นฐาน	0.987	-0.969	0.997	1.000											
ความหนาแน่นของประชากร	0.833	-0.970	0.896	0.911	1.000										
ผลกระทบต่อแปลงที่ดิน	-0.494	0.116	-0.341	-0.356	0.002	1.000									
ขนาดที่ดินถือครองรวมเฉลี่ย	-0.018	0.374	-0.143	-0.177	-0.566	-0.696	1.000								
เอกสารสิทธิ์ในที่ดินสร้างที่อยู่อาศัย	0.498	-0.796	0.622	0.633	0.886	0.462	-0.843	1.000							
การมีที่ดินทำกิน	0.528	-0.201	0.426	0.391	-0.019	-0.803	0.833	-0.416	1.000						
ขนาดที่ดินทำกินรวมเฉลี่ย	-0.629	0.877	-0.734	-0.748	-0.951	-0.308	0.771	-0.986	0.291	1.000					
กรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินรวม	0.493	-0.253	0.439	0.382	0.013	-0.563	0.750	-0.288	0.944	0.198	1.000				
การผลิตทางการเกษตร	0.504	-0.122	0.355	0.360	-0.020	-0.993	0.755	-0.481	0.868	0.329	0.657	1.000			
การประกอบอาชีพการเกษตร	0.669	-0.326	0.548	0.539	0.153	-0.935	0.705	-0.311	0.938	0.155	0.793	0.963	1.000		
การประกอบอาชีพรับจ้าง	-0.998	0.896	-0.974	-0.977	-0.808	0.543	-0.020	-0.455	-0.555	0.592	-0.502	-0.551	-0.705	1.000	
รายได้ของครัวเรือนเฉลี่ย	0.193	0.154	0.079	0.039	-0.372	-0.731	0.972	-0.694	0.935	0.603	0.880	0.801	0.809	-0.225	1.000

ที่มา : จากการคำนวณหาค่าสหสัมพันธ์ของปัจจัยจากตารางที่ 6.1

6.2.2 การประเมินสภาพปัญหา

สภาพปัญหาในแต่ละพื้นที่ศึกษา แบ่งเป็นปัญหาหลักในแต่ละด้านอันได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านการตั้งถิ่นฐาน ด้านสภาพพื้นฐานและบริการสาธารณะในชุมชน และด้านเศรษฐกิจ ซึ่งแต่ละปัญหาหลักจะมีปัจจัยย่อยที่เป็นผลทำให้เกิดปัญหานั้นๆ โดยใช้ผลการศึกษาในบทที่ผ่านมาวิเคราะห์เปรียบเทียบปัญหา ระหว่างพื้นที่ศึกษาด้วยการให้ค่าคะแนนตามเกณฑ์การชี้วัดปัญหาแต่ละด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านการตั้งถิ่นฐาน และด้านสภาพพื้นฐาน และด้านเศรษฐกิจ จากปัจจัยที่ได้กำหนดขึ้น (ดังตารางที่ 6.3) 3 ระดับ ได้แก่

- 3 คะแนน หมายถึง มีปัญหาน้อย
- 2 คะแนน หมายถึง มีปัญหาปานกลาง
- 1 คะแนน หมายถึง มีปัญหามาก

และประเมินสภาพปัญหาเรื่องความพร้อมของบริการสาธารณะในชุมชน โดยแบ่งเป็น 2 ระดับ ได้แก่ (ดังตารางที่ 6.4)

- 3 คะแนน หมายถึง มีบริการสาธารณะนั้นในชุมชน
- 1 คะแนน หมายถึง ไม่มีบริการสาธารณะนั้นหรือ มีบริการไม่ทั่วถึง

ผลการประเมินสภาพปัญหาจากปัจจัยตัวแทนที่ใช้ในการศึกษานั้น สามารถสรุปได้ดังนี้

6.2.2.1 ด้านกายภาพ

1) ปัญหาจากขนาดพื้นที่ การสร้างเขื่อนและพื้นที่อ่างเก็บน้ำทำให้ ทั้ง 4 ตำบล ได้รับผลกระทบมีพื้นที่และชุมชนโดนน้ำท่วมเป็นส่วนมาก โดย ต.มะกอกหวานนั้น ได้รับผลกระทบมีขนาดพื้นที่ลดลงจากเดิมมากที่สุดถึงร้อยละ 85.98 ทำให้พื้นที่ในปัจจุบันมีน้อยมาก เพียง 2.25 ตร.กม จึงเป็นตำบลที่มีปัญหามากที่สุดและจะเป็นผลต่อการใช้พื้นที่ในการผลิตและการพัฒนาซึ่งต้องถูกจำกัดลงเนื่องจากอุปสรรคของขนาดพื้นที่ (ดังตารางที่ 6.5)

ตารางที่ 6.5 การเปรียบเทียบปัญหาจากขนาดของพื้นที่

ตำบล	พื้นที่ ที่ลดลง (ร้อยละ)	ค่าคะแนน	พื้นที่ ปัจจุบัน (ตร.กม.)	ค่าคะแนน	รวมค่า คะแนน
มะนาวหวาน	37.56	3	42.00	3	6
แก่งฝักกูด	38.36	3	34.96	3	6
ชัยบาดาล	33.52	3	27.98	2	5
มะกอกหวาน	85.98	1	2.25	1	2

หมายเหตุ : การประเมินค่าคะแนนจากเกณฑ์การชี้วัดที่กำหนดขึ้น ดังตารางที่ 6.3

ตารางที่ 6.3 ปัจจัยและเกณฑ์การชี้วัดในการประเมินสภาพปัญหา

ปัญหา	ปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณา	ที่มาของข้อมูลของแต่ละปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณา	เกณฑ์ในการชี้วัดปัญหา	ค่าคะแนน
ด้านกายภาพ - การลดลงของขนาดพื้นที่	การลดลงของพื้นที่ *	ร้อยละการลดลงของพื้นที่แต่ละตำบล	- มีพื้นที่ลดลงน้อย - มีพื้นที่ลดลงปานกลาง - มีพื้นที่ลดลงมาก	3 2 1
	พื้นที่ปัจจุบัน *	ขนาดของพื้นที่ตำบลในปัจจุบัน (ตร.กม.)	- มีพื้นที่ปัจจุบันน้อย - มีพื้นที่ปัจจุบันปานกลาง - มีพื้นที่ปัจจุบันมาก	3 2 1
ด้านการตั้งถิ่นฐาน - ความหนาแน่นในการตั้งถิ่นฐาน	ความหนาแน่นของแหล่งตั้งถิ่นฐาน *	จำนวนแหล่งตั้งถิ่นฐาน (หมู่บ้าน) ต่อพื้นที่ ตร.กม.	- มีความหนาแน่นของแหล่งตั้งถิ่นฐานน้อย - มีความหนาแน่นของแหล่งตั้งถิ่นฐานปานกลาง - มีความหนาแน่นของแหล่งตั้งถิ่นฐานมาก	3 2 1
	ความหนาแน่นของประชากร *	จำนวนประชากรต่อพื้นที่ตร.กม.	- มีความหนาแน่นของประชากรน้อย - มีความหนาแน่นของประชากรปานกลาง - มีความหนาแน่นของประชากรมาก	3 2 1
ด้านสภาพพื้นฐาน	การมีไฟฟ้าใช้ **	ร้อยละของครัวเรือนที่มีไฟฟ้าของรัฐใช้	- มีครัวเรือนที่มีไฟฟ้าของรัฐใช้มากกว่าร้อยละ 90 ของครัวเรือนทั้งหมด - มีครัวเรือนที่มีไฟฟ้าของรัฐใช้ไม่เกินร้อยละ 90 ของครัวเรือนทั้งหมด - ไม่มีไฟฟ้าของรัฐใช้	3 2 1
	การบริการน้ำประปา ***	การบริการของระบบประปาส่วนภูมิภาคอย่างทั่วถึงทุกหมู่บ้านในตำบล	- มีบริการของระบบประปาส่วนภูมิภาคอย่างทั่วถึงทุกหมู่บ้าน - มีบริการของระบบประปาส่วนภูมิภาคแต่ไม่ทั่วถึงทุกหมู่บ้าน - ไม่มีหมู่บ้านได้รับการบริการของระบบประปาส่วนภูมิภาค	3 2 1

ตารางที่ 6.3 ปัจจัยและเกณฑ์การชี้วัดในการประเมินสภาพปัญหา (ต่อ)

ปัญหา	ปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณา	ที่มาของข้อมูลของแต่ละปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณา	เกณฑ์ในการชี้วัดปัญหา	ค่าคะแนน
	น้ำสะอาดดื่มสำหรับดื่มและบริโภค **	ร้อยละครัวเรือนมีน้ำสะอาดดื่มเพียงพอตลอดปี	จำนวนครัวเรือนที่มีน้ำสะอาดสำหรับดื่มเพียงพอตลอดปี - ตั้งแต่ร้อยละ 95 ขึ้นไปของครัวเรือนทั้งหมด - ร้อยละ 63-94 ของครัวเรือนทั้งหมด - น้อยกว่าร้อยละ 63 ของครัวเรือนทั้งหมด	3 2 1
	น้ำใช้ **	ร้อยละครัวเรือนมีน้ำใช้เพียงพอตลอดปี	จำนวนครัวเรือนที่มีน้ำใช้เพียงพอตลอดปี - มากกว่าร้อยละ 90 ของครัวเรือนทั้งหมด - ระหว่างร้อยละ 70-90 ของครัวเรือนทั้งหมด - น้อยกว่าร้อยละ 70 ของครัวเรือนทั้งหมด	3 2 1
ด้านเศรษฐกิจ - การถือครองที่ดิน	ผลกระทบที่ได้รับต่อแปลงที่ดินทั้งหมด *	ร้อยละของครัวเรือนรุ่นใหม่ ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการฯ ต่อแปลงที่ดินทั้งหมด	- มีจำนวนครัวเรือนที่แปลงที่ดินทั้งหมด ได้รับผลกระทบจากโครงการฯ น้อย - มีจำนวนครัวเรือนที่แปลงที่ดินทั้งหมด ได้รับผลกระทบจากโครงการฯ ปานกลาง - มีจำนวนครัวเรือนที่แปลงที่ดินทั้งหมด ได้รับผลกระทบจากโครงการฯ มาก	3 2 1
	เนื้อที่ดินรวมทั้งหมดที่ครัวเรือนถือครองในปัจจุบัน *	เนื้อที่ดินถือครองเฉลี่ยซึ่งจะรวมทั้งที่ดินปลูกสร้างที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน	- เนื้อที่ดินถือครองเฉลี่ยของครัวเรือน มาก - เนื้อที่ดินถือครองเฉลี่ยของครัวเรือน ปานกลาง - เนื้อที่ดินถือครองเฉลี่ยของครัวเรือน น้อย	3 2 1

ตารางที่ 6.3 ปัจจัยและเกณฑ์การชี้วัดในการประเมินสภาพปัญหา (ต่อ)

ปัญหา	ปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณา	ที่มาของข้อมูลของแต่ละปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณา	เกณฑ์ในการชี้วัดปัญหา	ค่าคะแนน
- การผลิตทางการเกษตรกรรม	เอกสารสิทธิ์ในที่ดินปลูกสร้างที่อยู่อาศัย *	ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบลที่มีเอกสารสิทธิ์ในการครอบครองที่ดินปลูกสร้างที่อยู่อาศัย (เฉพาะเอกสารสิทธิ์ที่มีความมั่นคงในการถือครองสูง)	- ครัวเรือนที่มีเอกสารสิทธิ์ของที่ดินสร้างที่อยู่อาศัยมีความมั่นคงในการถือครองสูง มีจำนวนมาก - ครัวเรือนที่มีเอกสารสิทธิ์ของที่ดินสร้างที่อยู่อาศัยมีความมั่นคงในการถือครองสูง มีจำนวนปานกลาง - ครัวเรือนที่มีเอกสารสิทธิ์ของที่ดินสร้างที่อยู่อาศัยมีความมั่นคงในการถือครองสูง มีจำนวนน้อย	3 2 1
	การลดลงของพื้นที่เกษตรกรรม *	ร้อยละการลดลงของพื้นที่เกษตรกรรมแต่ละตำบล	- มีการลดลงของพื้นที่เกษตรกรรมในตำบลน้อย - มีการลดลงของพื้นที่เกษตรกรรมในตำบลปานกลาง - มีการลดลงของพื้นที่เกษตรกรรมในตำบลมาก	3 2 1
	การมีที่ดินทำกิน *	ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบลการมีที่ดินทำกิน	- ครัวเรือนที่มีที่ดินทำกิน มีจำนวนมาก - ครัวเรือนที่มีที่ดินทำกิน มีจำนวนปานกลาง - ครัวเรือนที่มีที่ดินทำกิน มีจำนวนน้อย	3 2 1
	ขนาดของที่ดินทำกินเฉลี่ย *	ขนาดที่ดินทำกินถือครองเฉลี่ยของครัวเรือนชุมชนใหม่แต่ละตำบล	- ขนาดที่ดินทำกินถือครองเฉลี่ยของครัวเรือน มีมาก - ขนาดที่ดินทำกินถือครองเฉลี่ยของครัวเรือน มีปานกลาง - ขนาดที่ดินทำกินถือครองเฉลี่ยของครัวเรือน มีน้อย	3 2 1
	กรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน *	ร้อยละของครัวเรือนที่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินเป็นของตนเอง	- ครัวเรือนที่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินเป็นของตนเองมีมาก - ครัวเรือนที่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินเป็นของตนเองมีปานกลาง - ครัวเรือนที่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินเป็นของตนเองมีน้อย	3 2 1

ตารางที่ 6.3 ปัจจัยและเกณฑ์การชี้วัดในการประเมินสภาพปัญหา (ต่อ)

ปัญหา	ปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณา	ที่มาของข้อมูลของแต่ละปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณา	เกณฑ์ในการชี้วัดปัญหา	ค่าคะแนน
- รายได้ และการประกอบอาชีพ	การผลิตทางการเกษตรในครัวเรือน *	ร้อยละของครัวเรือนที่มีการผลิตทางการเกษตรในครัวเรือนชุมชนใหม่	- ครัวเรือนที่มีการผลิตทางการเกษตรในครัวเรือนชุมชนใหม่ มีจำนวนมาก - ครัวเรือนที่มีการผลิตทางการเกษตรในครัวเรือนชุมชนใหม่ มีจำนวนปานกลาง - ครัวเรือนที่มีการผลิตทางการเกษตรในครัวเรือนชุมชนใหม่ มีจำนวนน้อย	3 2 1
	การประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม *	ร้อยละของผู้ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมโดยเฉพาะที่เป็นผู้ผลิตเองในแต่ละตำบล	- ผู้ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมมีมาก - ผู้ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมมีปานกลาง - ผู้ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมมีน้อย	3 2 1
	การประกอบอาชีพและการมีงานทำ *	ร้อยละของผู้ประกอบอาชีพรับจ้างทางการเกษตร และรับจ้างทั่วไป	- ผู้ประกอบอาชีพรับจ้างทางการเกษตร และรับจ้างทั่วไป มีจำนวนน้อย - ผู้ประกอบอาชีพรับจ้างทางการเกษตร และรับจ้างทั่วไป มีจำนวนปานกลาง - ผู้ประกอบอาชีพรับจ้างทางการเกษตร และรับจ้างทั่วไป มีจำนวนมาก	3 2 1
	อัตราค่าจ้าง **		- อัตราค่าจ้างในตำบลตั้งแต่ 130 บาท ขึ้นไป - อัตราค่าจ้างในตำบล 100-129 บาท - อัตราค่าจ้างในตำบลน้อยกว่า 100 บาท	3 2 1

หมายเหตุ : * เป็นปัจจัยที่กำหนดเกณฑ์การชี้วัดโดยนำค่าข้อมูลที่ศึกษาได้มาปรับให้เป็นค่าคะแนนมาตรฐานและนำมาจัดช่วงชั้นแบ่งแยกระดับของปัญหาออกเป็น 3 ระดับ

** เป็นปัจจัยที่กำหนดเกณฑ์การชี้วัดโดยใช้ตามเกณฑ์ในการประเมินปัญหาของหมู่บ้านในชนบทไทย (ข้อมูล กชช.2ค.)

ตารางที่ 6.4 ปัจจัยและเกณฑ์การชี้วัดในการประเมินความพร้อมของบริการสาธารณะในชุมชน

ปัญหา	ปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณา	ที่มาของข้อมูลของแต่ละปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณา	เกณฑ์ในการชี้วัดปัญหา	ค่าคะแนน
ด้านบริการ สาธารณะ - แหล่งน้ำชลประทาน	แหล่งน้ำชลประทานเพื่อการเกษตร	การมีแหล่งน้ำชลประทานเพื่อการเกษตร	- มีแหล่งน้ำชลประทานเพื่อการเกษตร - ไม่มีแหล่งน้ำชลประทานเพื่อการเกษตร	3 1
	- การคมนาคม	ถนนสายหลัก	การเข้าถึงทุกหมู่บ้านด้วยถนนสายหลักภายในตำบล	- ทุกหมู่บ้านสามารถเข้าถึงได้ด้วยถนนสายหลัก - มีหมู่บ้านไม่สามารถเข้าถึงได้ด้วยถนนสายหลัก
- การสื่อสาร	ถนนสายรอง	การมีถนนสายรองกระจายอย่างทั่วถึงภายในแต่ละหมู่บ้าน	- ถนนสายรองกระจายอย่างทั่วถึงภายในแต่ละหมู่บ้าน - ถนนสายรองกระจายไม่ทั่วถึงภายในแต่ละหมู่บ้าน	3 1
	ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข	การมีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขประจำตำบล	- มีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขประจำตำบล - ไม่มีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขประจำตำบล	3 1
- การศึกษา	โทรศัพท์สาธารณะ	การมีโทรศัพท์สาธารณะประจำหมู่บ้านอย่างทั่วถึง	- มีโทรศัพท์สาธารณะติดตั้งไว้ให้บริการทุกหมู่บ้าน - มีโทรศัพท์สาธารณะติดตั้งไว้ให้บริการแต่ไม่ทุกหมู่บ้าน	3 1
	โรงเรียนระดับประถมศึกษา	การมีโรงเรียนระดับประถมศึกษาให้บริการภายในหมู่บ้าน	- มีโรงเรียนระดับประถมศึกษาในทุกหมู่บ้าน - มีโรงเรียนระดับประถมศึกษาแต่ไม่ทั่วถึงทุกหมู่บ้าน	3 1
	โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา	การมีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาให้บริการภายในตำบล	- มีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาประจำตำบล - ไม่มีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาประจำตำบล	3 1
- การสาธารณสุข	สถานีอนามัย	การมีสถานีอนามัยประจำตำบล	- มีสถานีอนามัยประจำตำบล - ไม่มีสถานีอนามัยประจำตำบล	3 1
- ความปลอดภัย	สถานีตำรวจ	การมีสถานีตำรวจประจำตำบล	- มีสถานีตำรวจประจำตำบล - ไม่มีสถานีตำรวจประจำตำบล	3 1
- อื่นๆ	สถานที่กำจัดขยะมูลฝอย ***	การมีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยประจำตำบล	- มีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยประจำตำบล - ไม่มีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยประจำตำบล	3 1

หมายเหตุ : เป็นปัจจัยที่กำหนดเกณฑ์การชี้วัดจากการศึกษาสำรวจพื้นที่

2) ปัญหาการลดลงของพื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่เดิมริมฝั่งแม่น้ำที่ได้รับผลกระทบส่วนใหญ่เป็นที่ลุ่มที่เหมาะสมแก่การเกษตรกรรมโดยเฉพาะการทำนา ดังนั้นพื้นที่การเกษตรกรรมที่อุดมสมบูรณ์จึงมีปริมาณลดลงมาก ซึ่งจะเป็นผลต่อปัญหาอื่นๆ ตามมา โดยเฉพาะเกี่ยวกับการผลิตทางการเกษตร ซึ่งปัญหาการลดลงของพื้นที่เกษตรกรรมใน ต.มะกอกหวาน มีมากที่สุด เพราะมีพื้นที่เกษตรกรรมลดลงถึง ร้อยละ 86.32 (ดังตารางที่ 6.6)

ตารางที่ 6.6 การเปรียบเทียบปัญหาการลดลงของพื้นที่เกษตรกรรม

ตำบล	การลดลงของพื้นที่เกษตรกรรม (ร้อยละ)	ค่าคะแนน
มะนาวหวาน	27.78	3
แก่งผักกูด	35.32	3
ชัยบาดาล	34.01	3
มะกอกหวาน	86.32	1

หมายเหตุ : การประเมินค่าคะแนนจากเกณฑ์การชี้วัดที่กำหนดขึ้น ดังตารางที่ 6.3

6.2.2.2 ด้านการตั้งถิ่นฐาน

ปัญหาจากสภาพการตั้งถิ่นฐาน พิจารณาความหนาแน่นของการตั้งถิ่นฐานใหม่ที่เกิดขึ้น

1) ความหนาแน่นในการตั้งถิ่นฐานใหม่ ทั้งในด้าน ความหนาแน่นของแหล่งตั้งถิ่นฐาน คือ จำนวนหมู่บ้าน ต่อพื้นที่ตารางกิโลเมตร และ ความหนาแน่นของประชากร ตำบลที่มีสภาพปัญหาเนื่องจากความหนาแน่นของการตั้งถิ่นฐานในสูงที่สุดได้แก่ ต.มะกอกหวาน เพราะพื้นที่มีขนาดลดลงมาก และปัจจุบันเหลือพื้นที่อยู่เพียงส่วนน้อย ทำให้เกิดความหนาแน่นของการตั้งถิ่นฐานที่สูงกว่าพื้นที่อื่น และ ตำบลที่มีปัญหาของความแออัดหนาแน่นของการตั้งถิ่นฐานรองลงมาคือค่อนข้างสูง ได้แก่ ต.ชัยบาดาล ซึ่งถึงแม้จะมีพื้นที่ลดลงจากเดิมน้อยที่สุดใน 4 ตำบล แต่มีพื้นที่ในปัจจุบันค่อนข้างน้อย ประกอบกับมีจำนวนหมู่บ้านและประชากรมีมาก เนื่องจากเดิมเป็นเขตการปกครองแบบสุขาภิบาลมาก่อนจึงมีความเป็นชุมชนและมีความหนาแน่นเดิมสูง ดังนั้นจากจำนวนหมู่บ้านและประชากรเดิมที่มีมากเมื่อพื้นที่ลดลงจึงทำให้มีความหนาแน่นมากทั้งความหนาแน่นของแหล่งตั้งถิ่นฐาน และ ประชากร (ดังตารางที่ 6.7)

ตารางที่ 6.7 การเปรียบเทียบปัญหาจากความหนาแน่นในการตั้งถิ่นฐาน

ตำบล	ความหนาแน่น ของแหล่ง ตั้งถิ่นฐาน ต่อ ตร.กม.	ค่า คะแนน	ความหนาแน่น ของประชากร ในปัจจุบัน ต่อ ตร.กม.	ค่า คะแนน	รวมค่า คะแนน
มะนาวหวาน	0.17	3	81.32	3	6
แก่งผักกูด	0.23	3	103.23	3	6
ชัยบาดาล	0.29	3	344.55	2	5
มะกอกหวาน	1.33	1	610.22	1	2

หมายเหตุ : การประเมินค่าคะแนนจากเกณฑ์การชีวิตที่กำหนดขึ้น ดังตารางที่ 6.3

6.2.2.3 ด้านสภาพพื้นฐานและบริการสาธารณะ

ปัญหาเกี่ยวกับสภาพพื้นฐานและบริการสาธารณะในแต่ละตำบลนั้น พิจารณาจาก สภาพพื้นฐานและบริการสาธารณะในปัจจุบัน ที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 4 ซึ่งศึกษาจากข้อมูลกชช.2ค. ข้อมูลทั่วไปจากแผนพัฒนา อบต. ประกอบกับการสำรวจพื้นที่ สามารถระบุและเปรียบเทียบความพร้อมของสภาพพื้นฐานและบริการสาธารณะที่มีอยู่ในแต่ละตำบลได้ ดังตารางที่ 6.8 พบว่า ต.ชัยบาดาล มีความพร้อมในการให้บริการด้านสภาพพื้นฐานและบริการสาธารณะมากที่สุด จึงเป็นตำบลที่มีปัญหาในด้านนี้น้อยที่สุด

6.2.2.4 ด้านเศรษฐกิจ

ศึกษาจากองค์ประกอบสำคัญที่จะส่งผลต่อสภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือนชุมชนใหม่ อันได้แก่ การถือครองที่ดิน การผลิตทางการเกษตร รายได้และการประกอบอาชีพ โดยรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบที่นำมาพิจารณามีดังนี้

1) **ปัญหาด้านการถือครองที่ดิน** พิจารณาจากปัจจัยที่มีผลและเกี่ยวข้องกับต่อการถือครองที่ดินในปัจจุบันของครัวเรือนชุมชนใหม่ ดังนี้

- ผลกระทบที่ได้รับต่อแปลงที่ดินทั้งหมด โดยใช้ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการฯ ต่อแปลงที่ดินทั้งหมด เปรียบเทียบกันในแต่ละตำบล เนื่องจากผลกระทบต่อที่ดินถือครองเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่มีผลต่อการมีที่ดินถือครองในปัจจุบันด้วย โดยเฉพาะการมีที่ดินทำกิน

- เนื้อที่ดินรวมทั้งหมดที่ครัวเรือนถือครองในปัจจุบัน ทั้งนี้จะใช้เนื้อที่ดินถือครองเฉลี่ยซึ่งจะรวมทั้งที่ดินปลูกก่อสร้างที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน เป็นตัวแทนในการใช้เปรียบเทียบถึงขนาดการถือครองที่ดินที่ครัวเรือนของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบล

ตารางที่ 6.8 การเปรียบเทียบปัญหาด้านสภาพพื้นฐานและบริการสาธารณะ

สภาพพื้นฐานและบริการสาธารณะ	ต.มะนาวหวาน	ต.แก่งฝักกูด	ต.ชัยบาดาล	ต.มะกอกหวาน
สภาพพื้นฐาน				
1. การไฟฟ้า	3	3	3	3
2. แหล่งน้ำ				
2.1 การบริการน้ำประปา	2	2	2	2
2.2 คริวเรือนมีน้ำสะอาดดื่มเพียงพอตลอดปี	3	3	3	3
2.3 คริวเรือนมีน้ำใช้เพียงพอตลอดปี	3	3	3	2
รวมค่าคะแนน	11	11	11	10
บริการสาธารณะ				
1. แหล่งน้ำชลประทานเพื่อการเกษตร	1	1	1	1
2. การคมนาคม				
2.1 ถนนสายหลัก	3	3	3	3
2.2 ถนนสายรอง	2	2	2	2
3. การสื่อสาร				
3.1 ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข	1	1	3	1
3.2 โทรศัพท์สาธารณะ	1	1	1	1
4. การศึกษา				
4.1 โรงเรียนระดับประถมศึกษา	1	1	1	1
4.2 โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา	1	1	3	1
5. สถานีอนามัย	3	3	3	3
6. สถานีตำรวจ	3	1	3	1
7. สถานที่กำจัดขยะมูลฝอย	1	1	1	1
รวมค่าคะแนน	17	15	21	15

หมายเหตุ : การประเมินค่าคะแนนจากเกณฑ์การชีวิตที่กำหนดขึ้น ดังตารางที่ 6.3 และ 6.4

ที่มา : ข้อมูลกชช.2ค. แผนพัฒนา อบต. (ปี 2545 – 2549) และ จากการสำรวจ

▪ เอกสารสิทธิ์ในที่ดินปลูกสร้างที่อยู่อาศัย เพื่อเป็นการบ่งบอกสภาพความมั่นคงในการถือครองที่ดินของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบล โดยพิจารณาร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบลที่มีเอกสารสิทธิ์ในการครอบครองที่ดินปลูกสร้างที่อยู่อาศัยเปรียบเทียบกัน ซึ่งเอกสารสิทธิ์ในที่นี้เน้นเฉพาะ เอกสารสิทธิ์ที่มีสภาพความมั่นคงในการถือครองที่ดินสูง ได้แก่ ประเภท โฉนด น.ส.3 และ น.ส.3ก ตามการประเมินในข้อมูลกชช.2ค. และทั้งนี้พิจารณาเฉพาะที่ดินปลูกสร้างที่อยู่อาศัย ก็เนื่องจากที่อยู่อาศัยเป็นปัจจัยพื้นฐานในการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์

ปัญหาเกี่ยวกับการถือครองที่ดิน พบว่า ต.ชัยบาดาล มีปัญหาด้านนี้สูงกว่าพื้นที่อื่น ๆ แปลงที่ดินของครัวเรือนชุมชนใหม่ได้รับผลกระทบทั้งหมดมีสัดส่วนที่มากกว่าพื้นที่อื่น ๆ ประกอบกับขนาดที่ดินถือครองรวมจึงน้อยกว่า เพราะส่วนใหญ่จะมีเพียงที่ดินปลูกสร้างที่อยู่อาศัยเท่านั้น รองลงมา คือ ต.แก่งผักกูด และ มะนาวหวาน มีปัญหาเกี่ยวกับเอกสารสิทธิ์ในที่ดินโดยเป็นเพียงที่ดิน สปก.4-01 และ ภบท.5 เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลเป็นพื้นที่เขตป่าเศรษฐกิจ สภาพความมั่นคงและสิทธิในการถือครองจึงน้อยกว่า (ดังตารางที่ 6.9)

ตารางที่ 6.9 การเปรียบเทียบปัญหาด้านการถือครองที่ดิน

ตำบล	ได้รับผลกระทบต่อแปลงที่ดินทั้งหมด (ร้อยละ)	ค่าคะแนน	ขนาดที่ดินถือครองรวมเฉลี่ย (ไร่)	ค่าคะแนน	เอกสารสิทธิ์ในที่ดินสร้างที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)	ค่าคะแนน	รวมค่าคะแนน
มะนาวหวาน	53.5	3	20.23	3	27.9	1	7
แก่งผักกูด	66.7	2	20.83	3	46.7	1	6
ชัยบาดาล	78.6	1	7.9	1	100.0	3	5
มะกอกหวาน	56.3	3	15.09	2	100.0	3	8

หมายเหตุ : การประเมินค่าคะแนนจากเกณฑ์การชีวิตที่กำหนดขึ้น ดังตารางที่ 6.3

2) ปัญหาเกี่ยวกับการผลิตทางการเกษตร เกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักพื้นฐานของชุมชนชนบทไทย โดยพิจารณาปัญหาด้านนี้จากปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องดังนี้

▪ การมีที่ดินทำกิน โดยพิจารณาร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบลการมีที่ดินทำกินเปรียบเทียบกันเพื่อชี้ให้เห็นถึงความมั่นคงในการดำรงชีพ เนื่องจากที่ดินทำกินเป็นต้นทุนการผลิตและการยังชีพสำหรับการเกษตรกรรม

- **ขนาดของที่ดินทำกินเฉลี่ย** เพื่อวัดความแตกต่างในขนาดที่ดินทำกินที่ครัวเรือนชุมชนใหม่แต่ละตำบลถือครอง

- **กรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน** โดยพิจารณาจากร้อยละของครัวเรือนที่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินเป็นของตนเอง

- **การผลิตทางการเกษตรในครัวเรือน** เนื่องจากการผลิตทางการเกษตรในครัวเรือนถือเป็นลักษณะพื้นฐานในครัวเรือนชนบทไทย และเป็นส่วนสำคัญสำหรับการบริโภคในครัวเรือนด้วย ซึ่งหมายรวมทั้งการเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ และการประมง โดยพิจารณาจากร้อยละของครัวเรือนที่มีการผลิตทางการเกษตรในครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบลเปรียบเทียบกัน

- **การประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม** เนื่องจากที่ดินทำกินได้รับผลกระทบ เกิดภาวะการไม่มีที่ดินทำกินจึงต้องปรับเปลี่ยนอาชีพหลักจากอาชีพทางการเกษตรไปประกอบอาชีพอื่น จึงนำร้อยละของผู้ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมโดยเฉพาะที่เป็นผู้ผลิตเองในแต่ละตำบลเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นถึงการลดลงของผู้ทำการผลิตทางการเกษตร

จากตารางที่ 6.10 ตำบลที่มีปัญหาเกี่ยวกับการผลิตทางการเกษตรมากที่สุด คือ ต.ชัยบาดาล เนื่องจากสัดส่วนของครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินมีน้อย ทำให้เป็นผลกระทบต่อบัจจัยอื่น ๆ ตามมา เนื่องจากที่ดินทำกินเป็นองค์ประกอบสำคัญในการผลิตทางการเกษตร

3) ปัญหารายได้และการประกอบอาชีพ

- **การประกอบอาชีพของคนในชุมชนใหม่** การเปลี่ยนแปลงเกิดความไม่มั่นคงในการประกอบอาชีพขึ้น อาชีพหลักที่เพิ่มมากขึ้นคือ การรับจ้างทางการเกษตร และการรับจ้างทั่วไป ซึ่งจะเป็นแหล่งงานที่ไม่มีงานประจำ คือ จะเกิดการจ้างงานในเฉพาะช่วงฤดูกาลเพาะปลูกเท่านั้น จึงนำร้อยละของผู้ประกอบอาชีพรับจ้างทางการเกษตร และรับจ้างทั่วไป มาพิจารณาเปรียบเทียบกันเพื่อบ่งบอกถึงปัญหาในเรื่องนี้

- **อัตราค่าจ้าง** โครงสร้างและแหล่งรายได้ของครัวเรือนนั้นมีความไม่แน่นอนสูง เนื่องจากอาชีพหลักเป็นอาชีพเกษตรกรรม และการรับจ้าง ซึ่งรายได้จากผลผลิตทางการเกษตรจะขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้าน อาทิ สภาพพื้นที่ ภูมิอากาศ การดูแลการผลิต และภาวะตลาด ส่วนรายได้จากการรับจ้างนั้นก็ไม่มี ความแน่นอนของการจ้างงาน จึงนำอัตราค่าจ้างในแต่ละตำบลมาเปรียบเทียบกัน

จากตารางที่ 6.11 ปัญหาในเรื่องรายได้และการประกอบอาชีพพบว่า ครัวเรือนชุมชนใหม่ใน ต.มะนาวหวาน และ แก่งผักกูด มีปัญหามากที่สุด

ตารางที่ 6.10 การเปรียบเทียบปัญหาเกี่ยวกับการผลิตทางการเกษตรกรรม

ตำบล	การมีที่ดินทำกิน (ร้อยละ)	ค่าคะแนน	ขนาดที่ดินทำกินรวมเฉลี่ย (ไร่)	ค่าคะแนน	กรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินรวม (ร้อยละ)	ค่าคะแนน	การผลิตการเกษตรในครัวเรือน (ร้อยละ)	ค่าคะแนน	การประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ร้อยละ)	ค่าคะแนน	รวมค่าคะแนน
มะนาวหวาน	60.5	3	31.31	3	39.5	2	76.6	3	48.4	3	14
แก่งฝักกูด	66.7	3	29.57	3	53.3	3	66.7	2	42.9	2	13
ชัยบาดาล	31.0	1	22.73	1	26.2	1	52.4	1	21.7	1	4
มะกอกหวาน	68.6	3	20.81	1	50	3	75	3	55.3	3	10

หมายเหตุ : การประเมินค่าคะแนนจากเกณฑ์การชี้วัดที่กำหนดขึ้น ดังตารางที่ 6.3

ตารางที่ 6.11 การเปรียบเทียบปัญหาด้านรายได้และการประกอบอาชีพ

ตำบล	การประกอบอาชีพรับจ้าง (ร้อยละ)	ค่าคะแนน	อัตราค่าจ้างเฉลี่ย /วัน (บาท)	ค่าคะแนน	รวมค่าน้ำหนักที่ได้
มะนาวหวาน	28.0	1	126	2	3
แก่งฝักกูด	28.6	1	128	2	3
ชัยบาดาล	30.4	1	145	3	4
มะกอกหวาน	13.2	3	125	2	5

หมายเหตุ : การประเมินค่าคะแนนจากเกณฑ์การชี้วัดที่กำหนดขึ้น ดังตารางที่ 6.3

6.3 ความต้องการของท้องถิ่น

การวางแผนพัฒนาที่ควรจะเป็น ควรคำนึงถึงความต้องการของคนในท้องถิ่นด้วยเป็นหลักสำคัญ และในการศึกษานี้ได้สอบถามความต้องการของครัวเรือนชุมชนใหม่ด้วยการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม และนำมาสรุปเพื่อเป็นความต้องการของท้องถิ่นประกอบในการวางแผนการพัฒนาพื้นที่ โดยแบ่งเป็น 2 หัวข้อดังนี้

6.3.1 ความต้องการในการแก้ไขปรับปรุงและความช่วยเหลือ

ข้อเสนอแนะและความต้องการในการแก้ไขปรับปรุงที่แสดงไว้ในตารางที่ 5.30 นั้น สามารถนำมาสรุปลำดับแยกตามกลุ่มแต่ละด้านที่ครัวเรือนชุมชนใหม่เสนอแนะอยากให้ช่วยเหลือมากที่สุดในแต่ละตำบล ได้ดังตารางที่ 6.12 ซึ่งพบว่า

1) **ด้านสาธารณูปโภค และโครงสร้างพื้นฐาน** ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงที่พบ ส่วนใหญ่เป็นเรื่อง**โทรศัพท์สาธารณะ** ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดแคลนและต้องการให้จัดบริการในแต่ละตำบล การไม่มี**ไฟสาธารณะ**รายทางให้แสงสว่างในเวลากลางคืน **เส้นทางคมนาคม** ถนนภายในหมู่บ้าน และในตำบลบางสาย เป็นทางลูกรัง สภาพของถนนบางเส้นชำรุดเสียหาย บางเส้นทางมีสภาพไม่เหมาะสมต่อการสัญจร เช่น ถนนพังเป็นหลุมบ่อ โดยเฉพาะในฤดูฝน จึงต้องการให้มีการปรับปรุงให้ใช้การได้ตลอดทุกฤดู **ระบบน้ำประปา** ในเรื่องของคุณภาพของน้ำประปาให้ดียิ่งขึ้น เพราะเนื่องจากบางครั้งน้ำก็ขุ่น มีตะกอนหินปูน และบางที่ก็หยุดไหลบ่อยจึงอยากให้ปรับปรุงการบริการน้ำประปาให้ไม่มีการไม่ขัดข้อง เป็นต้น

2) **ด้านเศรษฐกิจ** ได้แก่ ครัวเรือนชุมชนใหม่ต้องการในเรื่องการส่งเสริมและจัดหาแหล่งงาน เพื่อแก้ปัญหาการว่างงาน ความต้องการการช่วยเหลือในเรื่องที่ดินทำกินขาดแคลน การขาดแคลนทุนทรัพย์ในการประกอบอาชีพ

ตารางที่ 6.12 รายละเอียดข้อเสนอแนะและความต้องการในการแก้ไขปรับปรุงในแต่ละด้าน

ประเภท	มะนาวหวาน	แก้งผักกูด	ชัยบาดาล	มะกอกหวาน
ด้านสาธารณูปโภค และโครงสร้างพื้นฐาน	1.โทรศัพท์สาธารณะ	1.ไฟรายทาง	1.ไฟรายทาง โทรศัพท์ สาธารณะ	1.ถนน น้ำประปา
	2.ถนน	2.โทรศัพท์สาธารณะ	2.ที่ทิ้งขยะ	2.โทรศัพท์สาธารณะ
	3.หอกระจายข่าว		3.ถนน น้ำประปา	
	4.ไฟรายทาง		4.ท่อระบายน้ำ	
			5.ศูนย์ออกกำลังกาย	
ด้านเศรษฐกิจ	1.การขาดแคลนที่ดินทำกิน การส่งเสริมและการจัดหาแหล่งงาน	1.การขาดแคลนทุนทรัพย์ในการประกอบ อาชีพ	1.การส่งเสริมและการจัดหาแหล่งงาน	1.การขาดแคลนทุนทรัพย์ในการประกอบ อาชีพ การส่งเสริมและการจัดหาแหล่งงาน
	2.การใช้ประโยชน์จากเขื่อน	2.การสนับสนุนปัจจัยการผลิตและผลผลิต	2.การขาดแคลนที่ดินทำกิน	2.การสนับสนุนปัจจัยการผลิตและผลผลิต
	3.การขาดแคลนทุนทรัพย์ในการประกอบอาชีพ การสนับสนุนปัจจัยการผลิตและผลผลิต			
ด้านสังคม	1.ปัญหายาเสพติด	1.ปัญหายาเสพติด	1.ปัญหายาเสพติด	1.ปัญหายาเสพติด
	2.ปัญหาความไม่ปลอดภัย การลักขโมย	2.ปัญหาความไม่ปลอดภัย การลักขโมย	2.การปลูกฝัง ส่งเสริมความสามัคคีในการ รวมกลุ่มและการมีส่วนร่วม	
	3. การปลูกฝัง ส่งเสริมความสามัคคีในการรวม กลุ่มและการมีส่วนร่วม			

ที่มา : จัดลำดับจากผลการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม

3) ด้านสังคม ที่เป็นปัญหาใหญ่ที่ครัวเรือนชุมชนใหม่ต้องการให้แก้ไขก็คือ เรื่องยาเสพติด ซึ่งปัญหาระดับใหญ่ที่แพร่กระจายไปทั่วประเทศ ส่วนเรื่องอื่นๆ คือ เกี่ยวกับ ความไม่ปลอดภัย การลักขโมย และ ความต้องการในการสร้างการมีส่วนร่วมที่จริงจัง

6.3.2 ความต้องการในการส่งเสริมอาชีพ

ความช่วยเหลือในด้านการส่งเสริมอาชีพที่ต้องการนั้น จากตารางที่ 5.31 นำมาสรุปอันดับความต้องการในแต่ละตำบลได้ดังตารางที่ 6.13

ตารางที่ 6.13 การจัดลำดับความต้องการการส่งเสริมอาชีพของครัวเรือนในชุมชนใหม่

ตำบล	ความต้องการในการส่งเสริมอาชีพ (จัดลำดับ)
มะนาวหวาน	1. อบรมให้ความรู้ และสนับสนุนในด้านการเกษตร
	2. ส่งเสริมอาชีพตามความถนัด มีตลาดรองรับและรายได้มั่นคง
	3. ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์
	4. ส่งเสริมการเลี้ยงปลาในกระชัง ส่งเสริมอุตสาหกรรมในครัวเรือน สร้างอาชีพเสริมการรวมกลุ่มแม่บ้าน
แก่งผักกูด	1. อบรมให้ความรู้ และสนับสนุนในด้านการเกษตร ส่งเสริมอุตสาหกรรมในครัวเรือน ส่งเสริมอาชีพตามความถนัด มีตลาดรองรับและรายได้มั่นคง
	2. ส่งเสริมการเลี้ยงปลาในกระชัง
ชัยบาดาล	1. ส่งเสริมอาชีพตามความถนัด มีตลาดรองรับและรายได้มั่นคง
	2. ส่งเสริมการเลี้ยงปลาในกระชัง สร้างอาชีพเสริมการรวมกลุ่มแม่บ้าน
	3. อบรมให้ความรู้ และสนับสนุนในด้านการเกษตร ส่งเสริมอุตสาหกรรมในครัวเรือน
	4. ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์
มะกอกหวาน	1. อบรมให้ความรู้ และสนับสนุนในด้านการเกษตร สร้างอาชีพเสริมการรวมกลุ่มแม่บ้าน
	2. ส่งเสริมการเลี้ยงปลาในกระชัง

ที่มา : จัดลำดับจากตารางที่ 5.31

ความต้องการของท้องถิ่นจากที่ศึกษามานั้น สามารถนำมาสรุปถึงลักษณะความต้องการที่จะนำไปพิจารณาประกอบการกำหนดแนวทางการพัฒนาได้ดังนี้คือ (แผนภูมิที่ 6.5)

1. การปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการบริการสาธารณะในชุมชน

1.1 การดูแลปรับปรุงเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการของโครงสร้างพื้นฐานในชุมชน เช่น จากข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงเรื่องสภาพของถนนและคุณภาพการบริการน้ำประปา เป็นต้น

1.2 การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการสาธารณะที่ขาดแคลนหรือไม่เพียงพอในชุมชน เช่น โทรศัพท์สาธารณะ ไฟรายทาง ที่ทิ้งขยะ ท่อระบายน้ำ เป็นต้น

2. การพัฒนาเศรษฐกิจและการส่งเสริมการประกอบอาชีพ

2.1 การส่งเสริมสนับสนุนอาชีพทางการเกษตร เกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก ความต้องการในการส่งเสริมสนับสนุนในเรื่องนี้ อาทิเช่น การสนับสนุนต้นทุนและปัจจัยการผลิต การอบรมและให้ความรู้ทางการเกษตรเพื่อเป็นการปรับปรุงและเพิ่มผลผลิต เป็นต้น

2.2 การจัดหาแหล่งงาน เนื่องจากครัวเรือนมีที่ดินทำกินลดลง เกิดการเปลี่ยนแปลงอาชีพหลักทำให้ส่วนใหญ่ต้องประกอบอาชีพรับจ้างซึ่งมีแหล่งงาน ระยะเวลาจ้างงานและรายได้ไม่แน่นอน ดังนั้นแหล่งงานและการส่งเสริมการจ้างงานในพื้นที่จึงจำเป็นอย่างยิ่ง

2.3 การสร้างอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ โดยเฉพาะช่วงนอกฤดูกาลเพาะปลูก ดังนั้นการส่งเสริมอาชีพเสริมในชุมชนจะทำให้เกิดการกระจายรายได้อย่างต่อเนื่องตลอดปี

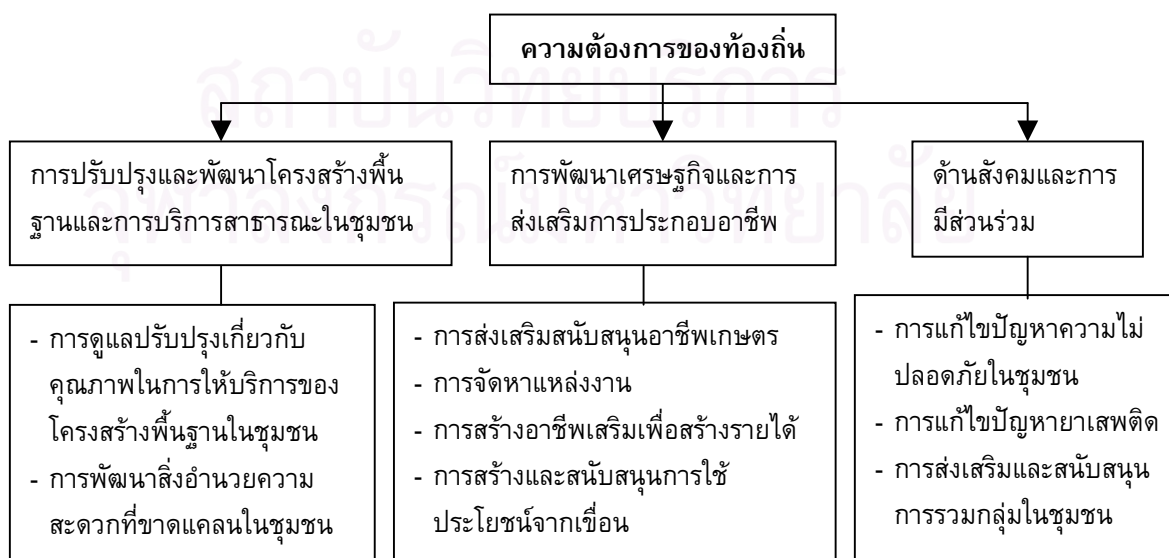
2.4 การสร้างและสนับสนุนการใช้ประโยชน์จากเขื่อน จากการเสนอแนะ อาทิ เช่น การประมง การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

3. ด้านสังคมและการมีส่วนร่วม

3.1 การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับความปลอดภัยในชุมชน และการลักขโมย

3.2 การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด และการแพร่กระจายของยาเสพติด

3.3 การสนับสนุนการรวมกลุ่มและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในชุมชน เพื่อสร้างความสามัคคีและความเข้มแข็งในการพัฒนาชุมชน

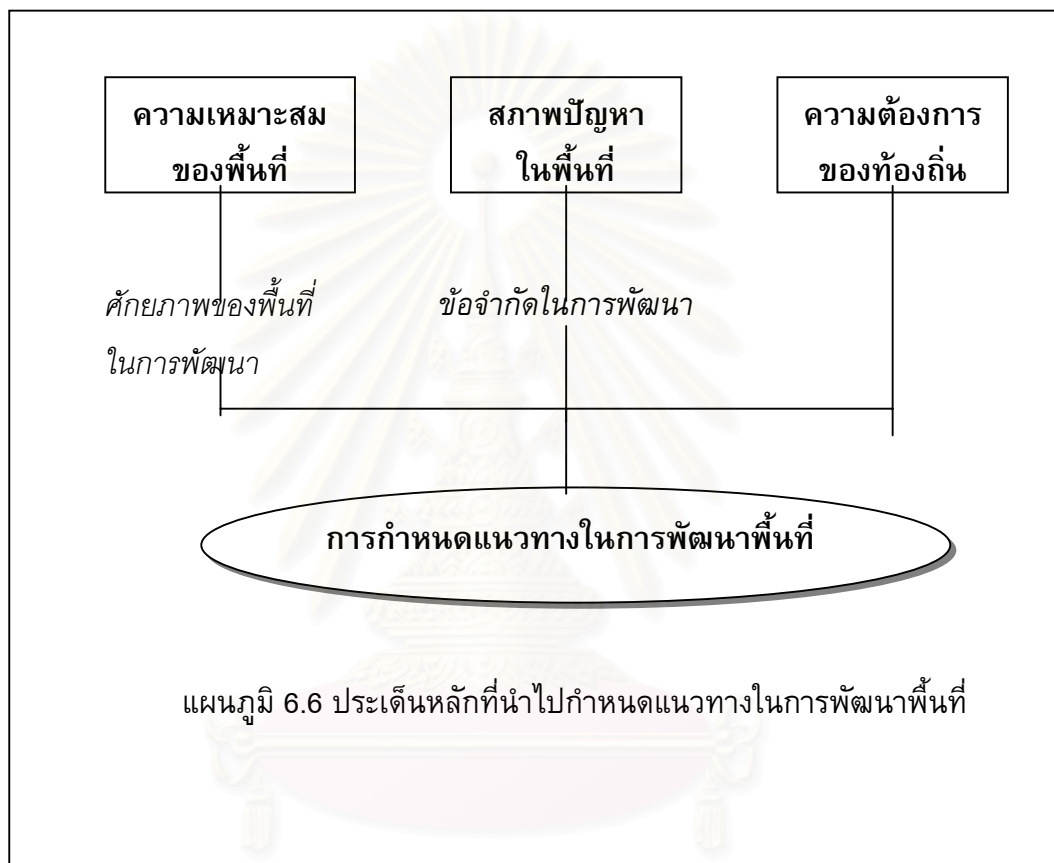

แผนภูมิที่ 6.5 สรุปความต้องการของครัวเรือนชุมชนใหม่

6.4 แนวทางและแผนงานหลักในการพัฒนาพื้นที่

ความเหมาะสมของพื้นที่ในการพัฒนา สภาพปัญหาและข้อจำกัดในพื้นที่แต่ละตำบล ผนวกกับความ ต้องการของท้องถิ่นเป็นสำคัญ สรุปได้ดังตารางที่ 6.14

ทั้ง 3 ประเด็นเป็นสิ่งประกอบสำคัญนำไปสู่การกำหนดแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ในครั้งนี้ ดังแผน ภูมิที่ 6.6

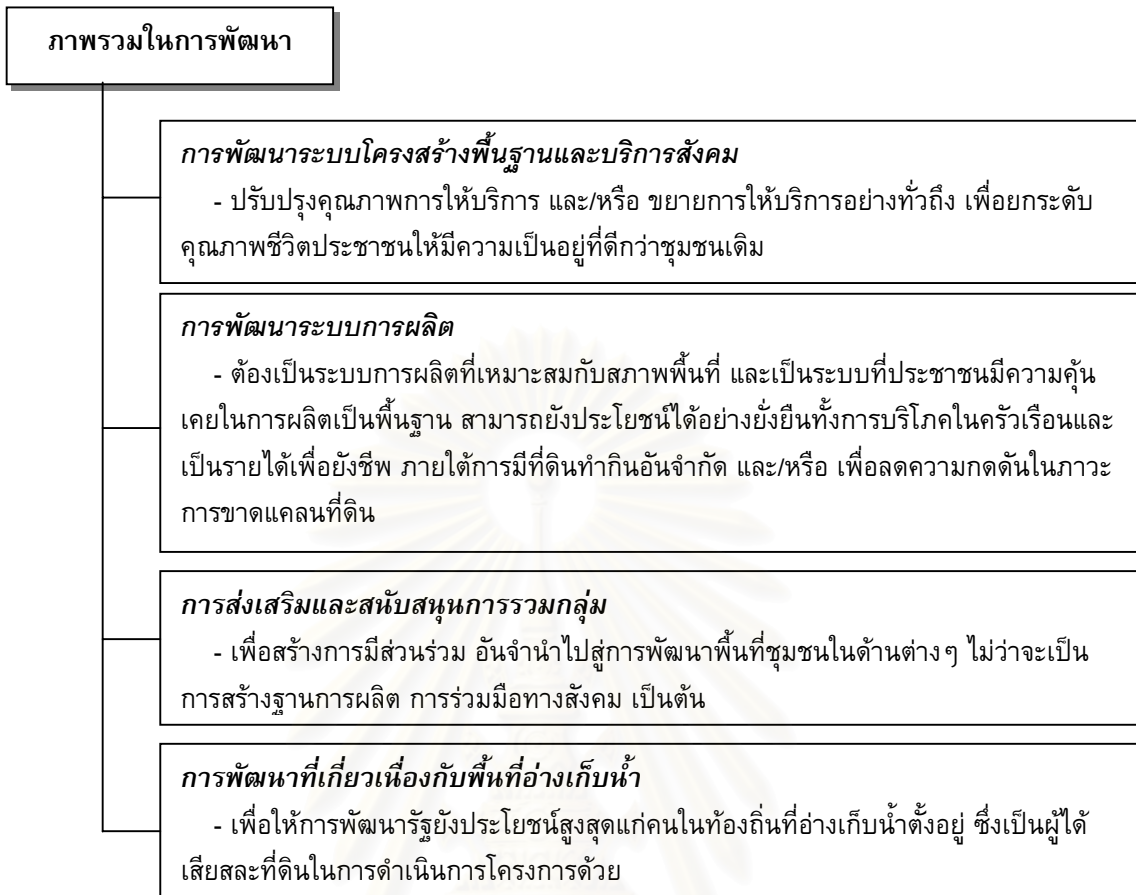
การกำหนดแนวทางการและแผนงานหลักในการพัฒนาพื้นที่ศึกษา ใช้แนวความคิด เกี่ยวกับการพัฒนาในพื้นที่การตั้งถิ่นฐานใหม่ที่ได้ทบทวนไว้ในข้างต้นเป็นองค์ประกอบหลักใน การพิจารณา โดยได้กำหนดเป็นภาพรวมในการพัฒนาของพื้นที่ก่อนขึ้นเพื่อกรอบเป็นของ แนวทางการพัฒนาพื้นที่ที่เหมาะสม ดังแผนภูมิที่ 6.7 โดยแบ่งเป็น 2 แนวทางหลัก คือ

- แนวทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการสังคม
- แนวทางการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

ตารางที่ 6.14 สรุปสภาพปัญหา ความต้องการของท้องถิ่น และความเหมาะสมของพื้นที่ในการพัฒนา

ตำบล	โครงสร้างและสภาพปัญหา	ความต้องการของท้องถิ่น	ความเหมาะสมในการพัฒนา
มะนาวหวาน	- การบริการไฟฟ้า ประปาไม่ทั่วถึง - ขาดแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร - ขาดแคลนโทรศัพท์สาธารณะ - ไม่มีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย - แปลงที่ดินทั้งหมดของครัวเรือนได้รับผลกระทบ - เอกสารสิทธิ์ที่ดินสร้างที่อยู่อาศัย - กรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน - การประกอบอาชีพไม่แน่นอน	■ ความต้องการในการแก้ไขปรับปรุง 1. ด้านสาธารณูปโภค และโครงสร้างพื้นฐาน เช่น โทรศัพท์สาธารณะ ไฟรยทางถนน และการบริการน้ำประปา เป็นต้น 2. ด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมอาชีพ จัดหาแหล่งงานเพื่อแก้ไขปัญหาการว่างงาน และการสนับสนุนทุนทรัพย์และปัจจัยในการผลิต 3. ด้านสังคม ได้แก่ ปัญหา ยาเสพติด และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ■ ความต้องการในการส่งเสริมอาชีพ 1. สนับสนุนการเกษตร 2. ส่งเสริมอาชีพตามชนิดที่มีตลาดรองรับ 3. ส่งเสริมอุตสาหกรรมในครัวเรือน และการรวมกลุ่มแม่บ้าน 4. ส่งเสริมการเลี้ยงปลาในกระชัง 5. ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์	■ สภาพพื้นที่ - ภูมิประเทศ ธรณี สันฐาน เหมาะแก่การปลูกพืชไร่ - โครงสร้างดินส่วนใหญ่ เป็นดินไร้ มีดินนาบางส่วน (ใน ต.ชัยบาดาล ต.มะกอกหวาน) - ดินมีความเหมาะสมปลูกพืชไร่เป็นส่วนใหญ่ บางส่วนเหมาะสำหรับไม้ผล ไม้ยืนต้น ■ สภาพการผลิต - การเพาะปลูก ปลูกพืชไร่เป็นหลักได้แก่ อ้อย ข้าวโพด และข้าว เป็นส่วนน้อย โดยอาศัยน้ำฝน และจำหน่ายผลผลิตแก่ผู้มารับซื้อ และ/หรือ แหล่งรับซื้อในท้องถิ่น - การเลี้ยงสัตว์ นิยมเลี้ยงสัตว์ปีกไว้บริโภคในครัวเรือน - การประมง มีเพียงบางส่วนที่จับปลาในอ่างเก็บน้ำเพื่อการบริโภคและจำหน่าย ■ ประโยชน์ที่เกี่ยวข้องเนื่อง จากเขื่อนป่าสัก - การจับปลาภายในอ่างเก็บน้ำ และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ - เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนา และสร้างรายได้ให้ท้องถิ่น
แก่งฝักกูด	- การบริการไฟฟ้า ประปาไม่ทั่วถึง - ขาดแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร - โทรศัพท์สาธารณะมีไม่ทั่วถึง - ไม่มีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย - แปลงที่ดินทั้งหมดของครัวเรือนได้รับผลกระทบ - เอกสารสิทธิ์ที่ดินสร้างที่อยู่อาศัย - การผลิตทางการเกษตรในครัวเรือนลดลง - การประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมลดลง - การประกอบอาชีพไม่แน่นอน		
ชัยบาดาล	- การบริการประปาไม่ทั่วถึง - ขาดแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร - ขาดแคลนโทรศัพท์สาธารณะ - ไม่มีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย - แปลงที่ดินทั้งหมดของครัวเรือนได้รับผลกระทบ - ขาดแคลนที่ดินทำกิน - กรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน - การผลิตการเกษตรในครัวเรือน - การประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมลดลง - การประกอบอาชีพไม่แน่นอน		
มะกอกหวาน	- การลดลงของขนาดพื้นที่ - การลดลงของพื้นที่เกษตรกรรม - ความหนาแน่นของการตั้งถิ่นฐาน - การบริการประปาไม่ทั่วถึง - ขาดแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร - แปลงที่ดินทั้งหมดของครัวเรือนได้รับผลกระทบ - การประกอบอาชีพไม่แน่นอน		แผนนโยบายที่เกี่ยวข้อง แผนพัฒนาอำเภอ 5 ปี กำหนดวิสัยทัศน์ไว้คล้ายคลึงกัน ในการพัฒนาประกอบด้วย ด้านการเกษตรกรรม การท่องเที่ยว และการอุตสาหกรรม

ที่มา : สรุปจากผลการศึกษาข้างต้น

แผนภูมิที่ 6.7 ภาพรวมในการพัฒนา

6.4.1 แนวทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการสังคม

เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการในทุกด้านทั้งในเรื่องของคุณภาพและการให้บริการได้อย่างทั่วถึง และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีและสะดวกสบายยิ่งขึ้น ดังนี้

1) ระบบคมนาคม

การซ่อมแซมเส้นทางบางสายที่ชำรุดเสียหาย และมีสภาพไม่เหมาะสมต่อการสัญจร ให้สามารถให้ใช้การได้อย่างสะดวก อีกทั้งการดูแลให้ใช้ได้ในทุกฤดูกาลด้วย และในเส้นทางสายหลักที่ยังคงเป็นถนนลูกรังควรปรับปรุงให้มีสภาพมาตรฐานที่สะดวกต่อการเดินทาง

2) การไฟฟ้า

- ขยายการให้บริการด้านไฟฟ้าให้ครอบคลุมครบทุกครัวเรือนในตำบล โดยเฉพาะ ต.มะนาวหวาน และแก่งผักกูด ซึ่งยังคงมีบางส่วนที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ และการแก้ปัญหากระแสไฟฟ้าขัดข้องด้วยการปรับปรุงแก้ไขระบบการจ่ายไฟฟ้าให้มีประสิทธิภาพด้วย

- การติดตั้งไฟฟ้าสาธารณะรายทาง เป็นโครงสร้างพื้นฐานหนึ่งที่ประชาชนในท้องถิ่นต้องการมาก เนื่องจากสภาพหมู่บ้านส่วนใหญ่ในทุกตำบลยังขาดไฟฟ้ารายทางเป็นสิ่งจำเป็นในการให้แสงสว่างในการเดินทางให้สะดวกยิ่งขึ้นโดยเฉพาะในตอนกลางคืน อีกทั้งยังช่วยเรื่องความปลอดภัยในการเดินทางอีกด้วย โดยควรเริ่มติดตั้งในจุดที่มักเกิดอันตรายได้ง่ายเป็นอันดับแรก อาทิ ตามสี่แยกหรือตามจุดที่มีเส้นทางมาบรรจบกัน และตามทางคดโค้งที่ยากต่อการสัญจรและการมองเห็น เป็นต้น

3) แหล่งน้ำ

- ระบบน้ำกินน้ำใช้ ขยายการให้บริการน้ำประปาทั่วถึงทุกครัวเรือน โดยเฉพาะใน ต.ชัยบาดาล ยังมีบางครัวเรือนเป็นส่วนน้อยที่มีน้ำสะอาดสำหรับดื่มไม่เพียงพอตลอดปี และใน ต.มะกอกหวาน ก็ยังคงมีบางครัวเรือนเป็นส่วนน้อยที่มีน้ำใช้ไม่เพียงพอตลอดปี และปรับปรุงคุณภาพของน้ำประปาให้เหมาะสมต่อการอุปโภคบริโภค และประสิทธิภาพของการให้บริการให้สามารถใช้ได้อย่างต่อเนื่อง

- แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การเกษตรกรรมในทุกตำบลเป็นการเกษตรที่อาศัยน้ำฝน ซึ่งบางที่เกษตรกรต้องประสบปัญหาภาวะแห้งแล้งขาดแคลนน้ำในการเพาะปลูกส่งผลให้เกิดความไม่แน่นอนในการเพาะปลูก การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรจึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งในทุกพื้นที่ตำบล อาทิ การสร้างแหล่งน้ำ การขุดสระน้ำ หรืออาจสร้างระบบการผันน้ำจากอ่างเก็บน้ำเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ให้สามารถนำมาใช้ในพื้นที่แต่ละตำบลซึ่งตั้งอยู่โดยรอบได้

4) การโทรคมนาคม

โทรศัพท์เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่ขาดแคลนในทุกหมู่บ้านในแต่ละตำบล และเป็นสิ่งที่ครัวเรือนมีความต้องการอย่างมากด้วย โดยควรขยายและติดตั้งการให้บริการโทรศัพท์โดยเฉพาะให้มีโทรศัพท์สาธารณะประจำหมู่บ้านให้ครบทุกหมู่บ้าน

5) สถานที่กำจัดขยะและสิ่งปฏิกูล

สร้างหรือจัดให้มีสถานที่กำจัดขยะและสิ่งปฏิกูลประจำตำบลในทุกตำบล เพื่อการรักษาสุขภาพแวดล้อมชุมชน

6.4.2 แนวทางการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

การวางแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจนี้ เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการบริโภคและยังชีพของในระดับครัวเรือน และ/หรือสามารถพัฒนาเป็นอาชีพหลักสร้างรายได้แก่ครัวเรือนและท้องถิ่นได้ โดยจะพิจารณารูปแบบการพัฒนาตามความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่และทรัพยากรในท้องถิ่น สภาพการตั้งถิ่นฐานในปัจจุบันประกอบกับความต้องการของท้องถิ่นเป็นหลักด้วย โดยใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาพื้นที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ตามแนวความคิดการพัฒนาในรูปแบบของ Development Package ที่จะทำให้เกิดโอกาสทางเศรษฐกิจและการใช้ทรัพยากรที่จะเป็นประโยชน์และเอื้อต่อการดำรงชีพในพื้นที่ตั้งถิ่นฐานใหม่นี้ แบ่งกลยุทธ์การพัฒนาเป็น 2 ทาง คือ Land - based strategies และ Non land - based strategies

6.4.2.1 กลยุทธ์การพัฒนาบนพื้นฐานของที่ดินเป็นหลัก (Land - based strategies)

เป็นการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้เกิดขึ้นจากการสร้างระบบการผลิตและการพัฒนาการเกษตรที่เหมาะสมในพื้นที่ โดยมีการกำหนดเป็นแนวทางและแผนงานในพัฒนาตามสาขาการผลิตต่างๆ ที่มีความเป็นไปได้ในการพัฒนาพื้นที่ ซึ่งจำแนกออกได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

- กลุ่มสาขาการผลิตที่เป็นอาชีพพื้นฐาน ได้แก่ การเพาะปลูก และการเลี้ยงสัตว์

- กลุ่มสาขาการผลิตที่คาดหวังให้พัฒนาเป็นอาชีพหลัก ได้แก่ การประมง การท่องเที่ยวและการบริการ

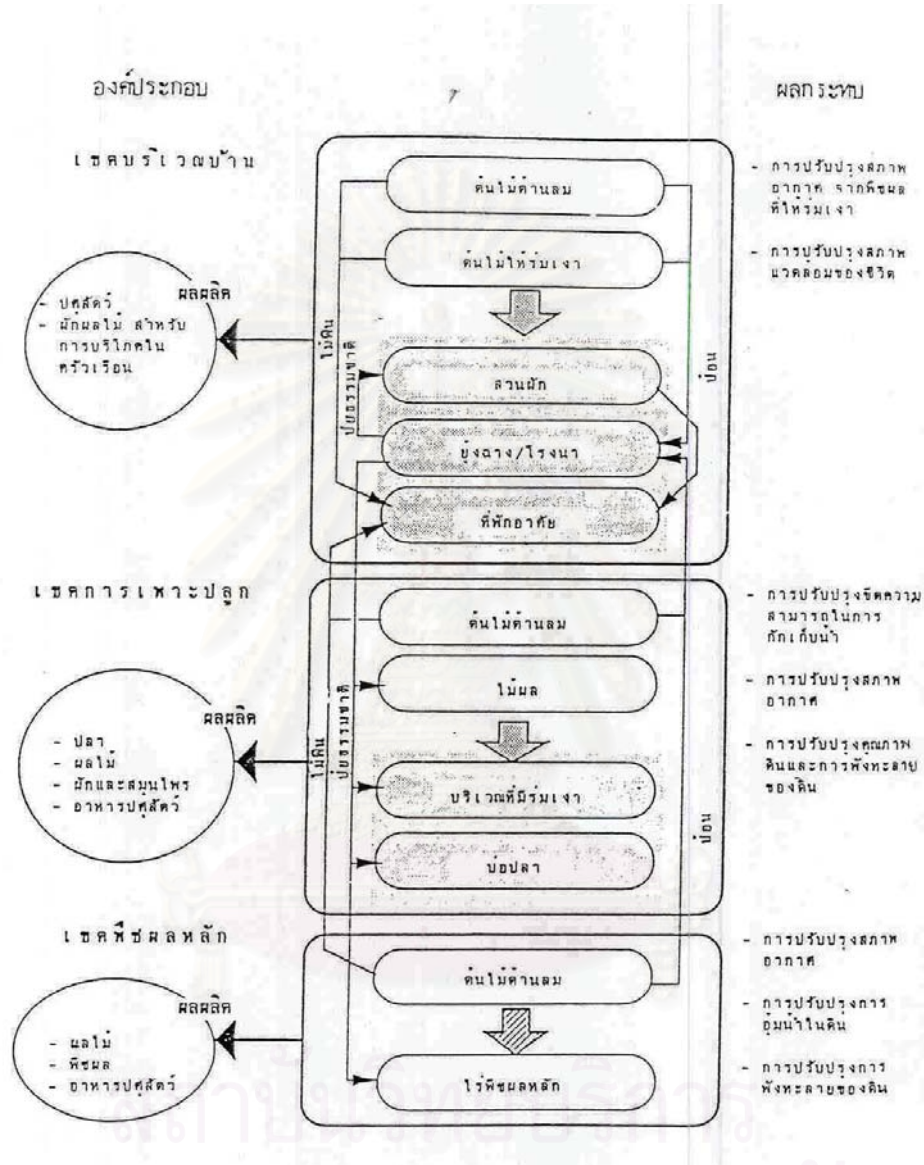
โดยแต่ละสาขาการผลิตในการพัฒนาพื้นที่นั้น มีแนวทางการพัฒนา และแผนงานหลักดังนี้

1) แนวทางการพัฒนาการเพาะปลูก

ด้วยสภาพทางกายภาพของพื้นที่และลักษณะดิน ซึ่งมีความเหมาะสมต่อการปลูกพืชไร่เป็นส่วนใหญ่ในทุกตำบล และเป็นการเพาะปลูกหลักของเกษตรกรในท้องที่ ซึ่งพืชหลักในท้องที่ได้แก่ อ้อย ข้าวโพด และข้าวฟ่างกับทานตะวันบ้างเล็กน้อย และมีพื้นที่ส่วนน้อยที่เหมาะสมต่อการทำนาเหลืออยู่ และยังคงมีคร้วเรือนบางส่วนยังปลูกข้าวอยู่บ้าง คือ ในพื้นที่ ต.ชัยบาดาล และ ต.มะกอกหวาน แต่การเพาะปลูกของเกษตรกรในชุมชนใหม่นั้นมีข้อจำกัดในเรื่องที่ดินทำกินด้วย เนื่องจากบางส่วนได้รับผลกระทบและไม่มีที่ดินทำกินเหลืออยู่ในปัจจุบัน แต่มีเพียงการถือครองที่ดินเพียงแปลงปลูกสร้างที่อยู่อาศัยแปลงเดียว ดังนั้นการส่งเสริมรูปแบบการเพาะปลูกพืชจึงเน้นในส่วนที่เป็นพื้นฐานต่อการยังชีพของครัวเรือนทุกครัวเรือน และส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจโดยเน้นการเพิ่มผลผลิตหลักในท้องที่ที่เหมาะสมสำหรับครัวเรือนที่มีที่ดินทำกิน รวมทั้งการปรับปรุงประสิทธิภาพของการเพาะปลูก ตลอดจนจนถึงการเพิ่มประสิทธิภาพตัวเกษตรกรเอง โดยวิธีการแนะนำ สาธิต ตลอดจนการรวมกลุ่มเกษตรกรในรูปแบบต่างๆ โดยกำหนดเป็นแผนงานหลักและรายละเอียดดังนี้

▪ การพัฒนาส่งเสริมการเกษตรผสมผสาน

เนื่องจากพื้นที่ทำกินซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญนั้นมีจำกัด ประกอบกับพื้นที่เป็นพื้นที่ดอนที่อาศัยเพียงน้ำฝนในการเพาะปลูก จึงต้องหาระบบการผลิตที่สามารถจะใช้ประโยชน์จากพื้นที่ทำกินที่มีขนาดเล็กลง และสร้างความหลากหลายในการผลิตให้มีลักษณะเกื้อกูลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ระบบการเกษตรผสมผสาน จึงมีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในพื้นที่ดอน ก่อให้เกิดการกระจายการผลิตในระดับไร่นา และสามารถเพิ่มขีดความสามารถของพื้นที่เพาะปลูกในการรักษาน้ำซึ่งมีปริมาณจำกัดไว้ รักษาสภาพดินให้มีคุณภาพดี และยังเป็นฐานการผลิตเพื่อการยังชีพในครัวเรือนที่สามารถลดการพึ่งพิงจากภายนอกด้วย องค์ประกอบของระบบเกษตรผสมผสานนั้น แสดงไว้ในภาพที่ 6.1

ภาพที่ 6.1 องค์ประกอบของระบบเกษตรผสมผสาน
 ที่มา : แผนพัฒนาภาคกลางตอนบน, 2538

▪ การสนับสนุนการสร้างบ่อกักเก็บน้ำในระดับไร่นา

เพื่อให้มีน้ำใช้สำหรับการเกษตรซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญให้มีมากขึ้น โดยเฉพาะในฤดูแล้ง และเพื่อปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางการเกษตรในที่ดินที่มีความหลากหลายขึ้นนอกจากการปลูกพืชไร่ในเชิงเดี่ยว อีกทั้งยังเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่จะพัฒนาไปสู่ระบบการเกษตรผสมผสานด้วย ซึ่งต่อไปในอนาคตอาจพัฒนาให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างบ่อกักเก็บน้ำในระดับไร่นากับแหล่งน้ำชลประทานในพื้นที่

▪ การส่งเสริมการเพาะปลูกพืชหลักเพื่อสร้างรายได้

การส่งเสริมโดยคำนึงถึงความเหมาะสมของดินในการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจและความชำนาญของเกษตรกรในท้องที่ด้วย ดังนี้คือ

- ส่งเสริมการเพาะปลูกพืชไร่ และข้าว ซึ่งเป็นพืชหลักที่นิยมปลูกกันในพื้นที่ส่วนมาก โดยเป็นจะเป็นรูปแบบของการให้คำแนะนำในเรื่องการเพาะปลูกในแง่ของการคัดเลือกพันธุ์ การใช้ปุ๋ย การเลือกใช้ที่ดินที่เหมาะสม และการบำรุงรักษาดิน เพื่อสร้างประสิทธิภาพในการผลิตของเกษตรกรให้ดียิ่งขึ้น

- ส่งเสริมการปลูกพืชอื่น เพื่อสร้างรายได้ เป็นทางเลือกสำหรับผู้ที่มีพื้นที่ทำกินจำกัด และไม่เหมาะกับการปลูกพืชไร่ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องทำการศึกษาเพื่อหาพืชอื่นๆ ที่เหมาะสมจะส่งเสริมให้เกิดเป็นพืชหลักสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรเพิ่มขึ้น และทำการแนะนำพืชอื่นๆ ให้เกษตรกรเป็นทางเลือกในการเพาะปลูกมากขึ้น โดยทำการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ ปัจจัยการผลิต และสารชีววิธีการผลิต ซึ่งอาจเป็นการดำเนินส่งเสริมให้เชื่อมโยงและเป็นส่วนหนึ่งกับแผนการเกษตรแบบผสมผสานก็ได้

2) แนวทางส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์

การส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นฐานในการบริโภคของครัวเรือน และเพื่อให้เป็นทางเลือกสำหรับผู้ที่มีที่ดินทำกินที่จำกัดให้สามารถพัฒนาเป็นอาชีพได้ต่อไป โดยมีรายละเอียดและแผนงานดังนี้

- ให้ความรู้และสนับสนุนปัจจัยการผลิต ได้แก่ พันธุ์สัตว์ อาหารสัตว์ และเวชภัณฑ์ สำหรับระดับของการเลี้ยงเพื่อการยังชีพในครัวเรือน ซึ่งอาจเป็นการดำเนินการที่เชื่อมโยงกับการพัฒนารูปแบบการเกษตรแบบผสมผสานก็เป็นได้

- ในระดับของการพัฒนาไปเป็นอาชีพเพื่อสร้างรายได้ โดยคัดเลือกและรับสมัครเกษตรกรผู้สนใจเข้าร่วมโครงการ ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่นั้นก็มีความคุ้นเคยในการเลี้ยงสัตว์อยู่แล้ว ประกอบกับแผนในการพัฒนาอาชีพช่วงแรกของโครงการฯ ก็ได้มีการสนับสนุนพันธุ์สัตว์ไปบ้างแล้ว โดยเป็นการสนับสนุนความช่วยเหลือทางวิชาการ ในการจัดการเลี้ยงดู การให้อาหารสัตว์ การลงทุนและวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับระบบตลาดที่มีรองรับอยู่ในพื้นที่

เพราะจังหวัดลพบุรีและสระบุรี เป็นแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์ โดยเฉพาะสัตว์ปีกตั้งอยู่ในพื้นที่หลายแห่ง ถือเป็นศักยภาพที่เอื้ออำนวยต่อการเลี้ยงสัตว์เนื่องจากมีตลาดรองรับผลผลิต

3) แนวทางการพัฒนาการประมง

โดยสามารถกำหนดแผนงานใน 2 ระดับ คือ การส่งเสริมการประมงเพื่อการยังชีพในบริเวณบ้านและพื้นที่ทำกิน และส่งเสริมการประมงที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่อ่างเก็บน้ำ

▪ แผนการส่งเสริมการเลี้ยงปลาในอ่างกลม

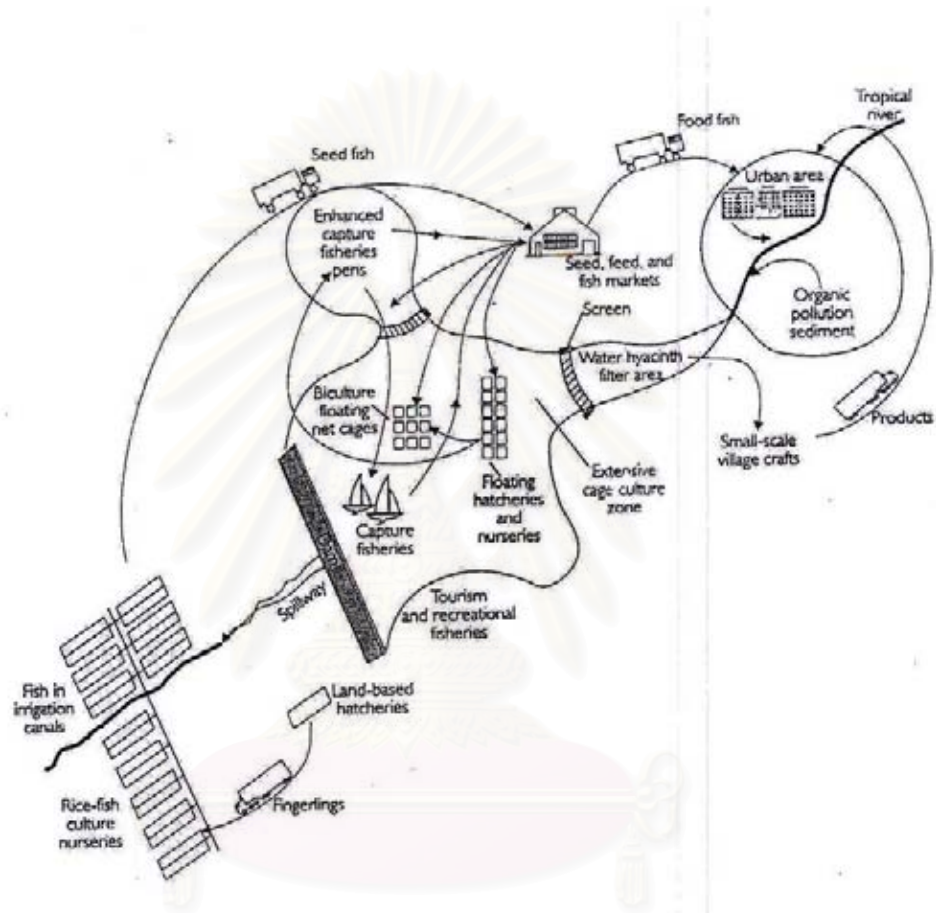
เป็นงานต่อเนื่องจากแผนพัฒนาอาชีพในช่วงแรกที่มีการส่งเสริมให้มีการเลี้ยงปลาในบ่อกลางบ้าน โดยมีการแจกอ่างกลม และ การบริการขุดบ่อให้ แจกพันธุ์สัตว์น้ำ และอาหารปลาให้ ซึ่งจากการศึกษาก็พบว่า คราวเรือนในชุมชนใหม่บางส่วนก็สามารถเลี้ยงไว้บริโภคในครัวเรือน มีการขยายพันธุ์และเลี้ยงต่อไปได้ถึงปัจจุบัน ซึ่งถ้าสามารถส่งเสริมต่อสำหรับผู้สนใจสามารถจเลี้ยงต่อไปเป็นอาชีพเสริมได้ก็เป็นการดี และอาจเป็นการส่งเสริมกับการส่งเสริมการเกษตรแบบผสมผสานและเลี้ยงในบ่อกักเก็บน้ำในไร่นาที่ได้กล่าวมาแล้วก็จะเป็นการดี

▪ แผนการส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่อ่างเก็บน้ำ

ในแผนพัฒนาอาชีพฯ ที่ผ่านมานั้น มีการกำหนดกิจกรรมนำร่องการเลี้ยงปลาในกระชัง โดยเป็นการจัดอบรมหลักสูตรการเลี้ยงเท่านั้น แต่ยังไม่มีการทดลองและสาธิตการเลี้ยง เนื่องจากข้อจำกัดการใช้พื้นที่อ่างเก็บน้ำ (ภาคผนวก ข.) เนื่องจากยังต้องการอนุรักษ์พื้นที่อ่างเก็บน้ำไว้เนื่องเป็นช่วงเริ่มเปิดใหม่ ๆ แต่กิจกรรมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำนั้นเป็นกิจกรรมที่น่าส่งเสริมเนื่องด้วยศักยภาพของอ่างเก็บน้ำที่เอื้ออำนวย เช่น การเลี้ยงปลาในกระชัง การเลี้ยงปลาในคอก ทั้งนี้ก็ต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์เป็นหลักด้วย โดยต้องมีการวางแผนในระยะยาว และมีการประสานงานกันหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนของหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่อ่างเก็บน้ำ และหน่วยงานส่งเสริม ดังเช่นตัวอย่างการพัฒนาการประมงในอ่างเก็บน้ำ Saguling-Cirata ทางตะวันตกของเกาะชวา ในประเทศอินโดนีเซีย ดังภาพที่ 6.2 ซึ่งเป็นแนวความคิดในการพัฒนาด้านการประมงในพื้นที่ของอ่างเก็บน้ำและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องจากการประมง ซึ่งสามารถพัฒนากิจกรรมได้หลายรูปแบบที่มีความเชื่อมโยงต่อกัน

4) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวและการบริการ

เนื่องด้วยศักยภาพของพื้นที่อ่างเก็บน้ำที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ตามที่กล่าวมาแล้วนั้น แต่ปัจจุบันรูปแบบการท่องเที่ยวในอ่างเก็บน้ำยังไม่ถูกพัฒนาขึ้น อันเนื่องมาจากข้อจำกัดการใช้พื้นที่อ่างเก็บน้ำ (ภาคผนวก ข.) ซึ่งการพัฒนาการท่องเที่ยวอ่างเก็บน้ำให้เกิดขึ้นได้ต้องมีการวางแผนพัฒนาในระดับที่ใหญ่และเป็นการวางแผนในระยะยาวเพื่อตั้งให้การพัฒนาสามารถสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับชุมชนในฐานะผู้เป็นเจ้าของพื้นที่

ภาพที่ 6.2 ตัวอย่างของรูปแบบการพัฒนาการประมงในพื้นที่อ่างเก็บน้ำ

ที่มา : Barry Costa-Pierce, 1997

สภานักวิชาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โดยให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นโดยมีหน่วยงานของรัฐเป็นผู้แนะนำ และให้ความช่วยเหลือและนำไปสู่การจัดการที่ยั่งยืน ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวที่ชุมชนของอ่างเก็บน้ำเขื่อนป่าสักฯ จะสามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้ อาทิ กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่อ่างเก็บน้ำ เช่น กิจกรรมโดยรอบพื้นที่อ่างเก็บน้ำ และในพื้นที่น้ำ ในรูปแบบของกิจกรรมสันทนาการ และกีฬาทางน้ำ เช่น การตกปลา การร่อนเรือชมทัศนียภาพ หรือการทำแพริมน้ำ เป็นต้น ทั้งนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบอ่างเก็บน้ำ ต้องมีการประสานงานเพื่อกำหนดเขตการใช้พื้นที่ การสร้างความรู้ความเข้าใจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและส่งเสริมรูปแบบการดำเนินการที่ชุมชนจะสามารถปฏิบัติได้ เพื่อสร้างงานและรายได้ให้เกิดในชุมชน และนอกจากนั้นอาจเป็นแหล่งขายผลผลิตของชุมชนได้อีกด้วย โดยการดำเนินต้องเน้นในเรื่องการอนุรักษ์พื้นที่และวิถีชุมชนเป็นสำคัญด้วยเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

6.4.2.2 กลยุทธ์การพัฒนาบนพื้นฐานการไม่มีที่ดิน (Non land-based strategies)

เป็นทางเลือกในการพัฒนาในสถานการณ์ที่เกิดปัญหาการขาดแคลนที่ดินโดยการสร้างโอกาสให้เกิดขึ้นโดยการจ้างงานในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ

1) การสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพต่าง ๆ และอุตสาหกรรมในครัวเรือน

เนื่องจากครัวเรือนในชุมชนใหม่บางส่วนไม่มีที่ดินทำกินแล้ว และเมื่ออยู่ในช่วงนอกฤดูกาลเพาะปลูกก็จะไม่มีงานรับจ้างทางการเกษตรให้ทำ เกิดภาวะการว่างงานขึ้นในพื้นที่ ดังนั้นจึงต้องมีการสร้างอาชีพเสริมในช่วงนอกฤดูกาลเพาะปลูกให้กับชาวบ้านได้มีงานทำ โดยเริ่มจากกลุ่มที่การรวมกลุ่มกันอยู่แล้วในแต่ละตำบลในขณะนี้ ซึ่งบางส่วนก็เป็นผลจากการส่งเสริมกลุ่มอาชีพตามแผนพัฒนาอาชีพชุมชนอพยพในช่วงแรก การเข้าไปช่วยเหลือต่อไปจึงควรเป็นการ แนะนำ หารวิธปรับปรุงคุณภาพผลผลิตของกลุ่ม การสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนแก่กลุ่ม อุปกรณ์และเครื่องมือในการผลิต รวมทั้งรูปแบบการตลาด และแหล่งจำหน่ายให้แก่กลุ่มอาชีพด้วย เนื่องจาก จากการศึกษาพบว่า ชาวบ้าน กลุ่มแม่บ้านสนใจการรวมกลุ่มเพราะอยากมีอาชีพเสริมให้แก่ครอบครัว แต่ก็มีอุปสรรคคือ ฝักการทำให้ไม่ได้มีการส่งเสริมแหล่งจำหน่ายให้ ซึ่งเมื่อกลุ่มมีผลผลิตออกมาก็จึงไม่มีแหล่งจำหน่ายที่แน่นอน ทำให้ความตั้งใจและความสนใจในการรวมกลุ่มน้อยลง โดยการส่งเสริมอาชีพที่ทางภาคเกษตร การประมงที่มีในพื้นที่ ในการนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์กลุ่มก็เป็นได้ และยังสามารถนำไปทำใช้ในครัวเรือนได้ด้วย

2) การส่งเสริมอุตสาหกรรมเพื่อก่อให้เกิดการจ้างงาน

เนื่องด้วยพื้นที่เป็นแหล่งการผลิตวัตถุดิบการเกษตรที่สำคัญ โดยเฉพาะพืชไร่ ปรอบกับในพื้นที่มีโรงงานอุตสาหกรรมมาตั้งอยู่หลายแห่งเช่น อุตสาหกรรม

ฆ่าและฆ่าแหละไก่ อุตสาหกรรมผลิตน้ำตาลทราย และอุตสาหกรรมผลิตอาหารสัตว์ และอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดใหญ่อื่นๆ เหล่านี้เป็นแหล่งงานที่มีอยู่ในพื้นที่ปัจจุบัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพื้นที่มีปัจจัยดึงดูดและมีความเหมาะสมที่จะเป็นที่ตั้งอุตสาหกรรม ถ้ามีการส่งเสริมให้เกิดการลงทุนเพิ่มขึ้นอีกก็จะสามารถสร้างงานในพื้นที่ได้เพิ่มขึ้นอีก ประกอบกับเมื่อมีพื้นที่อ่างเก็บน้ำเกิดขึ้น พื้นที่ก็จะมีผลผลิตทางการประมงจะเพิ่มขึ้นมาก ทำให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้นที่จะสามารถส่งเสริมให้เกิดอุตสาหกรรมการแปรรูปผลผลิตทางการประมงได้อีกด้วย (ดังตัวอย่างภาพที่ 6.2) เหล่านี้เป็นผลพลอยได้ให้มีแหล่งงานเพิ่มขึ้นในพื้นที่ แต่ทั้งนี้ภาครัฐต้องมีการผลักดันและสนับสนุนให้อุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นพิจารณาการจ้างแรงงานในพื้นที่เป็นหลัก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

- การไฟฟ้าผลิตแห่งประเทศไทย. เอกสารสรุปการดำเนินงานโครงการไฟฟ้าพลังน้ำ
เขื่อนบ้านเจ้าเพชร.(ม.ป.ท.), 2519.
- กรมชลประทาน. การศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการเขื่อนเก็บ
กักน้ำแม่ น้ำป่าสัก. รายงานฉบับสมบูรณ์ ,2536.
- กองวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน. **แผนการใช้ที่ดินลุ่มน้ำป่าสักตอนล่าง,**
2543
- กองวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. **คู่มือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว**
ประเภทอ่างเก็บน้ำ, 2533
- กอบกุล ภูธรภรณ์. การศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของราษฎรที่อยู่ในนิคมจัด
สรรใหม่ของโครงการสร้างเขื่อนต่างๆ : ศึกษาเฉพาะกรณี เขื่อนศรีนครินทร์
จ.กาญจนบุรี และเขื่อนลำปาว จ.กาฬสินธุ์. สถาบัน
วิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528
- คณะอนุกรรมการประชาสัมพันธ์และทำความเข้าใจกับมวลชน ในคณะกรรมการบริหาร
โครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. **“เขื่อนป่าสัก**
ชลสิทธิ์” โครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสักอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. กรุงเทพฯ:
บริษัท โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์ จำกัด ,2542.
- คณะอนุกรรมการพัฒนาอาชีพให้แก่ราษฎรในพื้นที่โครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. **แผนพัฒนาอาชีพในชุมชน**
ขอพวยโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
(พ.ศ.2541 – 2544) ,2541.
- โครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สำนักพัฒนาแหล่งน้ำ 3
กรมชลประทาน. **โครงการเขื่อนกักเก็บน้ำแม่ น้ำป่าสัก อันเนื่องมาจาก**
พระราชดำริ ต.หนองบัว อ.พัฒนานิคม จ.ลพบุรี ,2537.
- โครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สำนักพัฒนาแหล่งน้ำ 3
กรมชลประทาน **แผนและผลงานความก้าวหน้า และเอกสารรายละเอียด**
ประกอบโครงการ,2542.
- ชาญ เมตต์ภุณีจิต. **การประเมินคุณภาพชีวิตของชาวนิคมสร้างตนเองเขื่อนอุบลรัตน์.**
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชา
สาขาวิชานโยบายและการวางแผนสังคม
สถาบันเทคโนโลยีสังคม (เกริก), 2536.
- ดำรงค์ งามสมโภชน์. **กำนัน ตำบลชัยบาดาล. สัมภาษณ์, 16 พฤษภาคม 2544 .**

- นำพวัลย์ กิจรักษ์กุล. **ภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียน สโตร์, 2528.
- ประกิจ ย่าพรม. **การเปลี่ยนแปลงเบื้องต้นทางเศรษฐกิจสังคมของผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการเขื่อนปากมูล**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2536.
- พรพิมล ป้อมสุวรรณ. “จากชาวไร่ สู่ ชาวประมง วิถีผูกผันหลังเขื่อนปากสัก”. **กรุงเทพธุรกิจ** ปีที่ 13 ฉบับ 4073 ,2542.
- สมชาย สนั่นเมือง. **ชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว**. **จุลสารการท่องเที่ยว** ปีที่ 17 เล่มที่ 2 (เม.ย.-มิย. 2541).
- มนัส สุวรรณ. **นิเวศวิทยากับการพัฒนาเศรษฐกิจ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียน สโตร์, 2532.
- วิฑูรย์ ปัญญากุล. ผลกระทบของเขื่อนขนาดใหญ่ต่อปัญหาเรื่องที่ดิน: บางแง่มุมจากชาวบ้านท้องถิ่น. เอกสารประกอบการสัมมนา “วิกฤตการณ์ที่ดินเกษตรกรรมและทางเลือกในการแก้ปัญหา”, 2534: 10.
- สามารถ ภูไพบูลย์. **การศึกษาด้านเศรษฐกิจและสังคมของราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากเขื่อนปากมูลระยะหลังจากงานก่อสร้างแล้วเสร็จ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2538.
- สุวภาคย์ เบญจธนวัฒน์. **คุณภาพชีวิตของประชากรในหมู่บ้านอพยพจากการสร้างเขื่อน กรณีศึกษา: เขื่อนรัชชประภา ตำบลเขาพัง อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542.
- สำนักงานจังหวัดลพบุรี. **แผนการลงทุนจังหวัดลพบุรี**, 2537.
- สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม จ.ลพบุรี. **เอกสารประกอบงานจัดตั้งถิ่นฐานผู้อพยพ**, 2540.
- สำนักงานพาณิชย์จังหวัดลพบุรี. **ข้อมูลการตลาดจังหวัดลพบุรี ประจำปี 2542, 2543**
- เหวียง คณาฤทธิ์. **ประธานกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลมะนาวหวาน**. สัมภาษณ์, 18 พฤษภาคม 2544.

ภาษาอังกฤษ

- Ayeni J.S.O., Roder Wolf, and Ayanda J.O. Thekainji Lake Experience in Nigeria, In Cynthia C. Cook, **Involuntary Resettlement in Africa**, 111-121. The World Bank Washington, Dc., 1994.
- Barry Costa-Pierce. **From Farmers to Fishers : Developing Reservoir Aquaculture for People Displaced by Dams**. Washington, D.C.: The World Bank Publication, 1997.
- Cernea Michael M. **Involuntary Resettlement in Development Projects Policy Guidelines in World Bank-Financed Projects**. Washington, D.C.: The World Bank Publication, 1988.
- Cernea Michael M. **Involuntary Resettlement: Social Research, Policy, and Planning**. In Cernea Michael M (ed.), **Putting People First: Sociological Variables in Rural Development**, 188-213. Second edition. Washington, D.C.: The World Bank Publication, Oxford University Press, 1991.
- Electricity Generating Authority of Thailand. **Post Environmental Evaluation of Srinagarind Dam**. (n.p.), 1987.
- Laglier Karl F. **Man-made Lake Planning and Development**. Rome: Food and Agriculture Organization of The United Nations, 1969.
- Manut Suwan. **Resettlement of Population Following the Dam Construction: The case of Srinagarind Dam, Thailand**. Thesis (Ph.D) Department of Geography Pennsylvania State University, 1981.
- Scudder Thayer. Summary: Resettlement. In Ackermann William C., White Gibert F., and Worthington E.B. **Man-made lake: their problems and environmental effects**, 707-718. London: Academic Press, 1975.
- Scudder Thayer. A Sociological Framework for the Analysis of New Land Settlement. In Cernea Michael M (ed.), **Putting People First: Sociological Variables in Rural Development**, 150-184. second edition. Washington, D.C.: The World Bank Publication, Oxford University Press, 1991.

Takes Charles A.P. Resettlement of People from Dam Reservoir Areas. In Ackermann William C., White Gibert F., and Worthington E.B. **Man-made lake: their problems and environmental effects**, 720-725. London: Academic Press, 1975.

Tamakloe Matha A. Long-term Impact of Resettlement: The Akosombo Dam Experience. In Cynthia C. Cook, **Involuntary Resettlement in Africa**, 99-108. The World Bank Washington, Dc., 1994.

The World Bank Environment Department. **Resettlement and Development The Bankwide Review of Projects involving involuntary Resettlement 1986-1993**. Washington, D.C.: The world Bank Publication, 1994.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ก.1 สรุปหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการจัดสรรที่ดินแปลงอพยพและการจ่ายเงินชดเชยพิเศษแทนการรับแปลงที่ดินอพยพ โครงการพัฒนาหลุมน้ำป่าสักอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดลพบุรีและสระบุรี

ประเภทครอบครัวที่ได้รับผลกระทบ	สิทธิที่จะได้รับ/ไร่		เงินชดเชยพิเศษแทนแปลงอพยพ/บาท	หมายเหตุ
	ที่อยู่อาศัย	ที่ทำกิน		
(ก) กรณีบ้านพักอาศัยและที่ดินถูกผลกระทบ 1.กรณีบ้านซึ่งมีทะเบียนบ้านเป็นของตนเองและปลูกอยู่ในที่ดินทำกินซึ่งเป็นของตนเองได้รับผลกระทบจากโครงการฯ (ทั้งที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน) 1.1 กรณีมีที่ดินทำกินถูกผลกระทบเกิน 10 ไร่ 1.2 กรณีมีที่ดินทำกินถูกผลกระทบ 5-10 ไร่ 1.3 กรณีมีที่ดินทำกินถูกผลกระทบน้อยกว่า 5 ไร่	1 ไร่ 1 ไร่ ไร่	10 ไร่ 5-10 ไร่ 5 ไร่	940,000 640,000 – 940,000 640,000	1) หลักเกณฑ์พิจารณาให้สิทธิประกอบด้วย 1. พิจารณาให้สิทธิเป็นรายครอบครัว 2. พิจารณาจากหลักฐานบ้านพักอาศัยทะเบียนบ้าน ที่อยู่ในพื้นที่ทั้งหมดขอตำบลต่างๆ ซึ่งได้รับผลกระทบจากโครงการฯ และเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินก่อนวันที่ 3 พฤษภาคม 2537 3. บ้านพักอาศัย หรือที่ทำกินถูกเขตบริเวณหวงห้าม และบริเวณอ่างเก็บน้ำหมดทั้งแปลงหรือเหลืออยู่น้อยจนไม่สามารถอยู่อาศัยหรือประกอบอาชีพได้ 4. แต่ละครอบครัวถ้ามีคุณสมบัติมากกว่า 1 ประเภท ให้มีสิทธิ์เลือกขอรับได้เพียง 1 ประเภท
2.กรณีบ้านซึ่งมีทะเบียนบ้านเป็นของตนเองแต่ปลูกอยู่ในที่ดินของผู้อื่นและที่ดินทำกินซึ่งเป็นของตนเองได้รับผลกระทบจากโครงการฯ (ทั้งที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน) 2.1 กรณีมีที่ดินทำกินถูกผลกระทบเกิน 10 ไร่ 2.2 กรณีมีที่ดินทำกินถูกผลกระทบ 5 – 10 ไร่ 2.3 กรณีมีที่ดินทำกินถูกผลกระทบน้อยกว่า 5 ไร่	½ ไร่ ½ ไร่ ½ ไร่	10 ไร่ 5 – 10 ไร่ 5 ไร่	770,000 470,000 – 770,000 470,000	

ตารางที่ ก.1 สรุปหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการจัดสรรที่ดินแปลงอพยพและการจ่ายเงินชดเชยพิเศษแทนการรับแปลงที่ดินอพยพ โครงการพัฒนาหลุ่มน้ำป่าสักอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดลพบุรีและสระบุรี (ต่อ)

ประเภทครอบครัวที่ได้รับผลกระทบ	สิทธิที่จะได้รับ/ไร่		เงินชดเชยพิเศษแทนแปลงอพยพ/บาท	หมายเหตุ
	ที่อยู่อาศัย	ที่ทำกิน		
3.กรณีบ้านซึ่งมีทะเบียนบ้านเป็นของตนเองแต่ปลูกอยู่ในที่ดินของผู้อื่น และที่ดินทำกินซึ่งเป็นของตนเองได้รับผลกระทบจากโครงการฯ (ทั้งที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน)				
3.1 กรณีมีที่ดินทำกินถูกผลกระทบเกิน 10 ไร่	½ ไร่	10 ไร่	770,000	
3.2 กรณีมีที่ดินทำกินถูกผลกระทบ 5 – 10 ไร่	½ ไร่	10 ไร่	470,000 – 770,000	
3.3 กรณีมีที่ดินทำกินถูกผลกระทบน้อยกว่า 5 ไร่	½ ไร่	5 ไร่	470,000	
(ข) กรณีมีที่ดินทำกินถูกผลกระทบ (แต่บ้านพักอาศัยไม่ได้รับผลกระทบ)				กำหนดเงื่อนไขพิเศษเพิ่มเติมในข้อ (ข) จะต้องเป็นเกษตรกรทำกินด้วยตนเอง และมีรายได้หลักจากที่ดินแปลงนี้
1.กรณีเฉพาะที่ดินทำกินของตนเอง ได้รับผลกระทบจากโครงการ				
1.1 กรณีมีที่ดินทำกินถูกผลกระทบเกิน 10 ไร่	-	10 ไร่	600,000	
1.2 กรณีมีที่ดินทำกินถูกผลกระทบ 5 – 10 ไร่	-	5-10 ไร่	300,000 – 600,000	
1.3 กรณีมีที่ดินทำกินถูกผลกระทบน้อยกว่า 5 ไร่	-	5 ไร่	300,000	
(ค) กรณีมีบ้านพักอาศัยถูกผลกระทบ (แต่ที่ดินทำกินไม่ถูกผลกระทบ)				
1.กรณีมีบ้านซึ่งมีทะเบียนบ้านเป็นของตนเองและปลูกอยู่ในที่ดินของตนเอง ได้รับผลกระทบจากโครงการฯ แต่ที่ดินทำกินไม่ได้รับผลกระทบจากโครงการ	1 ไร่	-	340,000	
2.กรณีมีบ้านซึ่งมีทะเบียนบ้านเป็นของตนเอง แต่ปลูกอยู่ในที่ดินของคนอื่นได้รับผลกระทบจากโครงการฯแต่ที่ดินทำกินไม่ได้รับผลกระทบจากโครงการฯ	½ ไร่	-	170,000	

ตารางที่ ก.1 สรุปหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการจัดสรรที่ดินแปลงอพยพและการจ่ายเงินชดเชยพิเศษแทนการรับแปลงที่ดินอพยพ โครงการพัฒนาหลุมน้ำป่าสักอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดลพบุรีและสระบุรี (ต่อ)

ประเภทครอบครัวที่ได้รับผลกระทบ	สิทธิที่จะได้รับ/ไร่		เงินชดเชยพิเศษแทนแปลงอพยพ/บาท	หมายเหตุ
	ที่อยู่อาศัย	ที่ทำกิน		
3.กรณีที่อยู่รวมเป็นครอบครัว โดยอาศัยอยู่ในบ้านบิดา-มารดา และมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านบิดา-มารดา ซึ่งบ้านนั้นได้รับผลกระทบจากโครงการ	½ ไร่	-	170,000	
<u>(ง)กรณีบ้านและทะเบียนบ้านเป็นของตนเองหรือไม่มีบ้านเป็นของตนเอง แต่มีทะเบียนบ้านอาศัยอยู่กับบิดา-มารดา หรือบุคคลอื่นรวมเป็นครอบครัว และไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองแต่ได้ครอบครองทำกินในที่ดินของบิดา-มารดา</u>				<u>กำหนดเงื่อนไขพิเศษในข้อ (ง)</u>
1.กรณีบ้านซึ่งมีทะเบียนบ้านเป็นของตนเองและปลูกอยู่ในที่ดินของตนเอง แต่ไม่มีที่ดินทำกินโดยได้ทำกินในที่ดินของบิดา-มารดา ได้รับผลกระทบจากโครงการฯ (ทั้งที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน)				1. ทุกกรณีจะต้องเป็นเกษตรกรทำกินด้วยตนเองและมีรายได้หลักจากที่ดินแปลงนี้
1.1 กรณีมีที่ดินทำกินถูกผลกระทบเกิน 10 ไร่	1 ไร่	10 ไร่	940,000	2. ทุกกรณีให้สิทธิเฉพาะครอบครัวที่ 2 เท่านั้น
1.2 กรณีมีที่ดินทำกินถูกผลกระทบ 5-10 ไร่	1 ไร่	5-10 ไร่	640,000 – 940,000	
1.3 กรณีมีที่ดินทำกินถูกผลกระทบน้อยกว่า 5 ไร่	1 ไร่	5 ไร่	640,000	
2.กรณีมีบ้านซึ่งมีทะเบียนบ้านเป็นของตนเอง และปลูกอยู่ในที่ดินของผู้อื่นแต่ไม่มีที่ดินทำกินโดยได้ทำกินในที่ดินทำกินของ บิดา-มารดา ได้รับผลกระทบจากโครงการฯ (ทั้งที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน)				
2.1 กรณีมีที่ดินทำกินถูกผลกระทบเกิน 10 ไร่	½ ไร่	10 ไร่	770,000	

ตารางที่ ก.1 สรุปหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการจัดสรรที่ดินแปลงอพยพและการจ่ายเงินชดเชยพิเศษแทนการรับแปลงที่ดินอพยพ โครงการพัฒนาหล่มน้ำป่าสักอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดลพบุรีและสระบุรี (ต่อ)

ประเภทครอบครัวที่ได้รับผลกระทบ	สิทธิที่จะได้รับ/ไร่		เงินชดเชยพิเศษแทนแปลงอพยพ/บาท	หมายเหตุ
	ที่อยู่อาศัย	ที่ทำกิน		
2.2 กรณีมีที่ดินทำกินถูกผลกระทบ 5-10 ไร่	½ ไร่	5-10 ไร่	470,000 – 770,000	
2.3 กรณีมีที่ดินทำกินถูกผลกระทบน้อยกว่า 5 ไร่	½ ไร่	5 ไร่	470,000	
3.กรณีไม่มีบ้านเป็นของตนเอง แต่มีทะเบียนบ้านอาศัยอยู่กับบิดา-มารดาหรือบุคคลอื่นรวมเป็นครอบครัว และไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง โดยได้ทำกินในที่ดินของบิดา-มารดา ถูกผลกระทบจากโครงการฯ (ทั้งที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน)				
3.1 กรณีมีที่ดินทำกินถูกผลกระทบเกิน 10 ไร่	½ ไร่	10 ไร่	770,000	
3.2 กรณีมีที่ดินทำกินถูกผลกระทบ 5 – 10 ไร่	½ ไร่	5-10 ไร่	470,000 – 770,000	
3.3 กรณีมีที่ดินทำกินถูกผลกระทบน้อยกว่า 5 ไร่	½ ไร่	5 ไร่	470,000	
4.กรณีเฉพาะที่ทำกินได้รับผลกระทบจากโครงการฯ แต่ไม่มีที่ดินทำกินของตนเอง				
4.1 กรณีมีที่ดินทำกินถูกผลกระทบเกิน 10 ไร่	-	10 ไร่	600,000	
4.2 กรณีมีที่ดินทำกินถูกผลกระทบ 5 – 10 ไร่	-	5-10 ไร่	300,000 – 600,000	
4.3 กรณีมีที่ดินทำกินถูกผลกระทบน้อยกว่า 5 ไร่	-	5 ไร่	300,000	

ที่มา : สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม จ.ลพบุรี, 2540

ตารางที่ ก.2 การรวบรวมกลุ่มชุดดินแสดงพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ
จังหวัดลพบุรี

พื้นที่ที่ใช้ ระบายสี	กลุ่มชุดดิน (หน่วยดินที่)	ความเหมาะสม
1ก	1,2,3,4,5,7,15,59, 1/4,2/3,2/4,2/17,3/4	พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับปลูกข้าวและใน ฤดูแล้งใช้ปลูกพืชล้มลุกได้ ถ้าหากมีแหล่ง น้ำ
1ข	6,16,17,18,21,22,25, 17/19,18/19	พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับข้าว แต่เนื้อดิน บนเป็นดินร่วนปนทรายหรือดินร่วนและ ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ถึงค่อนข้างต่ำ
1ค	1f,3f,4f	พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับปลูกข้าวนาหว่าน เพราะมีน้ำท่วมสูงและในฤดูแล้งอาจใช้ ปลูกพืชล้มลุกบางชนิดได้ ถ้าหากมีแหล่ง น้ำ
1ง	19,25, 19/17	พื้นที่ที่เหมาะสมปากกลางสำหรับข้าวแต่ มักขาดน้ำในฤดูเพาะปลูกและดินมีความ อุดมสมบูรณ์ต่ำ
1จ	1/31,1/28,4/21,7B,17B, 19B,28-10/25B ,40/19	พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับปลูกข้าว หรือ พืช ที่ต้องการน้ำมาก ในบริเวณที่ราบเรียบ หรือที่ลุ่มและเหมาะสมสำหรับปลูกพืชไร่ ในบริเวณที่ดอนและดินมีความอุดม สมบูรณ์ต่ำ
2ก	28,28B,29,29B,31,31B,33,33B,35,35B,36, 36B,54,54B,55,55B,56,56B,60, 28/28B,28/47,28/47B,28/54,28/54B,28/55, 28/52,28/52B,28B/20B,28B/47B,28B/52B, 25B/54B,29/31,29/31B,29/55,29B/31B	พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับปลูกพืชไร่ชนิด ต่างๆ ไม้ผล ไม้ยืนต้นและพืชผัก
2ข	52,52B,52C,52/28B,52/54,52B/28B, 52B/52C,52B/54B,54B/52B	พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับปลูกพืชไร่ไม้ผล และพืชสวนที่ชอบต่างหรือทนต่าง เช่น มันแกว พริก ฝ้าย อ้อย ข้าวฟ่าง ข้าวโพด น้อยหน้า มะขาม ฯลฯ
2ค	40,40B,44B	พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับปลูกพืชไร่ชนิด ต่างๆ ไม้ผล มะพร้าว มะม่วงหิมพานต์ แตงโม แต่ดินมีความอุดมสมบูรณ์และมี ความสามารถในการอุ้มน้ำต่ำ

ตารางที่ ก.2 การรวบรวมกลุ่มชุดดินแสดงพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ
จังหวัดลพบุรี (ต่อ)

พื้นที่ที่ใช้ระบาย สี	กลุ่มชุดดิน (หน่วยดินที่)	ความเหมาะสม
2ง	46,47,48,49,48/56, 48/56B,48/56C	พื้นที่ที่เหมาะสม สำหรับปลูกพืชไร่บางชนิด โดยเฉพาะพืชไร่ที่ทนแล้งได้ดี เช่น ข้าวฟ่าง มันสำปะหลัง สับปะรด อ้อย ฯลฯ และทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์เพราะเป็นดินตื้นและมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ
3ก	38,38B,28C,30,29C,31C,54C,55C,56C, 28C/47C,28B/47C,29/RL,47C/29C,47B/29 B	พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น เช่น มะม่วง ขนุน ส้ม มะละกอ มะพร้าว ฯลฯ พืชไร่และพืชเศรษฐกิจ
4ก	25C,46B,47B,47C,48B,48C,49C,46B/47B, 47B/47C,47/47B,47C/55C,48B/56B,48C/5 6C	พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกไม้โตเร็ว ควรมีการปลูกพืชไร่บางชนิด ระหว่างแถวไม้โตเร็วและหญ้าเลี้ยงสัตว์
4ข	47D,47E,49B,47C/47D,25C/47C	พื้นที่ที่เหมาะสมในการปลูกไม้โตเร็วหรือปลูกสร้างสวนป่า
4ค	62	พื้นที่สูงชันหรือพื้นที่ภูเขาไม่เหมาะสมในการที่จะนำมาปลูกพืชเศรษฐกิจ

ที่มา : คู่มือ การจัดการทรัพยากรที่ดินเบื้องต้น จ.ลพบุรี กองแผนงาน กรมพัฒนาที่ 2541

ตารางที่ ก.3 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ทำประมงในเขื่อนป่าสัก

ปี พ.ศ.	เดือน	ประชาชนที่ทำ ประมง		จำนวนเรือ		เครื่องมือทำการประมง					รายได้	จับได้เฉลี่ย
		จากที่อื่น	ท้องถิ่น	จากที่อื่น	ท้องถิ่น	ข่าย	เบ็ดราว	เบ็ดปัก	ลอบ		เฉลี่ย/วัน/คน	กก./วัน/คน
2542	ตุลาคม	139	100	150	50	2,141	1,629	2,050	320		130-150	3-4
	พฤศจิกายน	339	154	289	145	3,251	1,731	2,085	350		100-150	3-5
	ธันวาคม	392	180	382	181	4,107	2,470	2,600	670		180-200	4-6
2543	มกราคม	478	219	485	231	4,350	2,520	2,954	710		170-200	6-7
	กุมภาพันธ์	512	211	481	239	4,630	2,592	3,102	753		180-200	6-7
	มีนาคม	529	230	490	240	4,700	2,650	3,200	750		180-200	6-7
	เมษายน	532	240	513	240	4,652	3,160	3,470	820		180-200	7-8
	พฤษภาคม	520	200	463	232	4,235	2,970	3,290	690		170-200	6-7
	เฉลี่ย	430	192	407	195	4,008	2,465	2,844	633		150-200	4-7
	ร้อยละ	69.2	30.8	67.5	32.4							
ปี	เดือน	ประชาชนที่ทำ ประมง		จำนวนเรือ		เครื่องมือทำการประมง					รายได้	จับได้เฉลี่ย
		จากที่อื่น	ท้องถิ่น	จากที่อื่น	ท้องถิ่น	ยอ	สวิง	เบ็ดปัก	ลอบ	จมวก	เฉลี่ย/วัน/คน	กก./วัน/คน
2543	มิถุนายน	40	141	20	48	543	181	5,430	905	181	180-250	4-5
	กรกฎาคม	30	160	17	50	653	190	7,450	1,260	190	150-200	3-4
	สิงหาคม	25	175	20	60	725	200	7,500	1,300	200	150-200	3-4
	กันยายน	90	230	53	72	890	300	8,960	2,500	320	200-250	4-5
	เฉลี่ย	46	177	28	58	703	218	7,335	1,491	223	170-200	4
	ร้อยละ	20.7	79.4	32.5	67.4							
ปี	เดือน	ประชาชนที่ทำ ประมง		จำนวนเรือ		เครื่องมือทำการประมง					รายได้	จับได้เฉลี่ย
		จากที่อื่น	ท้องถิ่น	จากที่อื่น	ท้องถิ่น	ข่าย	เบ็ดราว	เบ็ดปัก	ลอบ		เฉลี่ย/วัน/คน	กก./วัน/คน
2543	ตุลาคม	206	152	201	138	1,074	2,148	1,566	978		150-200	4-5
	พฤศจิกายน	200	174	198	170	1,496	2,698	2,012	2,236		150-200	4-5
	ธันวาคม	226	176	321	172	2,010	2,814	2,475	2,520		180-200	5-6
2544	มกราคม	226	174	223	168	2,000	2,800	2,450	2,530		180-200	5-6
	กุมภาพันธ์	238	177	226	167	2,075	3,157	2,835	2,530		180-200	5-6
	มีนาคม	211	140	180	117	1,755	1,053	2,100	2,457		90-100	2-3
	เฉลี่ย	218	166	225	155	1,735	2,445	2,240	2,209		150-200	4-6
	ร้อยละ	56.8	43.2	59.2	40.8							

ที่มา : รายงานการสำรวจสถานะการทำประมงในเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ หน่วยอนุรักษ์ทรัพยากรประมงน้ำจืดเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์,

ตารางที่ ก.4 แสดงแหล่งที่มาของชาวประมงท้องถิ่นแยกตามหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	ปี 2542			ปี 2543											ปี 2544			ช่วงแรก		ช่วงที่สอง		ช่วงที่สาม		
				ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ท่าฤทธิ์	วังม่วง	วังม่วง	สระบุรี	5	13	13	n/a	n/a	20	22	19	8	10	11	20	3	13	15	13	16	10	15	8.1	14	7.4	12	7.0
หาดเลียบยาว	วังม่วง	วังม่วง	สระบุรี	5	6	11	n/a	n/a	10	11	13	10	9	10	16	10	11	9	9	7	7	9	4.8	12	6.3	9	5.3
มะนาวหวาน	มะนาวหวาน	พัฒนานิคม	ลพบุรี	10	31	15	n/a	n/a	27	28	23	9	13	12	13	38	35	37	32	41	28	22	12.3	14	7.7	35	21.2
ท่ากรวด	แก่งผักกูด	ท่าหลวง	ลพบุรี	10	9	14	n/a	n/a	12	13	15	11	11	10	15	4	9	12	12	6	8	12	6.4	12	6.8	9	5.1
น้ำหาด	แก่งผักกูด	ท่าหลวง	ลพบุรี	10	7	9	n/a	n/a	12	9	8	9	14	18	17	4	9	11	11	12	6	9	5.2	13	7.2	9	5.3
ปึกรี	แก่งผักกูด	ท่าหลวง	ลพบุรี	10	7	12	n/a	n/a	25	25	21	13	20	24	30	9	7	7	10	14	12	16	8.7	22	11.8	10	5.9
แก่งผักกูด	แก่งผักกูด	ท่าหลวง	ลพบุรี	10	5	10	n/a	n/a	17	17	14	20	16	13	22	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	12	6.5	17	9.3	n/a	n/a
ป่าไผ่	แก่งผักกูด	ท่าหลวง	ลพบุรี	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	12	12	10	10	7	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	10	6.1
มะกอกหวาน	มะกอกหวาน	ชัยบาดาล	ลพบุรี	10	18	12	n/a	n/a	15	16	12	13	12	14	12	20	20	18	15	13	10	14	7.8	13	6.9	16	9.6
พุงขวาง	ท่าหลวง	ท่าหลวง	ลพบุรี	10	10	10	n/a	n/a	18	18	10	7	8	11	19	7	10	10	8	10	5	13	7.3	11	6.0	8	5.0
พุงง่า	ท่าหลวง	ท่าหลวง	ลพบุรี	5	9	8	n/a	n/a	22	22	17	4	10	9	18	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	13	7.3	12	6.3	n/a	n/a
ท่าหลวง	ท่าหลวง	ท่าหลวง	ลพบุรี	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	18	18	16	16	15	11	n/a	n/a	n/a	n/a	16	9.4
เขาพระ	หนองบัว	พัฒนานิคม	ลพบุรี	11	18	13	n/a	n/a	21	17	9	14	13	16	11	11	14	13	20	15	19	16	8.8	13	6.9	15	9.2
ท่าเกรียบ	โคกสลุง	พัฒนานิคม	ลพบุรี	4	7	12	n/a	n/a	12	10	11	6	8	12	13	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	9	5.0	10	5.5	n/a	n/a
โคกสลุง 1	โคกสลุง	พัฒนานิคม	ลพบุรี	10	14	17	n/a	n/a	30	32	28	17	18	15	24	16	16	18	18	18	17	21	11.4	20	11.1	17	10.3
รวม				110	154	156	n/a	n/a	241	240	200	141	162	175	230	152	174	176	174	177	140	181	100.0	183	100.0	166	100.0

ที่มา : รายงานการสำรวจสภาวะการทำประมงในเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ หน่วยอนุรักษ์ทรัพยากรประมงน้ำจืดเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์, 2542 - 2544

ตารางที่ ก.5 แสดงการจำนวนการกระจายตัวของทำรับซื้อปลาในตำบลต่างๆ รอบแนวอ่างเก็บน้ำ

อำเภอ	ตำบล	ปี 2542			ปี 2543									ปี 2544			ช่วงแรก		ช่วงที่สอง		ช่วงที่สาม				
		ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
พัฒนานิคม	โคกสูง	3	3	1	3	2	5	5	2	1	1	2	3							3	10.0	2	9.5	2	6.9
	หนองบัว	2	2	2	4	4	5	5	4	1	1	2	3	1	1	1	2	2	2	3	10.0	2	9.5	2	6.9
	มะนาวหวาน	6	6	8	8	7	10	10	7	1	2	3	5	8	9	9	9	9	4	8	26.7	4	19.0	8	27.6
ท่าหลวง	ท่าหลวง	2	2	4	4	4	2	2	4	6	4	3	5	3	3	3	3	3	3	3	10.0	4	19.0	3	10.3
	แก่งผักกูด	4	4	6	7	7	7	7	7			3	2	8	8	9	9	10	7	6	20.0	4	19.0	9	31.0
ชัยบาดาล	มะกอกหวาน	1	1	3	3	3	2	2	3	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1	2	6.7	2	9.5	1	3.4
วังม่วง	วังม่วง	3	3	3	4	4	8	8	4	1				4	4	4	4	4	3	5	16.7	3	14.3	4	13.8
รวม		21	21	27	33	31	39	39	31	11	9	15	20	25	26	27	28	29	20	30	100.0	21	100.0	29	100.0

ที่มา : รายงานการสำรวจสถานะการทำประมงในเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ หน่วยอนุรักษ์ทรัพยากรประมงน้ำจืดเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์, 2542 - 2544

ตารางที่ ก.7 การชี้วัดปัญหาต่างๆ ของในหมู่บ้าน

ตำบล	หมู่บ้าน	กลุ่มสภาพพื้นฐาน			
		เอกสารสิทธิ์	การมีไฟฟ้า	การคมนาคม	สิทธิในที่ดินทำกิน
มะนาวหวาน	ม.1 มะนาวหวาน	3	3	3	3
	ม.2 มะนาวหวาน	3	3	3	1
	ม.3 มะนาวหวาน	3	3	3	1
	ม.4 บ้านแสนสุข	3	3	3	2
	ม.5 แอ่งน้ำเย็น	2	3	3	2
	ม.6 ท่าตัดลาน	2	3	3	
	ม.7 น้ำซับเหนือ	1	3	3	1
แก่งผักกูด	ม.1 ท่ากรวด	1	3	3	2
	ม.2 แก่งหิน	2	3	3	1
	ม.3 ป่าไผ่	1	3	3	2
	ม.4 ปีกรี	2	3	3	2
	ม.5 แก่งผักกูด	2	3	3	3
	ม.6 เนินทอง	2	3	3	1
	ม.7 น้ำตด				
ชัยบาดาล	ม.1 ชัยบาดาลพัฒนา	3	3	3	
	ม.2 ชัยบาดาลยุคใหม่	3	3	3	
	ม.3 ชัยบาดาลยุคใหม่	3	3	3	2
	ม.4 ถนนโค้ง	3	3	3	1
	ม.5 ลำโกฏิทอง	3	3	3	1
	ม.6 ท่ามะกอกใน	3	3	3	2
	ม.7 เขาตะกรุดรัง	3	3	3	2
	ม.8 ท่ามะกอกนอก	3	3	3	1
มะกอกหวาน	ม.1 บ้านท่าเสา	3	3	3	1
	ม.2 บ้านมะกอกหวาน	3	3	3	
	ม.3 บ้านโคกล้อ	2	3	3	1

ที่มา : ข้อมูลกชช.2ค ปี 2542

หมายเหตุ : 1 คะแนน หมายถึง มีปัญหามาก

2 คะแนน หมายถึง มีปัญหปานกลาง

3 คะแนน หมายถึง มีปัญหาน้อย

ตารางที่ ก.7 การชี้วัดปัญหาด้านต่างๆ ของในหมู่บ้าน (ต่อ)

ตำบล	หมู่บ้าน	กลุ่มผลผลิต รายได้และการมีงานทำ							
		อาชีพ	ค่าจ้าง	ผลผลิต(ทำนา)	ผลผลิต(ทำไร่)	อาชีพอื่นๆ	อพยพ	รวมตัว	เกษตรฤดูแล้ง
มะนาวหวาน	ม.1 มะนาวหวาน	3	2		3		1	2	
	ม.2 มะนาวหวาน	3	2		3		1	2	3
	ม.3 มะนาวหวาน	3	2		3		1	2	1
	ม.4 บ้านแสนสุข	3	2		3		3	3	
	ม.5 แก่งน้ำเย็น	1	2		3		1	3	
	ม.6 ท่าตัดลาน	3			3	1	3	1	3
	ม.7 น้ำซับเหนือ	1	3		3		3	2	
แก่งผักกูด	ม.1 ท่ากววด	2	3		3		3	3	1
	ม.2 แก่งหิน	1	3		2		3	3	
	ม.3 ป่าไผ่	3	3		2		1	3	1
	ม.4 ปีกี่	2	3	2	2		2	3	1
	ม.5 แก่งผักกูด	3	3		2		3	3	
	ม.6 เนินทอง		3		3		3	3	
	ม.7 น้ำตด								
ชัยบาดาล	ม.1 ชัยบาดาลพัฒนา	3	3				1	1	
	ม.2 ชัยบาดาลยุคใหม่	1	3				3	1	
	ม.3 ชัยบาดาลยุคใหม่	3	3	3	2		3	1	1
	ม.4 ถนนโค้ง	3	3	2	2		3	1	1
	ม.5 ลำไญทอง	1	3	3	1		3	1	1
	ม.6 ท่ามะกอกใน	1	2		2		3	1	1
	ม.7 เขาตะกรุดรัง	1	3	2	1		3	1	1
	ม.8 ท่ามะกอกนอก	2	2	1	1		2	1	1
มะกอกหวาน	ม.1 บ้านท่าเสา	1	2		3		2	1	1
	ม.2 บ้านมะกอกหวาน	1	2		3		1	1	1
	ม.3 บ้านโคกล้อ	3	2		3	2	2	3	3

ที่มา : ข้อมูลกชช.2ค ปี 2542

หมายเหตุ : 1 คะแนน หมายถึง มีปัญหามาก

2 คะแนน หมายถึง มีปัญหปานกลาง

3 คะแนน หมายถึง มีปัญหาน้อย

ตารางที่ ก.7 ระดับการพัฒนาในแต่ละหมู่บ้าน (ต่อ)

ตำบล	หมู่บ้าน	กลุ่มสาธารณสุขและการอนามัย					
		บริโภคยา	โรคติดต่อ	สุขภาพจิต	อนามัยสิ่งแวดล้อม	อาชีพอนามัย	มีส่วนร่วมด้านสุขภาพ
มะนาวหวาน	ม.1 มะนาวหวาน	3	3	1	3	3	3
	ม.2 มะนาวหวาน	3	3	2	3	3	3
	ม.3 มะนาวหวาน	3	3	1	2	3	3
	ม.4 บ้านแสนสุข	3	3	3	3	3	3
	ม.5 แก่งน้ำเย็น	3	3	1	3	3	3
	ม.6 ท่าตัดลาน	3	3	2	3	3	3
	ม.7 น้ำซับเหนือ	3	3	3	3	3	3
แก่งฝักกูด	ม.1 ท่ากววด		3	2	2	3	3
	ม.2 แก่งหิน	3	3	2	3	3	3
	ม.3 ป่าไผ่		3	1	3	3	3
	ม.4 ปีกี่	3	3	1	3	3	3
	ม.5 แก่งฝักกูด	3	3	3	3	3	3
	ม.6 เนินทอง	3	3	2	3	3	3
	ม.7 น้ำตด						
ชัยบาดาล	ม.1 ชัยบาดาลพัฒนา	3	3	2	2	1	2
	ม.2 ชัยบาดาลยุคใหม่	1	3	2	2	3	1
	ม.3 ชัยบาดาลยุคใหม่	1	3	2	3	1	2
	ม.4 ถนนโค้ง	1	3	2	3	2	2
	ม.5 ลำไถทอง	1	3	2	3	2	2
	ม.6 ท่ามะกอกใน	3	3	2	2	2	2
	ม.7 เขาตะกรุดรัง	1	3	2	3	3	2
	ม.8 ท่ามะกอกนอก	3	3	2	3	3	3
มะกอกหวาน	ม.1. บ้านท่าเสา	3	3	2	3	3	3
	ม.2 บ้านมะกอกหวาน	3	3	2	3	3	3
	ม.3 บ้านโคกล้อ	3	3	2	3	3	3

ที่มา : ข้อมูลกชช.2ค ปี 2542

หมายเหตุ : 1 คะแนน หมายถึง มีปัญหามาก

2 คะแนน หมายถึง มีปัญหปานกลาง

3 คะแนน หมายถึง มีปัญหาน้อย

ตารางที่ ก.7 การชี้วัดปัญหาด้านต่างๆ ของในหมู่บ้าน (ต่อ)

ตำบล	หมู่บ้าน	กลุ่มแหล่งน้ำ			กลุ่มความรู้ การศึกษาและวัฒนธรรม					
		น้ำสะอาด	น้ำใช้	น้ำเพื่อเกษตร	การศึกษา	อัตราเรียนต่อ	การให้*	สถานที่	ข่าวสาร	ศาสนา
มะนาวหวาน	ม.1 มะนาวหวาน	3	3	3	3	3	3	1	2	3
	ม.2 มะนาวหวาน	3	3	3	3	3	3	2	3	2
	ม.3 มะนาวหวาน	3	3	1	3	3	3	2	3	2
	ม.4 บ้านแสนสุข	3	3	2	3	3	3	2	3	2
	ม.5 แก่งน้ำเย็น	3	3	3	2	3	3	2	2	3
	ม.6 ท่าตัดลาน	3	3	2	3	3	2	2	2	1
	ม.7 น้ำซับเหนือ	3	3	1	2	1	2	3	2	2
แก่งผักกูด	ม.1 ท่ากรวด	3	3	2	3	3	3	3	1	3
	ม.2 แก่งหิน	3	3	1	3	3	1	2	2	1
	ม.3 ป่าไผ่	3	3	1	2	3		2	2	3
	ม.4 ปีกรี	3	3	1	3	3	3	3	2	2
	ม.5 แก่งผักกูด	3	3	1	2	2	3	1	3	1
	ม.6 เนินทอง	3	3	1	2	1		2	2	1
	ม.7 น้ำตด									
ชัยบาดาล	ม.1 ชัยบาดาลพัฒนา	3	3	2	3	2	3	1	2	1
	ม.2 ชัยบาดาลยุคใหม่	3	3	2	3	3	3	2	3	2
	ม.3 ชัยบาดาลยุคใหม่	3	3	1	3	3	3	2	2	2
	ม.4 ถนนโค้ง	2	3	2	2	3	3	2	2	2
	ม.5 ลำไถทอ	3	3	1	2	3	3	2	3	2
	ม.6 ท่ามะกอกใน	3	3	2	3	3	3	2	2	1
	ม.7 เขาตะกรุดรัง	3	3	1	3	3	3	2	2	1
	ม.8 ท่ามะกอกนอก	3	3	2	2	3	3	2	2	1
มะกอกหวาน	ม.1 บ้านท่าเสา	3	3	2	3	3	3	2	2	1
	ม.2 บ้านมะกอกหว	3	3	2	3	3	3	2	2	1
	ม.3 บ้านโคกล้อ	3	3	2	3	3	3	2	3	3

ที่มา : ข้อมูลกชช.2ค ปี 2542

หมายเหตุ : 1 คะแนน หมายถึง มีปัญหามาก

2 คะแนน หมายถึง มีปัญหาปานกลาง

3 คะแนน หมายถึง มีปัญหาน้อย

การให้* = การให้ความรู้ของรัฐ

ตารางที่ ก.7 การชี้วัดปัญหาด้านต่างๆ ของในละหมู่บ้าน (ต่อ)

ตำบล	หมู่บ้าน	กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม			1	2	3	ระดับการ เร่งรัดพัฒนา
		ป่าไม้	ดิน	น้ำ				
มะนาวหวาน	ม.1 มะนาวหวาน		2	2	4	5	18	3
	ม.2 มะนาวหวาน		2		2	7	18	3
	ม.3 มะนาวหวาน		2		5	7	15	3
	ม.4 บ้านแสนสุข		2		0	6	20	3
	ม.5 แก่งน้ำเย็น		2		3	7	16	3
	ม.6 ท่าตัดลาน		2	1	5	7	15	3
	ม.7 น้ำซับเหนือ		2		6	6	14	2
แก่งฝักกูด	ม.1 ท่ากรวด		2		3	6	17	3
	ม.2 แก่งหิน	1	2		7	6	14	2
	ม.3 ป่าไผ่	1	2		7	6	13	2
	ม.4 ปีกรี		1		5	8	15	3
	ม.5 แก่งฝักกูด				3	4	18	3
	ม.6 เนินทอง		2		5	6	13	3
	ม.7 น้ำทด		2		0	1	0	
ชัยบาดาล	ม.1 ชัยบาดาลพัฒนา	2	1	2	7	8	11	2
	ม.2 ชัยบาดาลยุคใหม่	2	2	2	4	8	14	3
	ม.3 ชัยบาดาลยุคใหม่	3	1	2	6	8	16	2
	ม.4 ถนนโค้ง		1		5	11	12	3
	ม.5 ลำไถทอ		3	2	7	7	15	2
	ม.6 ท่ามะกอกใน		2		4	12	11	3
	ม.7 เขาตะกรุดรัง	3	1	2	8	7	15	2
	ม.8 ท่ามะกอกนอก		3		7	8	13	2
มะกอกหวาน	ม.1 บ้านท่าเสา		2		6	7	14	2
	ม.2 บ้านมะกอกหวาน				6	5	14	2
	ม.3 บ้านโคกล้อ		2	1	3	8	18	3

ที่มา : ข้อมูลกชช.2ค ปี 2542

หมายเหตุ : 1 คะแนน หมายถึง มีปัญหามาก

2 คะแนน หมายถึง มีปัญหปานกลาง

3 คะแนน หมายถึง มีปัญหาน้อย

ตารางที่ ก.8 สัดส่วนการสู่มตัวอย่างครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละชุมชนที่ศึกษา

ชุมชนใหม่	ครัวเรือนเข้าตั้งถิ่นฐานเริ่มแรก	ครัวเรือนตัวอย่าง
หมู่ 4 ต.มะนาวหวาน (บ้านแสนสุข)	74	3
หมู่ 6 ต.มะนาวหวาน (บ้านน้ำพระทัย)	495	23
หมู่ 2 ต.มะนาวหวาน (บ้านเฉลิมพระเกียรติ)	31	2
หมู่ 1 ต.มะนาวหวาน (บ้านชุมชนใหม่)	40	3
หมู่ 2 ต.มะนาวหวาน (บ้านชุมชนใหม่)	90	5
หมู่ 3 ต.มะนาวหวาน (บ้านชุมชนใหม่)	67	3
หมู่ 5 ต.มะนาวหวาน (บ้านชุมชนใหม่)	74	4
7 แปลง	871	43
หมู่ 7 ต.ชัยบาดาล (บ้านชุมชนชัยบาดาลยุคใหม่)	256	14
หมู่ 4 ต.ชัยบาดาล (บ้านประดู่งามพัฒนา)	21	1
หมู่ 6 ต.ชัยบาดาล (บ้านท่ามะกอกในพัฒนา)	40	2
หมู่ 7 ต.ชัยบาดาล (บ้านเมืองทองพัฒนา)	10	0
หมู่ 1 ต.ชัยบาดาล (บ้านชุมชนชัยบาดาลพัฒนา)	432	22
หมู่ 5 ต.ชัยบาดาล (บ้านประทานพรพัฒนา)	18	1
หมู่ 7 ต.ชัยบาดาล (บ้านเขาตะกุดรังพัฒนา)	16	1
หมู่ 4 ต.ชัยบาดาล (บ้านถนนโค้งพัฒนา)	8	0
8 แปลง	801	42
หมู่ 1,2,4 ต.มะกอกหวาน (บ้านมะกอกหวานพัฒนาราชานุเคราะห์)	285	16
หมู่ 6 ต.แก่งฝักกูด (บ้านกาญจนภิเษก)	87	5
หมู่ 3 ต.แก่งฝักกูด (บ้านไทยเจริญ)	26	1
หมู่ 3 ต.แก่งฝักกูด (บ้านใหม่ปึกี)	56	3
หมู่ 6 ต.แก่งฝักกูด (บ้านใหม่แก่งฝักกูด)	28	1
หมู่ 1,2 ต.แก่งฝักกูด (บ้านใหม่ท่ากรวด(ท่ากรวดพัฒนา)	93	5
5 แปลง	290	15
รวม	2,247	116

ที่มา : จากการศึกษา

ตารางที่ ก.9 เนื้อที่ปลูกสร้างที่อยู่อาศัยในปัจจุบันของครัวเรือนชุมชนใหม่แต่ละตำบล

เนื้อที่ปลูกสร้างที่อยู่อาศัย ในปัจจุบัน (ตารางวา)	มะนาวหวาน		แก้วฝักกูด		ชัยบาดาล		มะกอกหวาน	
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
20 - 100 ตารางวา	0.0	0.0	33.3	18.8				
101 - 200 ตารางวา	20.9	26.7	28.6	18.8				
201 - 300 ตารางวา	2.3	0.0	7.1	12.5				
301 - 400 ตารางวา	41.9	40.0	21.4	31.3				
401 - 500 ตารางวา	2.3	6.7	0.0	12.5				
501 - 600 ตารางวา	11.6	6.7	0.0	0.0				
601 - 700 ตารางวา	0.0	0.0	2.4	6.3				
701 - 800 ตารางวา	9.3	20.0	4.8	0.0				
801 - 900 ตารางวา	2.3	0.0	0.0	0.0				
901 - 1,100 ตารางวา	0.0	0.0	0.0	0.0				
1,101 - 1,600 ตารางวา	9.3	0.0	2.4	0.0				

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบล

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2544

ตารางที่ ก.10 กรรมสิทธิ์ในที่ดินสร้างที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน

กรรมสิทธิ์ในที่ดิน สร้างที่อยู่อาศัยปัจจุบัน	มะนาวหวาน		แก้วฝักกูด		ชัยบาดาล		มะกอกหวาน	
	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ
เป็นที่ดินของตนเองทั้งหมด	40	93.0	14	93.3	36	85.7	14	87.5
พ่อ/แม่ ญาติ จัดแบ่งให้	3	7.0	1	6.7	6	14.3	2	12.5
รวม	43	100.0	15	100.0	42	100.0	16	100.0

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบล

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2544

ตารางที่ ก.11 แสดงเอกสารสิทธิ์ในที่ดินสร้างที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน

เอกสารสิทธิ์ในที่ดิน สร้างที่อยู่อาศัยปัจจุบัน	มะนาวหวาน		แก่งผักกูด		ชัยบาดาล		มะกอกหวาน		รวม	
	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ
สปก.	31	72.1	0	0.0	0	0.0	0	0.0	31	26.7
ภบท5.	0	0.0	8	53.3	0	0.0	0	0.0	8	6.9
นส3.	11	25.6	7	46.7	5	12.2	1	6.3	24	20.7
นส3ก.	1	2.3	0	0.0	0	0.0	0	0.0	2	1.7
โฉนด	0	0.0	0	0.0	36	87.8	15	93.8	51	44.0
รวม	43	100.0	15	100.0	41	100.0	16	100.0	116	100.0

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ทุกตำบล

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2544

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ก.12 เนื้อที่ดินทำกินรวมทุกแปลงในปัจจุบันของครัวเรือนชุมชนใหม่แต่ละตำบล

เนื้อที่ดินทำกินรวม ทุกแปลงในปัจจุบัน	มะนาวหวาน	แก้งผักกูด	ชัยบาดาล	มะกอกหวาน
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
1 - 10 ไร่	11.5	30	30.8	45.5
11 - 20 ไร่	42.3	10	23.1	0
21 - 30 ไร่	7.7	30	15.4	18.2
31 - 40 ไร่	11.5	10	7.7	36.4
41 - 50 ไร่	11.5	0	15.4	0
51 - 60 ไร่	3.8	0	7.7	0
61 - 70 ไร่	7.7	0	0	0
71 - 80 ไร่	0	10	0	0
81 - 90 ไร่	0	10	0	0
111 - 120 ไร่	3.8	0	0	0

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบลที่มีที่ดินทำกิน

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2544

ตารางที่ ก.13 แสดงพื้นที่เพาะปลูกพืชหลักปัจจุบัน

พื้นที่เพาะปลูกพืชหลักปัจจุบัน	ร้อยละ
0.5 - 10.5 ไร่	30.6
10.6 - 20.5 ไร่	26.5
20.6 - 30.5 ไร่	16.3
30.6 - 40.5 ไร่	10.2
40.6 - 50.5 ไร่	8.2
50.6 - 60.5 ไร่	2.0
60.6 - 70.5 ไร่	4.1
70.6 - 80.5 ไร่	2.0
รวม	100.0

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ในทุกตำบลที่ทำการเพาะปลูก

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2544

ตารางที่ ก.14 แหล่งจำหน่ายผลผลิตปัจจุบัน

แหล่งจำหน่ายผลผลิตปัจจุบัน	ร้อยละ
มีผู้มารับซื้อที่บ้าน	45.8
นำไปขายให้ผู้รับซื้อ	43.8
นำไปจำหน่ายเอง	10.4
รวม	100.0

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่

ในทุกตำบลที่เพาะปลูก

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม
มิถุนายน 2544

ตารางที่ ก.15 แสดงชนิดของสัตว์ที่เลี้ยงปัจจุบัน ตารางที่ ก.16 แสดงลักษณะของการเลี้ยงปัจจุบัน

ชนิดสัตว์ที่เลี้ยงปัจจุบัน	ร้อยละ
ไก่	49.3
เป็ด	23.3
หมู	11.0
วัว	4.1
ปลา	5.5
ไก่ชน	4.1
อื่น ๆ	2.7
รวม	100.0

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ทุกตำบล

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2544

ลักษณะของการเลี้ยงสัตว์ปัจจุบัน	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
เลี้ยงเองเพื่อบริโภค	29	52.7
เลี้ยงเองเพื่อบริโภคและจำหน่าย	16	29.1
เลี้ยงเองเพื่อจำหน่าย	9	16.4
เลี้ยงไว้เฉยๆ	1	1.8
รวม	55	100.0

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ทุกตำบล

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2544

ตารางที่ ก.17 แสดงลักษณะการทำประมงปัจจุบัน

ปัจจุบันทำประมงเพื่อ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
เพื่อบริโภค	8	27.6
เพื่อบริโภคและจำหน่าย	21	72.4
รวม	29	100.0

ตารางที่ ก.18 เครื่องมือที่ใช้ในการทำประมง

เครื่องมือที่ใช้ทำประมง	ร้อยละ
ข่าย	43.5
เบ็ด	15.2
ลอบ	23.9
แห	15.2
จั่น	2.2
รวม	100.0

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ที่ทำประมง

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2544

ตารางที่ ก.19 สรุปร้อยละของครัวเรือนในการแสดงความคิดเห็นต่อสภาพการดำรงชีวิตเปรียบเทียบระหว่างที่อยู่เดิม และที่อยู่ปัจจุบัน

หัวข้อ	มะนาวหวาน			แกงผักกูด			ชัยบาดาล			มะกอกหวาน			รวม		
	ที่อยู่เดิม	เหมือน	ที่อยู่ใหม่	ที่อยู่เดิม	เหมือน	ที่อยู่ใหม่	ที่อยู่เดิม	เหมือน	ที่อยู่ใหม่	ที่อยู่เดิม	เหมือน	ที่อยู่ใหม่	ที่อยู่เดิม	เหมือน	ที่อยู่ใหม่
	ดีกว่า	เดิม	ดีกว่า	ดีกว่า	เดิม	ดีกว่า	ดีกว่า	เดิม	ดีกว่า	ดีกว่า	เดิม	ดีกว่า	ดีกว่า	เดิม	ดีกว่า
ด้านสภาพแวดล้อมและการอยู่อาศัย															
1.สถานที่ตั้งที่พักอาศัย	51.2	4.7	44.2	20	20	60	52.4	9.5	38.1	25	18.8	56.3	37.2	13.3	49.7
2.ขนาดที่พักอาศัย ต่อ จำนวนสมาชิกในบ้าน	27.9	20.9	51.2	6.7	26.7	66.7	19	33.3	47.6	12.5	18.8	68.8	16.5	24.9	58.6
3.สภาพแวดล้อมบริเวณที่พักอาศัย	53.5	9.3	37.2	26.7	33.3	40	52.4	11.9	35.7	18.8	25	56.3	37.9	19.9	42.3
4.สภาพแวดล้อมภายในชุมชน	62.8	7	30.2	33.3	26.7	40	50	11.9	38.1	25	18.8	56.3	42.8	16.1	41.2
5.ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้าน, ในชุมชน	62.8	32.6	4.7	26.7	53.3	20	31	66.7	2.4	37.5	50	12.5	39.5	50.7	9.9
ด้านการประกอบอาชีพและการผลิต															
1.โอกาสในการประกอบอาชีพ	74.4	11.6	14	40	13.3	46.7	85.7	7.2	7.1	56.3	18.8	25	64.1	12.7	23.2
2.รายได้จากการประกอบอาชีพ	69.8	16.3	14	40	26.7	33.3	85.7	9.5	4.8	56.3	18.8	25	63.0	17.8	19.3
3.ความอุดมสมบูรณ์ของที่ดินทำกิน	41.9	25.6	11.6	26.7	26.7	26.7	35.7	9.5	19	12.5	50	25	29.2	28.0	20.6
4. ความสมบูรณ์ของน้ำเพื่อการเกษตร	39.5	27.9	11.6	6.7	53.3	20	35.7	19	9.5	25	31.3	25	26.7	32.9	16.5
5.แหล่งการในรับซื้อและจำหน่ายผลผลิต	16.3	44.2	14	13.3	40	26.7	38.1	19	2.4		62.5	18.8	16.9	41.4	15.5

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบล

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2544

ตารางที่ ก.19 สรุปร้อยละของครัวเรือนในการแสดงความคิดเห็นต่อสภาพการดำรงชีวิตเปรียบเทียบระหว่างที่อยู่เดิม และที่อยู่ปัจจุบัน (ต่อ)

หัวข้อ	มะนาวหวาน			แก่งผักกูด			ชัยบาดาล			มะกอกหวาน			รวม		
	ที่อยู่เดิม ดีกว่า	เหมือน เดิม	ที่อยู่ใหม่ ดีกว่า	ที่อยู่เดิม ดีกว่า	เหมือน เดิม	ที่อยู่ใหม่ ดีกว่า	ที่อยู่เดิม ดีกว่า	เหมือน เดิม	ที่อยู่ใหม่ ดีกว่า	ที่อยู่เดิม ดีกว่า	เหมือน เดิม	ที่อยู่ใหม่ ดีกว่า	ที่อยู่เดิม ดีกว่า	เหมือน เดิม	ที่อยู่ใหม่ ดีกว่า
ด้านบริการทางสังคม ,โครงสร้างพื้นฐาน															
1. การจัดหาแหล่งน้ำอุปโภค-บริโภค	25.6	58.1	16.3	20	26.7	53.3	40.5	35.7	23.8	18.8	43.8	37.5	26.2	41.1	32.7
2. การให้บริการด้านไฟฟ้า	16.3	72.1	11.6	13.3	60	26.7	26.2	66.7	7.1	6.3	81.3	12.5	15.5	70.0	14.5
3. ความสะดวกในการเข้าถึงสถานีอนามัย	53.5	23.3	23.3	13.3	13.3	73.3	38.1	45.2	16.7	37.5	37.5	25	35.6	29.8	34.6
4. ความสะดวกในการเข้าถึงโรงเรียน	62.8	14	23.3	53.3	13.3	33.3	40.5	40.5	19	37.5	31.3	31.3	48.5	24.8	26.7
5. ความสะดวกในการเข้าถึงวัด	51.2	14	34.9	40	6.7	53.3	40.5	40.5	19	37.5	37.5	25	42.3	24.7	33.1
6. การคมนาคมในหมู่บ้าน	32.6	14	53.5		6.7	93.3	38.1	28.6	33.3	6.3	31.3	62.5	19.3	20.2	60.7
7. การคมนาคมจากหมู่บ้านสู่ชุมชนภายนอก	30.2	11.6	58.1		6.7	93.3	38.1	28.6	33.3	6.3	31.3	62.5	18.7	19.6	61.8
8. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	60.5	27.9	11.6	26.7	53.3	20	33.3	47.6	19	6.3	62.5	31.3	31.7	47.8	20.5

หมายเหตุ : ร้อยละของครัวเรือนชุมชนใหม่ในแต่ละตำบล

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม, มิถุนายน 2544

ภาคผนวก ข.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อกำหนดการใช้พื้นที่ในอ่างเก็บน้ำ และพื้นที่โดยรอบอ่างเก็บน้ำ

หน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ ที่มีอำนาจหน้าที่ในพื้นที่อ่างเก็บน้ำ ที่เกี่ยวข้องกับอ่างเก็บน้ำ สรุปโดยสังเขปได้ดังนี้

หน่วยงาน / องค์กร	อำนาจหน้าที่
กรมชลประทาน	เป็นผู้ครอบครองดูแลรักษาและรับผิดชอบอ่างเก็บน้ำที่สร้างขึ้นเพื่อการชลประทาน และครอบครองพื้นที่รอบอ่างเก็บน้ำ ตั้งแต่ระดับเก็บกักถึงระดับน้ำสูงสุด และบริเวณพื้นที่ห้วยงาน (ตัวเขื่อน) รวมทั้งในส่วนที่เป็นทางน้ำชลประทาน มีอำนาจในการพิจารณา อนุญาตใช้พื้นที่อ่างเก็บน้ำ และกำหนดหลักเกณฑ์และข้อห้ามในการใช้พื้นที่อ่างเก็บน้ำ
กรมธนารักษ์	พิจารณาการเข้ามาใช้ประโยชน์ในที่ดินราชพัสดุ และการจัดประโยชน์จากที่ราชพัสดุ ร่วมกับองค์กรที่ครอบครองอ่างเก็บน้ำ
กรมเจ้าท่า	ควบคุมการปลูกสร้างอาหารหรือสิ่งใด ส่องลำเข้าไปเหนือน้ำ ในน้ำและใต้น้ำของอ่างเก็บน้ำอันเป็นทางสัญจรของประชาชน หรือประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันจะต้องได้รับอนุญาตจากกรมเจ้าท่าก่อน การอนุญาตหรือให้ต่อใบอนุญาต เรือ-แพ และท่าเทียบเรือ โดยผู้ขอรับอนุญาตต้องยื่นรายละเอียดพร้อมคำร้องต่อกรมเจ้าท่า และมีอำนาจสั่งห้ามใช้ และให้แก้ไขท่าเทียบเรือ-แพ และเรือ-แพโดยสธาร ในกรณี que เห็นว่าอาจมีสภาพที่ไม่ปลอดภัยในการใช้
กรมประมง	มีหน้าที่หลักในการอนุรักษ์ และเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ มีอำนาจในการประกาศเขตห้ามจับสัตว์น้ำหรือข้อห้ามอันจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อ การอนุรักษ์สัตว์น้ำในบริเวณอ่างเก็บน้ำ

ที่มา : กองวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2533

ข้อห้ามต่าง ๆ เกี่ยวกับการใช้อ่างเก็บน้ำและพื้นที่โดยรอบ

หลักเกณฑ์ และข้อกำหนดการใช้พื้นที่อ่างเก็บน้ำโดยทั่วไป จะอยู่ในอำนาจหน้าที่ขององค์กรที่ครอบครองอ่างเก็บน้ำและพื้นที่รอบอ่างเก็บน้ำ ข้อกำหนดจัดทำขึ้นเพื่อป้องกันรักษา สภาพแวดล้อม รักษาความปลอดภัย และเพื่อความสะดวกในการดำเนินงาน และการบำรุงรักษาของผู้รับผิดชอบ หลักเกณฑ์และข้อห้ามต่าง ๆ เกี่ยวกับการใช้พื้นที่โดยรอบ ที่ประกาศใช้สรุปได้คือ (กองวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2533)

1. ข้อกำหนดเพื่อรักษาสภาพแวดล้อม
 - ห้ามกระทำการใดๆ อันอาจทำให้สภาพแวดล้อมเปื้อนพิษ เช่น ทิ้งสิ่งปฏิกูล ขยะมูลฝอย สารเคมี น้ำมัน ลงในอ่างเก็บน้ำ ฯลฯ
 - ห้ามเพาะเลี้ยงพืชทุกชนิดในบริเวณอ่างเก็บน้ำ
 - ห้ามจับสัตว์น้ำโดยวิธีผิดกฎหมาย หรือจับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่ ยกเว้นเฉพาะเครื่องมือที่อนุญาต
2. การกำหนดเขตพื้นที่หวงห้าม ในการประกอบกิจกรรม
 - กำหนดเขตหวงห้าม เช่น บริเวณห้ามเล่นเรือยนต์ในระยะ 100 เมตรจากตัวเขื่อน ตามข้อกำหนดของกรมชลประทาน
 - กำหนดบริเวณห้ามจับสัตว์น้ำ หรือจับสัตว์น้ำด้วยวิธีบางชนิดโดยอำนาจหน้าที่ของกรมประมงซึ่งสามารถประกาศขอบเขตได้ตามความเหมาะสม เพื่ออนุรักษ์และเพาะพันธ์สัตว์น้ำ ทั้งในอ่างเก็บน้ำหรือทางน้ำชลประทาน
 - ห้ามบุกรุกครอบครอง หรือพักอาศัยในบริเวณอ่างเก็บน้ำโดยมิได้รับอนุญาตจากหน่วยงานครอบครอง
 - ห้ามปล่อยทิ้งไม้ เศษไม้ เรือ แพ ให้กีดขวางทางสัญจร
3. หลักเกณฑ์การขออนุญาตเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว
 - การดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวใดๆ จะต้องได้รับอนุญาตจากหน่วยงานครอบครองดูแลอ่างเก็บน้ำนั้นก่อน และต้องเป็นโครงการที่ต้องได้รับความเห็นชอบตามการส่งเสริมของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และจังหวัดที่อ่างเก็บน้ำนั้นตั้งอยู่
 - ในส่วนที่เกี่ยวกับส่วนราชการอื่น ผู้ได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยว จะต้องแยกดำเนินการตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับของส่วนราชการนั้นตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับของส่วนราชการนั้นตามความเหมาะสม
 - เรือ เรือแพ ที่ใช้อ่างเก็บน้ำ จะต้องจดทะเบียนตามกฎหมาย และได้รับใบอนุญาตจากหน่วยงานที่ครอบครองอ่างเก็บน้ำนั้น
 - ข้อห้ามหรือรายละเอียดอื่นใด หน่วยงานที่ครอบครองอ่างเก็บน้ำ สามารถกำหนดเป็นเงื่อนไขไว้ในหนังสืออนุญาตของแต่ละโครงการไป

แบบสอบถามวิทยานิพนธ์เรื่อง : แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุมชนใหม่ ในโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

จุดที่ทำการสอบถาม

หมู่บ้าน _____ ตำบล _____ อำเภอ _____
ท่านย้ายมาจากหมู่บ้าน _____ ตำบล _____ อำเภอ _____

โครงสร้างครัวเรือน

- 1 ก่อนที่จะย้าย จำนวนสมาชิกในที่อยู่อาศัยอยู่ในครัวเรือนของท่านมีจำนวน _____ คน
- 2 ปัจจุบันจำนวนสมาชิกในที่อยู่อาศัยอยู่ในครัวเรือนของท่านมีจำนวน _____ คน ชาย _____ หญิง _____
- 3 ก่อนที่จะย้ายมา บ้านของท่านอยู่ด้วยกันทั้งหมดกี่ครอบครัว _____ ครอบครัว
- 4 ปัจจุบัน บ้านของท่านอยู่ด้วยกันทั้งหมดกี่ครอบครัว _____ ครอบครัว
- 5 หลังจากย้ายมาอยู่ที่นี้ มีสมาชิกในครัวเรือนย้ายไปอยู่นอกพื้นที่ตำบลหรือไม่ () ไม่มี () มี
ย้ายไปยังตำบล _____ อำเภอ _____ จังหวัด _____
ย้ายไปเพื่อ (ระบุเหตุผล) _____

ที่ดิน และลักษณะการตั้งถิ่นฐาน

- 6 ก่อนที่จะย้าย ท่านมีที่ดินทั้งหมดจำนวนเท่าใด (กี่แปลง) _____ แปลง เนื้อที่ _____ ไร่ เอกสารสิทธิ์คือ _____
 - 6.1 กรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นของ () เป็นที่ดินของตนเองทั้งหมดจำนวน _____ () เข้าผู้อื่นทั้งหมด
() เป็นทั้งที่ดินตนเองและเข้าผู้อื่น () พ่อ แม่ /ญาติ จัดแบ่งให้
 - 6.2 โดยแยกเป็น _____ ที่ดินปลูกสร้างที่อยู่อาศัย จำนวนเนื้อที่ _____ ไร่
_____ ที่ดินทำกิน (จำนวน) _____ แปลง เนื้อที่ _____ ไร่
 - 6.3 โดยที่ดินทำกินที่แต่ก่อนที่จะย้ายนั้น ตั้งอยู่ที่ใด
() อยู่ติดกับที่อยู่อาศัย () อยู่แยกกับที่อยู่อาศัยแต่อยู่ในพื้นที่หมู่บ้านที่ตั้งที่อยู่อาศัย
() อยู่ในพื้นที่หมู่บ้านอื่นในตำบลนี้ () อยู่ในพื้นที่อื่นนอกตำบลนี้ (ระบุ) _____
- 7 เมื่อมีการสร้างเขื่อน ที่ดิน และ ที่ทำกินของท่านที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนทั้งหมดหรือไม่
() ได้รับผลกระทบทั้งหมด มีจำนวนกี่แปลง _____ รวมเนื้อที่ทั้งหมด _____ ไร่
() ได้รับผลกระทบเป็นบางส่วน มีจำนวนกี่แปลง _____ รวมเนื้อที่ทั้งหมด _____ ไร่
หากได้รับผลกระทบบางส่วนท่านเหลือที่ดินกี่แปลง _____ รวมเนื้อที่ทั้งหมด _____ ไร่
- 8 ที่ดินที่ปลูกสร้างที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน เป็น () เป็นที่ดินที่ซื้อใหม่ () เป็นที่ดินเดิมที่ยังเหลือ
 - 8.1 โดยที่ดินที่ปลูกสร้างที่อยู่อาศัยปัจจุบันนี้มีจำนวนเนื้อที่ _____ ไร่ เอกสารสิทธิ์คือ _____
 - 8.2 กรรมสิทธิ์ในที่ดินปลูกสร้างที่อยู่อาศัยเป็นของ
() เป็นที่ดินของตนเองทั้งหมด () เข้าผู้อื่นทั้งหมด () พ่อ แม่ /ญาติ จัดแบ่งให้
 - 8.3 ในกรณีที่มีการซื้อที่ดินใหม่เพื่อปลูกสร้างที่อยู่อาศัย ท่านซื้อที่ดินแปลงปัจจุบันเนื้อที่อย่างไร
() ซื้อจากผู้เข้ามาจัดสรรที่ดิน (ระบุ) _____
() หาซื้อที่ดินเอง () อื่นๆ _____
 - 8.3.1 ท่านซื้อที่ดินแปลงปัจจุบันที่ใช้ปลูกสร้างที่อยู่อาศัยนี้ในราคาเท่าใด (ต่อไร่) _____ บาท
- 9 ในปัจจุบันท่านมีที่ดินทำกินหรือไม่ () ไม่มี () มี
 - 9.1 ที่ดินทำกินของท่านในปัจจุบัน เป็นที่ดิน () เป็นที่ดินที่ซื้อใหม่ () เป็นที่ดินเดิมที่ยังเหลือ
 - 9.2 โดยสรุปแล้วท่านมีที่ดินทำกินในปัจจุบันกี่แปลง _____ มีเนื้อที่ _____ ไร่ เอกสารสิทธิ์คือ _____
 - 9.3 โดยกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินของท่านนั้นเป็นของ
() เป็นที่ดินของตนเองทั้งหมด
() เข้าผู้อื่นทั้งหมด
() เป็นทั้งที่ดินตนเองและเข้าผู้อื่น
() พ่อ แม่ /ญาติ จัดแบ่งให้ทำกิน
 - 9.4 ในกรณีที่มีการซื้อที่ดินทำกิน ท่านซื้อในราคาเท่าใด (ต่อไร่) _____ บาท

9.5 ที่ดินทำกินที่ปัจจุบันของท่านอยู่ที่ใด

- () อยู่ติดกับที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน () อยู่แยกกับที่อยู่อาศัยแต่อยู่ในพื้นที่หมู่บ้านที่ตั้งที่อยู่อาศัย
() อยู่ในพื้นที่หมู่บ้านอื่นในตำบลนี้ () อยู่ในพื้นที่อื่นนอกตำบลนี้ (ระบุ) _____

10 ลักษณะบ้านพักอาศัยของท่าน

ก่อนย้าย	()	บ้านไม้ชั้นเดียว	หลังย้าย	()	บ้านไม้ชั้นเดียว
	()	บ้านไม้ชั้นเดียวได้ตุนสูง		()	บ้านไม้ชั้นเดียวได้ตุนสูง
	()	บ้านไม้สองชั้น		()	บ้านไม้สองชั้น
	()	บ้านปูนชั้นเดียว		()	บ้านปูนชั้นเดียว
	()	บ้านปูนสองชั้น		()	บ้านปูนสองชั้น
	()	บ้านสองชั้นครึ่งไม้ครึ่งปูน		()	บ้านสองชั้นครึ่งไม้ครึ่งปูน

11 โดยสรุปแล้วท่านได้รับเงินจากโครงการ คือ ค่าทดแทนที่ดินและทรัพย์สิน จำนวน _____ บาท
ค่าชดเชยพิเศษแทนแปลงอพยพ จำนวน _____ บาท

11.1 และท่านได้นำเงินดังกล่าวไปใช้จ่ายอะไรบ้าง (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () สร้างบ้าน / ที่อยู่อาศัย () ซื้อที่ดิน / ที่ทำกิน () ซื้อเครื่องใช้ในครัวเรือน
() ซื้อพาหนะ (รถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ เป็นต้น) () ชำระหนี้สิน
() แบ่งให้ลูกหลาน () ผ่ากั้นอาคาร () อื่นๆ _____

12 ท่านมีเงินเหลือเก็บ / เงินออม จาก ค่าทดแทนฯ และค่าชดเชยฯ ที่ได้รับจากโครงการหรือไม่

- () ไม่มี () มี

13 ทำไมท่านจึงเลือกเงินชดเชยพิเศษจากโครงการฯ แทนการรับแปลงที่ดินอพยพที่ทางการจัดสรรให้

เพราะ _____

14 ท่านย้ายเข้ามาอยู่ที่ปัจจุบันนี้เมื่อใด (วัน เดือน ปี) _____

15 ลักษณะของการตั้งบ้านเรือนในละแวกบ้านของท่านในปัจจุบันเป็นอย่างไร

- () เป็นกลุ่มเพื่อนบ้านเดิม/ กลุ่มญาติเดิมที่เคยอยู่ใกล้เคียงกันมาก่อน () กระจายไม่ใช่มุมญาติ , เพื่อนบ้านเดิม
() เป็นกลุ่มญาติๆ ที่มาตั้งบ้านรวมกันอยู่ใหม่ใกล้ๆ กัน () อื่นๆ (ระบุ) _____

การประกอบอาชีพและรายได้

16 ก่อนที่จะย้าย มีสมาชิกในครัวเรือนของท่านที่สามารถหารายได้ให้ครอบครัวจำนวนกี่คน _____ คน

คนที่	อาชีพหลัก	รายได้	สถานที่ทำงาน
คนที่ 1	อาชีพหลัก	รายได้	สถานที่ทำงาน
	อาชีพรอง	รายได้	สถานที่ทำงาน
คนที่ 2	อาชีพหลัก	รายได้	สถานที่ทำงาน
	อาชีพรอง	รายได้	สถานที่ทำงาน
คนที่ 3	อาชีพหลัก	รายได้	สถานที่ทำงาน
	อาชีพรอง	รายได้	สถานที่ทำงาน
คนที่ 4	อาชีพหลัก	รายได้	สถานที่ทำงาน
	อาชีพรอง	รายได้	สถานที่ทำงาน
คนที่ 5	อาชีพหลัก	รายได้	สถานที่ทำงาน
	อาชีพรอง	รายได้	สถานที่ทำงาน

17 ในปัจจุบัน มีสมาชิกในครัวเรือนของท่านที่สามารถหารายได้ให้ครอบครัวจำนวนกี่คน _____ คน

คนที่ 1	อาชีพหลัก	รายได้	สถานที่ทำงาน
	อาชีพรอง	รายได้	สถานที่ทำงาน
คนที่ 2	อาชีพหลัก	รายได้	สถานที่ทำงาน
	อาชีพรอง	รายได้	สถานที่ทำงาน

คนที่ 3	อาชีพหลัก	รายได้	สถานที่ทำงาน
	อาชีพรอง	รายได้	สถานที่ทำงาน
คนที่ 4	อาชีพหลัก	รายได้	สถานที่ทำงาน
	อาชีพรอง	รายได้	สถานที่ทำงาน
คนที่ 5	อาชีพหลัก	รายได้	สถานที่ทำงาน
	อาชีพรอง	รายได้	สถานที่ทำงาน

ข้อมูลเกี่ยวกับการผลิต

18 ก่อนการย้าย ในครัวเรือนของท่านมีผู้ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมหรือไม่ () ไม่มี () มี

ถ้ามีผู้ทำการเกษตรกรรม แยกเป็นประเภทอะไรบ้าง จำนวนกี่คน

() ทำการเพาะปลูก โดย ทำนา / ทำสวน / ทำไร่ คน
 () ทำการเลี้ยงสัตว์ คน () ทำการประมง คน

19 หลังการย้าย ในครัวเรือนของท่านมีผู้ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมหรือไม่ () ไม่มี () มี

ถ้ามีผู้ทำการเกษตรกรรม แยกเป็นประเภทอะไรบ้าง จำนวนกี่คน

() ทำการเพาะปลูก โดย ทำนา / ทำสวน / ทำไร่ คน
 () ทำการเลี้ยงสัตว์ คน () ทำการประมง คน

20 ในกรณีที่มีผู้ทำการเพาะปลูก (ทำนา, ทำไร่, ทำสวน) ในครัวเรือน

	ก่อนย้าย	หลังย้าย
20.1 พี่ช/หลัก		
20.2 พี่ชรอง		
20.3 พื้นที่ทำการเพาะปลูก		
20.4 ช่วงเวลาที่ทำการเพาะปลูก		
20.5 ผลผลิต / ไร่		
20.6 ราคาของผลผลิต		
20.7 รายได้จากกรจำหน่ายผลผลิต		
20.8 โดยทำการเพาะปลูก เพื่อ	() เพื่อบริโภค () เพื่อบริโภคและจำหน่าย () เพื่อจำหน่าย	() เพื่อบริโภค () เพื่อบริโภคและจำหน่าย () เพื่อจำหน่าย
20.9 แหล่งจำหน่ายผลผลิต	() มีผู้มารับซื้อที่บ้าน () นำไปขายให้ผู้รับซื้อที่ () นำไปจำหน่ายเอง ที่	() มีผู้มารับซื้อที่บ้าน () นำไปขายให้ผู้รับซื้อที่ () นำไปจำหน่ายเอง ที่
20.10 แหล่งน้ำสำหรับเพาะปลูก		
20.11 แรงงานในการผลิต	() เป็นแรงงานในครัวเรือน () มีการจ้างแรงงานรับจ้าง	() เป็นแรงงานในครัวเรือน () มีการจ้างแรงงานรับจ้าง

21 ในกรณีที่มีผู้ทำการเลี้ยงสัตว์ในครัวเรือน

	ก่อนย้าย	หลังย้าย
21.1 สัตว์ที่เลี้ยง		
21.2 ลักษณะของการเลี้ยง	() เลี้ยงเองเพื่อบริโภค () เลี้ยงเองเพื่อบริโภคและจำหน่าย () เลี้ยงเองเพื่อจำหน่าย () รับจ้างเลี้ยงส่งโรงงาน (ระบุโรงงาน.....)	() เลี้ยงเองเพื่อบริโภค () เลี้ยงเองเพื่อบริโภคและจำหน่าย () เลี้ยงเองเพื่อจำหน่าย () รับจ้างเลี้ยงส่งโรงงาน (ระบุโรงงาน.....)

21.3 แหล่งจำหน่ายผลผลิต	() มีผู้มารับซื้อที่บ้าน () นำไปขายให้ผู้รับซื้อที่ _____ () นำไปจำหน่ายเอง ที่ _____	() มีผู้มารับซื้อที่บ้าน () นำไปขายให้ผู้รับซื้อที่ _____ () นำไปจำหน่ายเอง ที่ _____
21.4 ราคาของผลผลิต		
21.5 รายได้จากการจำหน่ายผลผลิต		
21.6 ช่วงเวลาที่เลี้ยง เดือน (ระบุ)		
21.7 แรงงานในการผลิต	() เป็นแรงงานในครัวเรือน () มีการจ้างแรงงานรับจ้าง	() เป็นแรงงานในครัวเรือน () มีการจ้างแรงงานรับจ้าง

22 ในกรณีที่มีผู้ทำการประมงในครัวเรือน

22.1 ท่านประกอบอาชีพการทำประมง หลังจากที่มีเขื่อนแล้วใช่หรือไม่

22.1.1 () ไม่ใช่

แหล่งน้ำที่ทำประมงแต่ก่อนคือ _____ ระยะเวลาที่ทำถึงปัจจุบัน (ปี) _____

ลักษณะการทำประมง _____

แหล่งจำหน่ายผลผลิต _____ รายได้จากการจำหน่ายผลผลิต _____

เขื่อนทำให้โอกาสการทำประมงของท่านมีมากขึ้นหรือไม่

() มีมากขึ้น () เหมือนเดิม () น้อยลงกว่าเดิม

22.1.2 () ใช่ ระยะเวลาที่เริ่มทำประมงเมื่อ _____ แหล่งน้ำที่ทำประมง _____

22.2 ในกรณีที่ทำการประมงในพื้นที่อ่างเก็บน้ำเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์

22.2.1 ลักษณะในการทำประมง () เพื่อบริโภค เพื่อบริโภคและจำหน่าย () เพื่อจำหน่าย

22.2.2 แหล่งจำหน่ายผลผลิต _____

22.2.3 เครื่องมือในการทำประมง _____ จำนวนเรือที่มี _____

22.2.4 ท่านทำประมงในอ่างเก็บน้ำเป็นประจำทั้งปีหรือไม่ () ใช่ () ไม่ใช่ (ระบุช่วงเวลา) _____

22.2.5 ช่วงเวลาในการทำประมงในแต่ละวัน _____

22.2.6 ชนิดของสัตว์น้ำที่จับได้ (ส่วนใหญ่) _____

22.2.7 ผลผลิตเฉลี่ย / ครั้ง _____

22.2.8 ราคาผลผลิต _____

22.2.9 รายได้จากการจำหน่ายผลผลิต _____

22.2.10 แรงงานในการผลิต () เป็นแรงงานในครัวเรือน () มีการจ้างแรงงานรับจ้าง (จำนวน) _____

การส่งเสริมและการพัฒนาอาชีพจากโครงการ

23 ครัวเรือนของท่านได้รับการฝึกอบรม ส่งเสริม เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม ในโครงการพัฒนาอาชีพของหน่วยงานต่างๆ เหล่านี้หรือไม่

1. การส่งเสริมและสนับสนุนพันธุ์พืชให้แก่เกษตรกร / การจัดทำแปลงเกษตรผสมผสาน

() ไม่ได้รับ () ได้ นำมาใช้ประโยชน์ _____

2. การส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ปีก และรับแจกพันธุ์สัตว์ปีก (เปิดเทศ ,ไก่) และปัจจัยการผลิต

() ไม่ได้รับ () ได้ นำมาใช้ประโยชน์ _____

3. การส่งเสริมการเลี้ยงปลาในบ่อ, อ่างกลมในบ้าน และการรับแจกพันธุ์ปลา และปัจจัยการผลิต

() ไม่ได้รับ () ได้ นำมาใช้ประโยชน์ _____

4. การฝึกอาชีพสตรีและการเข้าร่วมกลุ่มแม่บ้าน ในการทำผลิตภัณฑ์ การแปรรูปวัตถุดิบ,อาหาร, การอุตสาหกรรมครัวเรือน

() ไม่ได้รับ () ได้ นำมาใช้ประโยชน์ _____

การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม

24 มีสมาชิกในครัวเรือนของท่านเป็นสมาชิกของกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนหรือไม่ (เช่น กลุ่มสหกรณ์เพื่อการเกษตร กลุ่มออมทรัพย์)

() ไม่มี () มี จำนวน _____ คน

คือ _____

ประโยชน์ของการเข้าร่วมกลุ่ม _____

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวกาญจนา วิเศษ เกิดวันที่ 16 กันยายน พ.ศ.2520 สำเร็จ
การศึกษาปริญญาตรีศิลปศาสตร.บัณฑิต สาขาภูมิศาสตร์ (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) ภาควิชา
ภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2540 และเข้าศึกษาต่อ
ในหลักสูตรการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2541

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย